

BOSNIA AND HERZEGOVINA
MINISTRY OF FOREIGN TRADE AND
ECONOMIC RELATIONS

Broj: 10-04- 28-14-2 /18
Sarajevo, 04.01.2018. godine

**PARLAMENTARNA SKUPŠTINA
BOSNE I HERCEGOVINE**
- **PREDSTAVNIČKI DOM**
- **DOM NARODA**

BOSNA I HERCEGOVINA PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO			
PRIMLJENO:		08-01-2018	
Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Redni broj	Broj priloga
01,02	28-14-2	108/18	

PREDMET: Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH (2018-2021) - Okvirni dokument, dostavlja se

Savjet ministara Bosne i Hercegovine je na 127. sjednici održanoj 04.01.2018. godine usvojio Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH (2018-2021) - Okvirni dokument, te zadužio Ministarstvo spoljne trgovine i ekonomskih odnosa BiH da isti dostavi Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine na usvajanje.

Pozivajući se na navedeni zaključak, u prilogu akta dostavljamo vam Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH (2018-2021)-Okvirni dokument, sa pratećom dokumentacijom.

MINISTAR

Mirko Šarović

Prilog:

1. Obavijest o zaključku Savjeta ministara BiH
2. Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH (2018-2021)- Okvirni dokument
3. Mišljenja nadležnih institucija
4. Izvještaj o održanim konsultacijama sa zainteresovanom javnošću
5. Izjava predviđena Pravilima za konsultacije u izradi pravnih propisa

Bosna i Hercegovina
VIJEĆE MINISTARA
Generalno tajništvo

Босна и Херцеговина
САВЈЕТ МИНИСТАРА
Генерални секретаријат

Bosna i Hercegovina
VIJEĆE MINISTARA
Generalni sekretarijat
Bosnia and Herzegovina
COUNCIL OF MINISTERS
Secretariat General

Broj: 05-07-1-43-1/18
Sarajevo, 5. 1. 2018. godine

MINISTARSTVO VANJSKE TRGOVINE I EKONOMSKIH ODNOSA BIH
- n/r tajniku Ministarstva -

PREDMET: Obavijest o zaključku Vijeća ministara BiH

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 128. sjednici održanoj 4. 1. 2018. godine, utvrdilo je Prijedlog strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018. – 2021.) - okvirni dokument.

Zadužuje se Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa da Prijedlog strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018. – 2021.) - okvirni dokument dostavi Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine, uz prijedlog da se razmatra po žurnom postupku.

O zaključku vas informiramo radi njegov provedbe.

S poštovanjem,

v. d. GENERALNOG TAJNIKA

Robert Fidočić

NACRT

**STRATEŠKI PLAN RURALNOG
RAZVOJA BOSNE I HERCEGOVINE
(2018-2021)- Okvirni dokument**

SADRŽAJ

SKRAĆENICE I AKRONIMI	5
1. UVOD	8
2. ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA U SEKTORU	11
2.1. Značaj poljoprivrede u ekonomiji BiH.....	11
2.2. Prirodni resursi kao osnova poljoprivredne proizvodnje.....	12
2.3. Šumarstvo.....	16
2.4. Poljoprivredna proizvodnja.....	16
2.4.1. Biljna proizvodnja	16
2.4.2. Stočarska proizvodnja	19
2.5. Opremljenost poljoprivrednih gazdinstava.....	22
2.6. Ribarstvo	23
2.7. Organska i integralna proizvodnja	23
2.8. Ljekovito, aromatično i samoniklo bilje.....	24
2.9. Efikasnost i konkurentnost poljoprivredne proizvodnje	25
2.9.1. Efikasnost poljoprivredne proizvodnje	25
2.9.2. Ostvareni prosječni prinosi	25
2.9.3. Pokrivenost uvoza izvozom.....	26
2.10. Prehrambena industrija	27
2.11. Vanjska trgovina	27
2.11.1. Trgovina važnijih grupa poljoprivredno-prehrambenih proizvoda	28
2.11.2. Važniji BiH vanjskotrgovinski partneri u sektoru poljoprivredno-prehrambenih proizvoda	29
2.11.3. Tržišna infrastruktura	30
2.12. Poljoprivredni proizvođači.....	31
2.13. Politički, pravni i institucionalni okvir	32
2.13.1. Pravni okvir	32
2.13.2. Budžetski transferi poljoprivredne politike.....	34
2.13.3. Institucionalni okvir.....	38
2.13.4. BiH u međunarodnim i regionalnim trgovinskim i ekonomskim integracijama	39
2.13.5. Obrazovne i naučno-istraživačke institucije u sektoru poljoprivrede.....	40
2.13.6. Poljoprivredne savjetodavne službe	40
2.14. Finansiranje poljoprivrede	40
2.15. Društveno-ekonomska ocjena stanja u ruralnim područjima	41
2.15.1. Izvori prihoda	42
2.15.2. Ruralna infrastruktura	42

2.15.3. Demografska situacija	42
2.16. Agroekološki uslovi	43
2.16.1. Degradacija zemljišta i upravljanje vodama	43
2.16.2. Upravljanje otpadom	43
2.16.3. Agro-ekološka politika	44
2.16.4. Biodiverzitet i animalni i biljni genetski resursi	44
2.16.5. Proizvodi sa zaštićenim geografskim porijeklom, izvorni i tradicionalni proizvodi	45
2.17. Ravnopravnost (s)polova	45
2.18. Donatorska podrška	46
3. SAŽETAK SWOT ANALIZE	48
4. STRATEŠKA VIZIJA	53
5. STRATEŠKI CILJEVI I MJERE	53
6. STRATEŠKE MJERE	59
6.1. Direktna podrška poljoprivrednim proizvođačima	59
6.2. Podrška investicijama poljoprivrednih preduzeća, proizvođačkih grupa i prerađivača	60
6.3. Podrška stručnom usavršavanju, razvoju znanja i obezbjeđenju savjeta i informacija	62
6.4. Podrška razvoju ruralne infrastrukture i poboljšanje dostupnosti usluga seoskom stanovništvu	64
6.5. Podrška diverzifikaciji u ruralnim područjima	66
6.6. Podrška razvoju javne infrastrukture kvaliteta i usluga u poljoprivredno-prehrambenom sektoru	67
6.7. Podrška sistemima i uslugama u veterinarskoj i fitosanitarnoj oblasti	70
6.8. Podrška organskoj proizvodnji, zaštiti okoliša i smanjenje uticaja klimatskih promjena	73
6.9. Podrška razvoju administrativnog sektora i usluga informacijske podrške	76
6.10. Podrška razvoju kapaciteta institucionalnog upravljanja	77
6.11. Multidisciplinarne aktivnosti	79
7. INDIKATIVNI AKCIONI PLAN	81
8. INDIKATIVNI BUDŽETSKI OKVIR (2018-2021)	93
8.1. Ukupne budžetske alokacije	93
8.2. Budžetske alokacije po ciljevima	94

SKRAĆENICE I AKRONIMI

AFRS	- Služba za predviđanje i izvještavanje u poljoprivredi
ANC	- Područja sa prirodnim ograničenjima (<i>eng. Areas with Natural Constraints</i>)
APIF	- Agencija za pružanje posredničkih, informatičkih i finansijskih usluga
APM	- Alat za mjere poljoprivredne politike (<i>eng. Agri Policy Measured Tool</i>)
BD BiH	- Brčko distrikt Bosne i Hercegovine
BDP	- Bruto domaći proizvod
BDV	- Bruto dodana vrijednost
BH MAC	- Centar za uklanjanje mina u BiH
BHAS	- Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine
BiH	- Bosna i Hercegovina
BRC	- Međunarodna kompanija zaglobalne standarde sigurnosti hrane
CEDAW	- Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (<i>eng. The Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women</i>)
CEFTA	- Sporazum o slobodnoj trgovini centralne Evrope (<i>eng. Central European Free Trade Agreement</i>)
CLC	- KORINE zemljišni pokrivač (<i>eng. CORINE Land Cover</i>)
EC	- Evropska komisija (<i>eng. European Commission</i>)
EFTA	- Evropska asocijacija za slobodnu trgovinu (<i>eng. European Free Trade Association</i>)
EIDHR	- Evropskog instrumenta za demokratiju i ljudska prava
EU	- Evropska unija
FADN	- Mreža računovodstvenih podataka sa farme (<i>eng. Farm Accountancy Data Network</i>)
FAO	- Organizacija za hranu i poljoprivredu u okviru Ujedinjenih Nacija (<i>eng. Food and Agriculture Organization of the United Nations</i>)
FAMZ	- Federalni agromediteranski zavod Mostar
FARMA	- Projekat razvoja tržišne poljoprivrede (<i>eng. Fostering Agriculture Market Activity</i>)
FBiH	- Federacija Bosne i Hercegovine
FMPVŠ	- Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
FFS	- Fitofarmaceutska sredstva
FIA	- Finansijsko-informatička agencija
FVO	- Kancelarija za hranu i veterinarstvo EU (<i>eng. Food and Veterinary Office EU</i>)
FZS	- Federalni zavod za statistiku
GIS	- Geografski informacioni sistem (<i>eng. Geographic information systems</i>)
GIZ	- Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju (<i>njem. Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit</i>)
GLOBALG.A.P.	- GLOBAL Good Agricultural Practice
ha	- Hektar
HACCP	- Analiza opasnosti i kritične kontrolne tačke (<i>eng. Hazard Analysis and Critical Control Point</i>)
IACS	- Integrirani administrativni i kontrolni sistem (<i>eng. Integrated Administration and Control System</i>)
IFAD	- Međunarodna fondacija za razvoj poljoprivrede (<i>eng. International Fund for Agriculture Development</i>)
IFC	- Međunarodna finansijska korporacija (<i>eng. International Finance</i>)

LISTA TABELA

TABELA 1: STRUKTURA OBRADIVIH POVRŠINA U BIH, ENTITETIMA I BD BIH, 2015. GODINA 13	13
(U 000 HA) 13	13
TABELA 2: BROJ STOKE U BIH, FBiH I RS, 2015. GODINA..... 19	19
(U 000)..... 19	19
TABELA 3: UPOREDNI PREGLED PROSJEČNO OSTVARENIH PRINOSA U ENTITETIMA, ZEMLJAMA OKRUŽENJA I EU (PROSJEK 2006-2014.) 25	25
TABELA 4: UČEŠĆE POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENIH PROIZVODA U UKUPNOJ VANJSKOTRGOVINSKOJ RAZMJENI BIH (PERIOD 2006.-2015.) U MILIONIMA KM..... 28	28
TABELA 5: PREGLED BUDŽETSKIH IZDVAJANJA ZA SEKTOR POLJOPRIVREDE I RURALNA PODRUČJA, FEDERACIJA BIH, REPUBLIKA SRPSKA, BRČKO DISTRIKT I BIH (PERIOD 2006.-2015.), U MILIONIMA KM..... 35	35
TABELA 6: SWOT ANALIZA..... 48	48
TABELA 7: INDIKATIVNI AKCIONI PLAN 81	81
TABELA 8: UKUPNE BUDŽETSKE ALOKACIJE 93	93
TABELA 9: BUDŽETSKA ALOKACIJE PREMA CILJEVIMA 94	94

		<i>Corporation)</i>
IFOAM	-	Internacionalna federacija pokreta za organsku poljoprivredu (<i>eng International Federation of Organic Agriculture Movements</i>)
IP	-	Integralna proizvodnja
IPA	-	Instrument pretprijetne pomoći (<i>eng. Instrument for pre-accession assistance</i>)
IPM	-	Integralna zaštita bilja od bolesti i štetočina (<i>eng. Integrated Pest Management</i>)
KM	-	Konvertibilna marka
LAG	-	Lokalna akciona grupa
LPIS	-	Sistem za identifikaciju zemljišnih parcela (<i>eng. Land Parcel Information System</i>)
MAP	-	Medicinsko i ljekovito bilje (<i>eng Medical and Aromatic Plants</i>)
mrv	-	Metara nadmorske visine
MKO/MKD	-	Mikrokreditne organizacije/Mikrokreditna društva
MPŠV RS	-	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske
MSP	-	Mala i srednja preduzeća
MVTEO/MSTEO	-	Ministarstvo vanjske/spoljne trgovine i ekonomskih odnosa BiH
OPEC		Organizacija zemalja izvoznica nafte (<i>eng Organization of the Petroleum Exporting Countries</i>)
OPŠV BD	-	Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Brčko Distrikta BiH
OFID	-	OPEC fond za internacionalni razvoj (<i>eng OPEC Fund for International Development</i>)
PDO	-	Zaštita izvornosti (<i>eng. Protection Denomination of Origin</i>)
PGI	-	Zaštita geografskog porijekla (<i>eng. Protected Geographical Indication</i>)
PM	-	Integralno upravljanje štetočinama (<i>eng Integrated Pest Management</i>)
PTIS	-	Poljoprivredno tržišni informacijski sistem
PTSF	-	Organizacija zemalja izvoznica nafte (<i>eng Organization of the Petroleum Exporting Countries</i>)
RASFF	-	Sistem za brzo upozoravanje za hranu i stočnu hranu (<i>eng the Rapid Alert System for Food and Feed</i>)
RK	-	Registar klijenata
RPG	-	Registar poljoprivrednih gazdinstava
RS	-	Republika Srpska
RZS RS	-	Republički zavod za statistiku RS
STO	-	Svjetska trgovinska organizacija
SIDA	-	Agencija za internacionalnu kooperaciju Kraljevine Švedske
SEE SWG RRD	-	Stalna radna grupa za regionalni ruralni razvoj Jugoistočne Evrope (<i>eng. Regional Rural Development Standing Working Group in South Eastern Europe</i>)
SZZB	-	Sredstva za zaštitu bilja
TAIEX	-	Instrument za tehničku asistenciju i razmjenu informacija Evropske komisije (<i>eng Technical Assistance and Information Exchange Instrument of the European Commission</i>)
TSG	-	Zaštita tradicionalnog ugleda hrane (<i>eng. Traditional Speciality Guaranteed</i>)
TWINNING	-	TWINNING je instrument EU za institucionalnu saradnju između javne administracije EU zemalja članica i korisnika, odnosno partnerskih zemalja
UAA	-	Korisno poljoprivredno zemljište (<i>eng. Utilized Agricultural Land</i>)
USAID		Agencija za pomoć vlade Sjedinjenih američkih država (<i>eng United States of</i>

	America Aid
UGS	- Uslovno grlo
UHT	- Ultra visoke temperature (<i>eng. Ultra high temperature</i>)
UN	- Ujedinjene nacije
UNDP	- Razvojni program Ujedinjenih nacija (<i>eng. United Nations Development Programme</i>)
UNFCCC	- Okvirna konvencija UN o klimatskim promjenama (<i>eng. United Nations Framework Convention on Climate Change</i>)
UZV BiH	- Ured za veterinarstvo BiH
VL	- Vrijednosni lanac
ZPP	- Zajednička poljoprivredna politika

1. Uvod

Ministarstvo spoljne trgovine i ekonomskih odnosa (MSTEO), Sektor za poljoprivredu, prehranu, šumarstvo i ruralni razvoj, koordiniralo je izradu Strateškog plana ruralnog razvoja BiH (Strateški plan), za period 2018. -2021. godine. Strateški plan je pripremljen u saradnji sa Federalnim ministarstvom poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva (FMPŠV), Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske (MPŠV RS) i Odjeljenjem za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Vlade Brčko distrikta BiH (OPŠV BD BiH), a uz tehničku podršku USAID/SIDA Projekta FARMA II.

U izradi dokumenta u obzir su uzete analize, ciljevi, mjere i planovi koji su već na snazi i implementiraju se u okviru enitetskih strateških dokumenata. U Federaciji BiH na snazi je Srednjoročna strategija razvoja poljoprivrednog sektora u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2015.-2020. godina, a u postupku donošenja je Program ruralnog razvoja Federacije Bosne i Hercegovine za razdoblje 2018.-2020. godina. U Republici Srpskoj je na snazi Strateški plan razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Republike Srpske, 2016.-2020. Strategija razvoja poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja u Brčko distriktu BiH bila je urađena za period 2008.-2013. godina, ali nikad nije usvojena u Skupštini Brčko distrikta BiH. Izrada nove strategije poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja je u toku.

Takođe, dokument je baziran i na temeljnoj analizi postojećeg stanja cjelokupnog sektora. Naprijed navedeni strateški dokumenti kao i sektorske analize koje je finansirala Evropska unija, a realizovao FAO, pružili su čvrste ulazne parametre i osigurali dobar temelj za opravdano i prikladno ciljanje mjere. Analize poljoprivrednog sektora su kreirane putem konsultacija sa nadležnim organima, i zasnivane su na relevantnosti u smislu standarda EU i privrede. Analize su izrađene za: meso, preradu i mlijeko i mliječne proizvode; voće i povrće; žitarice (pšenica i kukuruz); vino; i diversifikaciju.

Dodatno, uzeti su u obzir i rezultati procjene konkurentnosti tri vrijednosna lanca u poljoprivredi, za mlijeko i mliječne proizvode, meso i mesne proizvode, voće i povrće, vino i ribu u BiH, Federacije BiH i Republike Srpske, koja je potvrdila da su sektori mlijeka i mliječnih proizvoda, mesa i mesnih proizvoda, voća i povrća najkonkurentniji.

Analize sektora pružaju detaljne informacije stanja u sektorima te identificiraju slabosti i pitanja, od interesa za sektor, koje je potrebno riješiti.

Dokument sačinjava:

- (I) Sažeta analiza trenutne situacije u poljoprivredi i ruralnim područjima BiH;
- (II) Sažeta analiza snaga, slabosti, mogućnosti i prijetnji u poljoprivredi i ruralnim područjima u BiH u naredne četiri godine;
- (III) Strateški okvir i skup prioriteta za razvoj poljoprivrede i ruralnih područja u sljedeće četiri godine;
- (IV) Indikativni akcioni plan za provođenje Strateškog plana;
- (V) Indikativni finansijski okvir koji odražava raspodjelu resursa, uključujući raspodjelu sredstava javne uprave, privatnog sektora i donatorske zajednice.

Primarni cilj Strateškog plana je da osigura okvir za postepeno usklađivanje ciljeva ruralnog razvoja, utvrdi programe, mjere i druge aktivnosti za postizanje ovih ciljeva, uspostavi monitoring i evaluaciju, te okvirno utvrdi potrebna finansijska sredstva i procedure za njihovo korištenje. U tom kontekstu, Strateški plan ima za cilj da osigura širok okvir koji će voditi postepenom usklađivanju poljoprivrede i ruralnog razvoja u okviru BiH, sa najboljim praksama EU. Dokument ima za cilj da promoviše privlačenje investicija i tehničku podršku u procesu usklađivanja i razvoja sektora na svim nivoima upravljanja.

Strateški plan pruža okvir za razvoj sektora poljoprivrede i ruralnog razvoja, unapređenje koordinacije i upravljanja sektorom, poboljšanje sistema regulacije sigurnosti hrane, veterinarskih i fitosanitarnih pitanja, zakonodavno i institucionalno usklađivanje, kako bi se osiguralo postepeno približavanje EU i međunarodnim standardima. Strateški plan također predviđa razvoj kapaciteta i diverzifikovanu podršku ruralnom razvoju.

Za uspješnu implementaciju Strateškog plana, neophodan je visok stepen saradnje i partnerstva između javne uprave i privatnog sektora, na svim administrativnim nivoima. Strateški plan inicira i postupno povećanje investicijske podrške za razvoj privatnog sektora, usmjerene na jačanje proizvodnje, poboljšanje lanaca vrijednosti i povećanje pristupa proizvođača i prerađivača savremenoj tehnologiji, kao i usmjeravanje na tržišne niše u kojima bi proizvodnja u BiH imala komparativnu prednost.

Integracijom regionalnog tržišta, uvođenjem bescarinskog pristupa zemljama članicama, u procesu pristupanja EU, na tržište BiH, stvara se konkurentski pritisak, koji će imati širok raspon implikacija na poljoprivrednu proizvodnju i ruralnu privredu u BiH. Neće svi proizvođači i prerađivači u poljoprivredi imati koristi od poboljšanog pristupa tržištu za svoje proizvode. Manje učinkoviti poljoprivredni prerađivači i proizvođači, kao i poljoprivrednici sa slabim pristupom tržištima, nižim kvalitetom zemljišta i nedovoljnim obimom proizvodnje, imati će poteškoća u nadmetanju sa uvezenim proizvodima. Kao rezultat promjena, očekuje se da će se proizvodnja i prodaja pojedinih poljoprivrednih proizvoda povećati, dok će proizvodnja ostalih roba opasti. Te poteškoće će uticati na dugoročnu održivost mnogih ruralnih zajednica. Ruralni razvoj će stoga postati sve važniji element poljoprivredne politike, naročito kreiranje i provođenja mjera za pomoć ljudima u ruralnim područjima u pronalaženju alternativnih izvora prihoda i zapošljavanja koji nisu vezani za poljoprivredu, jer će se ukupna zaposlenost u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji smanjivati. Stoga je Strateški plan osmišljen kako bi pružio okvir za ublažavanje posljedica ovakvih promjena, osiguravajući razvoj komercijalno održive poljoprivrede i prerade u skladu s prioritetima entiteta i Brčko distrikta BiH.

Pristup iznesen u Strateškom planu je sveobuhvatan. Međutim, pristup za implementaciju, kako je definisano u Akcionom planu, biće postepen, prepoznajući potrebu za izgradnjom institucionalnih kapaciteta i kapaciteta korisnika u narednom razdoblju kako bi mogli efikasno koristiti i imati koristi od podrške za ruralni razvoj, i ostalih vidova tehničke i finansijske podrške.

Prilikom osmišljavanja Strateškog plana u potpunosti su uzete u obzir odgovarajuće nadležnosti za kreiranje i provedbu politika koja utiče na sektor na entitetskom, Brčko distrikta BiH i nivou BiH. Entitetska ministarstva poljoprivrede i Odjeljenje za poljoprivredu Vlade Brčko distrikta BiH, imaju primarnu odgovornost za razvoj i unapređenje proizvodnje biljaka i životinja, ribarstva i lova, zaštite i korištenja poljoprivrednog zemljišta, prehrambene industrije i proizvodnje hrane za životinje, zaštite voda, oblasti veterinarstva, fitosanitarne oblasti, javne zdravstvene zaštite i šumarstva. U Federaciji BiH određene nadležnosti se dalje prenose na kantonalne organe uprave nadležne za poljoprivredu, veterinarstvo, šumarstvo i vodoprivredu. Na nivou BiH, MSTEО je između ostalog, nadležno za obavljanje poslova i zadataka iz nadležnosti BiH koji se odnose na definisanje politike, osnovnih principa, koordiniranje djelatnosti i usklađivanje planova entitetskih tijela vlasti i institucija na međunarodnom planu u područjima: poljoprivrede; energetike; zaštite životne sredine, razvoja i korištenja prirodnih resursa; turizma. Dodatno, za sve one oblasti koje su obuhvaćene kategorijom ruralnog razvoja, a koje ne spadaju direktno u sektor poljoprivrede, kao što je na primjer, pitanje dostupnosti zdravstvene zaštite i zdravstvenog osiguranja, javnog prevoza, obrazovanja isl. primjenjivaće se i dokumenti, koji su, u skladu sa ustavnim nadležnostima, na snazi i primjenjuju se po ovim pitanjima.

Ovakav zakonodavni okvir (Zakon o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju BiH, „Službeni glasnik BiH“, broj 50/08; Zakon o poljoprivredi, „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 70/06, 20/07, 86/07 i 71/09; Zakon o poljoprivredi Federacije BiH, „Službene novine FBiH“, br. 88/07, 4/10, 27/12 i 7/13) zahtijeva visok nivo saradnje i koordinacije između relevantnih institucija sa nivoa entiteta, Brčko distrikta BiH i BiH, kako bi se osigurao efikasan razvoj politika sektora i uskladila njihova implementacija. Strateški plan nastoji riješiti ovaj izazov planiranjem prema pristupu “od sredine ka gore”, uz potpuno poštovanje nadležnosti entiteta, Brčko distrikta BiH i BiH, istovremeno promovišući praktična rješenja koja će osigurati stvaran i mjerljiv napredak u interesu svih poljoprivrednih i ruralnih učesnika u sektoru kojima je potrebna praktična podrška i pomoć, kako bi mogli razviti svoje poslovanje i ruralne zajednice, tokom sljedeće četiri godine i kasnije.

2. Analiza postojećeg stanja u sektoru

2.1. Značaj poljoprivrede u ekonomiji BiH

Poljoprivreda i prehrambena industrija su važne privredne grane ekonomije BiH, njenih entiteta i Brčko distrikta BiH, sa stanovišta doprinosa ekonomiji, ukupnoj zaposlenosti i društveno-ekonomskom razvoju.

U BiH, *bruto dodana vrijednost* (BDV) poljoprivrede (zajedno sa šumarstvom i ribolovom), u proteklom periodu varirala je u apsolutnom iznosu (1,6-1,8 milijardi KM), ali generalno raste. Ipak, u relativnom smislu opada, zbog bržeg rasta BDV drugih, nepoljoprivrednih, sektora (sa 8,1% u 2006. godine, na 6,2% u 2015. godini). Pri tome, poljoprivreda ima veći značaj za Republiku Srpsku, nego za Federaciju BiH i Brčko distrikt BiH (Agencija za statistiku BiH).

Federacija Bosne i Hercegovine: U Federaciji BiH BDV poljoprivrede kretala se između 707 (2006.) i 857 miliona KM (2015.), a njeno učešće u BDP Federacije BiH opada, i u 2015. godini je bilo 4,6%.

Republika Srpska: U Republici Srpskoj BDV poljoprivrede u 2015. godini (857 miliona KM), gotovo je identična njenoj vrijednosti u 2016. godini (897 miliona KM), s tim da je u pojedinim godinama prelazila 900 miliona KM. Učešće poljoprivrede u BDP Republike Srpske opada, i 2015. godine je bilo 9,3%.

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine: U Brčko distriktu BiH BDV poljoprivrede u apsolutnom pogledu raste (2006. godine 52 miliona KM, a 2015. godine 66 miliona KM), a u relativnom smislu njeno učešće u BDP Brčko distrikta BiH je opalo sa 14% u 2006. godini, na 10% u 2015. godini.

Dugoročni trendovi ukazuju na smanjenje broja stanovnika koji se bave poljoprivredom u BiH. Međutim, to je smanjenje sporo i ukazuje na agrarnu prezaposlenost, u odnosu na značaj i doprinos tog sektora stvaranju društvenog bogatstva. Zaposlenost u sektoru poljoprivrede prema anketama o radnoj snazi je na kraju 2015. godine bila 17,9%, iako je u tom sektoru bilo zaposleno manje od 1% formalno registrovanih. U BiH se poljoprivrednom proizvodnjom, puno ili skraćeno radno vrijeme, bavi 147 hiljada stanovnika.

Federacija Bosne i Hercegovine: Formalno, u poljoprivredi Federacije BiH su 2015. godine bila zaposlena samo 2.832 radnika (0,6%), a neformalno (prema podacima ankete o radnoj snazi) još 53 hiljade radnika (10,6%).

Republika Srpska: U Republici Srpskoj je u sektoru poljoprivrede formalno 2015. godine zaposleno 1.759 radnika (0,9%) (podatak se odnosi na zaposlene u oblasti 01 - biljna i stočarska proizvodnja, lov i pripadajuće uslužne djelatnosti područja A - poljoprivreda, šumarstvo i ribolov), a neformalno čak 91 hiljada radnika (29,1%) (podatak iz Ankete o radnoj snazi, a odnosi se na kompletno područje a uključuju formalno i neformalno zaposlene).

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine: U Brčko distriktu BiH u sektoru poljoprivrede je u 2015. godini bilo formalno zaposleno 88 radnika (22 u s.p. i 66 u pravnim licima), dok je neformalno bilo zaposleno oko 3.215 zaposlenih (prema podacima iz Registra poljoprivrednih gazdinstava i klijenata).

Učešće poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda u spoljno-trgovinskoj razmjeni BiH je značajno, uz mnogo veće učešće u uvozu (2,8 milijardi KM, 18,1%, 2015. godina) u odnosu na učešće u izvozu (840 miliona KM, 9,4%, 2015. godina). Dostupni trgovinski podaci

pokazuju da se pokrivenost uvoza izvozom poljoprivredno-prehrambenih proizvoda poboljšava, ali sporo (2006. godine 14,0%, a 2015. godine 29,4%-Vanjskotrgovinska komora BiH). S obzirom na jedinstvenost ekonomskog prostora i evidentiranje podataka o izvozu i uvozu prema sjedištu uvoznika/izvoznika, nije svrsishodno podatke o spoljno-trgovinskoj razmjeni analizirati na nivou entiteta i Brčko distriktu BiH.

Visoko učešće poljoprivrede u strukturi BDP, visok nivo zaposlenih u poljoprivredi i značajno učešće u spoljno-trgovinskom deficitu, tri su glavne odlike značaja poljoprivrede za ekonomiju u BiH.

2.2. Prirodni resursi kao osnova poljoprivredne proizvodnje

Tri ključna resursna faktora za poljoprivrednu proizvodnju su: **klima, zemljište/tlo i voda.**

Klima u BiH varira od umjereno kontinentalne u sjevernom dijelu Panonske nizije duž rijeke Save i u zoni podnožja, do alpske klime u planinskim regijama, i mediteranske klime u priobalnom području i području regije niske Hercegovine na jugu i jugoistoku. Nizijske oblasti sjeverne BiH imaju srednju godišnju temperaturu između 10 i 12°C, dok je u oblastima iznad 500 mnv srednja godišnja temperatura ispod 10°C. U priobalnom području srednja godišnja temperatura vazduha varira između 12 i 17°C. U periodu od 1981. do 2010. godine evidentirano je povećanje temperature na čitavom prostoru BiH. Najveće povećanje je tokom ljetnog i zimskog razdoblja i iznosi oko 1°C. Godišnje količine padavina variraju od 800 mm na sjeveru duž rijeke Save, do 2.000 mm u centralnim i jugoistočnim planinskim regijama (1961.-1990.). Prosječna godišnja količina padavina u BiH je oko 1.250 mm, ali one nisu jednako raspoređene, ni prostorno ni vremenski (Drugi nacionalni izvještaj o BiH u skladu sa okvirnom konvencijom UN o klimatskim promjenama, UNDP, 2013.).

Klimatske promjene se u BiH ogledaju kroz porast srednjih temperatura. Za posljednjih stotinu godina temperatura je prosječno porasla za 0,8°C (što je u skladu s globalnim trendovima), s tendencijom ubrzanja, pa je tako srednja dekadna temperatura u prethodnoj dekadi 2000.-2010. najtoplija u posljednjih 120 godina. Očekuje se da će se trajanje suhih perioda, učestalost poplava od bujica i intenzitet erozije tla povećati tokom ovog vijeka. Pored toga, očekuje se povećanje učestalosti grada, oluja, grmljavina i maksimalne brzine vjetra, što može predstavljati prijetnju svim oblicima ljudske aktivnosti (Prvi nacionalni izvještaj o klimatskim promjenama prema UNFCCC, 2009; Studija ranjivosti Federacije BiH, 2011.).

Primarni prirodni resurs koji uslovljava obim i strukturu poljoprivredne proizvodnje je **poljoprivredno zemljište**, njegova površina, topografske karakteristike i kvalitet. Među značajnim uzrocima nedovoljne proizvodnje osnovnih poljoprivrednih proizvoda u BiH je nedovoljno i neadekvatno korišćenje poljoprivrednog zemljišta. Prema statističkim izvorima, u BiH ima 2,2 miliona ha poljoprivrednog zemljišta, od čega je 1,6 miliona ha obradivo zemljište, a 600 hiljada ha su pašnjaci (Agencija za statistiku BiH i zavodi za statistiku Republike Srpske i Federacije BiH, 2016). U poljoprivrednom smislu najvrjednijeg zemljišta (I i II bonitetna klasa) u BiH je malo (300 hiljada ha). Prema podacima BiH MAC-a za 2016. godinu, u BiH ukupna minski sumnjiva površina obuhvata 1.145 km² (2,3% u odnosu na ukupnu površinu u BiH), a najveći dio tih površina je u kategoriji poljoprivrednog zemljišta. Najveći dio poljoprivrednog zemljišta, naročito obradivog, je u privatnom vlasništvu, ali je njegova distribucija na oko 350 hiljada seoskih domaćinstava nepovoljna. U nedostatku novijih podataka koriste se oni iz 1991. godine prema kojima je tada u BiH bila 291 hiljada poljoprivrednih gazdinstava sa posjedom manjim od 2 ha, a samo 16 hiljada gazdinstava sa

posjedom većim od 10 ha (Republički institut za statistiku BiH, 1983). Situacija se zasigurno promijenila i vjerovatno je još nepovoljnija, a ažurniji i pouzdaniji podaci mogu se očekivati tek nakon provođenja poljoprivrednog popisa. Propisi o restituciji nisu doneseni i za sada nema mogućnosti vraćanja oduzetog poljoprivrednog zemljišta zakonitim vlasnicima ili njihovim pravnim nasljednicima. Obimnija privatizacija državnog zemljišta se ne predviđa, jer bi mogla rezultirati daljim usitnjavanjem i još lošijom strukturom posjeda. Prepreke razvoju efikasnog tržišta privatnim poljoprivrednim zemljištem su, između ostalog: velika usitnjenost poljoprivrednog zemljišta, nesređeno zemljišno-knjižno i katastarsko stanje, nedostatak organiziranih i sistematizovanih podataka o ponudi i potražnji, nepostojanje porezne politike za sistematsko rješavanje problema zapuštenog poljoprivrednog zemljišta, prenamjena poljoprivrednog u građevinsko zemljište; te nedostatak povoljnih kredita za kupovinu poljoprivrednog zemljišta. Za promovisanje boljeg korišćenja poljoprivrednog zemljišta i podrške budućoj primjeni poticaja na bazi zemljišne površine neophodno je uspostavljanje efikasnog sistema za identifikaciju zemljišnih parcela LPIS, koji se bazira na stvarnom korišćenju površina, koristeći GIS.

Prema dostupnim statističkim izvorima, uz neznatne oscilacije u proteklom desetljeću, struktura poljoprivrednih površina u BiH, entitetima i Brčko distriktu BiH, bila je, kako to prikazuje sljedeća tabela:

Tabela 1: Struktura obradivih površina u BiH, entitetima i BD BiH, 2015. godina

(u 000 ha)

	Obradive površine (ha)							Bare, trstici i ribnjaci
	Poljoprivredna površina	Ukupno	Oranice i bašte	Voćnjaci	Vinogradi	Livade	Pašnjaci	
BiH	2.200	1.598	1.035	101	5	457	599	3
Federacija BiH	1.181	747	428	45	5	269	432	2
Republika Srpska	983	816	577	52	0	187	166	1
Brčko distrikt BiH	36	35	30	4	0	1	1	0

Izvor: FBiH: Federalni zavod za statistiku, RS: Statistički godišnjak Republike Srpske, BD: Agencija za statistiku BiH

Federacija Bosne i Hercegovine: Prema statističkim podacima (Federalni zavod za statistiku) za 2015. godinu, u strukturi poljoprivrednog zemljišta od ukupno 1.181.000 ha, obradivo zemljište zauzima 747.000 ha ili 63,2% (oranice-njive i bašte 428.000 ha, voćnjaci 45.000 ha, vinogradi 5.000 ha, livade 267.000 ha), a neobradivo 435.000 ha ili 36,8% (pašnjaci 432.000 ha i trstici i bare 2.000 ha). Prema podacima BH MAC-a za 2013. godinu, na prostoru FBiH ima oko 938,90 km² površina koje se smatraju miniranim.

Republika Srpska: Prema statističkim podacima (Republički zavod za statistiku Republike Srpske), u 2015. godine Republika Srpske je imala 983 000 ha poljoprivrednog zemljišta, od čega je 816 000 ha obradivog zemljišta, a 166 000 ha pašnjaka. U strukturi obradivog zemljišta oranice učestvuju sa 577 000 ha, voćnjaci i vinogradi sa 52 000 ha, a livade sa 187 000 ha. Prema podacima BH MAC-a za 2014. godinu, na području Republike Srpske je bilo 267 km² sumnjivih (miniranih) površina, što čini 1,07% od ukupne poljoprivredne površine.

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine: U Brčko distriktu Bosne i Hercegovine od 36 000 ha poljoprivrednog zemljišta najviše je oranica (30 000 ha), a slijede voćnjaci (4 000 ha), livade (1 000 ha) i pašnjaci (1 000 ha) (Agencija za statistiku BiH, 2016.).

Hidrološku kartu BiH čine rijeke i prirodna i vještačka jezera. Sa prosječnim padavinama od 1.250 mm područje BiH je jedno od vodnijih područja Evrope, naročito južne Evrope.

Federacija Bosne i Hercegovine: U Federaciji BiH ukupna zapremina oborinskih voda iznosi $33 \times 10^9 \text{ m}^3$. Ukupni oticaj sa prostora Federacije BiH kreće se oko $1.050 \text{ m}^3/\text{sec}$, dok se prosječni oticaj sa prostora Federacije BiH kreće oko $670 \text{ m}^3/\text{sec}$. Prosječni koeficijent oticanja sa teritorije Federacije BiH iznosi 0,64. Prostorna i vremenska raspodjela vode u Federaciji BiH je dosta neravnomjerna. Najizraženije potrebe za vodom su u regiji Posavine koja ima značajan poljoprivredni potencijal, a ujedno su i najsiromašniji dio Federacije BiH u pogledu sopstvenih voda. Periodi slabijih padavina na prostorima osnovnih podslivova u Federaciji BiH traju relativno dugo, i to u periodu od juna do septembra. To je ujedno i period kada je potreba i potražnja za vodom, naročito poljoprivrednog sektora, najveća. U postojećoj prostornoj i vremenskoj preraspodjeli voda u Federaciji BiH teško će se naći prostora za zahvatanje voda za intenzivno navodnjavanje. Osiguranje vode za potrebe navodnjavanja stoga treba rješavati u okviru izgradnje višenamjenskih akumulacija ili preraspodjelom voda u okviru postojećih akumulacija.

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine: Neposredni sliv rijeke Save na području Brčko distrikta BiH, pripada obodnom dijelu Panonske nizije, sa umjereno kontinentalnom odnosno srednjo – evropskom klimom. Srednje godišnje temperature iznose oko 13°C , a godišnje padavine se kreću od 700 do 1.100 l/m^2 . Na vodnom području rijeke Save, u Brčko distriktu BiH, identifikovana su 24 vodotoka slivne površine od 10 km^2 , relativno raspoređenih po podslivovima. Zakonom o zaštiti voda Brčko distrikta BiH utvrđena su tri osnovna podsliva Vodnog području rijeke Save na području Brčko distrikta BiH i to: Neposredni sliv rijeke Save u Brčko distriktu BiH, podsliv Brke i Podsliv Tinje.

Republika Srpska: Teritorija Republike Srpske podijeljena je u dva oblasna riječna sliva: oblasni riječni sliv rijeke Save i oblasni riječni sliv rijeke Trebišnjice. Vodne resurse nekih značajnijih vodotoka Republike Srpske dijeli sa Federacijom BiH. Raspodjela voda u Republici Srpskoj je takva da je nema tamo gdje je najpotrebnija, a to su njeni sjeverni dijelovi gdje se nalazi najplodnije zemljište. Prosječne godišnje padavine u sjevernim dijelovima Republike Srpske relativno su niske i iznose prosječno $750\text{--}850 \text{ mm/godišnje}$. Na drugoj strani, prosječne dnevne padavine u južnim i planinskim dijelovima Republike Srpske iznose oko $1.800 \text{ mm/godišnje}$. Prema Strategiji integralnog upravljanja vodama Republike Srpske 2015.-2024. godina, moguće je obuhvatiti navodnjavanjem 158.000 ha . Raniji podatak da je u Republici Srpskoj pod sistemima za navodnjavanje 7.262 ha , od čega u funkciji samo 1.700 ha , u međuvremenu je poboljšan. U periodu 2009-2015 u Republici Srpskoj je su iz agrarnog budžeta subvencionirana investiciona ulaganja u navodnjavanje na 14.357 ha . Vlada Republike Srpske je usvojila Strateški plana razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Republike Srpske za period 2016-2020 kojim su predviđeni novčani podsticaji za investiranje u sisteme za navodnjavanje (zajedničke i pojedinačne) sa ciljem da se do 2020. godine navodnjavane površine povećaju za 10.000 ha .

Federacija Bosne i Hercegovine: Teritorija Federacije BiH podijeljena je u dva vodna područja: vodno područje rijeke Save i vodno područje Jadranskog mora. Zbog raskoraka između rasporeda padavina i potreba za vodom u tijeku vegetacije na prostoru Federacije BiH neophodno je pronaći načine za nadoknadu nedostajuće vode u ključnim razdobljima. Nema tačnih podataka o navodnjavanim površinama u Federaciji BiH budući da su sustavi koji su postojali prije rata djelomično ili potpuno devastirani. Imajući u vidu da je izostanak

navodnjavanja jedno od glavnih proizvodnih ograničenja pri uzgoju poljoprivrednih kultura u Federaciji BiH izrađen je projekt "Osnove uređenja zemljišta – program navodnjavanja i program okrupnjavanja posjeda u Federaciji BiH". U okviru projekta planirano je detaljno snimanje stanja postojećih sustava za navodnjavanje, a u konačnici je predviđeno povećanje površine poljoprivrednog zemljišta pod sustavima za navodnjavanje na 30.000 ha do 2021. godine, što bi onda činilo 4% obradivog poljoprivrednog zemljišta u Federaciji BiH.

Procjenjuje se da će u budućnosti uticaj **klimatskih promjena**, preko povećanja prosječnih temperatura i smanjenja prosječnih padavina, imati još veći negativan uticaj na poljoprivrednu proizvodnju, tako da će navodnjavanje postati nužnost. Obezbjedenje vode za potrebe navodnjavanja će se morati rješavati u okviru izgradnje više namjenskih akumulacija, te preraspodjelom voda u okviru postojećih akumulacionih prostora. Višak vode može biti problem, kao i manjak. Pored ulaganja u navodnjavanje mora se istovremeno ulagati i u odvodnjavanje i zaštitu od velikih voda (spoljnih i unutrašnjih) izgradnjom drenaže, odvodnih kanala, nasipa i pumpnih stanica.

Kao i u većini drugih zemalja, prirodni i drugi uslovi za poljoprivrednu proizvodnju nisu isti na čitavoj teritoriji BiH. U okviru EU postoji **klasifikacija područja s prirodnim ograničenjima za bavljenje poljoprivredom** ANC. BiH nema takvu podjelu i nema posebne mjere za podršku takvim područjima, kao što to ima EU u sklopu ZPP-a. Republika Srpska je usvajanjem Strateškog plana razvoja poljoprivrede i ruralnih područja prepoznala potrebu posebnog tretmana manje povoljnih područja i stoga je jedan od zadataka iz tog plana usvajanje regulative kojom će se definisati kriteriji i na osnovu kojih će se izvršiti identifikovanje manje povoljnih područja za bavljenje poljoprivredom. Federalni Zakon o poljoprivredi je, donekle različito u odnosu na kategorije i kriterije utvrđene odredbama Uredbe Vijeća (EC)1257/1999, propisao da se područja sa težim uslovima privređivanja odnose na: brdsko-planinska područja (određena nadmorska visina) i područja nepovoljnih hidroloških i pedoloških obilježja. Predviđeno je da će se područja sa težim uslovima privređivanja utvrditi posebnim zakonom.

2.3. Šumarstvo

Pored poljoprivrednog, značajan resurs u BiH je i šumsko zemljište. Šumsko bogatstvo prema zvaničnim podacima BiH svrstava u šumovite evropske zemlje (zavisno od izvora šume čine 55% ili 63% ukupne površine BiH), čije pejzaže karakteriziraju prirodni šumski ekosistemi i daju vrlo snažan pečat gospodarskom razvoju i standardu građana, promatrano s ekonomskog, ekološkog i sociološkog stajališta. Prije svega, to se odnosi na osiguranje radnih mjesta i učešće u energetsom bilansu zemlje. Nesaglediva je uloga šuma uopće u podizanju standarda ljudi, boravkom u prirodi, osiguranjem i redovnim snabdijevanjem pitkom vodom i ublažavanjem klimatskih ekstrema, te sprječavanje pojave visokih voda i zaštite ljudskih života od drugih nepogoda. Šumarstvo predstavlja veoma značajnu privrednu djelatnost sa aspekata razvoja ruralnih područja. Proizvodni potencijal šuma nije samo drvena masa, već njega čine i lovstvo kao i ostali (nedrvni) šumski proizvodi, čijim sakupljanjem se bavi veliki broj siromašnijeg ruralnog stanovništva. FAO je uradio Analizu sektora šumarstva u BiH (2015.) je uradio analizu sektora šumarstva u BiH kojom se predviđaju tri pravca djelovanja: (i) pošumljavanje, (ii) prevencija požara i obnova nakon požara i (iii) poboljšanje otpornosti i ekološke vrijednosti šumskih ekosistema.

Federacija Bosne i Hercegovine: Ukupna površina prekrivena šumama u Federaciji BiH iznosi 1.465.600 ha, odnosno 56,2% od ukupne površine Federacije BiH. Od toga, ukupna površina dostupnih šuma proizvodnog karaktera iznosi 1.028.700 ha, odnosno oko 39,4% od ukupne površine Federacije BiH. Radi većih površina šibljava i goleti udio šuma i šumskih zemljišta u ukupnoj površini Federacije BiH je nešto veći i iznosi 64,9%.

Republika Srpska: Šumovitost Republike Srpske iznosi 51,7% od ukupne njene teritorije i na jednog stanovnika otpada 0,70 ha šumom obraslog zemljišta. Prema podacima Katastra šuma i šumskog zemljišta ukupna površina šuma i šumskog zemljišta u Republici Srpskoj iznosi 1.282.412 ha. U državnom vlasništvu je 982.893 ha, odnosno 77% šumskih površina, a privatnih šuma bez šumskog zemljišta je 281.965 ha, odnosno 22%, dok je 17.554 ha ili 1% površina uzurpirano.

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine: Ukupna površina pod šumama u Brčko distrikta BiH iznosi 10.873,45 ha, od čega se na državne šume odnosi 2.473,00 ha ili 22,65% a na privatne 8.410,45 ha ili 77,35%.

2.4. Poljoprivredna proizvodnja

Poljoprivredna proizvodnja u BiH obuhvata širok spektar proizvodnih sistema za biljnu i stočarsku proizvodnju.

2.4.1. Biljna proizvodnja

Biljna poljoprivredna proizvodnja u BiH oslanja se na raspoložive površine poljoprivrednog zemljišta. Jedan od većih problema sa kojima se susreće biljna poljoprivredna proizvodnja je nedovoljno iskorištavanje najkvalitetnijih zemljišnih površina - **oronica**. Od raspoloživih oronica zasije se oko polovina (iako postoje određene rezerve prema ovom statističkom podatku).

Federacija Bosne i Hercegovine: U Federaciji BiH prosječno se u periodu od 2006.-2015. godine zasijavalo 194.000 ha odnosno 48,6% ukupnih oraničnih površina, dok je više od

polovine (205.000 ha) ostalo kao ugar ili neobrađeno zemljište. U strukturi zasijanosti oraničnih površina najveće učešće, na nivou desetogodišnjeg prosjeka za period 2006.-2015., imala su žita koja sa 85 hiljada ha čine 43,6% ukupno zasijanih površina. Druga grupa usjeva po važnosti je bilo krmno bilje koje sa 64 hiljade ha činilo trećinu (32,8%) zasijanih oraničnih površina, dok su povrtarske kulture u prosjeku zasijavane na 44 hiljade ha, odnosno 22,6% zasijanih oranica. Industrijsko bilje u odnosu na ostale grupe ima minorno značenje u proizvodnji njivskih kultura (1%) i odnosi se na proizvodnju soje i duvana FZS.

Republika Srpska: U periodu 2006.-2015. 324.000 ha ili 55,4% oranica iskorištavalo se zasijavanjem nekih od usjeva, dok je 44,6% ili 261.000 bilo neiskorišteno. U strukturi upotrebe oraničnih površina u Republika Srpska dominirala su žita (2/3 površina pod žitima zasijava se kukuruzom), koja na nivou desetogodišnjeg prosjeka 2006.-2015., zauzimaju dvije trećine (65,4%) obrađenih oranica. Industrijsko bilje se sijalo na oko 1,9% oranica, povrće na 10,5%, a krmno bilje na 22,2%. Podaci o obrađenim površinama su pouzdaniji od podatka o neobrađenim površinama koje statistika utvrđuje tako što od ukupne površine oranica i bašta oduzme ono što je obrađeno Republički zavod za statistiku Republike Srpske. Prema statistici, u Republici Srpskoj je neobrađeno u prosjeku 261 hiljada ha, što je (s obzirom na rezerve iznesene u pogledu ukupne površine poljoprivrednog i obradivog zemljišta) manje, ali je teško utvrditi za koliko.

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine: U Brčko distriktu BiH se najviše siju žita (prosječno 10 hiljada ha), a povrće i krmno bilje su zastupljeni na površinama po hiljadu ha.

Obim proizvodnje svih **ratarsko-povrtarskih proizvoda** varira od godine do godine, što upućuje na značajnu zavisnost ove proizvodnje od klimatskih prilika. Domaća proizvodnja sjemena je nedovoljna, a velike količine sjemena se uvoze. Prinosi po jedinici površine svih ratarskih i povrtarskih proizvoda koji se proizvode u BiH su niski (podaci su prikazani u tabeli br. 3) i jedan su od razloga slabije konkurentnosti poljoprivrednih proizvođača koji se bave ratarstvom. Variranje prinosa je uzrok značajnih varijacija u proizvodnji žita, krmnog i industrijskog bilja od variranja zasijane površine. Tokom perioda 2016.-2015. godišnja proizvodnja kukuruza u BiH je bila između 539 hiljada (2012.) i milion tona (2008.). Najveća proizvodnja pšenice bila je 265 hiljada tona (2013.), a najmanja 145 hiljada tona (2009.). Ukupna proizvodnja krompira u BiH kreće se između 300 hiljada tona (2012.) i 428 hiljada tona (2008.).

Poljoprivredna statistika u BiH, **voćarsko-vinogradarsku proizvodnju** (sa izuzetkom proizvodnje jagode i maline) još uvijek prati preko broja stabala i čokota, tako da su podaci u ukupnoj proizvodnji voća i grožđa dostupni po pojedinim voćnim vrstama samo po stablu/čokotu. Ovo, kao i činjenica da se u podacima ne pravi razlika između intenzivne i ekstenzivne proizvodnje, otežava analizu raspoloživih podataka i izvođenje validnih zaključaka.

Federacija Bosne i Hercegovine: Na području Federacije BiH gaji se veliki broj voćnih vrsta umjerenog klimata, odnosno jabučastog, koštičavog i jagodastog voća. Razvoj voćarstva na području Federacije BiH, zasnivan na intenzivnoj i savremenoj proizvodnji voća, a ne na revitalizaciji predratnih voćnjaka, se pokazao uspješnim. Najvažnija voćna vrsta je šljiva sa 5,4 miliona rodni stabala, koju slijedi jabuka sa 2,5 miliona rodni stabala i kruška sa 1,2 milion stabala. U ukupnoj proizvodnji šljiva u prosjeku doprinosi sa 48 hiljada tona, jabuka sa 25 hiljada tona, a kruška sa 9 hiljada tona voća. Prosječni prinosi po rodnom stablu variraju iz godine u godinu, kao rezultat ponajprije klimatskih prilika u kojima se odvija proizvodnja. Proizvodnja jagodastog voća, na području Federacije BiH, doživjela je snažnu ekspanziju, čija proizvodnja prati savremene trendove u najrazvijenijim zemljama. Rast proizvodnje jagode i maline doveo je do preorijentacije pravaca razvoja određenih regija

na području FBiH, do mjere da su industrijske grane zamijenjene poljoprivredom. Površine pod malinom su učestvovali (1.029 ha u 2015. godini), a i površine pod jagodom su u stalnom porastu (821 ha u 2015. godini). Prema Katastru vindograda BiH (FAMZ) ukupna površina pod vinogradima u FBiH je 3.250 ha. Procjene govore da se u FBiH proizvede između 20 i 32 hiljade tona grožđa godišnje.

Republika Srpska: U strukturi zasada krupnog voća tokom zadnjih deset godina (mjereno prema broju stabala) smanjuje se relativno učešće šljive, a povećava se učešće jabuke i kruške, što je rezultat proizvodne orijentacije prilikom podizanja novih zasada. Sve ostale voćne vrste zajedno učestvuju sa 5% u ukupnom broju voćnih stabala. Šljive se u prosjeku godišnje proizvede 82 hiljade tona, jabuke, 41 hiljada tona, a kruške 14 hiljada tona. Voćarstvo na području Republike Srpske karakteriše dvojnost proizvodnje, na jednoj strani su porodična gazdinstva koja imaju stare zasade heterogenog sortimenta, koja koriste tradicionalnu tehnologiju i voće najčešće prerađuju u rakiju, a na drugoj strani su preduzetnici koji imaju mlađe zasade ujednačenog sortimenta, ali često neusklađenog sa tržišnom tražnjom, koriste savremene tehnologije proizvodnje, a voće proizvode isključivo za tržište. U Republici Srpskoj raste interes za proizvodnjom maline, dok se interes za proizvodnjom jagode smanjuje (najveća zasađena površina je bila 2006, a najmanja 2015. godine). Proizvodnja maline dostigla je svoj vrhunac 2011. godine (772 ha) i od tada se ona održava na površini oko 700 ha. Prosječan prinos (između ostalog zahvaljujući primjeni vještačkog navodnjavanja i upotrebom kvalitetnijeg đubriva) kreće se između 6 i 9 tona po ha. Površine pod vinogradima su se u Republici Srpskoj povećale sa 288 ha (2006.), na 551 ha (2015.), odnosno sa 756 hiljada rodničkih čokota (2006.) na 1,5 miliona (2015). Proizvodnja grožđa se kretala između 1.500 i 3.500 tona godišnje.

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine: I u Brčko distriktu BiH najzastupljenija voćna vrsta je šljiva (oko 400 hiljada stabala), a slijede je jabuka (80 hiljada stabala) i kruška (50 hiljada stabala), sa godišnjim varijacijama prinosa i proizvodnje kao i u ostalim dijelovima BiH.

U BiH su značajne površine prirodnih **livada i pašnjaka** (1,05 miliona ha). Ovaj resurs je u funkciji stočarstva i nedovoljno je iskorišćen. Ako se ovom pridodaju i sijane livade, dobije se podatak da u BiH ima oko 2,3 ha livada i pašnjaka po jednom uslovnom grlu stoke. S obzirom da je došlo do širenja livada i pašnjaka nauštrb obradivih površina i istovremenog smanjenja broja stoke i učešća kabaste stočne hrane u njenoj ishrani, sve veće površine prirodnih livada i pašnjaka se ne koriste produktivno u funkciji stočarske proizvodnje, a iz krajnosti da one mogu biti preopterećene prečestim košenjem i ispašom, došlo se u drugu krajnost da se sve više tih površina zapušta.

Federacija Bosne i Hercegovine: Federacija BiH ima značajne površine prirodnih livada i pašnjaka (701 hiljada ha). Površine pod livadama i pašnjacima u periodu 2006.-2015. nisu se značajno mijenjale. Kao što je već rečeno, statistički podaci bi i ovdje mogli značajno odstupati od stvarnih, jer su mnoge oranične površine pretvorene u travnjake, a dio travnih površina u šikare ili šumske površine. U Federaciji BiH u periodu 2006.-2015. statistički prosječne površine pod prirodnim livadama iznose 269 hiljada ha, dok su pašnjačke površine znatno veće i iznose 432 hiljade ha. Prinosi suhe mase ostvareni na livadama su niski (1,5–1,8 t/ha sijena), jer se, uglavnom, ne primjenjuju nikakve agrotehničke mjere.

Republika Srpska: Republika Srpska ima značajne resurse u brdsko-planinskim područjima u vidu prirodnih livada i pašnjaka koje su predodređene za stočarstvo, naročito za ekstenzivan tov u sistemu krava-tele i za uzgoj ovaca i koza (koje pašom mogu da obezbijede i 70% potreba za hranjivim materijama). Zvanično, Republika Srpska ima 187.000 ha prirodnih livada i 166.000 ha pašnjaka, a u stvarnosti vjerovatno više. Prirodne livade se uglavnom ne prihranjuju, zbog neravnomjernog rasporeda padavina prinosi po jedinici površine su niski,

pa se one kose najčešće samo jednom godišnje. Loš kvalitet sijena posljedica je lošeg sastava trava i kasne kosidbe. Pošto je stoke sve manje, značajan dio pašnjaka se ne ispasa.

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine: Površine pod livadama i pašnjacima u Brčko distriktu BiH iznose oko 3.300 ha.

2.4.2. Stočarska proizvodnja

Uzimajući u obzir raspoloživost prirodnih resursa i broj poljoprivrednih proizvođača koji se bave **stočarstvom**, ova proizvodnja ima veliki značaj za poljoprivredu u BiH, posebno u Federaciji BiH. Dominantni udio livada i pašnjaka u Federaciji BiH (60,6%, prosjek za period 2006.-2015.) i značajno učešće u Republici Srpskoj (35,1%, prosjek za period 2006.-2015.) u poljoprivrednim površinama predstavlja resurs na kojem je moguće bazirati njen dalji razvoj. Kod analize proizvodnje stočarskih proizvoda polazište je broj stoke po pojedinim vrstama i kategorijama.

Tabela 2: Broj stoke u Bosni i Hercegovini, Federaciji BiH i Republici Srpskoj, 2015. godina (u 000)

	Goveda		Svinje		Ovce		Koza	Konj		Perad	Košnica pčela
	Ukup no milen e	krav e	Ukup no krma ča / naz mice		Ukup no za pripl od			Ukup no Kobil e i omir e			
BiH	455	247	564	77	1,011	592	72	17	6	22.248	393
FBIH	216	136	89	9	525	404	42	6	1	9.818	229
RS	229	108	452	61	486	272	30	11	5	11.011	164
BDBiH	7,0	1,9	19,4	2,1	7,2	4,6	0,9	0,03		1.004	9,9

Izvor: FBIH: Federalni zavod za statistiku, Republika Srpska: Statistički godišnjak Republike Srpske, Agencija za statistiku BiH, Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Vlade Brčko distrikta BiH

Postojeći sistem identifikacije i kontrole kretanja životinja nije u potpunosti ažuran i pouzdan, tako da postoje određene rezerve prema podacima o broju pojedinih vrsta i kategorija domaćih životinja. Generalno, u periodu 2006.-2015., broj svih vrsta stoke u BiH ima tendenciju smanjenja, osim kod živine/peradi i pčela. Govedarstvo, odnosno proizvodnja mlijeka, je najznačajnija grana stočarske proizvodnje u oba entiteta.

Federacija Bosne i Hercegovine: U Federaciji BiH govedarstvo, ovčarstvo i kozarstvo bilježe blagi pad stočnog fonda, dok je pad broja konja dramatičan. Broj svinja je bio relativno stabilan, a broj peradi od 2006. ostvaruje značajan pozitivan rastući trend, posebno do 2013. godine, kada se povećao za 2,5 puta. Proizvodnja mlijeka u Federaciji BiH je u 2015. godini iznosila 352 miliona litara, što je činilo 52% ukupne proizvodnje u BiH i bila je veća za oko 13% u odnosu na 2006. godinu. Za razliku od perioda do 2006. godine, kada se ukupna proizvodnja mlijeka razvijala u skladu sa razvojem osnovnog stada krava, od 2007. godine razvoj je usporen (stopa 1,2%) i oslanja se prvenstveno na razvoj proizvodnje mlijeka po kravi, zahvaljujući poboljšanom pasminskom sastavu.

Republika Srpska: U istom periodu u Republici Srpskoj broj goveda, a naročito muznih grla, imao je trend smanjenja koji je zaustavljen 2012. godine. Iako se broj muznih grla smanjivao, proizvodnja mlijeka nije, zahvaljujući povećanju mliječnosti po grlu. Broj svinja se smanjio za četvrtinu, a broj krmača i nazimica se gotovo prepolovio. Broj ovaca u

Republici Srpskoj se blago povećao, a broj konja smanjio. Broj živine se povećao za gotovo 4 miliona, uglavnom zahvaljujući njenom povećanju na velikim komercijalnim farmama. Najveći rast bilježi pčelarstvo, jer se broj košnica za deset godina povećao za 50 hiljada. U Republici Srpskoj je količina proizvedenog kravljeg mlijeka dostigla maksimum 2008. godine, nakon toga ima pad, a zadnjih godina stagnira na 320-330 miliona litara. Iako su statistički podaci o prosječnoj mliječnosti po muznom grlu niži (2.935 kg), kontrolom produktivnosti kojom je obuhvaćeno oko 12% muznih grla utvrđena je prosječna mliječnost po grlu od 5.689 (*simental*), odnosno 6.632 kg/godišnje (*holštajn*).

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine: U Brčko distriktu BiH stočarstvo, s nekim oscilacijama, ima trend rasta zaključno sa 2014. godinom. Prema podacima iz baze podsticaja u 2015. godini došlo je do pada broja goveda i muznih grla za 9,5 % odnosno za 9,1 %, svinja za 17,08 %, dok je broj krmača i nazimica porastao za 17,85 %. Broj ovaca za priplod je porastao za 3,85 % a koza opao za 31,97 %. Broj peradi i košnica pčela također bilježi pad u 2015 godini za 15,81 % i 18,87 %.

Oslonac domaće mljekarske industrije su velike mljekarske farme koje će to i ostati, a njihova dalja modernizacija i povećanje ekonomske efikasnosti su imperativ. Činjenica da je u BiH dostignuta samodovoljnost u proizvodnji mlijeka, povećanje otkupa i prerade mlijeka uslovljeni su izvozom preradevina od mlijeka, pri čemu se domaće mljekare suočavaju sa izvoznim barijerama (ispunjavanje standarda porijekla i kvaliteta) i jakom konkurencijom. Najviše se u BiH uvoze sirevi, maslaci i mliječni namazi, a domaće mljekare uspješno pariraju uvozu kod UHT mlijeka i fermentisanih proizvoda, koje jednim dijelom i izvoze. Domaći potrošači ne ispoljavaju posebnu lojalnost prema proizvodima domaćeg porijekla, tako da je, prilikom donošenja odluke u kupovini cijena često primaran faktor (Milkprocesing, 2016.).

Ukupnu proizvodnju mesa u BiH je teško pouzdano utvrditi zbog nepostojanja tačnih podataka, naročito u dužem vremenskom periodu, s obzirom na to da se ona ne može poistovjetiti sa brojem zaklanih životinja u klaonicama, korigovanih za razliku broja uvezenih i izvezenih živih životinja. Kod proizvodnje govedeg mesa od 2011. godine primjećuje se blagi pad, a isti trend je i kod proizvodnje ovčijeg mesa. Kod proizvodnje svinjskog mesa od 2013. godine počinje nagli pad, a samo proizvodnja mesa peradi bilježi stalni rast u analiziranom periodu. Nedovoljna budžetska podrška i niska (cjenovna) konkurentnost u odnosu na uvoz osnovni su razlozi spomenutih kretanja u proizvodnji najvažnijih vrsta mesa u BiH.

Federacija Bosne i Hercegovine: Generalno se može reći da obim proizvodnje govedeg mesa u Federaciji BiH ne zadovoljava domaće potrebe stanovništva i prehrambene industrije i dopunjuje se uvozom. Iako je od 1996. godine uslijedilo oživljavanje ovčarstva u Federaciji BiH, obim ove proizvodnje još uvijek ne zadovoljava domaće potrebe, pa je i dalje značajan uvoz žive jagnjadi za klanje. U populaciji ovaca u Federaciji BiH prevladava domaća autohtona *pramenka*, kao i razni križanci pramenke sa plemenitim pasminama ovaca za meso. Zabrana nomađenja je dovela do drastičnog smanjenja veličine stada. Sadašnje stanje u svinjogojskoj proizvodnji u Federaciji BiH nije na zadovoljavajućem nivou i ne osigurava dovoljnu proizvodnju svinjskog mesa za domaće potrebe. Po vrijednosti proizvodnje svinjogojstvo je, s udjelom od svega 5-6%, na zadnjem mjestu među stočarskim proizvodnjama u FBiH.

Republika Srpska: Broj zaklanih goveda u Republici Srpskoj bilježi konstantan pad, što korespondira sa smanjenjem ukupnog broja goveda. U skladu sa potrebama povećanja uzgoja goveda, MPVŠ Republike Srpske je 2016. godine donijelo *Program uzgoja goveda u Republici Srpskoj*, čiji je cilj da se planskim uzgojem goveda podstakne povećanje efikasnosti

proizvodnje i uzgoja goveda, povećanje ekonomičnosti proizvodnje, poboljšanje kvaliteta stočarskih proizvoda, te očuvanje genetske raznovrsnosti goveda. Zahvaljujući prirodnim preduslovima za razvoj proizvodnje goveđeg mesa intenziviran je uzgoj u sistemu krava-tele. Svinjogojiska proizvodnja, po svojim prirodnim karakteristikama, i realnoj mogućnosti razvoja u Republici Srpskoj, zauzima visoko mjesto u strukturi proizvodnje mesa. Zadnjih deset godina, osjetan je pad ove vrste proizvodnje, tako da je učešće svinjskog mesa u 2015. godini, bilo smanjeno na 31% u ukupnoj proizvodnji mesa u Republici Srpskoj. Tradicija uzgoja ovaca u Republici Srpskoj ima vidljivo regionalan karakter. Stepenn devastacije pašnjačkih površina, posebno u hercegovačkoj regiji ostavlja prostor za držanje, uglavnom, ovaca i koza. Tu se razvio ekonomski izuzetno atraktivan vid ovčarenja, gdje su ovce zimi i s proljeća na domicilnim pašnjacima, a ljeti na tačno markiranim hercegovačko-bosanskim planinama (Treskavica, šire područje Zelengore, Somine, Morine i dr).

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine: Broj zaklanih goveda i svinja u Brčko distriktu BiH u 2015 godini u odnosu na 2014. godinu bilježi izvjestan rast.

Peradarstvo, kao grana stočarstva, ima bitno mjesto u poljoprivrednoj proizvodnji, a to proizlazi iz činjenice da je savremeno peradarstvo najintenzivniji oblik stočarstva i ima karakteristike industrijske proizvodnje. Potrošnja pilećeg mesa u BiH je u porastu, a isti trend bilježi i proizvodnja. Broj zaklane peradi u BiH je u 2015. godini bio 32 miliona komada, odnosno 48 hiljada tona pilećeg mesa. Više od 90% uzgajivača tovnih brojlera organizovano je kroz sistem kooperacije sa klaonicama. Proizvodnja jaja (oko 700 miliona komada godišnje), jedna je od rijetkih proizvodnji, gdje BiH dostiže samodovoljnost. Zadnjih godina se bilježi blagi rast proizvodnje konzumnih jaja. Dominira kavezni uzgoj, što će biti poseban izazov za sektor peradarstva i ispunjavanju sve strožijih kriterijuma EU u oblasti dobrobiti životinja.

Federacija Bosne i Hercegovine: Proizvodnja mesa peradi u Federaciji BiH temelji se uglavnom na proizvodnji pilećeg mesa. Posebnu ekspanziju brojlerske proizvodnje doživio je Zeničko-dobojski kanton sa dva velika peradarska lidera koji su kroz organizaciju proizvodnje i prerade za sobom povukle formiranje sve većeg broja brojlerskih farmi, kao i povećanje kapaciteta već postojećih farmi. Proizvodnja mesa peradi je u periodu 2006.-2015. godina porasla sa 11,3 hiljade tona na 37,3 hiljade tona, a broj zaklane peradi sa 8,4 miliona na 25,1 miliona. Prosječna godišnja proizvodnja konzumnih jaja u Federaciji BiH u analiziranom periodu 2006.-2015. iznosila je 246 miliona komada kao rezultat držanja u prosječnih 1,6 miliona kokoši nosilica.

Republika Srpska: Prema nezvaničnim podacima na teritoriji Republike Srpske ima oko 176 farmi tovnih brojlera, kapaciteta od 2.000 do 100.000 brojlera u turnusu. Najveća koncentracija brojlerskih farmi smještena je u regiji Srbca obzirom da je na tom području smještena i klaonica u vlasništvu Perutnina Ptuj. Broj zaklane peradi se sa 2 miliona (2006.) povećao na 7 miliona (2015.), a samim tim i količina mesa peradi je u 2015. godini dostigla 11,4, miliona tona. Godišnja proizvodnja kokošijih jaja u Republici Srpskoj je zadnjih godina oko 400 miliona komada. Tržišnu proizvodnju jaja "nosi" manji broj specijaliziranih komercijalnih farmi, dok još uvijek veliki broj seoskih domaćinstava drži kokoši i proizvodi jaja samo za vlastite potrebe.

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine: U Brčko distriktu BH egzistira 15 farmi brojlera.

Pčelarstvo u BiH je u ekspanziji. U odnosu na podatak popisa stanovništva iz 1981. godine, BiH danas ima dvostruko više košnica pčela (393 hiljade, 2015.). Proizvodnja meda je postala značajan izvor dodatnih prihoda seoskih domaćinstava koja imaju raspoloživu radnu snagu, a u prilog pozitivnim trendovima idu relativno mala investiciona ulaganja, mogućnost

prilagođavanja broja košnica raspoloživim novčanim sredstvima, jednostavni uslovi skladištenja i povećanje cijene meda. Jedan broj proizvođača se pčelarstvom bavi profesionalno, a drugi sporedno i kao hobi, ali ne treba zanemariti ni njihov broj koji je sve veći. Proizvodnja meda u BiH varira od 2,5 do 5 miliona kg godišnje, zavisno od godine.

Federacija Bosne i Hercegovine: Broj košnica pčela u Federaciji BiH je 229 hiljada. Godišnja proizvodnja meda je između 1,4 i 2,8 miliona tona, a prinos meda po košnici između 7 i 12,5 kg.

Republika Srpska: Broj košnica pčela u Republici Srpskoj je 2015. godine dostigao 164 hiljade. Proizvodnja meda varira između 1 i 2 miliona tona godišnje, sa prosječnim prinosom između 7 i 12 kg meda po košnici.

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine: Broj košnica pčela u Brčko distriktu BiH je u 2015. godini, iznosio 9.994 košnice.

2.5. Opremljenost poljoprivrednih gazdinstava

Poljoprivredna gazdinstva su, generalno, opremljena osnovnom poljoprivrednom mehanizacijom, međutim, ona je uglavnom stara i često tehnološki prevaziđena. Mali je broj priključaka po traktoru, tako da su proizvođači često prinuđeni da koriste tuđe usluge ili da improvizuju izvođenje pojedinih radnih operacija.

Republika Srpska: Na osnovu jednog istraživanja provedenog (samo) na teritoriji Republike Srpske, preko 70% gazdinstava je posjedovalo traktor, a njih 18% je imalo više od jednog traktora. S druge strane, skoro 90% traktora je bilo starije od 10 godina (niti jedno gazdinstvo nije imalo kombajn mlađi od 10 godina). Gazdinstva su bila relativno dobro opskrbljena sa osnovnim traktorskim priključcima (plug, tanjirača, prikolica), a ostale vrste priključnih oruđa (sijačice, prskalice, rasturači đubriva, cisterne, vadilice i sl.), bile su zastupljene u znatno manjem broju. Istraživanje je potvrdilo daleko bolju mehanizovanost gazdinstava u ravničarskom dijelu Republike Srpske, a slabiju u brdsko-planinskom području. Situacija sa opremljenošću poljoprivrednom mehanizacijom, vjerovatno je nešto bolja kod pravnih lica, odnosno raznih oblika privrednih društava, ali se i kod njih, zbog niskog nivoa efikasnosti, zamjena dotrajale poljoprivredne mehanizacije ne vrši blagovremeno.

Slično kao i kod mehanizacije, poljoprivredna gazdinstva raspolažu sa osnovnim objektima za stočarstvo, skladištenje poljoprivrednih proizvoda i smještaj poljoprivredne mehanizacije. Međutim, kapaciteti i tehnološka opremljenost tih objekata su skromni i uglavnom se radi o starijim objektima koji su građeni i dograđivani "u vlastitoj režiji", bez uvažavanja standarda koji zadovoljavaju pravila osiguranja dobrobiti životinja i obezbjeđenja i očuvanja kvaliteta poljoprivrednih proizvoda.

Federacija Bosne i Hercegovine: Iako ne postoje slični podaci za područje Federacije BiH, može se zaključiti da se situacija po pitanju opremljenosti poljoprivrednom mehanizacijom i njene starosti ne razlikuje značajno.

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine: Za Brčko distrikt BiH, također ne postoje podaci, a pretpostavlja se da je situacija slična kao i u entitetima.

Bez obzira na neekonomičnost i mali obim upotrebe pojedinih specijaliziranih mašina i priključaka, poljoprivredni proizvođači u BiH izbjegavaju zajedničku nabavku i posjedovanje poljoprivredne mehanizacije (pokušaji formiranja "mašinskih prstenova" u različitim

dijelovima BiH uglavnom nisu uspjeli).

Za modernizaciju poljoprivredne proizvodnje i podizanje njene konkurentnosti neophodno je investiranje u zamjenu i nabavku nove, specijalizirane, poljoprivredne mehanizacije, ali se pri tome mora voditi računa o ekonomičnosti takvih investicija, odnosno prednost dati većim gazdinstvima ili nekim modelima njene zajedničke upotrebe od strane više korisnika.

2.6. Ribarstvo

Za BiH ekonomski značaj ima slatkovodno ribarstvo. Zavisno od vrste ribe koja se gaji (a ona zavisi od kvaliteta i količine vode) razlikuju se šaranski i pastrmski ribnjaci (salmonide i ciprinide).

Federacija Bosne i Hercegovine: U Federaciji BiH, u periodu 2011.-2015. godine, u prosjeku se proizvodilo između 3.000 i 4.000 t konzumne pastrmke. Federacija BiH ima samo 24 km morske obale i 1.400 ha morske površine. Iako je ovo mali prostor za uzgoj morskih proizvoda (ribe i školjke), on je još uvijek nedovoljno iskorišten.

Republika Srpska: Republika Srpska ima četiri velika šaranska ribnjaka. Pastrmskih ribnjaka ima više, ali je njihova pojedinačna i ukupna površina znatno manja u odnosu na šaranske ribnjake. Pored ove dvije vrste ribnjaka u ekspanziji je i kavezni uzgoj ribe u jezerima i većim rijekama. Proizvodnja šarana i drugih ciprinidnih vrsta ribe se smanjuje (1.104 t, 2015. godine), a na drugoj strani proizvodnja pastrmke se povećava i površinski, i količinski (1.889 t, 2015. godine).

2.7. Organska i integralna proizvodnja

Kao odgovor na sve prisutnije pogoršanje kvaliteta hrane i ugrožavanje zdravlja ljudi, počinje intenzivnije da se razvija **organska poljoprivredna proizvodnja**. Organska poljoprivreda je proizvodnja zdravstveno bezbjedne, kvalitetne hrane na ekološki održiv način. U BiH organska poljoprivredna proizvodnja, uglavnom, se razvija u biljnom sektoru, proizvodnji meda, sakupljanju ljekovitog bilja, šumskih plodova i gljiva, te destilaciji eteričnih ulja. U sistemu organske proizvodnje poljoprivredni proizvođači moraju primjenjivati stroge propise, a njihov krajnji proizvod mora biti certificiran, tj. dobiti potvrdu da je proizveden uz poštovanje tih propisa. Zakonodavstvo iz oblasti organske proizvodnje doneseno je na nivou entiteta (Zakon o organskoj proizvodnji „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 12/13; Zakon o poljoprivrednoj organskoj proizvodnji, "Službene novine Federacije BiH", broj 72/16). Organska poljoprivredna proizvodnja u BiH počinje se razvijati 90-tih godina prošlog vijeka, kada počinju aktivnosti vezane za promociju, primjenu metoda organske proizvodnje, kontrolu i certifikaciju. Iako BiH raspolaže prirodnim resursima koji su pogodni za razvoj organske proizvodnje, broj proizvođača koji se bave tom proizvodnjom je mali, a količine proizvedene organske hrane skromne.

Federacija Bosne i Hercegovine: Statistika za sada ne prati ovaj vid proizvodnje. Pored toga, nema registra organskih proizvođača na nivou Federacije BiH. Izvoz je, uglavnom, vezan za povrće, voće, ljekovito bilje, svježe, zamrznute i suhe gljive, te šumske plodove (malina, kupina, borovnica, brusnica, jagoda). U Federaciji BiH ne postoji nijedna certificirana organska stočarska farma, a tek dvije farme su u fazi konverzije. Od 2009. godine egzistira *Savez udruženja organskih proizvođača Federacije Bosne i Hercegovine-ORGANSKO FBiH*, koji ima 17 članica (sedam kantonalnih asocijacija organskih

proizvođača i 10 udruženja koja se bave razvojem organske proizvodnje). ORGANSKO FBiH okuplja oko 2.000 poljoprivrednih proizvođača.

Republika Srpska: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske sve više posvećuje pažnju poboljšanju uslova za razvoj organske proizvodnje. Poljoprivredni proizvođači u sistemu organske proizvodnje i proizvođači u periodu konverzije, podstiču se novčano kroz dvije mjere za organsku proizvodnju, a proizvođači mogu ostvariti novčana sredstva podsticaja i za sve ostale mjere propisane pravilnikom. U Republici Srpskoj je 2015. godine formirano Udruženje organskih proizvođača i prerađivača Republici Srpskoj. U Republici Srpskoj je identifikovano 26 proizvođača koji se bave organskom poljoprivrednom proizvodnjom, a trenutno ih je najviše u oblasti ljekovitog bilja i bobičastog voća.

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine: U Brčko distriktu BiH postoje podsticaji za organsku proizvodnju ali se može zaključiti da ne postoji zainteresovanost za ovaj vid proizvodnje.

Pored organske poljoprivrede, ekološki je prihvatljiva i integralna poljoprivredna proizvodnja, koja podrazumijeva načela integralne zaštite bilja, uravnoteženu primjenu agrotehničkih mjera i racionalnu upotrebu agro-hemijskih sredstava i đubriva u procesu proizvodnje. U BiH nije do sada razvijena (dobrovoljna) certifikacijska šema za integralnu proizvodnju.

2.8. Ljekovito, aromatično i samoniklo bilje

Prema podacima STK, godišnji izvoz ljekovitog i aromatičnog bilja, šumskog voća i divljih gljiva u BiH premašuje 32 miliona KM. Tradicionalno sakupljanje je dominiralo u sektoru ljekovitog i aromatičnog bilja (MAP) u BiH. Međutim, u novije vrijeme, raste trend za uzgoj određenih proizvoda. Broj porodica uključenih u prikupljanje MAP-a u BiH procjenjuje se na približno 50.000, od čega je gotovo 3.000 organizovano u preko 50 preduzeća koja kupuju ljekovito bilje. Većina sakupljača ostvaruje svoje prihode isključivo skupljanjem bilja, gljiva i šumskog voća. Iako ne postoje tačne informacije o prikupljenim količinama, prema procjenama godišnje se prikupljaju između 1.500 i 9.000 t sušenog bilja (USAID/SIDA FARMA projekt, 2010). Osim prikupljanja i prerade divljih biljaka, voća i gljiva, postoje i brojni proizvođači koji se bave uzgojem ljekovitog bilja na plantažama (poput kamilice, metvice, smilja, lavande, bosiljka itd.). Većina izвозno orijentiranih tvrtki posjeduje organske certifikate za trgovinu na međunarodnim tržištima.

Republika Srpska: Pored sakupljanja i prerade samoniklog ljekovitog bilja postoji i određeni broj proizvođača koji se bave plantažnim uzgojem ljekovitog bilja (kamilica, nana, kadulja, smilje itd.), a neki od njih su ušli i u certifikaciju organske proizvodnje ljekovitog bilja. U Republici Srpskoj, 2016. godine, 44 pravna lica i 114 porodičnih gazdinstava su zasijali ljekovitog i aromatičnog bilja na 158 ha (Statistički zavod Republike Srpske, 2015.). Otkupljeno ili proizvedeno ljekovito bilje se suši i prodaje farmaceutskoj industriji, uglavnom u inostranstvu. Jedan dio i sami proizvođači prerađuju i plasiraju na tržište. Nije zanemariva ni proizvodnja eteričnih ulja iz ljekovitog bilja. Glavni otkupljivači ljekovitog bilja na području Republike Srpske (iako otkup često "prelazi" entitetsku granicu) i prerađivači su u Regionu Trebinja i Banja Luke.

Grupa otkupljivača ljekovitog bilja nastoji da doda vrijednost ovim proizvodima proizvodeći različite vrste čajeva, kozmetike i esencijalnih ulja. Uglavnom se radi o preradi plantažno uzgajanih ljekovitih biljnih vrsta (kamilica, matičnjak, smilje, kadulja, lavanda, lovor) i igličastog zimzelenog drveća (iglice bora, jele i smrče) destilacijom u eterična ulja.

Federacija Bosne i Hercegovine: Za Federaciju BiH ne postoje tačne informacije o zasijanim površinama, ali procjenjuje se da se samog smilja uzgaja na više od 1.000 ha (Federacija BiH, Udruženje proizvođača smilja). Ovo povećanje proizvodnje neizbježno je izazvalo povećanje izvoza esencijalnih ulja koja se u 2016. godini procjenjuju na vrijednosti između 3 i 8 miliona KM, uz procjenu povećanja količine u 2017. i kasnije. Iako MAP ima sve veći ekonomski (i socijalni) značaj, ostaje uglavnom pravno neregulisan i finansijski nepodržan. Postojeći zakonodavni i provedbeni propisi dostupni su na entitetskom nivou i odnose se, uglavnom, na opšte propise o zaštiti životne sredine i smjernicama u dobroj poljoprivrednoj i skupljačkoj praksi. Zakon o šumarstvu i relevantni podzakonski propisi koji bi mogli regulisati ovo područje proizvodnje u Federaciji BiH još nisu usvojeni. U Federaciji BiH 2014. godini objavljena je Crvena lista ugroženih divljih vrsta i podvrsta biljaka, životinja i gljiva („Službene novine FBiH“, broj 7/14). a nedostaju efikasne inspeksijske službe koje bi smanjile sivo tržište MAP-a i ograničile prekomjerno branje zaštićenih i ugroženih vrsta.

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine: U Brčko distriktu BiH postoje podsticaji za ljekovito i začinsko bilje ali ne postoji interes za ovom vrstom proizvodnje.

2.9. Efikasnost i konkurentnost poljoprivredne proizvodnje

2.9.1. Efikasnost poljoprivredne proizvodnje

Za utvrđivanje efikasnosti poljoprivredne proizvodnje potrebni su podaci o ključnim finansijskim pokazateljima (prihodi, troškovi, dobit, broj zaposlenih i dr.) kojima se, s obzirom da u sektoru poljoprivrede u BiH dominiraju sitna poljoprivredna gazdinstva, ne raspolaže. Veliki broj poljoprivrednih gazdinstava, čak i kada su registrovana kao komercijalna, ne vodi računovodstvo redovno i nema obavezu izvještavanja o ostvarenim finansijskim rezultatima. Sistem prikupljanja i analize podataka poljoprivrednog računovodstva FADN, putem kojega se ti podaci obezbjeđuju od odabranog uzorka poljoprivrednih gazdinstva iz članica EU, u BiH trenutno nije razvijen na zadovoljavajućem nivou.

2.9.2. Ostvareni prosječni prinosi

Ostvareni prosječni prinosi po jedinici površine su jedan od načina mjerenja produktivnosti poljoprivredne proizvodnje prema jednom proizvodnom faktoru, zemljištu. Za izračunavanje produktivnosti rada (količina proizvedenih proizvoda u odnosu na broj uloženi radni sati) u BiH nedostaju podaci o angažovanom radu.

Za poređenje ostvarenih prosječnih prinosa odabrano je 16 karakterističnih poljoprivrednih proizvoda koji imaju najveći značaj za poljoprivrednu proizvodnju u BiH. Poređenje je izvršeno na bazi podataka iz FAOSTAT baze podataka (FAOSTAT, 2017.). Svi podaci o prosječnim prinosima koji su predmet poređenja svedeni su na devetogodišnje prosjeke za period 2006.-2014. godina (za 2015. nisu bili dostupni podaci), kako bi se eliminisali sezonski uticaji nepovoljnih godina i prikazani su za oba entiteta posebno.

Tabela 3: Upporedni pregled prosječno ostvarenih prinosa u entitetima, zemljama okruženja i EU (prosjeak 2006.-2014.)

Proizvod	Jedinica mjere	Federacija BiH	Republika Srpska	Srbija	Hrvatska	EU
Kukuruz	t/ha	4,2	4,8	5,2	8,1	6,9

Proizvod	Jedinica mjere	Federacija BiH	Republika Srpska	Srbija	Hrvatska	EU
Pšenica	t/ha	3,6	3,4	3,8	4,8	5,3
Zob	t/ha	2,6	2,5	2,2	2,8	2,9
Ječam	t/ha	2,8	3,3	3,3	3,9	4,4
Raž	t/ha	3,3	2,6	2,4	2,7	3,4
Soja	t/ha	2,1	1,8	2,6	2,5	2,7
Duvan	t/ha	0,9	1,6	1,6	2,0	2,3
Uljana repica	t/ha	2,2	2,3	2,5	2,7	3,1
Suncokret	t/ha	0,9	0,9	2,3	2,8	1,8
Krompir	t/ha	9,6	10,7	11,4	16,4	29,9
Pasulj	t/ha	1,3	1,4	1,6	1,2	1,6
Kupus i kelj	t/ha	13,2	13,7	18,5	21,4	30,0
Paradajz	t/ha	11,3	10,9	11,6	32,3	57,4
Jagoda	t/ha	9,3	4,7	4,8	10,2	10,7
Malina	t/ha	7,0	7,6	5,6	3,2	4,4
Mlijeko	kg/grlo	2.236	2.800	2.980	4.007	6.279

Izvori podataka: Bilteni biljne proizvodnje Federalnog zavoda za statistiku; saopštenja Republičkog zavoda za statistiku Republike Srpske; Saopštenja Agencije za statistiku BiH; FAOSTAT

Jedini proizvod kod kojeg je u BiH veći prosječan prinos po hektaru od EU i susjednih zemalja je proizvodnja malina, čak i pored činjenice da predstavnici sektora često osporavaju statistički podatak o prinosima maline, tvrdeći da je stvarni prosjek znatno viši. Svi podaci o ostvarenim prosječnim prinosima u Federaciji BiH i Republici Srpskoj, a time i u BiH, ukazuju na to da postoji prostor i potreba za povećanjem produktivnosti u gotovo svim oblastima poljoprivredne proizvodnje. Efikasnim povećanjem produktivnosti povećali bi se prihodi poljoprivrednih gazdinstava i ruralnih domaćinstava, i povećala zainteresovanost poljoprivrednih proizvođača da se bave određenom vrstom poljoprivredne proizvodnje.

2.9.3. Pokrivenost uvoza izvozom

Bosna i Hercegovina je u periodu 2006.-2015. imala negativan spoljnotrgovinski bilans (deficit) u svim godinama, a pokrivenosti uvoza izvozom kod poljoprivredno-prehrambenih proizvoda je bila još nepovoljnija. Indeks relativne pokrivenosti izvoza uvozom (deficit određene tarifne grupe u odnosu na ukupan deficit) pokazuje konstantne prednosti samo kod ribe, a u pojedinim godinama i kod mlijeka i proizvoda od mlijeka (2009.-2013.), masti i ulja biljnog i životinjskog porijekla (2013.-2015.) i proizvoda od voća i povrća (2006.-2010.). Većina ostalih proizvoda ima deficit koji je veći od prosječnog deficita spoljnotrgovinske razmjene Bosne i Hercegovine.

Indeks neto izvoza, računat kao odnos razlike izvoza i uvoza (suficita ili deficita) određenog proizvoda ili grupe proizvoda i zbira izvoza i uvoza istog proizvoda na nivou BiH, kod sve 24 glave harmonizovane carinske tarife, negativan je tokom čitavog analiziranog perioda (2006.-2015.), što znači da je kod svih grupa poljoprivredno-prehrambenih proizvoda konstantno ostvarivan deficit u spoljnotrgovinskoj razmjeni. Međutim, ohrabrujuće je da se negativna vrijednost ovog indeksa kod većine proizvoda smanjuje, ali isuviše sporo.

Prethodni i drugi podaci o spoljnotrgovinskoj razmjeni BiH upućuju na to da je stanje alarmantno i da je, uprkos solidnim prirodnim resursima, uvoz hrane enorman jer se tokom zadnjih godina spoljnotrgovinski deficit kod poljoprivredno-prehrambenih proizvoda održava na oko dvije milijarde KM.

Spoljnotrgovinski deficit kod poljoprivredno-prehrambenih proizvoda je posljedica nekonkurentnosti domaće poljoprivredne proizvodnje, a njeni uzroci su: niska produktivnost,

nestandardizovan kvalitet i porijeklo proizvoda, manji poticaji i liberalan spoljnotrgovinski režim.

2.10. Prehrambena industrija

Većina preduzeća iz sektora prehrambene industrije u BiH je privatizovana, uz mali broj državnih preduzeća koji je ostao u funkciji. Istovremeno, došlo je do novih greenfield investicija u različitim podsektorima kojima je djelimično nadoknađen krah predratnih kapaciteta prehrambene industrije.

Međutim, mnogi domaći preduzetnici iz domena prehrambene industrije nisu posebno osjetljivi na izazove i potrebe domaćih poljoprivrednika, što često rezultira uvozom sirovina kako bi se zadovoljila potražnja prerađivača, kao pouzdanijim i dosljednijim lancem opskrbe, umjesto da ih kupuju od domaćih proizvođača, kod kojih količine (obim), kvalitet i pouzdanost često predstavljaju problem. Slično se ponašaju i trgovci koji su u velikoj mjeri indiferentni prema porijeklu robe koju prodaju. Općenito gledajući, prehrambena industrija u BiH se nalazi u razvojnoj fazi, u kojoj se zahtijevaju veća ulaganja i izgradnja kapaciteta kako bi se unaprijedili svi aspekti efikasnosti poslovanja, od primarnog snabdijevanja do finalnog plasmana i prodaje.

Federacija Bosne i Hercegovine: Prema dostupnim podacima u Federaciji BiH, još uvijek je jedan od većih problema prehrambene industrije nedovoljna iskorišćenost instaliranih kapaciteta. Najbolja iskorišćenost instaliranih kapaciteta je kod prerade voća i povrća (62%), prerade mlijeka (56%) i proizvodnje bezalkoholnih pića (54%), dok je veoma niska iskorišćenost kod proizvodnje mineralnih voda (16%), vina (16%) i kod proizvodnje keksa i vafla (19%) (MSTEO, 2016).

Republika Srpska: Bez obzira što stanje u prehrambenoj industriji Republike Srpske nije zadovoljavajuće, ona u vrijednosti prodaje sektora industrije Republike Srpske učestvuje sa 16,5% (dodatnih 1,4% proizvodnja pića i 0,4% proizvodnja duvanskih proizvoda). Bruto dodana vrijednost proizvedenih prehrambenih proizvoda u Republici Srpskoj je 2015. godine bila 201 milion KM, a ukupni poslovni rezultat ovog sektora je pozitivan. Stopa rasta prehrambene industrije u 2015. godini je bila 121%, u 2014. godini 115%, a u 2013. godini 108%. Istovremeno, zaposlenost je rasla sporije, što je rezultiralo da je produktivnost u prehrambenoj industriji porasla. Iskorišćenosti instaliranih kapaciteta prehrambene industrije je niska i kreće se od 12% do 60%, zavisno od grane.

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine: Prehrambena industrija je u 2015. godini u Brčko distriktu BiH, u ukupnoj industriji, učestvovala sa 56,91 %, u BDV-u sa 8,76 % i u BDP-u sa 6,85%.

2.11. Vanjska trgovina

Jedno od važnijih obilježja ukupne BiH ekonomije je visok vanjskotrgovinski deficit i zavisnost o uvozu, u čemu poljoprivredno-prehrambeni sektor ima veoma značajno mjesto. BiH je izraziti neto uvoznik poljoprivredno-prehrambenih proizvoda što značajno doprinosi lošoj slici BiH vanjskotrgovinske razmjene. Stanje spoljnotrgovinske razmjene BiH za period 2006.-2015. godine rezimirano je u narednoj tabeli (prema podacima Vanjskotrgovinske komore BiH).

Tabela 4: Učešće poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u ukupnoj vanjskotrgovinskoj razmjeni BiH (period 2006.-2015.) u milionima KM

Slavka	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Ukupni izvoz roba	5.164	5.937	6.712	5.531	7.096	8.222	7.858	8.381	8.682	8.987
Ukupni uvoz roba	11.389	13.898	16.293	12.355	13.616	15.526	15.253	15.169	16.200	15.852
Trgovački bilans	-6.224	-7.962	-9.581	-6.824	-6.521	-7.304	-7.395	-6.789	-7.518	-6.864
Izvoz PPP	270,2	336,1	424,5	466,0	563,7	621,2	620,7	685,4	661,7	840,1
Učešće PPP u ukupnom izvozu	5,2%	5,7%	6,3%	8,4%	7,9%	7,6%	7,9%	8,2%	7,6%	9,4%
Uvoz PPP	1.923,5	2.210,6	2.580,8	2.365,8	2.466,7	2.745,4	2.788,9	2.725,4	2.728,9	2.862,1
Učešće PPP u ukupnom izvozu	16,9%	15,9%	15,8%	19,2%	18,1%	17,7%	18,3%	18,0%	16,8%	18,1%
Trgovački bilans PPP	-1.653,7	-1.874,9	-2.156,8	-1.900,3	-1.903,4	-2.124,6	-2.168,7	-2.040,5	-2.067,7	-2.022,5
Stepen pokriva uvoza PPP izvozom	14,0%	15,2%	16,4%	19,7%	22,9%	22,6%	22,3%	25,1%	24,2%	29,4%

Izvor: Vanjskotrgovinska komora BiH

U 2015. godini poljoprivredno-prehrambeni sektor je sa 840 miliona KM učestvovao sa 9,4% u vrijednosti ukupnog BiH izvoza, odnosno sa 2.862 miliona KM ili 18,1% ukupnog BiH uvoza. Stepenn pokrivenosti uvoza izvozom poljoprivredno-prehrambenih proizvoda još uvijek je dosta nizak i u 2015. godini iznosio je 29,4%. Ukupan trgovački bilans poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u 2015. godini bio je negativan (-2.022,5 miliona KM) i činio je 29,5% ukupnog BiH trgovačkog deficita. I pored pozitivnih i obećavajućih pomaka, stanje vanjskotrgovinske razmjene poljoprivredno-prehrambenih proizvoda je i dalje loše, jer je deficit velik i neodrživ na duži rok.

2.11.1. Trgovina važnijih grupa poljoprivredno-prehrambenih proizvoda

U periodu, 2006.-2015. godina, određen broj grupa poljoprivredno-prehrambenih proizvoda bilježi značajan rast izvoza. Proizvodnja mesa i klaoničkih proizvoda je sa svega 2 miliona KM u 2006. godini dostigla nivo od gotovo 100 miliona KM u 2015. godini. Mlijeko i mliječni proizvodi bilježe konstantan rast izvoza do 2013. godine, kada se zbog ulaska Hrvatske u EU i strožijih pravila izvoza ova tendencija zaustavlja i pokazuje pad. Detaljnija struktura te razmjene pokazuje da BiH više izvozi mliječne proizvode nižih faza prerade, a više uvozi proizvode viših faza prerade, pri čemu deficit stvara značajno veći uvoz od izvoza sireva. Izvoz svježeg povrća također bilježi rast, ali znatno zaostaje kada se uporedi sa izvozom svježeg voća. Izvoz voća pojačan je naročito u periodu 2013.-2015. godina, prije svega u zemlje poput Ruske Federacije kada je iskorišćen povoljan trgovački položaj usljed embarga, kojeg ima ova zemlja od strane zemalja EU. Izvoz svježeg voća se sa 22,7 miliona KM u 2006. godini povećao za gotovo pet puta i u 2015. godini dostigao nivo od 103 miliona KM. Tendencije rasta izvoza pokazuje i proizvodnja ulja biljnog i animalnog porijekla, mesno-prerađivački proizvodi, te proizvodi od žita i brašna. Pozitivne pomake napravili su i

BiH proizvođači pića (tarifna grupa 22) koji su ukupan izvoz svojih proizvoda sa 18,8 miliona KM u 2006. godini povećali za nešto više od dva puta i u 2015. godini ostvarili vrijednost izvoza od 44,1 miliona KM.

U istom periodu (2006.-2015.), kod BiH uvoza većina grupa poljoprivredno-prehrambenih proizvoda nastavila je sa tendencijom rasta, dok je kod samo malog broja proizvoda u određenom periodu zabilježena stagnacija i zadržavanje prethodno uspostavljenog nivoa. Uvoz žive stoke je od 2006. do 2009. imao izraženu tendenciju rasta, a zatim se dostignuti nivo od oko 100 miliona KM zadržao narednih pet godina, da bi posljednjih godina, sa izuzetkom 2015, zabilježio pad. Uvoz mesa i klaoničkih proizvoda bilježi konstantni rast i sa 64,3 miliona KM u 2006. godini se gotovo učetrorostručio u 2015. godini, dostigavši nivo od 255,1 miliona KM, što je rezultat negativnih kretanja u BiH stočarskoj proizvodnji i cjenovne nekonkurentnosti domaće proizvodnje mesa. Mlijeko i mliječni proizvodi bilježe konstantan rast uvoza do 2013. godine, kada zbog ulaska Hrvatske u EU, dolazi do narušavanja trgovinskih odnosa kod ove grupe proizvoda i smanjenja njihovog ukupnog uvoza. Nažalost, proizvodi za koje BiH ima izrazito povoljne uslove, svježe voće i povrće, i u analiziranom periodu 2006.-2015. bilježi trendove rasta uvoza ovih proizvoda. Uvoz svježeg povrća je povećan sa 52,4 miliona KM (2006.) na 75,5 miliona KM (2015.), a uvoz svježeg voća sa 104,6 miliona KM (2006.) na 147,1 milion KM (2015.). BiH je značajno zavisna od uvoza žita i vrijednost uvoza ovih proizvoda je najviše određena domaćom proizvodnjom i klimatskim prilikama u kojima se ta proizvodnja odvijala. Ukupan uvoz žita varira između 150 i 250 miliona KM. Značajno povećanje uvoza zabilježeno je kod grupe proizvoda masti biljnog i animalnog porijekla te proizvoda od žita i brašna. Uvoz mesnih prerađevina od 2012. godine bilježi trend smanjenja kao rezultat jačanja domaće prerađivačke industrije. Uvoz pića iz tarifne grupe 22 pokazuje trend blagog povećanja u periodu 2006.-2015. godina, ali kada se uzme trend BiH izvoza ovih proizvoda, dolazimo do saznanja, da ova grupa proizvoda, ima tendenciju stagnacije, u trgovinskom bilansu, u posljednjih sedam godina, krećući se u nivou 255-275 miliona KM.

2.11.2. Važniji BiH vanjskotrgovinski partneri u sektoru poljoprivredno-prehrambenih proizvoda

Najvažniji vanjskotrgovinski partneri BiH, kada se govori o izvozu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, su zemlje Zapadnog Balkana, odnosno zemlje CEFTE i zemlje EU-28. Vrijednosti vanjskotrgovinske razmjene sa spomenutim partnerima su se značajno mijenjale tokom analiziranog perioda 2006.-2015. godine. One reflektiraju promjene do kojih je dolazilo poput ulaska Bugarske, Rumunije i Hrvatske u EU, te pristupanje BiH, Srbije, Hrvatske (do ulaska u EU), Makedonije i još nekih zemalja, sa kojima BiH ima intenzivnu vanjskotrgovinsku razmjenu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, CEFTA sporazumu od 2006. godine. Najveće vrijednosti izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda BiH ostvaruje sa zemljama Zapadnog Balkana i on ima izraženu tendenciju rasta do 2012. godine, nakon toga, zbog novog statusa Hrvatske kao zemlje članice EU, ove vrijednosti se smanjuju, ali još uvijek čine najveći dio ukupnog uvoza. Zemlje EU su druge po važnosti BiH izvoza poljoprivredno-prehrambeni proizvoda. BiH izvoz ima kontinuirani rast u zemlje EU, i on je sa ulaskom Hrvatske u EU 2013. godine, kao veoma važnim BiH partnerom još povećan i u 2015. godini je dostigao nivo od 256,5 miliona KM. Uprkos iskazanim tendencijama rasta BiH izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u zemlje EU on je još uvijek skroman i daleko od realnih mogućnosti. Podizanje konkurentnosti BiH proizvoda sa pratećim ispunjavanjem fitosanitarnih i drugih standarda najvažniji su faktori povećanja izvoza na zahtjevno EU tržište. Proizvođači mlijeka i mliječnih proizvoda pokazali su da je to moguće.

Od ostalih zemalja koje posljednjih godina značajno povećavaju svoje učešće u ukupnom BiH izvozu (2015. godine 35%) izdvajaju se Turska i Ruska Federacija.

2.11.3. Tržišna infrastruktura

Današnje vrijeme karakteriše smanjenje direktnih kontakata kupaca i prodavača i uključivanje u te lance specijaliziranih posrednika. Sve to važi i za poljoprivredne i prehrambene proizvode. Broj posrednika zavisi od karakteristika proizvoda i organizacije marketinških aktivnosti. Manje količine poljoprivrednih proizvoda prodaju se putem direktne prodaje, na poljoprivrednim gazdinstvima ili putem zelenih i stočnih pijaca. Obim prodaje preko pijaca opada, a obim direktne prodaje na gazdinstvu također, jer su potrošači hrane, zbog sve bržeg tempa života, sve više okrenuti prema kupovini hrane u supermarketima/hipermarketima. Ima pozitivnih primjera oživljavanja kupovine poljoprivrednih proizvoda direktno od poznatog proizvođača, a to najvećim dijelom zavisi od inicijative, ponude i organizacije poljoprivrednih proizvođača.

Zbog visoke usitnjenosti u lancu snabdijevanja i postojanja velikog broja malih proizvođača, te slične fragmentiranosti prerađivača, dolazi do rasta troškova prometa, a koristi od domaće trgovine u plasmanu poljoprivrednih i prehrambenih outputa, uglavnom ubire trgovačka mreža. Nepovezanost i neorganizovanost lišava poljoprivrednike mogućnosti pregovaranja s dobavljačima o povoljnijoj kupovini većih količina inputa kao što su sjemeni, mineralna gnojiva, zaštitna sredstva i ostalo. Zbog sezonskog karaktera proizvodnje i odsustva uslova za skladištenje njihovih proizvoda, proizvođači voća i povrća nisu u mogućnosti ostvariti veće prihode. Kao i drugi poljoprivredni proizvođači u BiH, oni su slabo organizovani i gotovo ne postoji proizvodnja za poznatoga kupca. Ovome treba dodati još i nedjelotvorne carine, lošu transportnu mrežu i nepostojanje tržišnog informacijskog sistema, što sve rezultira nižim prihodima za proizvođače hrane u zemlji.

Dominacija sitnih poljoprivrednih gazdinstava i male proizvodnje i ponude pojedinih poljoprivrednih proizvoda određivale su položaj zadruga (tokom proteklog perioda one su dobijale prefiks seljačke, poljoprivredne ili zemljoradničke), u oba entiteta i Brčko distriktu BiH, kao značajnog učesnika u uvezivanju lanca vrijednosti između proizvođača i potrošača. One su predstavljale uspješan model povezivanja poljoprivrednih proizvođača sa prerađivačima i potrošačima u zemlji i inostranstvu, ali su one, nažalost, tokom procesa tranzicije izgubile tu ulogu.

Federacija Bosne i Hercegovine: Posljednjih godina broj zadruga u Federaciji BiH stalno raste, prema podacima registracionih sudova u Federaciji BiH je registrovano 230 poljoprivrednih i 40 ostalih zadruga, u kojima je udruženo 12.000 zadrugara i oko 45.000 kooperanata (MPVŠ Republike Srpske, FBIH, 2014).

Republika Srpska: U Republici Srpskoj je oko 300 zemljoradničkih zadruga. Prilikom izrade Programa razvoja poljoprivrednog zadrugarstva u Republici Srpskoj 2011.-2016. (MPŠV Republike Srpske, 2011.) utvrđeno je da Republika Srpska ima 347 zadruga, uz konstataciju da ih je 2/3 neaktivno, a samo 1/3 aktivno.

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine: U Brčko distriktu BiH postoji 7 zadruga kao i Zadružni savez Brčko distrikta BiH.

U nemogućnosti da se oslone na zadruge, domaći prerađivači poljoprivrednih proizvoda kojima oni predstavljaju sirovinu za dalju preradu (mljekare, klaonice, prerađivači industrijskog bilja, voća, povrća i dr.) bili su prinuđeni da sami organizuju njihov otkup direktno ili angažovanjem posrednika.

Nepovoljan aspekt tržišta inputa za poljoprivrednu proizvodnju je da u BiH gotovo da i ne postoje njihovi proizvođači nego se oni u značajnim količinama uvoze. Vrlo slaba je domaća proizvodnja sjemena, a proizvodnja sadnog materijala nedovoljna. Iako je tržište inputa u zemlji liberalno, proizvođači ne osjećaju koristi od njihovog uvoza po nižim cijenama. Najveću korist izvlače trgovci, što se odražava na nižu konkurentnost domaće poljoprivredne proizvodnje. Svjetska banka je u svom izvještaju o stanju u BiH poljoprivredi iz 2010. godine konstatovala da farmeri u BiH plaćaju skuplje svoje inpute i istovremeno dobijaju nižu cijenu za svoje outpute, što ih čini manje konkurentnim u odnosu na njihove konkurente iz susjednih zemalja (Svjetska banka, 2010.).

2.12. Poljoprivredni proizvođači

Prema metodologiji BHAS i zavodima za statistiku, nosioci poljoprivredne proizvodnje, odnosno preduzetnici u sektoru poljoprivrede u BiH, dijele se na one koji imaju zvanično registrovanu poljoprivrednu djelatnost, koji se u domaćoj terminologiji najšire nazivaju pravna lica, i na one koji nemaju registrovanu poljoprivrednu djelatnost, ali se bave poljoprivrednom proizvodnjom, koji se nazivaju fizička lica. U kategoriju pravnih lica spadaju privredna društva koja se, zavisno od njihovog organizacionog oblika, dijele na akcionarska/dionička društva, društva sa ograničenom odgovornošću i zemljoradničke zadruge, a u kategoriju fizičkih lica poljoprivredna gazdinstva (farme).

Federacija Bosne i Hercegovine: Prema podacima Finansijsko-informatičke agencije (FIA), 2015. godine u području poljoprivrede, šumarstva i ribolova (područje A) u Federaciji BiH bilo je registrovano 577 privrednih subjekata, što je za 14 preduzeća više u odnosu na 2014. godinu. Od 2011. godine prisutan je stalni trend porasta broja preduzeća.

Pored pravnih lica, ostatak poljoprivredne proizvodnje odnosi se na poljoprivredna gazdinstva. Prema rezultatima Popisa stanovništva u BiH, iz 2013. godine (FZS, 2016.), u FBiH je bilo 217.061 seoskih domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost (30,32% ukupnog broja domaćinstava), od čega ih je samo 30.089, odnosno 13,86% izjasnilo da ujedno i prodaju svoje proizvode na tržištu. Prema podacima iz marta 2017. godine (FMPVŠ, 2017.) u RPG je bilo registrovano ukupno 69.542 poljoprivrednih gazdinstava sa područja Federacije BiH, od čega 2.986 pravnih subjekata, dok ostatak od 66.556 čine porodične farme.

Republika Srpska: Jedan od izvora putem kojega se može utvrditi broj pravnih lica registrovanih za poljoprivrednu djelatnost u Republici Srpskoj je registar finansijskih izvještaja koje sva pravna lica po završetku godine predaju APIF-u. Te izvještaje je za 2015. godinu u Republici Srpskoj predalo 330 privrednih društava (najviše doo, zatim zadruga, a najmanje AD). Iste izvještaje je 2011. godine predalo 338 privrednih društava, tako da se može konstatovati da njihov broj stagnira.

Prema rezultatima popisa stanovništva iz 2013. godine u Republici Srpskoj je bilo 140.960 seoskih domaćinstava koja su obavljala poljoprivrednu aktivnost (34,48% ukupnog broja domaćinstava), od čega ih se samo 18% (25.335) izjasnilo da prodaju svoje proizvode na tržištu (RZS Republike Srpske, 2016.). Krajem 2016. godine u RPG bilo registrovano 35.093 poljoprivrednih gazdinstava sa područja Republike Srpske, od čega ih je 603 bilo u statusu pravnih lica, a preostalih 34.490 kao porodična gazdinstva (MPŠV Republike Srpske, 2017.).

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine: Zaključno sa 2015. godinom na području Brčko distrikta BiH u Registar poljoprivrednih gazdinstava bilo je upisano 3.215 poljoprivredna gazdinstva (MSTEO, 2015.).

Sve u svemu, poljoprivrednom proizvodnjom u BiH bavi se oko 1.000 pravnih lica i oko 360 hiljada seoskih domaćinstava, od kojih se trećina registrovala kao poljoprivredna gazdinstva u RPG u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH. U nedostatku detaljnije analize podataka o poljoprivrednim gazdinstvima koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost u kontekstu strukture prema veličini korištenog poljoprivrednog zemljišta, odnosno prema broju pojedinih vrsta stoke, za potrebe ove analize daju se ograničeni podaci o poljoprivrednim gazdinstvima i njihovoj strukturi nastalim u okviru Pilot popisa poljoprivrede iz 2010. godine (BHAS, FZS i RZS Republike Srpske, 2010). Prema tim podacima prosječna površina korištenog zemljišta je bila 1,97 ha po gazdinstvu sa prosječno četiri parcele, što je znatno ispod prosjeka u EU 27, koji iznosi 14,3 ha (EUROSTAT). Ovi podaci kao i zvanični podaci iz popisa stanovništva iz 2013. godine o broju poljoprivrednih gazdinstva, ukazuju na jedan od ključnih problema kojeg imaju Federacija BiH, Republika Srpska, i Brčko distrikt BiH, a to je veliki broj poljoprivrednih gazdinstava i kao posljedica toga njihova mala veličina i ekonomsko-proizvodna snaga. Ako se ovome dodaju od ranije poznate činjenica o maloj prosječnoj veličini zemljišnog posjeda, njegovoj izraženoj rascjepkanosti i dualnom karakteru proizvodnje, jasno je da pred BiH stoji izazov nepovoljne veličine i strukture poljoprivrednih gazdinstava, koji se nameće kao važan problem i strateški prioritet koji se mora rješavati u budućnosti.

2.13. Politički, pravni i institucionalni okvir

2.13.1. Pravni okvir

U skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine kreiranje poljoprivredne politike je na nivou entiteta a u Federaciji BiH i kantona. Na nivou entiteta, za kreiranje i implementaciju agrarne politike zaduženi su Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva i Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske, a u Brčko distriktu BiH Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu. U Federaciji BiH, osim nivoa entiteta, postoji i struktura na kantonalnom nivou (10 kantona), za poljoprivrednu politiku i upravu. U oba entiteta, određeni oblici podrške se pružaju i na opštinskom nivou.

Na nivou Bosne i Hercegovine, MSTEIO ima nadležnost vezano za spoljnotrgovinsku i carinsku politiku kao i za obavljanje poslova i zadataka iz nadležnosti BiH koji se odnose na definisanje politike, osnovnih principa, koordiniranje djelatnosti i usklađivanje planova entitetskih tijela vlasti i institucija na međunarodnom planu u području poljoprivrede.

U skladu sa Ustavom i nadležnostima, zakoni i podzakonska akti donose se na nivou BiH, entiteta, Brčko distrikta BiH i kantona (u Federaciji BiH). Ovakav pravni sistem gdje se se različiti propisi primjenjuju na različitim administrativnim nivoima u BiH, zahtijeva njihovu harmonizaciju, naročito u kontekstu šireg procesa evropskih integracija.

U zadnjih dvadeset godina na entitetskom nivou doneseno je na desetine zakona i njihovih izmjena i dopuna. Pored zakona doneseno je stotine podzakonskih akata, pravilnika, uputstava, odluka, naredbi i programa. Jedan broj tih akata, naročito zakona, usklađen je sa pravnom stečevinom EU (tzv. *acquis Unije*), o čemu se naročito vodi računa u nakon što je 15.02.2016. godine BiH predala aplikaciju za članstvo u EU.

Okvirni ciljevi poljoprivredno-prehrambenog sektora i ruralnog razvoja na nivou BiH definisani su Zakonom o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 50/08).

Federacija Bosne i Hercegovine: Poljoprivredna politika Federacija BiH okvirno je definisana Zakonom o poljoprivredi Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, br. 88/07, 04/10, 27/12 i 07/13), kojim su utvrđeni ciljevi i mjere poljoprivredne politike ovog entiteta. Ovim Zakonom su otvoreni procesi za jačanje konkurentnosti i podizanje kvaliteta poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, te primjenu standarda neophodnih za ostvarivanje dinamičnijeg razvoja u sektoru poljoprivrede, prerade i ruralnog razvoja. Zakonom je jasno naznačen put evropskih integracija, na način da će se mjere podrške za poljoprivredu i ruralni razvoj postepeno prilagođavati na svim razinama vlasti, u cilju usklađivanja sa vrstama mjera u EU.

Vrlo važan zakon u oblasti poljoprivredne podrške na nivou Federacija BiH svakako je Zakon o novčanim podrškama u poljoprivredi i ruralnom razvoju („Službene novine Federacije BiH“, broj 42/10). Ovim Zakonom se (i) propisuju mjere novčanih podrški u poljoprivredi i ruralnom razvoju i daju modeli podrške i načini njihove realizacije, (ii) ističe važnost provedbe u skladu sa obavezama i potpisanim sporazumima BiH poput Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU i (iii) usklađuju entitetski i kantonalni nivo podrške na način da se ne podudaraju po istoj osnovi i istim kriterijima. Poljoprivredna politika u Federaciji BiH sprovodi se prema Srednjoročnoj strategiji razvoja poljoprivrednog sektora u Federaciji BiH za period 2015.-2019. godina koja predstavlja skup osnovnih principa kojom se utvrđuju ciljevi, mjere i mehanizmi svih poljoprivrednih politika ovog BiH entiteta. Za kreiranje i implementaciju ranije poljoprivredne politike u Federaciji BiH važan dokument bila je Srednjoročna strategija razvoja poljoprivrednog sektora u Federaciji BiH za period 2006.-2010. koja se, u nedostatku novog dokumenta ovakve vrste, uz saglasnost Vlade Federacije BiH o produženju njenog važenja za još dvije godine, implementirala zaključno sa 2012. godinom, prilikom čega su ažurirani akcioni planovi Strategije (za Poljoprivredu, Upravljanje zemljištem, Ruralni razvoj i Prehrambenu industriju).

Novi strateški dokument za period 2015.-2019. (usvojen na Parlamentu Federacije BiH sredinom 2015. godine), dao je naglasak na potrebu podizanja tehničko-tehnološkog nivoa sektora, efikasnijeg iskorištavanja raspoloživih resursa, kao i unaprjeđenje ukupnog standarda i kvaliteta življenja u ruralnim sredinama. Sadašnjom strategijom je planirana implementacija 37 mjera, raspoređenih unutar tri stuba poljoprivredne politike – 10 mjera se odnosi na I stub i direktnu podršku proizvođačima, 17 mjera se odnosi na II stub, odnosno na prestrukturiranje sektora i politiku ruralnog razvoja (preuzete iz prijedolga Programa ruralnog razvoja FBiH za period 2018.-2021.), dok se preostalih 10 mjera, odnosi na III stub entitetske poljoprivredne politike i mjere iz domena opštih usluga u poljoprivredi.

Republika Srpska: Pravni okvir za sprovođenje poljoprivredne politike u Republici Srpskoj su zakonski i podzakonski akti, te strateški dokumenti vezani za razvoj cijelog sektora ili ruralnih područja ovog entiteta u BiH. Zakonom o republičkoj upravi („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 118/08, 11/09, 74/10, 86/10, 24/12, 121/12, 15/16 i 57/16), definisana je uloga MPŠV Republike Srpske kao institucije zadužene za obavljanje upravnih i stručnih poslova u domenu kreiranja i implementacije poljoprivredne politike. Zakonom o poljoprivredi Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 70/06), utvrđeni su ciljevi i mjere poljoprivredne politike, te načini njene implementacije i monitoringa. Zakonom o poljoprivredi Republike Srpske predviđeno je da se poljoprivredna politika sprovodi na osnovu Strategije razvoja poljoprivrede Republike Srpske, kao skupom osnovnih principa kojima se utvrđuju ciljevi, mjere i instrumenti agrarne politike. Republika Srpska je prvo imala dva odvojena strateška dokumenta koja su pokrivala dvije komplementarne oblasti, poljoprivredu i ruralni razvoj - Strategiju razvoja poljoprivrede Republike Srpske do 2015. godine i Strateški plan ruralnog razvoja Republike Srpske za period 2010.-2015. Za drugi strateški dokument se može reći da je bio inovativan i u velikoj mjeri kompatibilan sa

tada važećom politikom ruralnog razvoja u EU, ali se nakon završetka perioda njegovog važenja može konstatovati da njegovi strateški i specifični ciljevi i mjere u većoj mjeri nisu realizovani u planiranom obimu i na planirani način. Novi Strateški plan razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Republike Srpske 2016-2020, usvojen je blagovremeno, prije isteka dva prethodno pomenuta strateška dokumenta, čime je osiguran kontinuitet u strateškom planiranju agrarne i ruralne politike. Za razliku od prethodnog perioda, novi strateški dokument istovremeno pokriva oba područja – poljoprivredu i ruralni razvoj. Aktuelni Strateški plan razvoja poljoprivrede i ruralnih područja sadrži šest strateških ciljeva, 16 specifičnih ciljeva i 52 mjere za njihovu realizaciju. Implementacijom ovog strateškog dokumenta očekuje se: povećanje obima i produktivnosti poljoprivredne proizvodnje i obezbjeđenje stabilnosti dohotka poljoprivrednih proizvođača, jačanje konkurentnosti sektora poljoprivrede kroz povećanje nivoa investicija, povećanje stepena tržišnosti i finalizacije poljoprivredne proizvodnje, održivo upravljanje prirodnim resursima i ublažavanje posljedica klimatskih promjena, uravnotežen integralni ruralni razvoj i sistematska podrška razvoju sektora poljoprivrede i ruralnih područja. Ovim Planom je predviđena djelimična reforma dosadašnje politike poticaja, koja je na liniji približavanja politici novčanih poticaja koji su na snazi u EU, naročito za zemlje koje su nedavno pristupile EU (prelazak na direktna plaćanja po jedinici površine i po grlu stoke). Osnova za kontinuirano osiguranje sredstava je Zakon o obezbjeđenju i usmjeravanju sredstava za podsticanje razvoja poljoprivrede i sela ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. 43/02 i 106/09). Ovim zakonom prvobitno je bilo predviđeno da se osigurana sredstva primarno koriste za intervencije u poljoprivredi putem isplate premija, regresa i sufinansiranja različitih programa i projekata, kao i investicije u poljoprivredi putem regresiranja kamata na kredite odobrene poljoprivrednim gazdinstvima od strane banaka. U kasnijim izmjenama Zakon definiše da se podsticajna sredstva raspoređuju u skladu sa poljoprivrednom politikom utvrđenom u Strategiji razvoja poljoprivrede Republike Srpske.

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine: Politika prihoda poljoprivrednih gazdinstava, politika proizvodnje, strukturna politika i politika ruralnog razvoja u Brčko distriktu BiH se može posmatrat u kontekstu Zakona o podsticaju u poljoprivrednoj proizvodnji. Cilj donošenja ovog Zakona je bio osiguranje dugoročnih podsticaja koji će omogućiti stvaranje i unapređivanje komercijalne poljoprivredne proizvodnje, zadržavanju stanovništva na selu i ukupni ruralni razvoj u Brčko distriktu BiH. Visina podsticaja određuje se pojedinačno za svaku budžetsku godinu i ne može biti manja od 4.000.000,00 KM, od godišnjeg budžeta Brčko distrikta BiH. Pravilnik o načinu i uslovima za podsticaj u poljoprivrednoj proizvodnji donosi se za svaku fiskalnu godinu i njime se regulišu svi potrebni uslovi za ostvarivanje podsticaja.

2.13.2. Budžetski transferi poljoprivredne politike

Evropski integracioni procesi traže prilagođavanje i redefinisanje poljoprivredne politike. Zbog različitosti njenog koncepta i mjera, pristup Evropskoj uniji je ekonomski i politički izazov za svaku zemlju koja ima aspiracije ulaska u ovu zajednicu. Budući da je BiH zemlja koja je podnijela zahtjev za kandidatski status, veoma je važno poznavati dostignuti nivo podrške poljoprivredi i ruralnim sredinama u poređenju sa harmoniziranim EU standardima. Za analizu i uporedbu poljoprivredne politike BiH, koja se priprema za ulazak u EU, sa ZPP korišten je metodološki alat, tzv. APM (Agri-Policy Measures tool – Alat za mjere poljoprivredne politike), koji je razvijen od strane Rednak i Volk. Poljoprivrednu politiku BiH, odnosno politike njenih entiteta Federacije BiH i Republike Srpske, kao i Brčko distrikta BiH čine tri stuba, tj. grupe mjera i to: (I) Tržišne mjere i mjere direktne podrške

proizvođačima; (II) Strukturalne mjere i mjere ruralnog razvoja i (III) Opšte mjere koje se odnose na poljoprivredu.

Tabela 5: Pregled budžetskih izdvajanja za sektor poljoprivrede i ruralna područja, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske, Brčko distrikta BiH i Bosne i Hercegovine (period 2006.-2015.), u milionima KM

Administrativna jedinica/ Grupa mjera	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Federacija BiH										
I Tržišne mjere i mjere direktne podrške	27,6	33,2	49,3	44,4	56,2	63,3	48,9	69,5	60,7	65,9
II Strukturne mjere i mjere ruralnog razvoja	5,5	22,2	28,1	23,6	19,2	7,8	35,3	1,7	11,2	2,3
III Opšte mjere u poljoprivredi	2,0	4,4	5,5	2,1	1,8	0,8	1,0	2,5	0,5	0,4
Ukupna budžetska podrška	35,2	59,8	82,8	70,0	77,2	71,9	85,2	73,7	72,4	68,6
Republika Srpska										
I Tržišne mjere i mjere direktne podrške	29,4	48,4	51,0	59,1	39,8	51,5	48,7	45,7	46,7	48,2
II Strukturne mjere i mjere ruralnog razvoja	13,3	15,2	17,2	13,1	23,2	26,1	21,8	10,8	6,5	7,8
III Opšte mjere u poljoprivredi	5,1	7,5	11,6	8,5	1,7	2,8	2,8	3,5	6,9	4,0
Ukupna budžetska podrška	47,8	71,1	79,7	80,6	64,8	80,5	73,3	60,0	60,0	60,0
Brčko distrikt BiH										
I Tržišne mjere i mjere direktne podrške	5,1	4,4	4,3	5,4	4,5	4,0	5,8	5,9	3,4	5,2
II Strukturne mjere i mjere ruralnog razvoja	0,3	0,4	0,2	0,7	0,5	0,6	0,7	0,7	0,2	0,4
III Opšte mjere u poljoprivredi	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ukupna budžetska podrška	5,4	4,9	4,6	6,1	5,1	4,6	6,5	6,7	3,6	5,5
BiH										
I Tržišne mjere i mjere direktne podrške	62,2	86,0	104,6	108,8	100,5	118,8	103,4	121,1	110,8	119,3
II Strukturne mjere i mjere ruralnog razvoja	19,1	37,7	45,5	37,3	42,9	34,5	57,8	13,2	17,9	10,5
III Opšte mjere u poljoprivredi	7,1	12,1	17,1	10,5	3,5	3,6	3,8	6,0	7,4	4,4
Ukupna budžetska podrška	88,4	135,8	167,1	156,7	146,9	156,9	165,0	140,3	136,1	134,2

Izvor: APM baza podataka FAO/JRC/SWG projekta na osnovu obrađenih podataka dobivenih od FMPVŠ, MPVŠ Republike Srpske i OPŠV Brčko distrikta BiH

Mjere direktne podrške predstavljale su najvažniji oblik dosadašnje budžetske podrške poljoprivrednim proizvođačima u BiH. Njih čine direktna plaćanja zasnovana na količini

prodatog proizvoda i plaćanja po površini ili grlu stoke, te plaćanja za varijabilne poljoprivredne inpute. Direktna plaćanja, kao najvažniji oblik direktne podrške proizvođačima u BiH, značajno se razlikuju među njenim administrativnim jedinicama, kako po pristupu, tako i po iznosima. Zajednički imenilac je variranje podrške, nekonzistentnost politike kao rezultat ekonomske krize, i posljedično smanjenje finansiranja sektora poljoprivrede.

Federacija Bosne i Hercegovine: Uz izraženo variranje, iz godine u godinu, u ovom BiH entitetu, može se reći, da postoji blagi rast, ukupne direktne podrške proizvođačima, koja se sa 27,1 miliona KM (2006) povećala na nivo od 65,4 miliona KM (2015.). Direktna plaćanja proizvođačima su, zapravo, jedini oblik ove vrste podrške, a skromna podrška varijabilnim inputima dolazi isključivo sa kantonalnog nivoa vlasti. Za ovaj entitet je važno istaći da je od 2011. godine, izmijenjen sistem implementacije direktne podrške, tako da je gotovo sva biljna proizvodnja, umjesto plaćanja po kg, prešla na plaćanje po jedinici površine. Ipak, ni ova promjena nije puno uticala na strukturu direktnih plaćanja. Šta više, primjetno je da u 2014. i 2015. godini preovladavaju plaćanja na bazi outputa. Očito da visoka plaćanja proizvođačima mlijeka (na bazi prodatih količina), određuju strukturu ove vrste podrške u FBiH.

Republika Srpska: U Republici Srpskoj primjetan je negativan trend budžetskih izdvajanja za mjere direktne podrške proizvođačima koji počinje od 2009. godine i traje do 2015. godine. Izdvajanja za direktnu podršku proizvođačima, manja su svake godine u odnosu na prethodnu tako, da se ova budžetska podrška sa 58,1 milion KM u 2009. godini, smanjila na svega 47,0 miliona KM u 2015. godini. U strukturi mjera, za razliku od Federacije BiH, značajno mjesto pored direktnih plaćanja ima i podrška varijabilnim inputima. U pojedinim godinama (2011.), subvencionisanje varijabilnih inputa iznosilo je gotovo polovinu ukupne direktne podrške, ali posljednjih godina, učešće ove podrške je niže i kreće se na nivou 12-20%. Od 2009. godine, dominiraju plaćanja na bazi outputa i u prosjeku čine 85% ukupnih direktnih plaćanja, a njihovi apsolutni iznosi se kreću između 16,6 miliona KM (2011.) i 37 miliona KM (2014.).

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine: U ovoj BiH administrativnoj jedinici, od 2009. godine, prešlo se na jedinstvenu podršku direktnog plaćanja po jedinici površine/grla stoke. Visina ovih izdvajanja je dosta neujednačena i u analiziranom periodu, varirala je između 3,4 miliona KM (2014) i 5,9 miliona KM (2013).

Postojeća struktura glavnih budžetskih izdvajanja - direktnih plaćanja u okviru BiH, odnosno njenim entitetima i Brčko distriktu BiH, sa značajnim učešćem plaćanja na bazi prodatog proizvoda, u kontekstu evropskih integracija i približavanja ZPP EU, pokazuje da je još uvijek prisutan raskorak i nedovoljna harmonizacija. Ovaj problem je prepoznat u novim strateškim dokumentima urađenim od oba BiH entiteta, kojima je predviđeno da gotova sva direktna plaćanja budu na bazi površine/grla stoke.

Treba istaći da su u svim administrativnim jedinicama u BiH, direktna plaćanja veoma osjetljivo pitanje i ponekad razlog nezadovoljstva i socijalnog bunta poljoprivrednih proizvođača (kašnjenje isplata, kreiranje budžeta). Pored toga, jedan od većih problema koji se može reći za mjere direktnog plaćanja u entitetima i Brčko distriktu BiH je njihovo administriranje i sama kontrola, što su svakako jedan od ključnih uslova koje BiH mora riješiti prije pristupanja EU. U entitetima i Brčko distriktu BiH postoje registri poljoprivrednih gazdinstava koji su alfanumerički i potrebna je minimalna intervencija kako bi se uskladili sa EU (definicija gazdinstava i sistema registracije posjeda), kao i definisanje sistema za razmjenu podataka. Trenutni najveći problem za implementaciju mjera direktnih plaćanja je nepostojanje adekvatnog nadzora u identifikaciji poljoprivrednog zemljišta (LPIS

sistem), kao i neažuriran registar domaćih životinja, što daje mogućnost zloupotrebe i neefikasnih rješenja.

Kao i politika direktne podrške poljoprivrednim proizvođačima, tako je i politika ruralnog razvoja različita po entitetima i Brčko distriktu BiH. Ta različitost se ogleda u samoj visini izdvajanja budžetskih sredstava za tu namjenu, strukturi podrške i odnosu prema tri ose ruralne politike.

Federacija Bosne i Hercegovine: Podrška ruralnom razvoju u Federaciji BiH značajno je rasla od 2007. godine (22,2 miliona KM), do 2012. godine (35,3 miliona KM), a onda dolazi do naglog pada podrške i u 2015. godini iznosi svega 2,3 miliona KM. Ovo prije svega zato što se u političkim strukturama još ne prepoznaje važnost razvojne komponente, a sa druge strane, ruralno stanovništvo i potencijalni korisnici ove podrške, još uvijek ne vide mjere ruralnog razvoja kao priliku da postanu moderniji farmeri i budu konkurentni na tržištu. U Federaciji BiH gotovo sva izdvajanja za ruralni razvoj usmjerena su na mjere *Ose 1* - unaprjeđenje konkurentnosti poljoprivrednog sektora i to prvenstveno za investicije u poljoprivredna gazdinstva.

Republika Srpska: I u politici ruralnog razvoja u Republici Srpskoj, primjetna su značajna variranja u izdvajanjima iz godine u godinu (2010. godina 23,2 miliona KM, 2015. godina 7,8 miliona KM), a podrška se svodi na *Osu 1* - unaprjeđenje konkurentnosti i *Osu 3* - podrška razvoju sela, dok u potpunosti izostaje podrška pitanjima zaštite životne sredine, u analiziranom periodu. Najveći broj korisnika podržan je kroz mjeru unaprjeđenja konkurentnosti (kroz nabavku mehanizacije, stoke, izgradnju objekata, podizanje zasada, plastenika, staklenika i sl.), dok su se izdvajanja za *Osu 3*, uglavnom odnosila na izgradnju potrebne seoske infrastrukture. Opšti utisak u nastanku i razvoju politike ruralnog razvoja u Republici Srpskoj je da je napravljen pozitivan pomak u strateškom usmjeravanju sredstava, u sistematičnoj i brojnijoj vrsti mjera podrške, kao i značajnom povećanju obima izdvojenih sredstava.

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine: U Brčko distriktu BiH izdvajaju se skromna sredstva za mjere ruralnog razvoja i isključivo se odnose na unaprjeđenje konkurentnosti, odnosno nabavku stalnih sredstava za proizvodnju.

Ovakav pristup koji je uočen kod oba BiH entiteta i Brčko distrikta BiH ne iznenađuje, s obzirom na činjenicu da se mjere *Ose 2* i *Ose 3* razvijaju tek kada se zaokruži sistem "proizvodne podrške". Aktuelna struktura podrške ruralnom razvoju nije neuobičajena za zemlje u tranziciji kao što je BiH. Treba naglasiti da je i većina novih članice EU većinu sredstva podrške ruralnom razvoju koristila upravo kroz *Osu 1*, odnosno na povećanje konkurentnosti sektora poljoprivrede.

Grupa mjera iz *III stuba* poljoprivredne politike - mjere opštih usluga u poljoprivredi nisu namijenjeni direktno poljoprivrednim proizvođačima kao krajnjim korisnicima, nego je usmjerena na uspostavljanje boljih uslova poslovanja u poljoprivredi i uključuje različite oblike inspekcija/nadzora, istraživanja i razvoja, marketinga i promocija i sl.

U 2014. godini, ukupna budžetska izdvajanja po ha korištene poljoprivredne površine (UAA) u Federaciji BiH (77 KM) i Republici Srpskoj (79 KM), bila su značajno manja od izdvajanja postignutih u Makedoniji (366 KM), Srbiji (180 KM) i Crnoj Gori (155 KM). Samo je Albanija manje podržavala sektor poljoprivrede (45 KM/ha UAA). Ako se ovome doda da je u zemljama EU 27 ukupna budžetska podrška po ha UAA iznosila 939 KM, očito je da je u okviru BiH budžetska podrška sektoru još uvijek veoma niska. Podjednaka izdavanja za direktnu podršku proizvođačima u 2014. godini u Federaciji BiH i Republici Srpskoj (60 KM/ha UAA), bila su veća u odnosu na Albaniju (6 KM/ha UAA), i Crnu Goru (49 KM/ha

UAA), a znatno su manja u odnosu na Makedoniju (284 KM/ha UAA) i Srbiju (156 KM/ha UAA).

Opšte je pravilo, koje važi za sve zemlje regiona, da poljoprivredni budžet nije razvojno orijentisan. Ovakav stav je zasnovan na činjenici veoma niskih izdvajanja za strukturalne mjere i mjere ruralnog razvoja. Osim što su iznosi dosta niski, kako ukupni, tako i po ha UAA, u svim zemljama Zapadnog Balkana (sa izuzetkom Crne Gore), primjetni su negativni trendovi kod ove vrste budžetske podrške. Izdvajanja za ruralni razvoj u 2014. godini, u Federaciji BiH (12 KM/ha UAA), i Republici Srpskoj (9 KM/ha UAA), bila su veći samo u odnosu na Srbiju (8 KM/ha UAA), ali znatno niža u odnosu na Albaniju (22 KM/ha), Makedoniju (45 KM/ha) i Crnu Goru.

Zemlje koje imaju jasne aspiracije ka integraciji u EU, moraju već na samom početku integracijskog procesa početi preuzimati koncepte, mehanizme i sisteme implementacije ZPP. Prethodna analiza budžetskih transfera, kao bitnog dijela poljoprivredne politike u okviru BiH i njenim entitetima u periodu 2006.-2015., jasno ukazuje da je formalno i suštinsko sprovođenje pristupnog procesa i prilagođavanje u vezi poljoprivredne politike sa ZPP još uvijek na niskom i nezadovoljavajućem nivou. Poljoprivredna politika u oba BiH entiteta se značajno razlikuju i po obimu i po strukturi mjera, pa je i sprovođenje politike daleko od modela EU. U cilju približavanja ZPP-u i preuzimanju njegovog koncepta neophodno je uspostaviti sistem koordinacije politika između Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH.

2.13.3. Institucionalni okvir

Ministarsvo spoljne trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine u poljoprivrednom sektoru obavlja poslove i zadatke iz nadležnosti BiH koji se odnose na definisanje politike, osnovnih principa, koordiniranje djelatnosti i usklađivanje planova entitetskih tijela vlasti i institucija na međunarodnom planu u području poljoprivrede. Te aktivnosti provode se u okviru Sektora poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvoja. Upravne organizacije u sastavu MSTEО su: Kancelarija za veterinarstvo BiH, Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja i Kancelarija za harmonizaciju i koordinaciju sistema plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH. Pored toga, na nivou BiH egzistira i Agencija za sigurnost hrane BiH, kao samostalna upravna organizacija, koja je u administrativnom pogledu podređena direktno Savjetu ministara BiH.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske je samostalni organ uprave koji obavlja upravne i druge poslove u više upravnih područja i neposredno je potčinjeno Vladi Republike Srpske. Osnovne organizacione jedinice u Ministarstvu su resori: Resor za poljoprivredu, prehrambenu industriju i ruralni razvoj, Resor za pružanje stručnih usluga u poljoprivredi, Resor za veterinarstvo, Resor za šumarstvo i lovstvo i Resor za vodoprivredu. Unutrašnje organizacione jedinice su odjeljenja, kojih ima 9. Republičke upravne organizacije u sastavu Ministarstva su: Agencija za agrarna plaćanja, Republički hidrometeorološki zavod Republike Srpske i Jedinica za koordinaciju poljoprivrednih projekata. Javna preduzeća pod nadzorom Ministarstva su JPŠ "Šume Republike Srpske" i JP "Protivgradna preventiva Republike Srpske", a javne ustanove pod nadzorom Ministarstva su: JU Veterinarski institut "Dr Vaso Butozan" Banja Luka, JU "Vode Srpske" Bijeljina i JU "Ergela Vučijak" Prnjavor.

U Federaciji BiH nadležne institucije za sektor poljoprivrede su **Federalno ministarstvo poljoprivrede vodoprivrede i šumarstva**, odnosno kantonalna resorna ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva (u 7 kantona) ili odjeli za poljoprivredu pri ministarstvima privrede (u 3 kantona). Osnovne organizacione jedinice u Ministarstvu su

resori: Kabinet ministra, Sektor za poljoprivredu i prehrambenu industriju, Sektor za ruralni razvoj i poljoprivredne savjetodavne službe, Sektor za poljoprivredna plaćanja, Sektor za veterinarstvo, Sektor za vode, Sektor za šumarstvo i lovstvo, Sektor za upravljanje projektima, Sektor za finansije i računovodstvo, Sektor za pravne, kadrovske i opće poslove, Sektor za informatičke sisteme i Jedinica za internu reviziju. U sastavu Ministarstva je Federalna uprava za šumarstvo. Unutrašnje organizacione jedinice su odsjeci, kojih ima 22. Sektor za poljoprivredu i prehrambenu industriju čine četiri odsjeka. Sektor za ruralni razvoj i poljoprivredne savjetodavne službe je podijeljen na dva odsjeka, dok sektor za poljoprivredna plaćanja čine tri odsjeka. U Federaciji BiH su uspostavljene i djeluju dvije samostalne federalne naučno-stručne ustanove (Federalni zavod za poljoprivredu Sarajevo i Federalni agromediterranski zavod Mostar) i jedna ustanova specijalizovana za pitanja poljoprivrednog zemljišta (Federalni zavod za agropedologiju).

U Brčko distriktu BiH je uspostavljeno **Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Brčko distrikta Bosne i Hercegovine**. Odjeljenje je nadležno za poljoprivredu i ruralni razvoj. U okviru Odjeljenja uspostavljna su pododjeljenja, i to: Pododjeljenje za poljoprivredu (uključujući savjetodavnu službu), Pododjeljenje za šumarstvo i vodoprivredu, Pododjeljenje za veterinarstvo i Pododjeljenje za analizu, administrativnu podršku i ruralni razvoj. Inspeksijsku funkciju u BD BiH obavlja Inspektorat BD BiH koji djeluje unutar Kancelarije gradonačelnika, a uključuje, između ostalog i poljoprivrednu, veterinarsku i fitosanitarnu inspekciju.

2.13.4. BiH u međunarodnim i regionalnim trgovinskim i ekonomskim integracijama

BiH pregovara 18 godina o pristupanju **Svjetskoj trgovinskoj organizaciji**, koje se godinama prolongira. BiH i njeni niži administrativni nivoi će morati da poštuju prava i obaveze koje BiH ispregovara sa STO i pridržavati se odredbi posebnih sporazuma STO - Sporazuma o poljoprivredi, Sporazuma o sanitarnim i fitosanitarnim mjerama i Sporazuma o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva (bitan zbog zaštite geografskog porijekla poljoprivrednih proizvoda). To će neminovno zahtijevati i prilagođavanje politike poticanja poljoprivrede.

BiH, u odnosu na **Evropsku uniju** ima status potencijalnog kandidata, obzirom da je 15. februara, 2016. godine, podnesen zahtjev za članstvo u EU i potom 9. decembra 2016., dobila detaljan Upitnik Evropske komisije. Trenutno je u toku priprema i davanje odgovora na Upitnik EK. Nakon prijema odgovora iz BiH, Evropska komisija će pristupiti njihovoj daljoj procjeni, od čega će zavisiti moguća preporuka Evropske komisije Vijeću Evropske unije o tome da li status zemlje kandidata za članstvo u EU može biti dodijeljen Bosni i Hercegovini.

BiH je članica CEFTA-e od 2007. godine. Pored nje, trenutno članice CEFTA-e, su: Srbija, Crna Gora, Makedonija, Albanija i Moldavija. Oko 15% i uvoza i izvoza BiH u 2016. godini bilo je između BiH i članica CEFTA-e. Oko koristi BiH od članstva u CEFTA-i ima dosta kontraverznih stavova. BiH ima veći uvoz od izvoza iz zemalja CEFTA-e. U 2016. godini, pokrivenost BiH uvoza izvozom je bila 67,7%. Međutim, situacija nije povoljnija ni sa drugim ekonomskim grupacijama, pa se može reći da spoljnotrgovinska razmjena BiH i CEFTA-e prati trendove ukupne spoljnotrgovinske razmjene BiH. Ako se fokus suzi samo na poljoprivredno-prehrambene proizvode, BiH tu bilježi deficit koji se vremenom smanjuje. U 2007. godini taj deficit je bio 907 miliona KM, a 2015. godine 582 miliona KM.

BiH je 2013. godine, potpisala sporazum o slobodnoj trgovini sa EFTA-om. Vanjskotrgovinska razmjena BiH sa četiri članice EFTA-e je uravnotežena i sa blagim suficitom u korist BiH, a učešće poljoprivrednih proizvoda u toj razmjeni je relativno malo.

2.13.5. Obrazovne i naučno-istraživačke institucije u sektoru poljoprivrede

Na osnovu podataka o ostvarenim prosječnim prinosima, tehnološkim propustima tokom proizvodnje, nedovoljno iskorišćenim raspoloživim resursima i drugim problemima sa kojima se susreću poljoprivredni proizvođači u BiH, očito je da im, pored drugih limitirajući faktora, nedostaje znanje. Znanje se može steći redovnim i naknadnim obrazovanjem i *ad hock* obukama. Kadrovi za potrebe sektora poljoprivrede u BiH se obrazuju u srednjim poljoprivrednim školama i na poljoprivrednim, poljoprivredno-prehrambenim ili veterinarskim fakultetima (3 u Republici Srpskoj, 6 u Federaciji BiH). Pored toga, dio kadrova se dodatno obrazuje u sklopu programa cjeloživotnog učenja.

2.13.6. Poljoprivredne savjetodavne službe

Trenutna struktura poljoprivredne savjetodavne službe u okviru BiH, uspostavljena je kroz dva projekta koje je finansirala EU (PFAP i ESP), krajem devedesetih godina prošlog vijeka. Po završetku tih projekata poljoprivredna savjetodavna služba je nastavila da funkcioniše kao javna savjetodavna služba, čije finansiranje su preuzela entitetska ili kantonalna ministarstva poljoprivrede, između ostalog i zbog toga što nije bilo realno da ta služba preživi pružajući svoje usluge na komercijalnoj osnovi.

Republika Srpska: Poljoprivredna savjetodavna služba u Republici Srpskoj je desetak godina bila samostalna agencija, a nakon reorganizacije MPŠV Republike Srpske od 2013. godine, u njegovom je sastavu kao poseban Resor za pružanje stručnih usluga u poljoprivredi. Ovaj resor ima 78 zaposlenih i pored centralne kancelarije u Banjoj Luci, ima 7 područnih centara (Banja Luka, Prijedor, Gradiška, Doboj, Bijeljina, Sokolac i Trebinje).

Federacija Bosne i Hercegovine: Ako se uzme u obzir da je savremeni transfer znanja u poljoprivredi niz sistemski uvezanih procesa naslonjenih na obrazovanje, poljoprivredna istraživanja, primjenu informacionih tehnologija, stalno usavršavanje savjetodavaca, itd, onda se može reći da u Federaciji BiH postoje fragmenti ovog sistema. U Federaciji BiH još uvijek nema kapaciteta koji bi omogućili realizovanje čak i zastarjelog pristupa transferu znanja u poljoprivredi, koji se, gotovo u potpunosti, oslanja na djelovanje poljoprivredne stručno-savjetodavne službe prema modelu povremene obuke i obilaska poljoprivrednika.

I dalje se jedan dio savjetodavnih usluga za poljoprivredne proizvođače odvija na projektnoj osnovi, sa ograničenim vremenskim trajanjem i geografskim prisustvom, u okviru projekata koje finansiraju međunarodne finansijske i razvojne organizacije/institucije (USAID, SIDA, IFAD, Svjetska banka i dr.).

2.14. Finansiranje poljoprivrede

Poljoprivredna gazdinstva i privredna društva svoje investicione i tekuće potrebe finansiraju iz više izvora: sopstvena sredstva, krediti komercijalnih banaka i MKO/MKD, donacije, poticaji i drugi izvori (lizing, zajednička ulaganja i sl.). Sitna poljoprivredna proizvodnja, čiji nosilac su poljoprivredna gazdinstva, tradicionalno slabo koristi eksterne izvore finansiranja, dok su privredna društva (akcionarska društva, društva sa ograničenom odgovornošću,

zadruga i dr.), uglavnom orijentisana prema kreditima. Korištenja nekih razvijenijih oblika finansiranja, kao što su lizing, faktoring, forfeting, kreditiranje na bazi skladišnice i sl. gotovo da i nema u praksi.

Banke su uglavnom orijentisane prema privrednim društvima (one čak i ne klasifikuju posebno kredite odobrene fizičkim licima za poljoprivrednu djelatnost), a MKO su pretežno orijentisane prema fizičkim licima, među kojima je značajan broj poljoprivrednih gazdinstava. Prema podacima entitetskih agencija za bankarstvo, pravna lica su komercijalnim bankama u BiH dugovala između 200 i 250 miliona KM (oko 2% glavnice ukupno odobrenih kredita pravnim licima). Broj i iznos mikrokredita odobrenih pravnim licima od strane MKO/MKD je zanemariv, ali su one glavni kreditori poljoprivrednih gazdinstava čiji dug prema MKO je oko 200 miliona KM, što čini 35-50% njihovog kreditnog portfolija. MKO odobravaju kredite poljoprivrednicima brzo i uz pojednostavljenu proceduru, ali je cijena toga visoka kamatna stopa. Iako efektivne kamatne stope mikrokredita imaju trend pada, njihov prosječan nivo je na kraju 2015. godine bio 20% (za kratkoročne kredite), odnosno 22% (za dugoročne kredite).

Zdrava ekonomska logika nalaže da je opravdano zaduživati se samo ukoliko je profitna stopa veća od kamatne stope, što mali broj investitora iz sektora poljoprivrede može da zadovolji, a na čemu banke rigoroznije insistiraju prilikom ocjene kreditnih zahtjeva. Zbog toga poljoprivrednicima, kao izvor zaduživanja, preostaju jedino mikrokreditne organizacije. Apsurdna je situacija da se niskoprofitna poljoprivreda u BiH pretežno finansira skupim mikrokreditima.

Ovaj problem djelimično je rješavan uspostavljanjem namjenskih kreditnih linija za poljoprivredu posredstvom Investiciono razvojne banke Republike Srpske i Razvojne banke Federacije BiH, uz duže rokove otplate i niže (uglavnom limitirane), kamatne stope.

U Republici Srpskoj je u periodu 2008.-2016. godina iz izvora Investiciono razvojne banke Republike Srpske odobreno preko 2.000 kredita za poljoprivredu, čija glavnica je iznosila 119 miliona KM. Ovi krediti plasirani se preko posrednika, komercijalnih banaka i MKO/MKD, uz limitiranu kamatnu maržu.

I u Federaciji BiH Razvojna banka Federacije BiH direktno ili posredno kreditira i poljoprivredu. Trenutno su u ponudi krediti za finansiranje poljoprivredne proizvodnje sa rokom otplate od 18 mjeseci do 10 godina, sa grejs periodom u skladu sa vrstom djelatnosti i efektivnom kamatnom stopom od 3,1% na godišnjem nivou.

Određene kreditne linije za poljoprivredu postoje i u okviru određenih projekata, prije svega projekata finansiranih od strane IFAD u okviru kojih se takođe nastoje obezbijediti povoljna kreditna sredstva za specifične ciljne grupe i slabije razvijena područja.

U nemogućnosti da obezbijedi (povoljan) kredit poljoprivrednici se okreću podsticajima i donacijama kao alternativnim izvorima ili odustaju od investiranja.

Poljoprivredno osiguranje u okviru BiH je takođe nerazvijeno. Polise osiguranja usjeva, plodova i životinja zaključuje mali broj poljoprivrednih gazdinstava i pored činjenice da oba ministarstva poljoprivrede subvencionišu dio troškova poljoprivrednog osiguranja.

2.15. Društveno-ekonomska ocjena stanja u ruralnim područjima

Za ruralni razvoj je značajno od čega i kako živi stanovništvo u ruralnim područjima u okviru BiH. Za potrebe izrade ovog strateškog dokumenta nisu vršena dodatna istraživanja o stanju u ruralnim područjima, tako da se iznesene konstatacije oslanjaju na druge dostupne izvore.

Neki od tih izvora su povremene ankete domaćinstava, kao i rezultati anketiranja 724 poljoprivredna domaćinstva na području Republike Srpske, početkom 2014. godine.

2.15.1. Izvori prihoda

Kada su seoska domaćinstva anketirana u BiH 2012. godine (UNDP, 2012.), razvrstana u šest tipičnih grupa, došlo se do neočekivanog podatka, da samo 6% ruralnih domaćinstava u BiH ostvaruje svoj prihod uglavnom od poljoprivrede, a čak 52,1% od neke druge zaposlenosti i 35,9% od raznih vidova podrške (preostalih 2,5% od povremenih usluga; 1,3% od imovinskih prihoda; 1,3% od iz mješovitih izvora i 1% od samozapošljavanja). 35% anketiranih ruralnih domaćinstava nije se bavilo uopšte poljoprivredom, 16% ih je imalo samo okućnicu (<0,1 ha ili UGS), 37% mali posjed (0,1-3 ha ili UGS), a samo 13% bi se moglo smatrati komercijalnim poljoprivrednim gazdinstvima (>3 ha ili 3 UGS). Iako prethodno predstavljena situacija ne mora biti potpuno tačan odraz stvarnog stanja (jer se bazira na anketnom istraživanju), ona ukazuje na složenosti situacije u ruralnim područjima u okviru BiH u kojima za značajan dio stanovništva poljoprivreda nije osnovna djelatnosti i primaran izvor prihoda. Dobrovoljno ili prinudno "bježanje" ruralnog stanovništva ka drugim izvorima prihoda, posljedica je deagrarizacije ruralnih područja koja se ogleda u smanjenju obrađenih površina i grla stoke, čiji glavni uzroci su nemogućnost prodaje proizvedenih proizvoda i nezadovoljstvo (niskim) otkupnim cijenama.

2.15.2. Ruralna infrastruktura

Drugi aspekt života u ruralnim područjima je dostupnost infrastrukture. U nedostatku drugih izvora, u nastavku su predstavljeni podaci iz Ankete domaćinstava iz 2012. godine (UNDP, 2012.): Tekuću vodu u kući je imalo 83% ruralnih domaćinstava, 32% ih je imalo kanalizaciju (a 62% septičku jamu), a 99% ih se grijalo individualno na drva ili ugalj, 63% ih je imalo mobilni telefon, 50% personalni računar, a 44% internet vezu. Ruralnim domaćinstvima su u BiH najbliži prodavnica, osnovna škola i ambulanta, a najudaljeniji pošta, banka i bolnica. Ruralno stanovništvo se najčešće sastaje u kafani ili vjerskom objektu, a slobodno vrijeme najčešće provode gledajući TV.

2.15.3. Demografska situacija

Republiku Srpsku karakterišu negativna demografska kretanja tokom zadnjih deset godina, a Federaciju BiH od 2013. godine. Raspoloživi podaci (broj rođenih, umrlih, prirodni priraštaj, migracioni saldo i dr.), ne obrađuju se posebno za urbana i ruralna područja, za koje ni na nivou BiH, ni entiteta još uvijek nema usvojene metodologije klasifikacije.

Prema rezultatima anketiranja domaćinstava (samo) na području Republike Srpske, prosječan broj članova poljoprivrednih domaćinstava je 4,21 članova, od kojih je 2,21 muških i 2,00 ženskih članova, sa prosjekom starosti od 41,75 godina. Nosioci poljoprivrednih gazdinstava u 90,47% slučajeva su muški članovi domaćinstva, dok je samo 9,53% žena nosioca poljoprivrednog gazdinstva i to pretežno u staračkim samačkim gazdinstvima. Obrazovna struktura na poljoprivrednim gazdinstvima na prvi pogled ne izgleda nepovoljno jer 36,64% članova ima srednju stručnu spremu, dok je 31,79% članova završilo osnovnu školu, a visoku stručnu spremu ima 3,83% članova poljoprivrednih gazdinstava. Formalno obrazovanje iz poljoprivredne proizvodnje ima njih samo 2,49% (završenu poljoprivrednu srednju školu 1,80%, a poljoprivredni fakultet 0,69%), dok ih čak 92,82% posjeduje samo iskustvo stečeno praksom (Vaško i sar., 2015).

2.16. Agroekološki uslovi

Generalno se može reći da su u BiH prisutni brojni agro-okolišni problemi. S jedne strane oni se odnose na narušavanje zdravlja ruralne populacije i ekosistema uopšte, a s druge strane, vezani su za uništavanje prirodnih resursa i za slabiji kvalitet poljoprivrednih biljnih i stočnih proizvoda. Problemi se odnose uglavnom na neadekvatno i nekontrolisano korištenje pesticida, neodgovarajuće upravljanje plodnosti zemljišta i korištenje đubriva. Nadalje, u stočarskoj proizvodnji neodgovarajuće je upravljanje životnom sredinom kada se govori o srednjim i velikim stočnim farmama, te konačno još uvijek je prisutan nizak nivo svijesti o okolišu među poljoprivrednim proizvođačima.

2.16.1. Degradacija zemljišta i upravljanje vodama

Glavni problemi vezani za degradaciju i narušavanje zemljišta i gubitak produktivnog poljoprivrednog zemljišta, prepoznati u Prvom nacionalnom izvještaju o implementaciji Konvencije Ujedinjenih nacija o borbi protiv dezertifikacije i degradacije zemljišta u BiH, su sljedeći: narušavanje zemljišta eksploatacijom sirovina; deponije; izgradnja stambenih, industrijskih i drugih objekata; povećanje kiselosti zemljišta; erozija, klizišta i ogoljavanje; degradacija zemljišta uzrokovana ratnim djelovanjima i kontaminacija minama. Dodatni problemi su i nizak nivo svijesti o značaju zemljišta i tla za održivi razvoj i preživljavanje ljudske vrste, nizak nivo planskog korišćenja zemljišta, itd. Neusvajanje, nepoznavanje i nepoštovanje Direktive Vijeća 91/676/EEZ od 12. decembra 1991 o zaštiti voda od onečišćenja uzrokovano nitritima iz poljoprivrednih izvora, kojom je tačno propisana količina nitrata po m² poljoprivrednog zemljišta na godišnjem nivou, samo su jedan od problema sa kojim se BiH poljoprivreda svakodnevno susreće u ovom dijelu.

Prema legislativi u BiH i Federacije BiH pitanje zaštite zemljišta od različitih vidova degradacije se ne uređuje jedinstvenim propisom, već se prepliće kroz više sektorskih propisa kojima se uređuje prostorno planiranje, zaštita okoliša i voda, poljoprivredno zemljište, šume i šumsko zemljište i dr.

U Republici Srpskoj, pitanje zaštite zemljišta od degradacije je regulisano: Zakonom o poljoprivrednom zemljištu („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 93/06, 86/07, 14/10 i 05/12), Zakonom o rudarstvu („Službeni glasnik Republike Srpske, broj 59/12) i Zakonom o šumama („Službeni glasnik Republike Srpske, broj 75/08) kao i nizom drugih propisa.

2.16.2. Upravljanje otpadom

Posebna problematika zagađenja i borbe protiv zagađenja životne sredine je upravljanje raznim vrstama otpada, među koje spada i otpad iz poljoprivrede. Animalni otpad nastao kao nus produkt prehrambene industrije, prije svega otpad nastao iz klaoničkih postrojenja, kao i otpad nastao kao produkt proizvodnje poljoprivrednih proizvoda još uvijek nije na adekvatan način riješen u BiH.

U Republici Srpskoj na snazi je Zakon o nusproizvodima životinjskog porijekla („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 60/13), kojim je predmetna materija detaljno regulisana na prostoru Republike Srpske.

2.16.3. Agro-ekološka politika

U BiH ne postoje agro-ekološke mjere. Analiza zakonodavstva iz oblasti životne sredine ukazuje na nedostatak brojnih akata, a u okviru donesenih akata javlja se problem njihove nepotpune usaglašenosti sa standardima i propisima EU kao i neusaglašenosti između zakona koji su doneseni na različitim nivoima vlasti. Osim zakonodavnih, prisutni su i institucionalni problemi u oblasti životne sredine.

Federacija Bosne i Hercegovine: Zakon o zaštiti okoliša Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj 33/03), osnovni je zakonski akt koji određuju i utvrđuje ciljeve, načela, mjere, odgovornosti, dokumente, finansiranje i nadzor zaštite okoliša na prostoru Federacije BiH. Administracija za ekološka pitanja u Federaciji BiH ima fragmentiranu institucionalnu infrastrukturu (tri nivoa: Federacija, kantoni, opštine). U takvoj situaciji nepostojanja snažne horizontalne i vertikalne koordinacije dovelo je do toga da je upravljanje okolišem u Federaciji BiH u značajnoj mjeri neefikasno, neracionalno i neekonomično. Pored resornih ministarstava koja se bave segmentima okoliša, na nivou Federacije BiH postoje i javne stručne institucije koje se bave problematikom okoliša.

Republika Srpska: Slična institucionalna struktura koja prati, nadzire i provodi politike i mjere iz domena agro-ekološke politike je i u ovom entitetu. Ključna dva ministarstva su Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju Republike Srpske i Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske i Fond za zaštitu životne sredine i energetske efikasnosti Republike Srpske. Ključni zakon je Zakon o zaštiti životne sredine Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. 53/02, 109/05, 71/12 i 79/15), sa većim brojem podzakonskih akata kojima se razrađuje njegova primjena u pojedinim oblastima.

2.16.4. Biodiverzitet i animalni i biljni genetski resursi

U BiH je bilo oko 25.000 ha zaštićenih područja (stanje 2010.), što je oko 0,5% njene teritorije i oko 1% šumskih površina po čemu je BiH među zadnjim zemljama u Evropi.

Federacija Bosne i Hercegovine: Ekološka heterogenost prostora Federacije BiH uslovljava je visok stepen endemičnosti živog svijeta na ovom području. Nju čini preko 450 vrsta i podvrsta vaskularnih biljaka, nekoliko stotina beskičmenjaka, 12 vrsta riba, dvije vrste vodozemaca, četiri vrste gmizavaca, te nekoliko vrsta ptica i sisara. Florističko, faunističko i bogatstvo gljiva FBiH ne ogleda se samo u visokom broju zastupljenih oblika, nego i u visokom stupnju diferenciranosti od srodnika, što svjedoči o vrlo specifičnim procesima geneze života na ovom prostoru. Analiza prostornog ekosistemskog biodiverziteta u periodu 2000.-2006. prema CLC klasama u BiH (šumska vegetacija i ostale prirodne površine; vlažna područja – močvare; vodene površine) pokazuje da nema većih promjena površina (a time i značajnih funkcionalnih promjena) unutar prirodnih ekosistema Federacije BiH za analizirani period.

Republika Srpska: U strategiji zaštite prirode Republike Srpske iz 2011. godine konstatuje se da je stepen istraženosti biodiverziteta u Republici Srpskoj oskudan, uz konstataciju da je stanje najbolje u oblastima ihtologije i ornitologije. Na osnovu djelimičnih i sporadičnih podataka konstatovano je da je flora, mikro flora i fauna u Republici Srpskoj još uvijek izvanredno bogata, naročito u poređenju sa drugim evropskim zemljama. U Republici Srpskoj je 2009. godine osnovan Institut za genetičke resurse Republike Srpske, koji je koordinatorska institucija za sprovođenje Programa za očuvanje biljnih genetičkih resursa Republike Srpske, koji je Republika Srpska usvojila 2008. godine i time uspostavila pravni okvir za očuvanje biodiverziteta. Pored tog programa, Republika Srpska je 2013. godine

usvojila i Program očuvanja šumskih genetičkih resursa. Do sada, Institut je izvršio evaluaciju i genetičku karakterizaciju brojnih tipova i sorti voćaka, vinove loze, ratarskih i povrtarskih biljaka. Do sada je najmanje urađeno na zaštiti životinjskih genetičkih resursa.

Nameće se potreba da se pitanja agro-okoliša integrišu u proces planiranja ruralnog razvoja. Njima bi se trebalo spriječiti uništavanje pejzaža i biodiverziteta, nestanak animalnih i biljnih genetskih resursa (autohtonih sorti i pasmina), gubitak poljoprivrednih površina, te degradacija životne sredine izazvana korišćenjem neodgovarajućih i tradicionalnih poljoprivrednih praksi uključujući pri tome neadekvatno odlaganje stajnjaka i osoke, te visoku potrošnju pesticida i mineralnih đubriva, naročito kod intenzivnih kultura i uzgoja na oraničnim površinama. Buduće mjere koje će se odnositi na rješavanje agro-ekoloških problema u Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH trebale bi biti u usklađene sa onim koje se primjenjuju u okviru EU ZPP, odnosno uvažavajući brojne standarde i propise EU koji regulišu ovu problematiku, a sve na nivou potrebnih/mogućih budžetskih i institucionalnih kapaciteta.

2.16.5. Proizvodi sa zaštićenim geografskim porijeklom, izvorni i tradicionalni proizvodi

Danas su zahtjevi i očekivanja potrošača u pogledu specifičnosti kvaliteta proizvoda, njegovih osobina i karakteristika proizvoda koji nose oznaku određenog kvaliteta sve veći, a poseban značaj se pridaje brendiranju poljoprivredno-prehrambenih proizvoda. Promovisanje proizvoda koji imaju određene osobine moglo bi značajno doprinijeti ruralnoj ekonomiji, posebno u područjima s manjim mogućnostima ili u udaljenim područjima, poboljšanjem prihoda poljoprivrednika i zadržavanjem ruralnog stanovništva na tim područjima. Zaštićeni proizvodi su prepoznatljiviji na tržištu i postižu višu cijenu u odnosu na "obične" poljoprivredne i prehrambene proizvode. Direktna veza poljoprivrednog proizvoda sa nekim područjem donosi dodatnu vrijednost tom području jer ga čini prepoznatljivijim i poželjnijim za posjetu turista.

EU ima tri vrste zaštite poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda – zaštitu izvornosti PDO, zaštitu geografskog porijekla PGI i zaštitu tradicionalnog ugleda TSG.

U BiH, zbog posebnosti geografskog položaja, prirodnih i klimatskih uslova kao i bogate kulture i tradicije, postoji određeni broj poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda sa potencijalom za njihovu zaštitu, koje nisu dovoljno iskorišćene. Razlozi za to leže u procesu pokretanja postupka zaštite i u nedovoljnom poznavanju koristi od ovih oznaka. Postupak zaštite traži vrijeme, finansijska sredstva i stručnu osobu koja će voditi cijeli postupak zaštite, te sarađivati sa nadležnim institucijama. Takođe, važno je da i proizvođači uvide korist koje mogu imati od zaštite.

Evidentna je i neusklađenost nadležnosti između Agencije za sigurnost hrane BiH i Instituta za intelektualno vlasništvo BiH. Jedan pravni okvir primjenjuje pomenuta Agencija (koja svoje nadležnosti crpi iz Zakona o hrani („Službeni glasnik BiH“, broj 50/04)), a drugi Institut (koji svoje nadležnosti crpi iz Zakona o industrijskom vlasništvu u BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 03/02) i Zakona o zaštiti oznaka geografskog porijekla („Službeni glasnik BiH“, broj 53/10)). Radi se na izmjeni i dopuni trenutnih propisa kako bi se izbjeglo preklapanje nadležnosti.

2.17. Ravnopravnost (s)polova

BiH je potpisnica svih važnijih međunarodnih konvencija o ravnopravnosti polova i ukidanju svih oblika diskriminacije nad ženama od kojih je svakako najvažnija UN Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena CEDAW. Poseban član ove konvencije odnosi se na unaprjeđenje položaja žena na selu i on obavezuje BiH, kao potpisnicu ove konvencije, da radi na unaprjeđenju socio-ekonomske situacije žena na selu, njihovog pristupa resursima, tržištu i informacijama, te pristupa osnovnoj infrastrukturi i javnim uslugama. Najvažniji domaći pravni akt koji reguliše oblast ravnopravnosti polova kao posebno ljudsko pravo je Zakon o ravnopravnosti polova u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 32/10) koji promoviše ravnopravnost polova i zabranjuje diskriminaciju po osnovu pola i polne orijentacije, te obavezuje sve institucije vlasti, na svim nivoima da izrade, usvoje i sprovedu programe mjera za implementaciju zakona u svim oblastima. Pitanja ravnopravnosti polova se prepliću sa pitanjima iz domena agrarne i ruralne politike. Žene na selu su u većoj mjeri uključene u obavljanje poljoprivrednih poslova koji su slabo ili nikako plaćeni, dok muška radna snaga radi izvan gazdinstva i ostvaruje redovno novčanu naknadu i druge beneficije (zdravstveno i penziono osiguranje). Takođe, žene tradicionalno obavljaju kućne poslove za što utroše značajan dio vremena u toku dana.

Republika Srpska: Operacionalizujući jednu od mjera predviđenu Strateškim planom ruralnog razvoja Republike Srpske za period 2009.-2015. Gender centar Republike Srpske je, u saradnji sa MPŠV Republike Srpske, pripremio Akcioni plan za unaprjeđenje položaja žena na selu koji je usvojila Narodna skupština Republike Srpske 2010. godine, a koji je i ažuriran, tako da su donesene nove Smjernice za novi srednjoročni ciklus 2017.-2022. U slučaju Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske sugerise se nastavak primjene i finansiranja mjere podrške poslovnim aktivnostima žena na selu i unaprjeđenje rodne ravnopravnosti prilikom pružanja savjetodavnih usluga i programa obuka na selu.

Federacija Bosne i Hercegovine: Federacija BiH nema poseban gender akcioni plan nego svoje aktivnosti usmjerava u skladu sa Gender akcionim planom BiH za period 2013.-2017.

2.18. Donatorska podrška

Zbog ratnih dešavanja u BiH u periodu 1992.-1995. i značajnih materijalnih razaranja, u poslijeratnom periodu je bilo intenzivno prisustvo različitih donatora. Oni su imali brojne intervencije od kojih se značajan dio dešavao u ruralnim područjima (deminiranje, obnova ruralne infrastrukture i stambenog fonda), a donacije su se dijelom odnosile i na obnovu poljoprivrede u BiH (dodjela stoke, poljoprivredne mehanizacije, plastenika, sadnica, sjemena, stočne hrane itd).

MSTEO provodi određene aktivnosti da uspostavi bazu podataka tekuće donatorske pomoći, a aktivnosti se provode na nivou radne grupe u kojoj su zastupljeni predstavnici relevantnih institucija na BiH i entitetskom nivou. U proteklih godinama napravljen je pomak u poboljšanju koordinacije između donatorskih projekata u smislu da MSTEO sada priprema i objavljuje godišnje izvještaje o međunarodnoj (donatorskoj i kreditnoj) pomoći sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja koji sadrže osnovne podatke o pojedinim donatorima/kreditorima i listu projekata koja uključuje njihov obim/vrijednost. Ipak, i dalje jedan dio donatorske pomoći ostaje neevidentiran u dijelu gdje je pomoć više međusektorska, kao što je podrška za lokalni ekonomski razvoj (što je često aktivno u ruralnim područjima).

EU je istorijski najveći donator poslijeratne obnove i razvoja brojnih sektora u BiH, među kojima je i sektor poljoprivrede i ruralnog razvoja, kao i sigurnosti hrane, veterinarstva i fitosanitarnog sektora. Takođe, značajne donacije EU su bile usmjerene na poboljšanje

životnih uslova u ruralnim područjima, kao i za zaštitu prirode. Donacije EU realizovane su u okviru različitih programa (CARDS, PHARE, OBNOVA i dr), a od 2007. godine, se odvijaju putem IPA i EIDHR. U okviru IPA I programa (2007. – 2013.), EU-a je investirala cca 26 miliona EUR u sektor poljoprivrede i ruralnog razvoja, sigurnosti hrane, veterinarstva i fitosanitarni sektor. Također, EU obezbjeđuje tehničku podršku BiH fokusiranu na specifična pitanja kroz TAIEX, Twinning i BTSF programe. Uprkos provedenju velikog broja projekata i angažovanju brojnih tehničkih stručnjaka, kako bi se pomoglo rješavanju pitanja u specifičnim sektorskim oblastima, ukupni učinak u BiH je djelomičan. Nedostak političkog dogovora da se podrže reforme u sektoru, doveo je do toga da 2013. godine, EU privremeno obustavi podršku sektoru. Kao preduslov za ponovno angažovanje EU u podršci poljoprivrednom sektoru, BiH i entitetske institucije trebaju da pripreme, usaglasе i usvoje Strateški plan ruralnog razvoja BiH, koji će sadržati višegodišnji Akcioni plan i Okvirni proračun. Nacrt ovog dokumenta predstavlja zvanični odgovor institucija na ovaj zahtjev.

U posljednjem desetljeću ili duže, USAID i Švedska su također vrlo aktivno pružale podršku sektoru poljoprivrede u BiH, uz značajne resurse i tehničku pomoć koja je pružana privatnom sektoru za poboljšanje konkurentnosti, unaprjeđenje produktivnosti, povećanje standarda kvalitete i izgradnji jačih veza sa ciljanim lancima vrijednosti. U tekućem periodu, putem treće generacije pomoći ovom sektoru, USAID i Švedska vlada trenutno finansiraju najveći projekat podrške poljoprivrednom sektoru, „Projekat razvoja tržišne poljoprivrede II (FARMA II)“.

Određenu pomoć, uglavnom tehničke prirode ili na ekspertskom nivou, pružaju UNDP, FAO, GIZ, SWG RD i još neke međunarodne i regionalne organizacije, prvenstveno finansirane sredstvima EU. Uz to, različiti bilateralni donatori također obezbjeđuju ciljana sredstva i tehničku pomoć, uključujući vlade i državne agencije iz Japana, Španije, Italije, Njemačke, Švicarske, Češke Republike, Kine, Kuvajta, Saudijske Arabije, Turske i Slovenije. Bilo je programa i projekata obnove ruralnih područja i poljoprivrede na kreditnoj osnovi, po osnovu korišćenja pozajmica od međunarodnih finansijskih institucija (Svjetska banka, IFAD, OFID, i dr.).

Uopšte, podrška donatora za ruralni i sektor poljoprivrede u BiH obično je pomalo fragmentirana i loše usklađena tokom posljednjeg decade ili duže. Stoga postoji namjera da zvanično usvajanje Strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018.-2021.) obezbedi snažniji politički okvir koji će usmjeravati buduće planiranje i koordinaciju donatorske pomoći u narednom provedbenom periodu.

3. Sažetak SWOT analize

Rezime prethodno konstatovanih poticajnih i ograničavajućih uslova i faktora za razvoj poljoprivrede i ruralnih područja u BiH rezimiraju sljedeće tabele, urađene na osnovu metodologije SWOT analize.

Tabela 6: SWOT analiza

Prirodni resursi	
S - Snage (Strengths)	W - Slabosti (Weaknesses)
- Povoljan geostrateški položaj BiH; - Različite agro-klimatske zone koje omogućavaju raznovrsnu poljoprivrednu proizvodnju; - Raspoloživi vodeni resursi za navodnjavanje; - Prisustvo šumskih i neobrađenih poljoprivrednih površina bogatih šumskim, samoniklim, ljekovitom i aromatičnim biljem (mogućnost sticanja dodatnih prihoda); - Relativno dobro očuvana priroda i nezagađen okoliš; - Povoljni ambijentalni uslovi za razvoj ruralnog turizma.	- Nedovoljna iskorištenost prirodnih resursa (aspekt poljoprivrede, turizam, preduzetništvo); - Neefikasnost sistema upravljanja zemljišnim, šumskim i vodnim resursima; - Česte štete na usjevima i zasadima nastale kao posljedica prirodnih nepogoda (suša, poplava, grad, mraz); - Nesredeno zemljišno-knjižno i katastarsko stanje; - Nedovoljna razvijenost svijesti o potrebi zaštite okoliša i očuvanja biodiverziteta; - Izraženi problemi odlaganja otpada; - Minska polja; - Ne postoji demarkacija manje povoljnih područja za poljoprivrednu proizvodnju (ANC); - Odsustvo LPIS-a.
O - Prilike (Opportunities)	T - Prijetnje (Threats)
- Opredjeljenja FMPVŠ i MPVŠ Republike Srpske o važnosti investiranja u sisteme za navodnjavanja; (korištenje kreditnih sredstava WB i drugih međunarodnih organizacija); - Investiranje u obnovljive izvore energije i čistije tehnologije; - Postojanje većeg broja vladinih i nevladinih organizacija koja se bave problematikom prirodnih resursa; - Klimatske promjene uočene kao važan izazov za definisanje strateških opredjeljenja, mehanizama djelovanja i konkretnih mjera.	- Globalne klimatske promjene; - Neodgovarajuća i nedovoljna regulativa koja se bavi problematikom okoliša i prirodnih resursa; - Ugrožavanje biodiverziteta zbog nedovoljne i neadekvatne zaštite.
Poljoprivredna proizvodnja	
S - Snage (Strengths)	W - Slabosti (Weaknesses)
- Značajne površine neobrađenog zemljišta; - Značajne travnate površine pogodne za ekspanziju stočarske proizvodnje; - Postojanje tradicije bavljenja poljoprivredom; - Solidno poznavanje tehnologije poljoprivredne proizvodnje; - Unapređen sortiment u biljnoj i pasminski sastav u animalnoj poljoprivrednoj proizvodnji; - Povećanje broja i tržišnog učešća velikih komercijalnih proizvođača; - Izražen trend povećanja registrovanih poljoprivrednih gazdinstava; - Povećanje konkurentnosti u nekim poljoprivrednim proizvodnjama (vino, jagodasto voće, ribe, povrće); - Rastuća svijest o postojanju standarda u proizvodnji i potrebi njihovog uvođenja u praksu;	- Izrazita usitnjenost zemljišnog posjeda; - Nizak udio navodnjavanih u ukupnim obradivim površinama; - Nizak nivo specijalizacije i tržišnosti proizvodnje; - Niski prinosi koji zaostaju za zemljama okruženja i EU prosjecima; - Mala dodana vrijednost kod većine poljoprivrednih proizvoda; - Loša tehničko-tehnološka opremljenost velikog broja gazdinstava; - Nestabilnost prinosa i visoke fluktuacije cijena; - Niska produktivnost u svim granama poljoprivredne proizvodnje; - Nedovoljna proizvodnja domaćeg sjemenskog i sadnog materijala; - Sadni materijal neujednačenog kvaliteta (izražena

Sačuvane autohtone pasmine domaćih životinja i sorte voća i grožđa.	- prisutnost necertificiranog materijala); - Neadekvatan sortiment/nisko učešće savremenih sorti; - Nizak nivo organizacije i potrebne infrastrukture nakon žetve/berbe poljoprivrednih proizvoda; - Neadekvatno skladištenje na farmama; - Visoki sezonski viškovi; - Niska tehnološka, marketinška i menadžerska znanja poljoprivrednih proizvođača; - Slaba i neadekvatna organizovanost poljoprivrednih proizvođača (nefunkcionalnost i neefikasnost zadruga i udruženja poljoprivrednih proizvođača); - Loš imidž poljoprivrede kao djelatnosti.
O - Prilike (Opportunities)	T - Prijetnje (Threats)
- Razvoj i promoviranje više tržišnih niša, visokovrijednih poljoprivrednih proizvoda; - Transfer znanja i tehnologija u poljoprivrednoj proizvodnji; - Tehničko-tehnološka modernizacija poljoprivredne proizvodnje; - Intenziviranje poljoprivredne proizvodnje; - Diverzifikacija djelatnosti poljoprivrednih gazdinstava; - Potražnja tržišta za organskim proizvodima; - Mogućnosti za brendiranje i zaštitu autohtonih, tipičnih i regionalnih proizvoda.	- Visoka zavisnost poljoprivrednih proizvođača od direktne budžetske podrške; - Nerazvijeno tržište zemljištem; - Neriješeno pitanje restitucije zemljišta; - Regionalno prisustvo zaraznih bolesti i štetočina; - Negativni trendovi u veličini stočnog fonda i zasijanosti oraničnih površina; - Dalja fragmentacija posjeda; - Elementarne nepogode; - Biljne bolesti i štetočine.
Prehrambena industrija	
S - Snage (Strengths)	W - Slabosti (Weaknesses)
- Postojanje kapaciteta za prihvatanje i preradu sirovina poljoprivrednog porijekla; - Postojanje uspješnih, izvozno orijentisanih preduzeća; - Povećana svijest o važnosti uvođenja standarda u proizvodnji.	- Određeni segmenti prehrambene industrije tehnološki zastarjeli, neefikasni i nekonkurentni; - Nizak stepen iskorištenja kapaciteta u prehrambenoj industriji; - Visoka zavisnost od uvoza sirovina (posebno mesna i mlinsko-pekarska industrija); - Slaba vertikalna i horizontalna povezanost; - Tradicionalan asortiman proizvoda i nedovoljno istraživanje potreba kupaca.
O - Prilike (Opportunities)	T - Prijetnje (Threats)
- Jačanje podrške prehrambenoj industriji u pribavljanju inputa od domaćih proizvođača; - Unapređenje kvaliteta proizvodnje, standarda i pouzdanosti nabavke u prehrambenoj industriji; - Jačanje integracije i veza lanca vrijednosti.	- Nedostatak povjerenja potrošača u poljoprivredno-prehrambene proizvode proizvedene u BiH; - Kontinuirano oslanjanje na uvozne poljoprivredne proizvode, radi nižih cijena i pouzdanosti; - Nedostatak stranih direktnih investicija i nemogućnost obezbjeđenja izvora finansiranja novih investicija; - Neispunjavanje tržišnih standarda i nemogućnost izvoza.
Socio-demografski faktori	
S - Snage (Strengths)	W - Slabosti (Weaknesses)
- Cjenovno konkurentna radna snaga; - Raznolikost i atraktivnost ruralnog ambijenta; - Rastuća motivacija za saradnju i koordinaciju; - Prilike za samozapošljavanje u poljoprivredi; - Relativno visok procenat ruralnog stanovništva; - Postojanje demokratskog procesa odlučivanja na lokalnom nivou; - Postojanje određenog broja partnerstava javne	- Nedostatak radne snage (za berbu i druge sezone poslove) u pojedinim regionima; - Nepovoljna starosna, obrazovna i socijalna struktura ruralne populacije; - Migracije radno sposobnog i obrazovanog stanovništva iz seoskih sredina; - Nizak nivo kvaliteta života (fizička i javna infrastruktura) u pojedinim ruralnim područjima;

uprave, poslovnog i civilnog sektora na lokalnom nivou; Bogatstvo ruralnog nasleđa.	- Slab kapacitet organizacija civilnog društva i nizak nivo učešća lokalnog stanovništva u javnom odlučivanju; - Slabo razvijena fizička, društvena i uslužna infrastruktura u ruralnim područjima.
O - Prilike (Opportunities)	T - Prijetnje (Threats)
- Značajna zainteresovanost za seoski turizam i druge oblike ruralnog turizma; - Mogućnost raznolike turističke ponude ruralnih područja tokom cijele godine; - Osnivanje Lokalnih akcionih grupa i korištenje sredstava LEADER fondova; - Stvaranje novih radnih mjesta kroz izgradnju preduzetničkih kapaciteta (ljudskih i materijalnih) u ruralnom području; - Izrada lokalnih strategija i projekata ruralnog razvoja; - Umrežavanje lokalnih zajednica/regija i razmjena dobrih praksi sa EU regijama/lokalnim zajednicama.	- Porast migracije na relaciji selo-grad, starenje ruralnih domaćinstava, odlazak mlade i obrazovane populacije; - Neravnomjeran regionalni razvoj; - Neprikladan obrazovni sistem u BiH potrebama moderne ekonomije (ruralni razvoj); - Loš imidž i nerazumijevanje pojma "ruralan"; - Nepovoljan status poljoprivrednih proizvođača (bez formalnog zaposlenja, većinom bez zdravstvenog i penzionog osiguranja).
Tržište i konkurentnost	
S - Snage (Strengths)	W - Slabosti (Weaknesses)
- Poboljšana integracija lanca vrijednosti u određenim podsektorima; - Razne ciljne niše poljoprivredno-prehrambenih proizvoda konkurentne kako na domaćem, tako i na međunarodnim tržištima; - Određeni primjeri razvoja i trgovine visokotehnoškim, visokovrijednim proizvodima. - Primjena mehanizama podrške i zaštite domaće proizvodnje; - Očuvan značaj zelenih pijaca za snabdijevanje svježim voćem i povrćem; - Dobro snabdjeveno tržište inputa; - Dostupnost sirovina iz domaće proizvodnje; - Razvijen sistem otkupa i kontrole kvaliteta u sektoru mliještva; - Naučna istraživanja u interesu poljoprivrede i transfer njihovih rezultata u praktičnu primjenu.	- Nedovoljno razvijen poljoprivredno-prehrambeni lanac snabdijevanja; - Nedovoljno informacija sa tržišta/nerazvijen tržišno-informacioni sistem; - Niska svijest o potrebi horizontalnog i vertikalnog povezivanja proizvođača; - Velika ovisnost o uvozu i visoke cijene inputa i repromaterijala; - Generalno nizak nivo cjenovne konkurentnosti domaće poljoprivredne proizvodnje; - Nepovoljan vanjskotrgovinski bilans kod najvećeg broja poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda (deficit); - Nezadovoljavajući nivo primjene higijenskih i okolišnih i standarda kvaliteta i nedostatak resursa za podršku sistema kontrole; - Nedostatak skladišnih kapaciteta; - Neadekvatna granična kontrola prilikom uvoza hrane - Nizak nivo prilagođenosti zahtjevima tržišta; - Loša infrastruktura u većini ruralnih područja; - Niska kupovna moć stanovništva; - Slab marketing proizvoda.
O - Prilike (Opportunities)	T - Prijetnje (Threats)
- Porast potražnje za hranom na globalnom nivou; - Povećanje standarda kvaliteta i prodaje hrane domaće proizvodnje (supstitucije uvoza); - Veća tržišna orijentacija poljoprivrednih proizvođača; - Uspostavljanje efikasnog sistema otkupa i distribucije poljoprivrednih proizvoda; - Razvoj aranžmana za ugovaranje proizvodnje; - Pristup regionalnim tržištima kroz CEFTA i druge sporazume o slobodnoj i preferencijalnoj trgovini; - Bolja snabdjevenost repromaterijalima; - Trend rasta potražnje za tradicionalnim, autohtonim te proizvodima sa oznakom geografskog porijekla; - Jačanje komplementarnih privrednih grana (turizam i ugostiteljstvo); - Kvalitetnije i dostupnije savjetodavne usluge	- Globalna ekonomska kriza; - Ubrzani proces prihvatanja EU regulativa iz oblasti proizvodnje i prometa hrane; - Orijentacija trgovine prema uvozu hrane; - Niska lojalnost domaćih potrošača prema proizvodima domaćeg porijekla; - Nestabilnost cijena inputa i najskuplji repromaterijali u regionu; - Nizak nivo zaštite domaće proizvodnje; - Nedovoljna zaštita kulturnog, historijskog i prirodnog naslijeđa; - Prisutna siva ekonomija.

Razvoj preduzetništva u ruralnim područjima.	
Političko, pravno i institucionalno okruženje	
S - Snage (Strengths)	W - Slabosti (Weaknesses)
- Postojanje strateških dokumenata za razvoj poljoprivrede i ruralnih područja u oba enteta (iako se uglavnom ne provode); - Postojanje naučnih i obrazovnih institucija za transfer znanja; - Postojanje međunarodno prepoznate certifikacijske kuće za certifikaciju organske proizvodnje; - Sve veći broj zakonske regulative u kontekstu približavanja pravnoj stečevini EU (ali je nivo usklađenosti između nivoa upravljanja ograničen);	- Sporo usklađivanje sektora sa EU i drugim međunarodnim okvirnim politikama; - Nedostatak sistema za analizu/praćenje i/ili evaluaciju efikasnosti prethodnih, sadašnjih ili planiranih politika o sektorskom učinku; - Neadekvatna poljoprivredna statistika (uključujući podatke popisa) i/ili pouzdane sektorske informacione sisteme za usmjeravanje efikasnog donošenja politika; - U odnosu na potreba, nedovoljno razvijen sistem savjetodavne i stručne pomoći; - Institucionalni, politički i zakonodavni okvir koji nije u potpunosti usklađen sa EU praksom i standardima.
O - Prilike (Opportunities)	T - Prijetnje (Threats)
- Strateški dokumenti, detaljni akcioni planovi i namjenski budžeti za razvoj poljoprivrede i ruralnog razvoja u BiH entitetima i opredjeljenje za postepeno prilagođavanje sa EU, u podršku konkurentskim ciljevima; - Restrukturiranje i izgradnja kapaciteta svih sektorskih upravljačkih struktura, usmjeravano najboljim EU i međunarodnim praksama; - Uspostavljanje efikasnih kapaciteta i sistema za kreiranje, programiranje, upravljanje, koordinaciju, analizu, praćenje i evaluaciju politika; - Dodatni EU fondovi za prepristupno prilagođavanje i jačanje struktura i sistema poljoprivrednog sektora; - Jacanje aktera na lokalnom nivou u svim oblastima ekonomije i društva - jačanje javno-privatnih partnerstava u realizaciji investicionih programa i u procesu upravljanja	- Politička nestabilnost i loše poslovno okruženje; - Nedostatak političke posvećenosti za podršku većim ulaganjima u ruralni razvoj; - Zavisnost poljoprivredne politike od ukupnih društveno-političkih odnosa unutar i van BiH; - Loš imidž BiH zbog proteklog rata, političke nestabilnosti i ekonomske nerazvijenosti; - Nerazvijen i nepouzdan informacioni sistem u poljoprivredi i nedovoljna logistička podrška (prognostičke službe, registri, katastar i dr.); - Liberalan spoljnotrgovinski režim; - Zastoj u EU integracijskim procesima; - Nedostatak sredstava za provođenje političkih i ekonomskih reformi.
Finansiranje poljoprivrede	
S - Snage (Strengths)	W - Slabosti (Weaknesses)
- Određene ponude novčanih kredita u poljoprivredno-prehrambenom sektoru; - Različite opcije mikrokreditnog finansiranja dostupne za podršku malim poljoprivrednicima; - Kontinuirano izdvajanje budžetskih sredstava za finansiranje poljoprivredne proizvodnje; - Zakonski postavljeno i uređeno finansiranje u poljoprivredi; - Značajni izvori finansiranja iz međunarodnih kreditnih sredstava i međunarodnih projekata i donacija.	- Niži poticaji za poljoprivredu u odnosu na EU i većinu zemalja regiona; - Neadekvatna struktura distribucije podsticajnih sredstava sa prevagom na podršku tekućoj proizvodnji na uštrb ruralnog razvoja i dugoročnih investicija; - Nedostatak vlastitog kapitala poljoprivrednih proizvođača; - Nepovoljni uslovi eksternog finansiranja; - Kreditiranje i drugi izvori finansiranja neprilagođeni specifičnostima poljoprivrede; - Nedovoljna budžetska podrška za poljoprivredu; - Teritorijalno/entiteski neujednačena budžetska podrška i nejednak položaj poljoprivrednih proizvođača; - Mjere podrške su nedovoljno transparentne, procedure za apliciranje komplikovane, a monitoring utroška sredstava nerazvijen (neefikasan); - Nepostojanje zakonske regulative za formiranje štedno-kreditnih organizacija (FBiH). - Slabo zastupljeno poljoprivredno osiguranje.

O - Prilike (Opportunities)	T - Prijetnje (Threats)
▪ Spremnost poljoprivrednih proizvođača za korištenje kreditnih sredstava ▪ Poljoprivreda i dalje među vodećim privrednim granama u BiH koja se podržava od strane međunarodnih organizacija ▪ Pristup pretpristupnim fondovima Evropske unije za ruralni razvoj; ▪ Pristup fondovima Evropske unije za institucionalnu izgradnju i prekograničnu saradnju; ▪ Pristup fondovima Evropske unije za razvoj civilnog društva, fondovima za naučna istraživanja (HORIZON 2020 i drugi) i nekim drugim strukturnim fondovima.	▪ Kontinuirani fokus na neefikasne, društveno orijentirane proizvodne poticaje (umjesto na promoviranje komercijalne poljoprivrede); ▪ Nekožistenstnost i nestabilnost budžetskih transfera u implementaciji mjera poljoprivredne politike; ▪ Smanjen interes i prisustvo donatora i stranih investitora; ▪ Ograničenost domaćih izvora za razvoj ruralnih područja; ▪ Politička nestabilnost i nefunkcionalnost institucija vlasti; ▪ Pogoršanje bezbjedonosne situacije i rizika za investicije; ▪ Sporo prilagođavanje privredne strukture u uslovima brzog tehnološkog napretka; ▪ Smanjenje kreditnog rejtinga i neizvršavanje obaveza prema kreditorima; ▪ Neispunjavanje uslova za ostvarivanje prava na pristup EU fondovima; ▪ Elementarne nepogode i prirodne katastrofe.

4. Strateška vizija

Vizija sektora poljoprivrede i ruralnih područja za period 2018.-2021. godina upućuje na određene pomake koji će biti ostvareni u sektoru poljoprivrede i u ruralnim područjima u BiH:

Unaprijeđena konkurentnost poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i kvaliteta života u ruralnim područjima za sve društvene grupe, a naročito mlade, uz osiguranje odgovarajuće zaštite životne sredine kroz efikasnije iskorištavanje raspoloživih resursa, unapređen kvalitet proizvoda i povećan nivo investicija u cilju poticanja restrukturiranja, modernizacije, primjene inovacija i promoviranje diverzifikacije ekonomije ruralnih područja.

Ova vizija je izrađena na osnovu identificirane analize snaga, slabosti, prilika i prijetnji (SWOT) razvoja poljoprivrede i ruralnih područja i načina na koje se politika poljoprivrede i ruralnog razvoja u BiH može suočiti sa ovim osnovnim izazovima, istovremeno usklađujući svoje strukture, sisteme, politike i programe sa ZPP EU.

5. Strateški ciljevi i mjere

Šest osnovnih strateških ciljeva razvoja poljoprivrede i ruralnih područja u BiH za period 2018.-2021. godina su:

- I Osiguranje stabilnosti dohotka i izjednačavanje uslova poslovanja sa okruženjem;
- II Jačanje konkurentnosti poljoprivrede, šumarstva i ruralnih područja kroz povećanje nivoa investicija i unapređenje prenosa znanja i promoviranje inovacija;
- III Unapređenje tržišnosti poljoprivredno-prehrambenih proizvoda kroz povećanje dodane vrijednosti, poboljšanje standarda kvaliteta i sigurnosti, i jačanje veza unutar lanaca vrijednosti;
- IV Održivo upravljanje prirodnim resursima i prilagođavanje klimatskim promjenama;
- V Poboljšanje kvaliteta života u ruralnim područjima kroz ostvarivanje novih izvora prihoda i unapređenje fizičke infrastrukture, društvene uključenosti i dostupnosti javnih usluga;
- VI Unapređenje institucionalnih sistema i kapaciteta i harmonizacija pravnog okvira, iz oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja, na svim nivoima vlasti u skladu sa ustavnim nadležnostima, u pravcu postepenog približavanja zajedničkoj poljoprivrednoj politici EU.

Ovi ciljevi pružaju širi okvir za razvoj poljoprivrede i ruralnih područja (jačanje konkurentnosti, unapređenje tržišnosti, održivo upravljanje prirodnim resursima, poboljšanje kvaliteta života i unapređenje institucionalnih i zakonodavnih kapaciteta), i istovremeno, nastoje uvažiti aktuelne strateške prioritete koje su odredili entiteti i Brčko distrikt BiH.

I Osiguranje stabilnosti dohotka i izjednačavanje uslova poslovanja sa okruženjem

Dohoci u različitim oblastima poljoprivredne proizvodnje su niski i nestabilni te će se sredstvima namijenjenim za finansiranje navedenog strateškog cilja obezbijediti stabilnost i sigurnost prihoda na poljoprivrednim gazdinstvima te nastojati izjednačiti položaj domaćih proizvođača u odnosu na strane.

Učešće poljoprivrede u bruto domaćem proizvodu je dosta visoko, takođe je veliki i broj stanovnika koji se stalno ili povremeno bavi poljoprivrednom proizvodnjom, što ukazuje da su poljoprivreda i njen razvoj vrlo bitni, kako sa ekonomskog, tako i sa socijalnog stanovišta.

Unapređenje poljoprivredne proizvodnje prvenstveno se postiže kroz povećanje obima i produktivnosti poljoprivredne proizvodnje i obezbjeđenje stabilnosti dohotka poljoprivrednih proizvođača, a potom i kroz jačanje konkurentnosti kroz povećanje nivoa investicija, stepena tržišnosti i finalizacije poljoprivredne proizvodnje.

Dodatni izazov unaprijeđenja poljoprivredne proizvodnje je usitnjenost posjeda, stoga u narednom periodu neophodno je iznaći optimalna rješenja za ukрупnjavanje posjeda i organizaciju proizvodnje na velikom broju proizvodnih jedinica i objedinjavanje njihove heterogene ponude proizvoda.

Tržišni sistem privređivanja karakteriše slobodna konkurencija i pravo poljoprivrednih proizvođača da sami odlučuju šta će proizvoditi, kada i kako će prodati robu. Sa jedne strane sloboda u pristupu tržištu donosi koristi nekim poljoprivrednim proizvođačima, sa druge strane konkurencija je vrlo visoka, a zbog obaveza koji proizilaze iz međunarodnih ugovora mali je broj mjera koje mogu preduzeti nadležne institucije da zaštite domaću proizvodnju.

Evidentan problem domaće poljoprivredne proizvodnje je niska produktivnost, što se može unaprijediti promjenom tehnologije proizvodnje, prilagođavanjem strukture proizvodnje prirodnim i drugim komparativnim prednostima, upotrebom adekvatnog sortimenta i rasnog sastava, a sve to je moguće postići uz bolju saradnju naučno istraživačkih institucija i savjetodavaca sa proizvođačima.

S druge strane poziciju domaćih proizvođača na otvorenom tržištu EU, kojem imaju pristup, ugrožava visok nivo finansijske podrške koju dobijaju EU proizvođači, što ih uz faktor niske ekonomije obima u odnosu na EU proizvođače čini manje konkurentnim, što je još jedan od razloga zadržavanja visokog nivoa direktne podrške.

U poljoprivrednoj proizvodnji dominiraju proizvodi koji imaju malu dodanu vrijednost, stoga treba favorizovati proizvodnju koja donose veću tržišnu vrijednost.

II Jačanje konkurentnosti poljoprivrede, šumarstva i ruralnih područja kroz povećanje nivoa investicija i unapređenje prenosa znanja i inovacija:

Modernizacija gazdinstava i prerađivača dovešće do povećanja produktivnosti i efikasnosti poljoprivredne proizvodnje i prerade u svrhu stvaranja dodatne vrijednosti, a samim tim i povećanja konkurentnosti domaćih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda na domaćem i inostranom tržištu.

Investicije u modernizaciju objekata, mehanizaciju i opremu, povećanje brojnosti i kvalitete stočnog fonda, povećanje površina pod trajnim zasadima (voćnjaci i vinogradi) i zaštićenim prostorima (plastenici i staklenici), razvoj akvakulture, povećanje intenziteta korištenja

obrađivih površina kroz provođenje irigacija i jačanje infrastrukture u doradi, preradi i distribuciji su neke od aktivnosti koje direktno utiču na dugoročno povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gazdinstava. Ova podrška bi trebala biti povezana sa kontinuiranim direktnim plaćanjima/poticajima za proizvođače, koja će se postepeno usklađivati sa mjerama direktne podrške koje su podržane kroz ZPP. Cilj je jačanje veza između takvih poticaja za proizvođače i unapređenje dobrih poljoprivrednih i okolišnih praksi.

Za finansiranje investicija, pored vlastitih sredstava poljoprivrednih proizvođača i poticaja, neophodno je obezbijediti povoljna kreditna sredstva komercijalnih banaka i drugih finansijskih institucija koje će pratiti ta ulaganja sa odgovarajućim kreditnim proizvodima. Krupnije investicije u navodnjavanje i odvodnjavanje, čiji nosilac nisu pojedinačna gazdinstva, treba realizovati putem javnih ulaganja ili kroz model privatno-javnog partnerstva.

Drugi aspekti povećanja konkurentnosti će također imati značajnu ulogu kroz postepeno povećanje znanja i vještina poljoprivrednih proizvođača i svih drugih učesnika u lancu vrijednosti kroz njihovo školovanje i naknadno stručno usavršavanje u čemu značajnu ulogu ima savjetodavna služba, javne ili privatne savjetodavne mreže.

Ovaj sistem nadopunjuju naučna i primijenjena istraživanja, koja mogu pružiti praktične i demonstrirane rezultate, a koja će se podržati, kako bi postala još značajnija u promoviranju i primjeni novih tehnologija i inovacija u sektoru.

Različiti sistemi certifikacije kvaliteta i porijekla poljoprivredno-prehrambenih proizvoda će također biti podržani i doprinijeće povećanju standarda i cjelokupne konkurentnosti, jer na taj način proizvodi dobijaju veću dodatnu vrijednost i otvaraju se mogućnosti za njihov izvoz, što će doprinijeti unapređenju tržišnosti poljoprivredno-prehrambenih proizvoda.

III Unapređenje tržišnosti kroz povećanje stepena finalizacije, poboljšanje kvaliteta i sigurnosti, uvođenje standarda i povezivanje unutar lanaca vrijednosti:

Osposobljavanje poljoprivredno-prehrambenog sektora u BiH da ostvari profit u otvorenoj ekonomiji slobodnog tržišta, kakvo je tržište u BiH nakon njegove liberalizacije, konačni je barometar vrednovanja proizvodnje kroz kreiranje jačih identiteta proizvoda uz primjenu međunarodno priznatih standarda kvaliteta i zdravstvene ispravnosti hrane, efikasniju proizvodnju i uvezivanje u lance vrijednosti u kojim su proizvođači, prerađivači i trgovci, čime će biti omogućeno širenje poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz BiH na domaća i međunarodna tržišta.

Podrška će biti pružena jačanju organizovanja i međusobnog povezivanja poljoprivrednih proizvođača, kupaca i prerađivača njihovih proizvoda, jačanje prepoznatljivosti poljoprivredno prehrambenih proizvoda na domaćem i međunarodnom tržištu, uvođenje certificiranih međunarodnih standarda kvalitete, jačanje kontrolno inspeksijske infrastrukture vezane za kvalitet i sigurnost poljoprivredno prehrambenih proizvoda porijekom iz BiH, razvijanje mehanizama za implementaciju propisa o zaštiti dobrobiti životinja, jačanje sposobnosti sektora za uključivanje u globalne lance vrijednosti.

IV Održivo upravljanje prirodnim resursima i prilagođavanje klimatskim promjenama:

Cilj održivog upravljanja prirodnim resursima je odgovorno upravljanje raspoloživim prirodnim resursima kroz: promovisanje i jačanje poljoprivrednih praksi ugodnih po okolinu; izjednačavanje uslova poslovanja u područjima sa prirodnim ograničenjima i očuvanje

vrijednih pejzaža; jačanje sistema upravljanja vodom u poljoprivredi; jačanje svijesti o klimatskim promjenama, njenim posljedicama i metodama za ublažavanje ili zaštitu sektora od takvih promjena; promocija korištenja obnovljivih izvora energije i korištenja otpada iz poljoprivrede; revitalizacija i očuvanje pašnjačkih površina; unapređenje biodiverziteta i očuvanje autohtonih genetskih resursa; zaštita i unapređenje plodnosti tla; uspostavljanje i jačanje mehanizama održivog upravljanja zemljištem.

Faktori koji utiču na pristup prirodnim resursima u BiH, a na koje je neophodno uticati, su i kontaminiranost poljoprivrednog zemljišta minama, posebno u područjima pogođenim poplavama i klizištima, neriješeni imovinsko-pravni odnosi, nepostojanje dobrih praksi uređenja zemljišnih površina poput arondacije i komasacije, demografski problemi i sl.

V Poboljšanje kvaliteta života u ruralnim područjima kroz ostvarivanje novih izvora prihoda i unapređenje fizičke infrastrukture, društvene uključenosti i dostupnosti javnih usluga:

Podrška stabilnosti prihoda poljoprivrednih gazdinstava ostvarivaće se i kroz smanjenje razlika u uslovima poslovnog okruženja u različitim regionima unutar BiH ali i šire, unapređenje dobne i obrazovne strukture ruralne populacije, diverzifikacija poljoprivrednih i nepoljoprivrednih aktivnosti na ruralnom području, zaštita i očuvanje prirodne i kulturne baštine, unapređenje infrastrukture i usluga od važnosti za ruralnu populaciju.

U cilju iskorištavanja neiskorištenih resursa u ruralnom području, smanjenja rizika poslovanja poljoprivrednih proizvođača, obezbjeđenja stabilnosti dohotka i povećanja prihoda, podržaće se promoviranje diverzifikacije ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima, te pružiti mogućnost za kreiranje novih radnih mjesta na i van gazdinstva odnosno u i van poljoprivredne proizvodnje. Ulaganjima u obrazovanje ruralne populacije, kulturu i socijalnu infrastrukturu, unaprijediće se dobna struktura seoskog stanovništva i doprinijeti smanjenju depopulacije ruralnih područja.

U sklopu mjera agrarne i ruralne politike posebnu pažnju i dodatne napore treba posvetiti unapređenju položaja žena i mladih na selu, kroz kreiranje ciljnih programa njihovog zapošljavanja i davanje određenih dodatnih poticaja u sklopu raspoloživih mjera podrške.

VI Unapređenje institucionalnih kapaciteta i harmonizacija pravnog okvira, iz oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja, na svim nivoima vlasti u skladu sa ustavnim nadležnostima, u pravcu približavanja zajedničkoj poljoprivrednoj politici EU:

Efikasna realizacija prethodnih ciljeva ruralnog razvoja mora istovremeno da prati stvaranje i unapređenje neophodnih institucionalnih i pravnih okvira za provođenje strateških ciljeva i mjera, odnosno stvaranje pogodnog ambijenta za razvoj sektora u cjelini. Zbog toga, većina zadataka i aktivnosti u okviru ovog cilja predstavlja preduslov za realizaciju strateške platforme u cjelini.

To se, prije svega, odnosi na ubrzavanje i harmonizaciju aktivnosti kod preuzimanja *acquis*, jačanje institucionalnih kapaciteta, postepeno i racionalno uvođenje mjera agrarne politike sličnih onima u ZPP EU, jačanje saradnje i koordinacije svih interesnih grupa u cilju poboljšanja položaja i ugleda poljoprivrede u društvu.

Jasno je da bez potpunog i dobro uspostavljenog zakonodavnog okvira, usklađenog sa EU odredbama, u praksi neće biti moguće provesti efikasan sistem kontrole koji garantuje

sigurnu proizvodnju i konzumiranje hrane. Svaka neusklađenost sa pravnim propisima EU, eventualna je prepreka za napredovanje u pregovorima za pristup EU.

Sektor poljoprivrede, uključujući oblasti veterinarstva, sigurnosti hrane i fitosanitarnu oblast, ključni je sektor za dostizanje održivog ekonomskog i socijalnog razvoja u BiH, uz obezbjeđenje ekonomskog rasta, izvoznog potencijala i stvaranje novih radnih mjesta.

Oblasti veterinarstva, sigurnosti hrane i fitosanitarna oblast trebaju nastaviti dalji institucionalni i administrativni razvoj kapaciteta. Pravni okvir u ovim oblastima se konstantno unapređuje naročito u smislu implementacije legislative. Međutim propisi iz ovih oblasti i dalje treba da se harmoniziraju i usvajaju u cilju potpunog usaglašavanja sa *acquis*.

Stvaranje informacione osnove za programiranje i praćenje agrarne i ruralne politike, podrazumijeva, s jedne strane, institucionalno povjeravanje odgovornosti za ovaj proces ili strukturama unutar pojedinih javnih institucija ili ugovaranjem tih usluga sa drugim institucijama i organizacijama. S druge strane, to podrazumijeva uspostavljanje adekvatnog informacionog sistema u poljoprivredi čija osnova bi bio poljoprivredni popis, a podrazumijeva dalje unapređivanje i održavanje RPG-a, registara domaćih životinja, unapređenje i održavanje FADN, uspostavljanje i održavanje PTIS, uspostavljanje LPIS i dr., u skadu sa ustavnim nadležnostima.

Jedan od izazova je i organizacija i unapređenje platnih sistema u BiH neophodnih za implementaciju EU pretpripravnih sredstava i usklađivanje sa ZPP EU.

Za dostizanje ovog širokog skupa ciljeva, neophodno je i jačanje institucionalnih kapaciteta u okviru inspekcija zaduženih za poljoprivredu veterinarstvo, fitosanitarnu oblast i oblast sigurnosti hrane, te unapređenje kapaciteta za implementaciju službenih kontrola i reviziju službenih kontrola.

Također je neophodno jačanje kapaciteta fitosanitarnih laboratorija za akreditaciju metoda za determinaciju i identifikaciju štetnih organizama, certificiranje sjemena i sadnog materijala, ispitivanje kvaliteta sredstava za zaštitu bilja i ispitivanje kvaliteta mineralnih đubriva.

Dostupnost registara subjekata koji proizvode hranu je suštinski važna za garanciju efektivnosti kontrola koje se provode u području sigurnosti hrane.

Razvoj efikasnog sistema za identifikaciju životinja i kontrolu kretanja predstavljaju ključni alat za pripremu i provođenje svih politika u oblasti stočarstva, kontrole zdravlja životinja i sprječavanja bolesti. Nedostaci u ovom sistemu i problemi koji mogu proizaći iz njih navedeni su i u različitim preporukama FVO inspeksijskih misija u BiH.

U pogledu zemljišne politike, osim zakonskih rješenja kojima će se unaprijediti sistem upravljanja zemljišnim resursima, potrebno je unapređenje u oblasti nadzora nad zemljišnim resursima i upravljanje procesima unapređenja plodnosti, režima kontrole vode i zraka, rizika od erozija, zagađenja tla koji su od ključnog značaja za održivo upravljanje zemljišnim resursima. Takođe, u cilju upravljanja dijelom zemljišnih resursa koji su pod travnim pokrivačem potrebno je donošenje programa revitalizacije pašnjaka i prirodnih livada. U kontekstu upravljanja prirodnim resursima i u budućem periodu potrebno je nastaviti sa podrškom očuvanju genetičkih resursa i podršku organizaciji banaka gena za biljne i stočarske resurse.

Potrebno je na svim nivoima jačati javne i privatne savjetodavne službe u poljoprivredi te kvalitetnom i redovnom edukacijom njenih savjetnika povećati stručnost svih osoba koje obavljaju savjetodavnu djelatnost, s ciljem daljnjeg širenja znanja prvenstveno o provedbi i mogućnostima povlačenja finansijskih sredstava (izrada i pisanje projekata), korištenju novih tehnologija, odgovornom upravljanju prirodnim resursima, ublažavanju i prilagodbi

klimatskim promjenama. Savjeti bi takođe trebali obuhvaćati standarde sigurnosti na radu i standarde vezane uz dobru poljoprivrednu praksu, dobru proizvođačku praksu, HACCP, kao i savjetovanje poljoprivrednika koji po prvi puta uspostavljaju poljoprivredno gazdinstvo.

6. Strateške mjere

Ovih šest strateških ciljeva realizovaće se kroz implementaciju 11 širih strateških mjera, uz konkretnu implementaciju kroz odgovarajuće podmjere. Pristupi i metode implementacije će biti harmonizirane na svim nivoima, gdje je to odgovarajuće.

6.1. Direktna podrška poljoprivrednim proizvođačima

Generalni opis mjere: U BiH se i dalje najveći dio novčane podrške poljoprivrednim proizvođačima realizuje u vidu direktnih plaćanja na koja se troši 90% agrarnih budžeta i entiteta i Brčko distrikta BiH. Pored plaćanja po jedinici površine i po uslovnom grlu i dalje su prisutna direktna plaćanja po jedinici outputa i inputa (više u Republici Srpskoj, nego u Federaciji BiH). Na taj način se stimuliše povećanje obima proizvodnje, što je opravdano s obzirom na visok spoljnotrgovinski deficit i značajne neiskorištene zemljišne površine. Međutim, mora se imati u vidu da je takav vid podrške neodrživ na duže staze i potencijalno može predstavljati pogrešan signal poljoprivrednim proizvođačima da su konkurentniji nego što zaista jesu u odnosu na tržišne okolnosti. Pored toga u slučaju primjene plaćanja po jedinici outputa u godinama kada zbog suše ili bolesti u pojedinim regijama proizvodnja bude smanjena, smanjuju se i iznosi podrške, a to proizvođače na tim područjima dovodi u još teži položaj. Dodatno, to takođe nije u skladu sa pravilima STO i EU. S tim u vezi, neminovno je aktivnosti voditi u pravcu postepenog napuštanja direktne veze između poticaja i primarne proizvodnje i postepenog prelaska na plaćanja po površini, koja nisu vezana za određenu vrstu poljoprivredne proizvodnje. Mjera se odnosi samo na direktna plaćanja, a ne i na druge vrste podsticaja.

Ključni aspekti pristupa i metode njegove implementacije: Strateška opredjeljenja i u Federaciji BiH i Republici Srpskoj i u Brčko distriktu BiH su da se postepeno sa direktnih plaćanja po jedinici inputa i outputa pređe na direktna plaćanja po jedinici površine i po uslovnom grlu. To je već realizovano u Brčko distriktu BiH, a u Federaciji BiH i Republici Srpskoj je odgođeno dok se ne ispune pretpostavke koje će omogućiti ispravnu distribuciju i efikasnu kontrolu dodijeljenih sredstava. Osim obezbjeđenja sigurnosti i stabilnosti dohotka, sigurnosti poslovanja i izjednačavanja uslova poslovanja domaćih u odnosu na proizvođače iz okruženja, uvođenje direktnih plaćanja po jedinici površine ima za cilj i postepeno prilagođavanje regulativama EU, odnosno korak ka harmonizaciji agrarne politike u BiH sa ZPP-om. Ujednačenom direktnom podrškom po ha za sve kulture promoviraće se optimalnije korištenje poljoprivrednog zemljišta tokom vremena, direktnije usklađeno sa promjenama potražnje na tržištu, čime će se osigurati da politika ne favorizira bilo koji podsektor u poređenju sa ostalim podsektorima i da se promovira racionalnija i isplativija raspodjela prirodnih resursa. U skladu sa pravilima ZPP, zemlje imaju pravo zadržavanja podsticaja po jedinici autputa za strateški važne proizvode, što će na ovim prostorima sigurno još neko vrijeme biti proizvodi poput mlijeka i eventualno pšenice.

Prema tome, tokom narednog perioda sve nadležne institucije će ići u pravcu: povećanja ukupnog obima raspoloživih sredstava kao i unapređenja modela finansiranja sektora poljoprivrede i ruralnog razvoja; postepene harmonizaciju vrsta poticaja u cilju njihovog usklađivanja unutar BiH, i sa podrškom tipa EU ZPP; postepena preraspodjela izvora finansiranja, kako bi se obezbijedilo više sredstava za podršku poljoprivrednim ulaganjima i drugim mjerama podrške ruralnom razvoju, kao što je definisano prioritnim strateškim mjerama.

Lista podmjera:

- 6.1.1. Direktna plaćanja u stočarstvu i ribarstvu;
- 6.1.2. Direktna plaćanja u biljnoj proizvodnji;
- 6.1.3. Direktna plaćanja po jedinici inputa i outputa;
- 6.1.4. Direktna plaćanja za druge poljoprivredno-prehrambene proizvode.

KRAJNJI KORISNICI: Fizička i pravna lica upisana u RPG/RK

ADMINISTRATIVNE PROCEDURE I KRITERIJ ODABIRA: Administrativne procedure i kriterij odabira propisuju institucije/donatori koji usmjeravaju sredstva u realizaciju ove mjere a biće definisani odgovarajućim programima/pravilnicima o isplati novčanih podsticaja

INDIKATORI PRAĆENJA:

- Broj korisnika mjere;
- Broj zasijanih hektara;
- Broj grla stoke za koja je isplaćena premija;
- Količine otkupljenih premiranih proizvoda;
- Isplaćen iznos poticajnih sredstava (po pojedinim podmjerama);
- Rast obima i vrijednosti proizvodnje.

6.2. Podrška investicijama poljoprivrednih preduzeća, proizvođačkih grupa i prerađivača

Generalni opis mjere: Opšta je konstatacija da bh. poljoprivreda nije konkurentna i da je neophodno preduzimati mjere za poboljšanje njenog tržišnog položaja. Jedan od provjerenih načina povećanja konkurentnosti su investiciona ulaganja u modernizaciju i ukрупnjavanje proizvodnih kapaciteta u poljoprivrednoj proizvodnji i preradi. Poljoprivredna proizvodnja u BiH još uvijek u značajnoj mjeri ima prirodni karakter, tj. visok stepen proizvodnje (samo) za vlastite potrebe. Posljedica je to ograničenih proizvodnih kapaciteta velikog broja malih porodičnih gazdinstava koja ne proizvode iznad vlastitih potreba, ali i odsustva mogućnosti da se prodaju mali i sporadični viškovi poljoprivrednih proizvoda. Stoga je zadatak da se promoviraju nove investicije kojima će se povećati proizvodni kapaciteti poljoprivrednih gazdinstava, modernizovati proizvodnja i prerada uvođenjem novih tehnologija, povećati kvalitet i sigurnost poljoprivrednih proizvoda te podržati specijalizaciju proizvodnje. Ova politika ima za krajnji cilj izmjenu strukture proizvodnje ali i strukture nosilaca poljoprivredne proizvodnje u pravcu proizvodnje visokodohodovnih kultura i ukрупnjavanja gazdinstava te podizanja njihove konkurentnosti kroz ekonomiju obima i modernizaciju tehnologije. Pored poljoprivrednih proizvođača, u fokusu ove politike je i prehrambena industrija koja je logičan i nužan nastavak vertikalnog lanca vrijednosti od proizvodnje do krajnje potrošnje poljoprivrednih proizvoda. Podržaće se investicije u izgradnju novih i modernizaciju postojećih prerađivačkih kapaciteta sa krajnjim ciljem supstitucije uvoza prehrambenih proizvoda i poljoprivrednih sirovina i stvaranja potencijala za konkurenciju na izvoznim tržištima.

Ključni aspekti pristupa i metode njegove implementacije: Zbog postojećeg niskog nivoa produktivnosti i konkurentnosti u sektoru poljoprivrede i prehrambene industrije nužne su nove investicije u izgradnju i modernizaciju objekata, nabavku nove mehanizacije, uređenje poljoprivrednog zemljišta i podizanje višegodišnjih zasada voća. Za takvu vrstu investicije, potrebno je obezbijediti bespovratna sredstva (grantove) u određenom procentu od ukupne investicije. Povećanje iznosa i diverzifikacija grantova pozitivno će uticati na motivaciju poljoprivrednih proizvođača na širenje proizvodnje i dodatna ulaganja.

Tome treba dodati i podršku uspostavljanju i razvoju grupa poljoprivrednih proizvođača (udruženja i zadruga), koja će se također podržavati u procesu formiranja i širenja takvih grupa u BiH. Dio podrške investicionim ulaganjima će ići i poljoprivredno-prehrambenim preradivačima (npr. prehrambenoj industriji) na bazi ugovorenog otkupa domaćih sirovina poljoprivrednog porijekla i čiji će razvoj doprinijeti povećanju izvoza i /ili supstituciji uvoza. Vremenom će se iznos poticaja za investiciona ulaganja povećavati u skladu sa prilagodbama poljoprivrednih poticaja, ukupno raspoloživih agrarnih budžeta i privlačenjem dodatnih izvora finansiranja.

Nastojće se sva investiciona ulaganja povezati odnosno usloviti sa izradom poslovnog ili investicionog plana koji uključuje i jasne pokazatelje ekonomičnosti, prikazuje potencijalne rizike i period povrata investicije.

Lista podmjera:

- 6.2.1 Podrška investicijama u stočarstvu i ribarstvu;
- 6.2.2 Podrška investicijama u biljnoj proizvodnji;
- 6.2.3. Podrška investicijama u poljoprivrednu mehanizaciju;
- 6.2.4. Podrška izgradnji infrastrukture za navodnjavanje i odvodnjavanje i zaštitu od poplava;
- 6.2.5. Podrška uspostavljanju i razvoju proizvođačkih grupa (udruženja/udruga, zadruga i dr.);
- 6.2.6. Podrška investicijama u proizvodnju energije iz biomase iz poljoprivrednog otpada;
- 6.2.7. Podrška investicijama u infrastrukturu i opremu za skladištenje, preradu i marketing poljoprivrednih-prehrambenih proizvoda.
- 6.2.8. Promocija poljoprivredno-prehrambene trgovine i izvoza uključujući prisustvo na međunarodnim sajmovima i izložbama.

KRAJNJI KORISNICI: Fizička i pravna lica upisana u RPG/RK

ADMINISTRATIVNE PROCEDURE I KRITERIJ ODABIRA: Administrativne procedure i kriterij odabira propisuju institucije/donatori koji usmjeravaju sredstva u realizaciju ove mjere, a biće definisani odgovarajućim programima/pravilnicima o isplati novčanih podsticaja.

INDIKATORI PRAĆENJA:

- Povećanja prodaje i rast izvoza kao rezultat investicija %;
- Povećanje zaposlenosti kao rezultat investicija;
- Broj korisnika mjere;
- Broj izgrađenih/rekonstruisanih objekata (po vrstama);
- Broj nabavljene opreme (po vrstama);
- Površine novopodignutih voćnjaka i vinograda (po vrstama);

- Obim proizvodnje energije iz obnovljivih izvora;
- Broj podržanih projekta za preradu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda;
- Broj poljoprivrednih gazdinstava, udruženja, zadruga ili MSP;
- Vrijednost investicija KM (po vrsti podrške);
- Vrijednosti isplaćenih poticaja KM (po vrstama podrške);
- Broj organizovanih posjeta i nastupa na sajmovima i izložbama.

6.3. Podrška stručnom usavršavanju, razvoju znanja i obezbjeđenju savjeta i informacija

Generalni opis mjere: Mjera je dizajnirana da pomogne poljoprivrednim proizvođačima, vlasnicima šuma i malim i srednjim proizvođačima da unaprijede održivo upravljanje, ekonomski i okolišni učinak njihovih gazdinstava i/ili preduzeća. Trenutno postoji preko 350.000 poljoprivrednih gazdinstava i oko 400 pravno registrovanih poljoprivredno-prehrambenih preduzeća, koja su aktivna u sektoru, u proizvodnji usjeva/stočarskoj proizvodnji. Većinom se radi o malim poljoprivrednim gazdinstvima koja zahtijevaju ciljanu podršku za rješavanje različitih izazova sa kojima se suočavaju, kao što su niska produktivnost, pristup kreditnim sredstvima, posljedice prirodnih katastrofa, visoki troškovi inputa i slaba organizacija tržišta. U prethodnom periodu podržavani su različiti modeli za razvoj savjetodavnih službi u zemlji, sa različitim stepenom uspjeha. Provedene su značajne inicijative za izgradnju kapaciteta, uz veliki broj obuka, informacija i resursa za javne i privatne savjetodavce. Vremenom su se paralelno razvili modeli pružanja savjetodavnih usluga sa različitim stepenom dostupnosti i efikasnosti: javni model savjetodavne službe, pri ministarstvu u Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH i pri kantonalnim ministarstvima, odnosno zavodima u Federaciji BiH sa ograničenim kapacitetima u ljudstvu i opremi u odnosu na ukupan broj korisnika. Ipak, još uvijek nije u potpunosti zaživio održiv model, koji može adekvatno podržati sektorske savjetodavne potrebe na svim nivoima. Svakako, mora se naglasiti da postoji niz obučeni osoba i davaoca usluga, koji bi mogli predstavljati značajan resurs u razvoju efikasnog savjetodavnog sistema na entitetskim nivoima i Brčko distriktu BiH, koji će kombinirati resurse i kapacitete pružaoca usluga javnih i privatnih službi. Javna sredstva za savjetodavne usluge isključivo su osigurana za pružaoce usluga javnih savjetodavnih službi. I pored toga, raspon i sveobuhvatnost tih usluga ostaju nedovoljni, radi ograničenja po pitanju finansiranja, obučenosti i mandata. Stoga, mjera mora osigurati premoštavanje postojećih nedostataka u stručnosti, resursima, pristupu tržištu i kvalitetnom pružanju usluga, mora rješavati ove potrebe na sveobuhvatniji način, te također treba postaviti temelje za privlačenje budućih pretpristupnih fondova EU, koji su dostupni za podršku savjetodavnim aktivnostima i aktivnostima obuke. Stoga će se osigurati sredstva, kako bi se podržalo javno i privatno pružanje savjetodavnih usluga.

Na temelju različitosti identificiranih potreba, aktivnosti će biti usmjerene na savjete o ekonomskom razvoju za sve podsektore koji su aktivni u poljoprivredi i ruralnom razvoju, sa fokusom na postepeno ispunjavanje relevantnih EU, međunarodnih i lokalnih standarda kvaliteta. Šire oblasti savjetovanja, kao što su klimatske promjene i smanjenje rizika te prilagođavanje, dodatno će podržati doprinos mjere, kako bi se unaprijedio nivo povjerenja poljoprivrednih proizvođača prema investicijskim ulaganjima, u skladu sa politikama poljoprivrede i ruralnog razvoja.

Stoga će ova mjera podržati unapređenje kvaliteta i dostupnosti savjetodavnih usluga, koji istovremeno može zadovoljiti potrebe korisnika i institucionalne zahtjeve. Takvi integrisani sistemi se sada razvijaju i podržavaju u većini zemalja članica EU, s ciljem osiguranja komplementarnosti u pružanju savjeta i podršku oba stuba ZPP-a. To je također osnov pristupa koji se provodi u BiH, a što je jasno navedeno u postojećim strategijama za razvoj savjetodavnih usluga na entitetskom nivou. Pružanje obuke trenera (*Training of trainers*), kao i obuka za savjetodavce biće veoma snažna komponenta u okviru ove mjere, kako bi se osigurala stručna savjetodavna služba, utemeljena na kvalitetu, razvijena kroz stručnu ekspertizu. Na ovaj način biće poboljšan kvalitet, vrsta i efikasnost ponuđenih savjeta.

Ključni aspekti pristupa i metode njegove implementacije: Kako bi se unaprijedio sistem pružanja savjetodavnih usluga od strane javnih i privatnih operatera, od svih pružaoca savjetodavnih usluga zahtijevaće se odgovarajući kvantitet i kvalitet usluga, koje će definisati nadležne institucije entiteta i Brčko distrikta BiH.

Pružanje savjeta će biti usmjereno na poljoprivrednike, male i srednje poduzetnike uključene u poljoprivredni, poljoprivredno-prehrambeni i nepoljoprivredni sektor. Savjetodavne usluge koje će se podržati u okviru ove mjere će također direktno podržati realizaciju drugih poljoprivrednih i ruralnih mjera, gdje je to moguće (npr. podrška potencijalnim podnosiocima zahtjeva za investicijske mjere za gazdinstva, prerađivače, infrastrukturu i diverzifikaciju). Korisnici mjera savjetodavnih usluga će imati mogućnost odabira između različitih paketa savjetodavnih usluga koji će biti definisani. Paketi će biti međusobno povezani i uključivaće određene obavezne usluge i druge fakultativne usluge. Svi paketi usluga će biti grupisani i doprinijeće setu savjeta o planiranju poslovanja, upravljanju, unapređenju produktivnosti, tržišnim vezama, efikasnosti, smanjenju rizika, upravljanju i usklađenosti, kreiranju, planiranju i upravljanju projektima. Efikasan transfer najboljih praksi i znanja na operativni nivo (gazdinstvo/preduzeće) ovisi o visokoobučenoj i dobro informisanoj savjetodavnoj službi. Podrška obuci savjetodavaca koji su uključeni u sve aspekte pružanja savjeta na/ili izvan gazdinstva će osigurati da se u dostavljanju savjeta poljoprivrednicima koriste najvažnije i najrelevantnije informacije i vještine. Štaviše, učešće u aktivnostima kontinuiranog stručnog usavršavanja će omogućiti savjetodavcima da konstantno unapređuju svoje znanje kao i da budu upoznati sa najnovijim tehnikama i regulatornim zahtjevima u poljoprivrednoj industriji i prilikama koje se rapidno mijenjaju.

Promovirat će se razvoj educiranih, stručnih i kompetentnih savjetodavaca, a time i poboljšati kvalitet usluga koje se pružaju primaocima savjeta. To će zauzvrat poduprijeti efikasnije prakse koje će dovesti do konkurentnijih i ekološki efikasnijih praksi u oblasti poljoprivrede, šumarstva i ostalih praksi za razvoj ruralnog poslovanja.

Savjetodavci će također biti obučeni u pružanju usluga u primjeni dobre poljoprivredne prakse, GLOBAL G.A.P. standarda, standarda integralne proizvodnje, odnosno integralne zaštite bilja od bolesti i štetočina IPM, HACCP standard, odnosno kontrola potencijalnih bioloških, hemijskih i fizičkih tačaka opasnosti kojima su izložene sirovine, poluproizvodi i gotovo prehrambeni proizvodi tokom njihove proizvodnje i distribucije. Tu su i dobrovoljni standardi koji olakšavaju izvoz proizvoda u pojedine dijelove svijeta (*Halal*, *Košer* itd.). Step standardizacije poljoprivredne proizvodnje u BiH je jako nizak i u narednom periodu treba poticati poljoprivredne proizvođače i/ili prerađivače da uvedu i usvoje jedan ili više pomenutih standarda, kako bi unaprijedili svoju produktivnosti i cjelokupne standarde kvaliteta.

Pored toga razvijace se sistemi prenosa znanja i informacija (AKIS) kroz finansiranje primjenjenih istraživanja i uvezivanje obrazovnih i istraživačkih institucija s jedne strane, savjetodavnih organizacija i drugih pružalaca stručnih usluga s druge strane i farmera, odnosno proizvođačkih organizacija s treće strane.

Lista podmjera:

- 6.3.1. Jačanje sistema stručnih službi za informisanje, službi za obuku i savjetodavnih službi kroz razvoj zajedničkih programa obuka, sistema certifikacije, portala za razmjenu znanja i praćenje i evaluaciju kvaliteta tog sistema;
- 6.3.2. Podrška razvoju javnih i privatnih savjetodavnih usluga kako bi se podržali poljoprivreda i ruralni razvoj;
- 6.3.3. Razvoj i jačanje sistema istraživanja u poljoprivredi i podrška praktičnim demonstracijama;

KRAJNJI KORISNICI: Fizička i pravna lica upisana u RPG/RK, poljoprivredni savjetodavci iz javne uprave i privatnog sektora i druge relevantne institucije

ADMINISTRATIVNE PROCEDURE I KRITERIJ ODABIRA: Administrativne procedure i kriterij odabira propisuju institucije/donatori koji usmjeravaju sredstva u realizaciju ove mjere, a biće definisani odgovarajućim programima/pravilnicima o isplati novčanih podsticaja

INDIKATORI PRAĆENJA:

- Broj polaznika obuka;
- Broj realizovanih programa, projekata za primjenu novih tehnologija;
- Broj realizovanih programa obuke;
- Broj promotivnih kampanja.

6.4. Podrška razvoju ruralne infrastrukture i poboljšanje dostupnosti usluga seoskom stanovništvu

Generalni opis mjere: Unapređenje dostupnosti usluga i opštih uslova života u ruralnim područjima su značajan dio ovog dokumenta, kojim bi se osigurao demografski i ekonomski razvoj ruralnih zajednica u BiH. Povećan nivo migracija ruralnog stanovništva prema urbanim sredinama i inostranstvu, u potrazi za novim mogućnostima zapošljavanja i boljem kvalitetu života su dio kontinuiranih indirektnih posljedica nerazvijene fizičke ruralne infrastrukture i ograničene dostupnosti određenih javnih usluga u ruralnim područjima u BiH. Mjere za podršku uravnoteženog ruralnog, ekonomskog, društvenog i teritorijalnog razvoja i promoviranje održivog i inkluzivnog ruralnog ekonomskog rasta uticaće na rješavanje problema migracijskog trenda i nestanka ruralnih zajednica.

To će biti postignuto kroz promoviranje ciljanih malih ulaganja u fizičku ruralnu infrastrukturu, što je potrebno lokalnim ruralnim zajednicama. Mjere u ovoj oblasti će obezbijediti podršku za infrastrukturu potrebnu za razvoj ekonomskih investicija i investicija u javna dobra, neophodnih za postizanje razvoja i srodnih ciljeva zaštite okoliša.

Finansiranje će biti obezbijeđeno za podršku infrastrukturnih ulaganja, potrebnih za razvoj ruralnih područja, uključujući, ali ne i nužno ograničeno na objekte za poljoprivredne sadržaje (npr. zelene pijace u zajednicama, otkupne stanice, prostori za sajmove, prodaju i prezentacije proizvoda), lokalni pristup cestama od posebnog značaja za lokalni ekonomski razvoj, pristup poljoprivrednim i šumskim zemljištima, protivgradnu zaštitu, opskrbu energijom, upravljanje otpadom i vodama, lokalni pristup IT tehnologijama, objekte za kulturne, sportske, edukativne i druge aktivnosti lokalnog stanovništva, ruralne službe i servise od zajedničkog interesa grupe sela (IT centri, centri za obuku, zaštita od požara, zanati, turistički punktovi, i sl.), lokalne usluge za brigu o djeci itd.

Dodatno obrazloženje za ovu mjeru je promoviranje efikasnije koordinacije i korištenja razvojnih projekata koji imaju multisektorski pristup, kao što su, npr. relevantni međunarodni projekti u oblasti regionalnog i ruralnog razvoja. Efikasnija koordinacija takvih projekata će postići više nivoe efikasnosti, jer investicije mogu biti usmjeravane da se nadopunjuju i međusobno povezuju u cilju unapređenja lokalne i regionalne povezanosti i razvoja efikasnijih kapaciteta za upravljanje takvim projektima na lokalnom nivou, u koje će samim tim biti uključena i od kojih će imati koristi šira grupa ruralnih zainteresovanih strana.

Ključni aspekti pristupa i njegove implementacije: Mjera će biti kreirana da promovira uravnoteženi ruralni teritorijalni razvoj usmjeren na poboljšanje uslova života i rada ruralnog stanovništva i unapređenje njihove cjelokupne povezanosti i pristupa. Podrška će se pružati kroz bespovratna sredstva (grantove) za ulaganja u fizičku infrastrukturu u ruralnim područjima (npr. putna infrastruktura, elektroosnabdjevanje, vodosnabdjevanje, kanalizacija, radio, TV, internet) i unapređenje dostupnosti usluga koje su potrebne ruralnom stanovništvu.

Ovakav pristup je uobičajen za sve zemlje u procesu tranzicije u kojima je razvoj ruralnih područja dominantan prioritet zbog udjela stanovništva koje živi u ruralnim područjima, velikog dijela teritorije koja je ruralna, kao i niskog nivoa razvijenosti infrastrukture i javnih usluga u ruralnom u odnosu na urbana područja.

Lista podmjera:

- 6.4.1. Podrška unapređenju dostupnosti javnih usluga u ruralnom području (javnog prevoza, obrazovanja, sistema zdravstvene i socijalne zaštite, kulturnih i sportskih sadržaja);
- 6.4.2. Podrška unapređenju javne infrastrukture u ruralnim područjima (putna infrastruktura, njivski putevi, protivgradna zaštita, vodosnabdjevanje, internet mreža, radio i TV signal, elektroosnabdjevanje, infrastruktura za upravljanje otpadom);
- 6.4.3. Podrška revitalizaciji stočnih i zelenih pijaca;
- 6.4.4. Podrška istraživanjima i zaštiti prirodnog naslijeđa i kulturno-istorijskog naslijeđa.

KRAJNJI KORISNICI: Stanovništvo ruralnih područja, lokalne zajednice, organizacije civilnog društva, partnerstva na lokalnom nivou

ADMINISTRATIVNE PROCEDURE I KRITERIJ ODABIRA: Administrativne procedure i kriterij odabira propisuju institucije/donatori koji usmjeravaju sredstva u realizaciju ove mjere, a biće definisani odgovarajućim programima/pravilnicima o isplati novčanih podsticaja.

INDIKATORI PRAĆENJA:

- % ruralnog stanovništva (domaćinstava) kojem su dostupne određene usluge (po vrstama);

- Broj izgrađenih, rekonstruisanih i održavanih objekata ruralne infrastrukture (po vrstama);
- Broj održanih sportskih, kulturnih i drugih manifestacija u ruralnim područjima;
- Vrijednost uloženih sredstava KM;
- Broj stanovnika u ruralnom području, migracioni saldo;
- Broj odobrenih projekata za uspostavljanje javnih usluga.

6.5. Podrška diverzifikaciji u ruralnim područjima

Generalni opis mjere: Diverzifikacija se smatra ključnom komponentom ruralnog razvoja nekog područja. Investicije koje su planirane za poljoprivredni i prehrambeni sektor osiguraće dugoročnu održivost ovih sektora. Međutim, iako će investicije u primarne sektore u određenoj mjeri podržati opći rast, vjerovatno je da neće imati značajniji udio u rastu BDP-a, odnosno u rastu zapošljavanja. Mišljenje baziramo na činjenici da modernizacija i tehnološko unapređenje primarnih sektora u većini slučajeva rezultiraju bolje plaćenim poslovima, ali i smanjenjem ukupnog broja radnih mjesta. Stoga je neophodna i diverzifikacija u ruralnim područjima. Dva su značajna faktora za to: (i) veća je vjerovatnoća da će diverzifikacija u ruralnom području dovesti do rasta zapošljavanja, budući da će doći do smanjenja zapošljavanja u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji, i (ii) nova preduzeća će najvjerovatnije poslovati u oblastima visoke stope rasta kao što je uslužni sektor, što znači da će ti poslovi vjerovatnije biti bolje plaćeni i imati veću vrijednost za ekonomiju entiteta i Brčko distrikta BiH u dugoročnom periodu. Kroz razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti poput ruralnog turizma, prerade poljoprivrednih proizvoda, prerade drveta, obavljanja zanatskih djelatnosti ili neke druge uslužne djelatnosti stvara se manja zavisnost prihoda gazdinstava od samo poljoprivredne proizvodnje, a ujedno se ostvaruju prihodi iz više izvora, čime se bolje iskorištava radna snaga na gazdinstvu.

Uzimajući u obzir bogato prirodno, kulturno i historijsko naslijeđe, raznolikost gastro ponude te izraženi biodiverzitet, ruralni turizam jedna je od djelatnosti kojom se ovi potencijali moraju bolje iskorištavati.

Prema tome, kroz ovu mjeru pružiće se podrška porodicama na poljoprivrednim gazdinstvima i stanovnicima ruralnih područja koji žele diverzifikovati svoje aktivnosti i pružanje usluga za ruralne zajednice. Primjeri ovakvih aktivnosti mogu obuhvatiti sljedeće: mašinski prstenovi i servisni centri (zajedničko vlasništvo nad opremom i njihovo korištenje), promocija zanatskih djelatnost, preradu hrane, drugi razvoj dodane vrijednosti kroz sortiranje, stupnjevanje i pakiranje, direktni marketing i promoviranje, preradu drveta i zanatske djelatnosti, ruralne i druge oblike turizma, marketing i razvoj brenda, proizvodnju obnovljive energije, nekonvencionalne poljoprivredne proizvodnje te upravljanje otpadom.

Ključni aspekti pristupa i metode njegove implementacije: Stvaranje i razvoj novih ekonomskih aktivnosti u smislu novih poljoprivrednih gazdinstava, diverzifikacija u nepoljoprivredne djelatnosti, uključujući pružanje usluga poljoprivredi i šumarstvu, aktivnosti vezane uz društvenu integraciju i turističke aktivnosti značajne su za razvoj ruralnih područja. Mjera za razvoj poljoprivrednog gazdinstva i preduzeća trebala bi olakšati, prije svega, početno poslovanje mladih poljoprivrednika i strukturne prilagodbe njihovih poljoprivrednih imanja nakon početnog uspostavljanja. Nadalje, trebalo bi poticati razvoj i diverzifikaciju nepoljoprivrednih djelatnosti i osnivanje i razvoj nepoljoprivrednih MSP-a u ruralnim područjima. Ova bi mjera također trebala podstaći poduzetništvo žena u ruralnim područjima kao i razvoj malih poljoprivrednih gazdinstava koja su potencijalno ekonomski isplativa. Isplativost novih ekonomskih aktivnosti koje primaju podršku iz okvira ove mjere, biće

predstavljena poslovnim planom. Podrška za pokretanje poslovanja trebala bi obuhvaćati samo početno razdoblje životnog ciklusa djelatnosti i ne bi trebala postati pomoć za troškove poslovanja. Ova mjera će također biti optimizirana ukoliko se razvije kao dio lokalnih razvojnih strategija, gdje lokalne ruralne zajednice mogu identificirati ključne lokalne jake strane i mogućnosti za diverzifikaciju ruralnog poslovanja na njihovom području.

Lista podmjera:

- 6.5.1. Podrška investicijama u diverzifikaciju aktivnosti vezanih za zapošljavanje na i van poljoprivrednog gazdinstva;
- 6.5.2. Podrška investicijama za razvoj ruralnog turizma;
- 6.5.3. Podrška pokretanju mikro-biznisa u ruralnim područjima (uključujući programe obuka i edukacija za pokretanje novog biznisa);
- 6.5.4. Podrška razvoju društvenih organizacija i društvenih usluga u ruralnim područjima;
- 6.5.6. Podrška osnivanju LAG, izradi lokalnih razvojnih strategija i upravljanju manjim projektima u lokalnim ruralnim zajednicama.

KRAJNJI KORISNICI: Fizička i pravna lica upisana u RPG/RK, stanovništvo ruralnih područja i članovi LAG

ADMINISTRATIVNE PROCEDURE I KRITERIJ ODABIRA: Administrativne procedure i kriterij odabira propisuju institucije/donatori koji usmjeravaju sredstva u realizaciju ove mjere, a biće definisani odgovarajućim programima/pravilnicima o isplati novčanih podsticaja.

INDIKATORI PRAĆENJA:

- Broj podnesenih i odobrenih zahtjeva;
- Broj poljoprivrednih gazdinstava sa diverzifikovanim izvorima prihoda;
- Broj korisnika podrške;
- Broj korisnika koji su ostvarili podršku za razvoj mikro i malog poduzetništva;
- Broj ostvarenih noćenja u gazdinstvima koja obavljaju ruralni turizam;
- Ukupan iznos u okviru mjere KM;
- Broj kreiranih poslova (struktura po spolu i dobi);
- Broj novoformiranih LAG-ova;
- Broj izrađenih lokalnih razvojnih strategija.

6.6. Podrška razvoju javne infrastrukture kvaliteta i usluga u poljoprivredno-prehrambenom sektoru

Generalni opis mjere: Osiguranje kvaliteta i sigurnosti hrane danas postaje imperativ: Ispunjavanje preduslova za kontrolu, praćenje i dokazivanje kvaliteta hrane i sljedivosti u procesu proizvodnje i prerade postali su jedan od ključnih izazova i preduslova za izvoz, ne samo na tržište EU, već i na druga međunarodna tržišta.

Pored toga, efikasno zakonodavstvo i njegova provedba, kao i procedure koje se odnose na kontrolu kvaliteta i sigurnosti hrane, u interesu su potrošača i javnog zdravlja uopće i predstavljaju dio cjelokupnog sistema sigurnosti hrane.

Uspostavljanje sistema za praćenje i dokazivanje kvaliteta i sigurnosti hrane predstavlja jedan od najvećih izazova sa kojima će se institucije u BiH suočiti u narednom periodu i zahtijeva značajne ljudske, materijalne i finansijske resurse, kao i uspostavljanje pravnog okvira i funkcionalnih mehanizama i institucionalnih kapaciteta za njegovu provedbu.

Povezano sa ovim sistemom sigurnosti hrane je regulisanje politike kvaliteta poljoprivrednih proizvoda i hrane, kroz tržišne standarde (GLOBALGAP, GRASP, GMP), sistema kvaliteta kao što su HACCP, integralna proizvodnja, organska proizvodnja, ali i oznake geografskog porijekla (PGI), zaštićene oznake izvornosti (PDO), zagarantovano tradicionalni specijalitet (TSG) i druge sheme kvaliteta, čija postepena harmonizacija sa zakonodavstvom EU je u toku.

Dalji razvoj i promoviranje ove oblasti politike će potrošačima pružiti uvjerenja o kvaliteti i karakteristikama proizvoda ili proizvodnog procesa. Učešće poljoprivrednih proizvođača ili grupa proizvođača u ovim shemama doprinijeti će postizanju dodane vrijednosti proizvoda i poboljšati njihove tržišne mogućnosti, kako na domaćem tako i na međunarodnom tržištu.

Laboratorije su značajna komponenta u okviru efikasne mreže za praćenje sigurnosti i kvaliteta hrane i moraju biti podržane odgovarajućom stručnošću kao i adekvatnom opremom za fizičku, mikrobiološku i hemijsku analizu.

Laboratorijske analize su neophodne za: identifikaciju kontaminirane hrane, identifikaciju izvora pojave trovanja hranom, omogućavanje primjene propisa i aktivnosti koje se poduzimaju kako bi se spriječio ulazak nesigurne i patvorene hrane u ljudski prehrambeni lanac, potvrđivanje sigurnosti domaćih izvezenih kao i uvezenih prehrambenih proizvoda, omogućavanje procjene rizika izloženosti hrane, omogućavanje organizacijama potrošača i prerađivača hrane da prate i analiziraju kvalitet hrane dostupne potrošaču, pružanje pomoći u postupku regulatornog odlučivanja i procjenu uspješnosti intervencija u oblasti upravljanja rizikom.

Mreža laboratorija mora biti pouzdana i moraju raditi u skladu sa međunarodnim kvalitativnim standardima koji su usklađeni sa službenim sistemom za kontrolu hrane. Podrška će biti neophodna u pogledu akreditacije određenih metodologija i sistema testiranja, a evidentna je i potreba za unapređenjem mreže laboratorija za sigurnost hrane vodeći računa o geografskim razlikama i potrebama.

Posebna se pažnja treba posvetiti sprječavanju preklapanja aktivnosti i povećanju koordinacije između laboratorija uključenih u sistem sigurnosti hrane i kontrole kvaliteta.

Kad hrana na tržištu predstavlja rizik, potrebno je preduzeti hitne mjere kako bi se poslala informacija o opasnosti. Njih plasiraju one zemalje koje prepoznaju problem i iniciraju relevantne mjere, kao što je, recimo, povlačenje proizvoda. Takve informacije imaju za cilj da svim članovima mreže daju upozorenje za postojanje spornih proizvoda na tržištu. Nakon dobijene informacije upozorenja, zemlja članica mreže može blagovremeno preduzeti adekvatne mjere u cilju zaštite potrošača koji moraju biti uvjereni da je takav proizvod povučen sa tržišta. Potrebno je unaprijediti sistem brzog obavješćavanja (RASFF).

Ključni aspekti pristupa i metode implementacije: Nadležnosti za određene aspekte definiranja i provedbe kontrole hrane u BiH su regulisane zakonima i najvećim dijelom se odnose na entitetski nivo. U okviru ove mjere, postepena harmonizacija propisa u BiH i njihova harmonizacija sa zakonodavstvom EU i zemljama van EU će se odvijati na svim

nivoima u skladu sa nadležnostima, a posebno u pogledu uvođenja i regulisanja politike kvaliteta, postepeno uvođenje standarda i praksi EU, GLOBAL GAP, GRASP, IFC; ISSO; HACCP, PGI-PDO-TSG i drugim relevantnim shemama za zaštitu kvaliteta i relevantnih propisa.

U BiH se primjenjuju dva različita pravna okvira za rješavanje ovih pitanja: jedan koji provodi Agencija za sigurnost hrane BiH i drugi, koji provodi Institut za intelektualno intelektualno vlasništva BiH. Ovakva situacija u praksi može da stvori zabunu proizvođačima i njihovim udruženjima što ne može biti trajno rješenje.

Za prehrambene proizvode dostupne su sve tri oznake: PDO, PGI i TSG. Pored toga, postoji niz dobrovoljnih uslova kvaliteta i posebna pravila za organsku proizvodnju. Sheme kvaliteta su također podržane tržišnim standardima.

Nedovoljni institucionalni kapaciteti, manjak interesa proizvođača hrane, nedostatak relevantnih informacija i obuka za proizvođače odražava se u niskom broju zahtjeva i odobrenja za PGI-PDO-TSG i druge sheme. Potrebno je ojačati aktivnosti izgradnje kapaciteta, kako bi se potaknulo stvaranje različitih lokalnih organizacija zainteresovanih za zaštitu tradicionalne hrane u BiH.

Evidentan je i nedostatak koordinacije javne uprave i privatnog sektora u pogledu promoviranja PGI-PDO-STG certifikacije tipičnih regionalnih proizvoda sa jedinstvenim fizičkim i kulturnim obilježjima, što je osnovni zahtjev za PGI-PDO-STG. Ključne zainteresovane strane nisu dovoljno organizovane da apliciraju za PGI-PDO certifikaciju, za svoje lokalne proizvode. Poljoprivredni proizvođači i grupe poljoprivrednih proizvođača bi se trebale poticati i tehnički podržavati da apliciraju i učestvuju u takvim shemama.

Preduzimaće se aktivnosti za jačanje tijela odgovornih za službene kontrole koje se provode radi provjere usklađenosti sa zakonskim zahtjevima vezanim za ove sheme kvaliteta. Također će se preduzimati aktivnosti za podizanje svijesti lokalnih proizvođača i potrošača, kroz provođenje relevantnih obuka i ciljane aktivnosti podizanja svijesti.

Prioritet će biti jačanje institucija i kadrova koji su odgovorni za rješavanje situacija upravljanja krizom u oblasti sigurnosti hrane, kroz podršku jasnom definisanju uloge svih institucija, na različitim nivoima, u takvim situacijama i mehanizama koordinacije koji će biti potrebni kako bi se osigurale brze i direktne akcije za zaštitu potrošača i prehrambene industrije u BiH. Neuspjeh u jačanju ovih struktura potencijalno može oslabiti cjelokupan integritet sistema kontrole sigurnosti hrane, a time i poljoprivredno-prehrambeni brend.

U ovom kontekstu, laboratorije predstavljaju ključnu komponentu u razvoju snažnog sistema kontrole hrane i neophodno je ojačati kapacitete i harmonizovati način rada postojećih laboratorija na nivou entiteta i Brčko distrikta BiH.

Pored pravnog aspekta regulisanja lanca sigurnosti hrane, neophodno je podržati sve navedene aktivnosti sa odgovarajućom IT, laboratorijskom i drugom opremom, što je jedna od potencijalnih oblasti EU podrške u ovom sektoru u BiH.

Lista podmjera:

- 6.6.1. Harmonizacija zakonodavstva u oblasti bezbjednosti hrane u skladu sa EU standardima i najboljim praksama kako bi se podržao razvoj konkurentnosti poljoprivredno-prehrambenih proizvoda;

- 6.6.2. Postepena harmonizacija zakonodavstva i praksi sa politikom kvaliteta- EU PGI-PDO-TSG propisa - za uvođenje, registraciju i promoviranje PGI-PDO-TSG proizvoda i drugih shema kvaliteta;
- 6.6.3. Podrška proizvođačima da se certificiraju po GLOBALGAP standardima;
- 6.6.4. Podrška proizvođačima da certificiraju integralnu proizvodnju (IP);
- 6.6.5. Podrška proizvođačima i preradivačima za ispunjavanje HACCP standarda, zahtjeva dobre higijenske prakse i međunarodnih trgovinskih i izvoznih standarda;
- 6.6.6. Podrška uvođenju sistema bezbjednosti i kvaliteta hrane i PGI-PDO-TSG proizvoda;
- 6.6.7. Unapređenje sistema, institucionalnih kapaciteta i službenih kontrola;
- 6.6.8. Jačanje kapaciteta za upravljanje kriznim situacijama u bezbjednosti hrane kapacitetima za odgovor i upravljanje hitnim slučajevima;
- 6.6.9. Jačanje laboratorijskih kapaciteta, uključujući ocjenu i odobrenje od strane nadležnih tijela.

KRAJNJI KORISNICI: Fizička i pravna lica upisana u RPG/RK, laboratorije; nadležni organi

ADMINISTRATIVNE PROCEDURE I KRITERIJ ODABIRA: Administrativne procedure i kriterij odabira propisuju institucije/donatori koji usmjeravaju sredstva u realizaciju ove mjere, a biće definisani odgovarajućim programima/pravilnicima o isplati novčanih podsticaja.

INDIKATORI PRAĆENJA:

- Broj usvojenih planova, zakonskih i podzakonskih propisa i smjernica;
- Broj propisa usklađenih sa EU regulativom;
- Broj pravnih ili fizičkih lica koji su uvela sisteme osiguranja kvaliteta i/ili higijenske standarde;
- Broj obučanih poljoprivrednih proizvođača i izdatih sertifikata;
- Broj registrovanih proizvoda sa geografskim i drugim oznakama;
- Broj registrovanih zaštićenih proizvoda (PDO, PGI, TSG);
- Broj akreditovanih laboratorija;
- Broj novih akreditovanih metoda;
- % smanjenja incidentnih situacija.

6.7. Podrška sistemima i uslugama u veterinarskoj i fitosanitarnoj oblasti

Generalni opis mjere: Veterinarske i fitosanitarne politike imaju značajnu ulogu u svakoj zemlji. Neadekvatna provedba veterinarskih/fitosanitarnih aktivnosti može rezultirati povećanom učestalošću pojave infektivnih bolesti životinja/biljaka. Po pitanju zoonoza i

ljudi, hrana životinjskog porijekla je često izvor infekcije, čime se gubi mogućnost sudjelovanja u međunarodnoj trgovini životinjama i proizvodima životinjskog porijekla. Zbog postojanja stalne opasnosti za zdravlje ljudi i životinja, organizacija i provedba zaštite zdravlja životinja kao i provedba veterinarskih mjera za javno zdravlje moraju biti prioritet u svakoj zemlji.

Dobro uspostavljena veterinarska i uzgojno-seleksijska služba ima za cilj postizanje odgovarajućeg nivoa kontrole bolesti životinja, kontrole uzgoja, proizvodnosti kao i zadovoljavajućeg sistema sigurnosti hrane, da podiže povjerenje potrošača, unapređuje zaštitu okoliša i poljoprivrede, te doprinosi mogućnostima trgovine životinjama i proizvodima životinjskog porijekla sa trećim zemljama.

U BiH postoje sistemi za registraciju i odobrenje subjekata u poslovanju sa hranom i vrše ih entitetska ministarstva. Iako postoji zajednički okvir i jedinstven princip registracije i odobravanja subjekata u poslovanju sa hranom, aktivnosti nisu harmonizovane.

Evidencije o subjektima koji se bave hranom/hranom za životinje vode entiteti, Brčko distrikt BiH i kantoni, podaci su dostupni ali necentralizovani.

Identifikacija životinja i kontrola kretanja predstavljaju ključne alate za pripremu i implementaciju mjera za kontrolu zaraznih bolesti životinja, kao i sistema za dodjelu zdravstvenog statusa.

Mora se istaći da je postojeći sistem identifikacije životinja nefunkcionalan i postoji potreba za njegovim redefinisanjem.

Nedostaci u sistemu i problemi koji se mogu pojaviti s tim u vezi, navedeni su u preporukama FVO inspeksijske misije za mlijeko, koja je provedena u BiH.

Detaljan, višegodišnji pristup kontroli bolesti životinja i zoonoza, i strateški pristup za jačanje kapaciteta za dobrobit životinja su neophodni, kako bi se osigurala zaštita potrošača i stvorili uslovi za izvoz živih životinja i proizvoda životinjskog porijekla iz BiH.

Imajući u vidu znatan društveno-ekonomski uticaj zaraznih bolesti koje se suzbijaju u skladu sa važećim zakonodavstvom, osiguranje implementacije programa za kontrolu ovih bolesti je neophodno za jačanje sektora poljoprivrede u oblasti stočarstva i održavanja konkurentnosti proizvođača u BiH.

Dodatno, potrebno je uzeti u obzir i pojavu egzotičnih bolesti sa prekograničnim učincima u regiji, tokom nekoliko proteklih godina, što je dodatno zakomplikovalo napore veterinarskih službi da održe povoljan zdravstveni status životinja, te da osiguraju uvjete za neometanu međunarodnu trgovinu živih životinja i proizvoda životinjskog porijekla.

Također, neophodno je uspostaviti funkcionalan sistem u fitosanitarnoj oblasti koji obuhvata zdravlje bilja, sjeme, sadni material i zaštitu novih sorti, SZZB i mineralna đubriva.

Svaka neusklađenost sa zakonodavstvom EU može predstavljati prepreku napretku u pregovorima o priključenju EU.

Ključni aspekti pristupa i metode njihove implementacije: Potrebno je nastaviti sa daljom izgradnjom institucionalnih i administrativnih kapaciteta u oblasti sigurnosti hrane i veterinskoj, uzgojno-seleksijskoj i fitosanitarnoj oblasti u BiH.

Pravni okvir u ovim oblastima se konstantno unapređuje, naročito u pogledu provedbenih propisa, međutim, zakonodavstvo u ovim oblastima treba dodatno harmonizirati i usvajati u cilju potpunog usklađivanja sa standardima i najboljim praksama EU.

U širem kontekstu, kvalitet domaće proizvodnje se također postiže kroz kontrolu i unapređenje kvaliteta sjemena i sadnog materijala, programa i mjera za zaštitu zdravlja bilja i korištenje sredstava za zaštitu bilja, kao i provedbene programe i mjere za zaštitu zdravlja i dobrobiti životinja.

Uspostavljanjem integrisanog upravljanja štetocinama (IPM) u okviru integrisane proizvodnje, koje je obavezujuće u EU od 2014. godine, bilje i biljni proizvodi postali bi konkurentniji na tržištu EU.

Postoji potreba unapređenja IT podrške za evidentiranje, prikupljanje, protok i analizu podataka a koji se odnose na službene kontrole, laboratorijske analize, monitoring podatke, bolesti uzrokovane hranom idr. Takođe, postoji potreba i za uspostavljanjem sistema za razmjenu podataka između institucija na različitim nivoima vlasti.

Potrebno pripremiti i provesti programe podrške za proizvodnju visokokvalitetnog sjemena i sadnog materijala, zaštitu zdravlja bilja i upotrebu i primjenu sredstava za zaštitu bilja. Takav program će biti pripremljen i implementiran i za zaštitu zdravlja životinja i poboljšanje dobrobiti životinja.

Lista podmjera:

- 6.7.1. Nastavak aktivnosti na harmonizaciji veterinarskog, uzgojno-seleksijskog i fitosanitarnog zakonodavstva praksi sa EU standardima i najboljim praksama kako bi se podržao razvoj konkurentnosti poljoprivredno-prehrambenih proizvoda;
- 6.7.2. Jačanje kapaciteta nadležnih tijela i inspekcija za veterinarstvo i fitosanitarnu oblast, u skladu sa EU zahtjevima, i najboljim praksama i definisanim ustavnim nadležnostima;
- 6.7.3. Unapređenje sistema identifikacije životinja i sistema kontrole kretanja u skladu sa ustavnim nadležnostima;
- 6.7.4. Unapređenje sistema službenih kontrola nadležnih organa za veterinarstvo, uzgojno-seleksijske službe, sigurnost hrane i fitosanitarnu oblast u skladu sa ustavnim nadležnostima;
- 6.7.5. Jačanje kapaciteta nadležnih institucija za upravljanje kriznim situacijama u slučaju bolesti životinja ili biljaka/hitni slučajevi, izrada planova za nepredviđene situacije u skladu sa ustavnim nadležnostima;
- 6.7.6. Jačanje IT kapaciteta nadležnih organa i sistema za prikupljanje podataka u veterinarskoj, uzgojno-seleksijskoj službi i fitosanitarnoj oblasti u skladu sa ustavnim nadležnostima;
- 6.7.7. Jačanje laboratorijskih kapaciteta na osnovu procjene i prijedloga nadležnih organa u skladu sa ustavnim nadležnostima;
- 6.7.8. Priprema i implementacija programa podrške proizvodnji visokokvalitetnog sjemena i sadnog materijala u skladu sa ustavnim nadležnostima;
- 6.7.9. Priprema i provedba programa podrške za zaštitu zdravlja bilja i korištenje i primjena proizvoda za zaštitu bilja;
- 6.7.10. Priprema i implementacija programa za zaštitu zdravlja životinja i unapređenje dobrobiti životinja.

KRAJNJI KORISNICI: Fizička i pravna lica upisana u RPG/RK, laboratorije, nadležni organi

ADMINISTRATIVNE PROCEDURE I KRITERIJ ODABIRA: Administrativne procedure i kriterij odabira propisuju institucije/donatori koji usmjeravaju sredstva u realizaciju ove mjere, a biće definisani odgovarajućim programima/pravilnicima o isplati novčanih podsticaja.

INDIKATORI PRAĆENJA:

- Broj usvojenih planova, programa, zakona, podzakonskih akata i smjernica;
- Broj harmoniziranih entitetskih zakona;
- Broj propisa harmoniziranih sa EU legislativom;
- Sistem za identifikaciju životinja u funkciji;
- Fito registri, registri sjemena i sadnog materijala u funkciji;
- Broj obučanih inspektora;
- % domaće proizvedenog sjemena;
- % domaće proizvedenog sadnog materijala.

6.8. Podrška organskoj proizvodnji, zaštiti okoliša i smanjenje uticaja klimatskih promjena

Generalni opis mjere:

Organska proizvodnja: Širom svijeta organska proizvodnja postaje sve važnija. To je rezultat sve većeg stepena svijesti potrošača o važnosti zdrave prehrane i rastućih trendova u potražnji za prirodnim, organski uzgojenim poljoprivredno-prehrambenim proizvodima. Za poljoprivrednike u BiH ovo predstavlja značajnu priliku da prošire proizvodnju i snabdijevanje standardne poljoprivredne proizvodnje ciljanim obimom organski proizvedenih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda. Razlog za ovo je relativno dobro očuvan poljoprivredni okoliš, obilje netaknutog zemljišta i nezagađene vode, a koji pružaju značajne preduslove za razvoj ove vrste proizvodnje. Osim toga, tradicionalne metode proizvodnje koje se često koriste u BiH, na mnogo načina odgovaraju principima organske poljoprivrede i stoga nude dodatnu prednost za mnoge proizvođače koji bi bili zainteresovani da razviju sisteme organske proizvodnje. Stoga će ova mjera podržati jačanje sektora organske proizvodnje u skladu sa praksama EU-a i zahtjevima tržišta organske poljoprivrede, temeljeno na sistemima kontrole i certifikacije organske proizvodnje u skladu sa međunarodno priznatim standardima na nivou EU-a, IFOAM-a i Codex Alimentarius. Mora se napomenuti da se iz godine u godinu povećava izvoz proizvoda koji imaju prateći certifikat o organskoj proizvodnji. Ova trgovina stimulise razvoj sistema šire podrške, certifikacije i kontrole koji će imati za cilj postepeno proširivanje asortimana proizvoda i tržišnih prilika za organske proizvode iz BiH.

Zaštita okoliša: BiH je bogata autohtonim biljnim i životinjskim vrstama (pasminama i sortama) koje čine važan dio genetskog i kulturnog naslijeđa ruralnih područja. Očuvanje ove baze prirodnih resursa je od iznimne važnosti, kao dio šireg integriranog plana i programa ruralnog razvoja. Ova mjera će stoga promovisati uvođenje politika, programa i praktičnih inicijativa kako bi se osigurala primjena dobrih poljoprivrednih i ekoloških praksi; zaštita i održivo korištenje poljoprivrednog zemljišta; te šira zaštita bioraznolikosti i ruralnih

krajolika. To će uključivati: uspostavljanje sistema za kontinuirano praćenje korištenja poljoprivrednog zemljišta; praćenje nivoa potencijalnog zagađenja i erozije; praćenje mogućeg gubitka poljoprivrednog zemljišta zbog njegove pretvorbe u građevinsko zemljište; i praćenje javnih i privatnih travnjaka i livada te njihovo održivo korištenje i zaštitu.

Upravljanje rizicima klimatskih promjena i ublažavanje posljedica: Razvoj poljoprivrede u BiH sve češće biva pogođen posljedicama klimatskih promjena. To uključuje povećanje ekstremnih klimatskih uslova koji su uzrokovali češće i obilnije padavine i poplave, nepredvidljive promjene temperature i nepredvidljive sezonske uslove za određene usjeve. Ove promjene su već imale značajne posljedice za prinose određenih proizvoda. Takve će promjene postepeno uticati na izbor i raspored usjeva, zahtijevajući da se razviju sistemi miješanih usjeva i da se razviju raznovrsnije prakse u upravljanju poljoprivrednim dobrom. U ovakvim okolnostima postepeno se povećavaju rizici za dohodak poljoprivrednih gazdinstava kao i za kvalitet života i socijalno-ekonomski status ruralnih domaćinstava. Zbog toga će se razviti i sprovesti podmjere koje će pomoći poljoprivrednicima u rješavanju uticaja klimatskih promjena, pomažući pri upravljanju rizicima i jačanju savjetodavstva, obuke i pružanju informacija kako bi se pomoglo sektoru da se nosi sa promjenljivim uslovima, vođen, gdje je to relevantno, iskustvom i najboljim praksama EU-a.

Ključni aspekti pristupa i metode njegove provedbe:

Organska proizvodnja: S obzirom na sve veću važnost organske proizvodnje i rastuću potražnju za konzumiranjem organskih proizvoda, neophodno je kreirati održiv sistem za takvu proizvodnju. Finansijska podrška će biti omogućena poljoprivrednim proizvođačima i prerađivačima koji žele postati organski proizvođači kako bi im se pomoglo sa troškovima certifikacije i vezanih ulaganja. Kako bi se olakšala ova podrška, biće ojačane institucionalne strukture podrške za regulaciju organske proizvodnje, certifikaciju i kontrolu. Uz to, pravni okvir koji reguliše organsku proizvodnju u BiH će se usklađivati sa EU zahtjevima i pružiće se podrška kako bi se osigurala kvaliteta i tržišni standardi organske proizvodnje u BiH.

Zaštita okoliša: Kako bi se osigurala zaštita ruralnih područja sa prirodnim ograničenjima, pružiće se podrška za razvoj i provedbu pilot programa. Naučene lekcije tokom pilot programa će biti korištene za usmjeravanje razvoja sveobuhvatnijeg skupa politika i mjera za očuvanje i održivo korištenje poljoprivrednog zemljišta i genetskih resursa. Podrška će također biti pružena za zaštitu i promociju autohtonih biljnih i životinjskih vrsta (pasmina, sorti) koje imaju neprocjenjivu važnost kao genetski resurs zemlje i predstavljaju važan dio genetskog i kulturnog nasljeda. Za BiH je veoma važno da sačuva autohtone životinjske pasmine kao što su bosanski brdski konj, bosanski tornjak, gatačko govedo, buša i pramenka. Također, postoje brojne sorte biljaka i autohtoni biljni genetski resursi koji isto tako zahtijevaju sličnu zaštitu. Ovo će se postići uspostavljanjem i/ili jačanjem posebnih banaka gena, gdje je to moguće.

Klimatske promjene: Podrška će se pružiti poljoprivrednicima da promovišu uvođenje novih tehnologija koje mogu pomoći u sprječavanju ili ublažavanju učinaka klimatskih promjena i odgovoriti izazovu rastućih potreba za proizvodnjom hrane. Podrška kroz savjetodavne službe će također biti promovisana kako bi se pomoglo poljoprivrednicima da prilagode poljoprivredne proizvodne sisteme, kako bi im pomogli da reaguju na učinke klimatskih promjena i upravljaju rizicima. Također će se istražiti mogućnosti podrške za šeme za osiguranje usjeva koje pokrivaju i usjeve pogođene ekstremnim vremenskim uslovima uzrokovanih klimatskim promjenama i koje će potencijalno biti pilotirane. Sistemi za nadzor učinaka klimatskih promjena i podrška naučnim inovacijama i širenju znanja i informacija u

ovoj oblasti će također biti dio odgovora koji će se razvijati i provoditi. Osim toga, investicijska podrška za poljoprivredna gazdinstva biće osmišljena tako da kao prioritet budu finansiranja novih tehnologija i praksi (kao što je primjena agrotehničkih mjera, asortimani, sistemi za uzgoj i upravljanje) koji doprinose smanjenju globalnog zatopljanja i/ili obezbjeđuju inovativna rješenja.

Lista podmjera:

- 6.8.1. Podrška proizvodnji, certifikaciji i kontroli organske proizvodnje na svim nivoima, u skladu sa najboljim praksama EU-a i zahtjevima tržišta;
- 6.8.2 Izrada i provedba programa praćenja poljoprivrednog zemljišta (plodnost, zagađenje, erozija, pretvorba, itd.) i stvaranje regulatornog okvira za učinkovito praćenje stanja poljoprivrednog zemljišta;
- 6.8.3 Izrada i provedba pilot programa za razvoj i zaštitu područja sa prirodnim ograničenjima (područja u nepovoljnijem položaju);
- 6.8.4 Izrada i usvajanje programa revitalizacije za pašnjake i prirodne livade;
- 6.8.5 Izrada i provedba programa za podršku očuvanju i održivom korištenja genetskih resursa (na primjer: banke gena, terensko prikupljanje, botaničke bašte, podizanje svjesti, publikacije, itd.);
- 6.8.6 Podrška ciljanim programima za smanjenje učinaka klimatskih promjena na poljoprivrednu proizvodnju i inovativne akcije (npr. ulaganje u obnovljive izvore energije na poljoprivrednom gazdinstvu-sunčeva i geotermalna energija, energija na organski otpad i sl.).

KRAJNJI KORISNICI: Fizička i pravna lica upisana u RPG/RK, nadležne institucije ili organizacije

ADMINISTRATIVNE PROCEDURE I KRITERIJ ODABIRA: Administrativne procedure i kriterij odabira propisuju institucije/donatori koji usmjeravaju sredstva u realizaciju ove mjere, a biće definisani odgovarajućim programima/pravilnicima o isplati novčanih podsticaja.

INDIKATORI PRAĆENJA:

- Broj korisnika;
- Veličina površine pod organskom proizvodnjom;
- Ukupna površina revitaliziranih pašnjaka i livada;
- Broj vrsta i broj životinja autohtonih pasmina, broj, vrste i površine zasađenih autohtonim sortama za koje je pružena podrška;
- Broj poljoprivrednih gazdinstava, udruženja ili zadruga koje ispunjavaju uslove za ovu vrstu podrške;
- Vrijednost plaćene podrške KM;
- Nivo podrške za održavanje banaka gena KM;
- Broj projekata za smanjenje učinka klimatskih promjena na poljoprivrednu proizvodnju.

6.9. Podrška razvoju administrativnog sektora i usluga informacijske podrške

Generalni opis mjere: Kako bi se riješio nedostatak pouzdanih informacija, statističkih i administrativnih sistema podataka za učinkovito upravljanje i podršku sektoru potrebno je nadograditi sve postojeće sisteme usluga i podrške sektora, na svim nivoim, u skladu sa ustavnim nadležnostima.

EU je razvila standardizovane pristupe i metode za prikupljanje takvih informacija i sisteme koji su potrebni da to podrže.

Potrebno je ojačati informacije o poljoprivredi, statističke i administrativne sisteme u BiH kako bi se podržala provedba poljoprivrednih politika i njihovo praćenje, te koristili rezultati za procjenu uticaja politike, i na osnovu toga, vršile prilagodbe u određenim mjerama kako bi bile što učinkovitije.

Ova mjera će podržati uspostavu osnovnih elemenata usklađenog poljoprivrednog informacijskog i administrativnog sistema kako bi se podržao sektor, a odnosi se na razvoj unaprijeđenih registara poljoprivrednih proizvođača prema EU standardima na entiteskom nivou i u Brčko distriktu BiH, što će predstavljati platformu za osiguranje kriterija prihvatljivosti proizvođača za buduću finansijsku podršku.

Dodatno mjera uključuje i razvoj registra domaćih životinja uspostavljenim u skladu sa EU standardima, koji će na jasan način biti povezan sa finansijskom podrškom i koji će osigurati kontrolu unutrašnje trgovine životinjama i praćenje sljedivosti proizvoda životinjskog porijekla, što su neophodni uslovi za ispunjavanje standarda EU tržišta, kao i inicijative za jačanje sistema prikupljanja poljoprivrednih statističkih podataka, njihovo uspoređivanje i dijeljenje, kako bi se postepeno uskladili sa standardima Eurostata.

Poboljšano usklađivanje pristupa koji se koriste za dizajn i razvoj sistema će optimizirati korištenje i učinkovitost resursa te unaprijediti koordinaciju i saradnju između svih nivoa upravljanja, a u interesu poljoprivrednog sektora i njegovog budućeg razvoja. To će zahtijevati povezivanje entitetskih i baza podataka na nivou BiH i postepeno kreiranje sistema informacija i administriranja, koji će ispuniti zahtjeve EU.

Ključni aspekti pristupa i metode njegove provedbe: Pristup u izradi i provedbi ove mjere će biti da se osigura bolji način prikupljanja podataka i uspostavljanje odgovarajućih mreža razmjene podataka između različitih nivoa vlasti u BiH, koji su standardizirani i usklađeni kako bi se osigurala kvaliteta, cjelovitost i pouzdanost svih izvora podataka. Također, neophodno je uskladiti ovu vrstu informacija sa EU normama i standardima koji regulišu prikupljanje i obradu podataka, čineći ih dostupnim u skladu sa određenim specifikacijama, stepenom tačnosti i zastupljenosti ciljane populacije.

Uspostava modela podrške koji će omogućiti prikupljanje i analizu podataka u FADN-u, podrška ažuriranju sistema evidencija poljoprivrednih gazdinstava i klijenata, održavanje i redovno ažuriranje PTIS-a, uspostava modela redovnog održavanja i ažuriranja digitalnih ortofotografija i digitalnih katastarskih palnova u okviru LPIS-a su dio neophodnih aktivnosti kako bi se podigao nivo razvoja PTIS-a u BiH.

Ukratko, neophodno je obezbijediti postepeni razvoj cjelokupne infrastrukture kako bi se uspostavili i održavali pojedinačni informativni sistemi, omogućilo njihovo komuniciranje i razmjena podataka i omogućilo im da djeluju na način da obezbjeđuju unaprijed definisane informacije, dostupne institucijama BiH, entiteta, Brčko distrikta i EU, u skladu sa zajedničkim standardima.

Lista podmjera:

- 6.9.1 Uspostavljanje, razvoj i održavanje harmoniziranih registara poljoprivrednih proizvođača u skladu sa ustavnim nadležnostima;
- 6.9.2 Unapređenje i održavanje Sistema identifikacije i kretanja životinja u skladu sa ustavnim nadležnostima;
- 6.9.3 Unapređenje i održavanje FADN-a Mreže računovodstvenih podataka u skladu sa ustavnim nadležnostima;
- 6.9.4 Jačanje sistema i usluga za statistiku u poljoprivredi u skladu sa nadležnostima;
- 6.9.5 Uspostavljanje i održavanje Sistema za informisanje o poljoprivrednom tržištu (AMIS) u skladu sa nadležnostima;
- 6.9.6 Uspostava Sistema za identifikaciju zemljišnih parcela (LPIS) u skladu sa nadležnostima;
- 6.9.7 Uspostava Službe za predviđanje i izvještavanje u poljoprivredi (AFRS) u skladu sa nadležnostima;
- 6.9.8 Provedba poljoprivrednog popisa u skladu sa ustavnim nadležnostima.

KRAJNJI KORISNICI: nadležne institucije na svim nivoima vlasti

ADMINISTRATIVNE PROCEDURE I KRITERIJ ODABIRA: Administrativne procedure i kriterij odabira propisuju institucije/donatori koji usmjeravaju sredstva u realizaciju ove mjere, a biće definisani odgovarajućim programima/pravilnicima o isplati novčanih podsticaja.

INDIKATORI PRAĆENJA:

- Novi statistički podaci dostupni i objavljeni;
- Operativni novi sistemi;
- Broj osoblja obučenog za rad na novim sistemima i uslugama.

6.10. Podrška razvoju kapaciteta institucionalnog upravljanja

Generalni opis mjere: Jačanje institucionalnih kapaciteta za stvaranje i provedbu poljoprivredne politike u BiH je jedan od najvažnijih i najsloženijih multidisciplinarnih ciljeva Strateškog plana, bez kojih efikasna provedba praktičnih aktivnosti i mjera definisanih u Strateškom planu neće biti moguća.

Vezano uz stalna budžetska ograničenja, također, postoje i značajni izazovi za institucionalne kapacitete u postojećim strukturama nadležnih institucija u odnosu na: upravljanje politikom i

programom, analizu, praćenje i administrativne kapacitete; platne sisteme, procedure i usluge; registre i ostale srodne administrativne sisteme i usluge; službe za inspekciju i kontrolu; itd.

Kapaciteti i mehanizmi koji olakšavaju trgovinu na entitetskom, odnosno spoljnu trgovinu na nivou BiH, u poljoprivrednom i prehrambenom sektoru i provedbu opsežnih obaveza definisanih važećim sporazumima o slobodnoj trgovini sa EU i CEFTA sporazumom, također su vrlo ograničeni. Ova slabost se proteže na oblast olakšavanja trgovine, promociju izvoza i zaštitu domaće proizvodnje.

Jačanje ovih i drugih povezanih institucionalnih kapaciteta u narednom periodu će biti ključni za promovisanje unapređene konkurentnosti, trgovine i izvoza bh. poljoprivredno-prehrambenih proizvoda.

Ključni aspekti pristupa i metode njegove provedbe: Kako bi se podržao učinkovitiji razvoj, koordinacija i provedba politike poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja u sektoru i osigurala provedba širokog i kompleksnog niza specifičnih mjera definisanih Strateškim planom, jačanje institucionalnih kapaciteta na svim nivoima će biti od ključne važnosti. Kapaciteti institucija nadležnih za sektor poljoprivrede biće ojačani u smislu razvoja ljudskih resursa, te unapređenja administrativnih praksi i procesa koji će rezultirati boljom efikasnošću rada javne administracije usmjerenog prema interesima korisnika.

Nadležne institucije, u saradnji sa vladinim i nevladinim sektorom, kontinuirano rade na pripremi, usaglašavanju i usvajanju zakona i podzakonskih akata neophodnih i od važnosti za sektor poljoprivrede i prehrambene industrije, vodeći pri tome računa da oni budu u što većoj mjeri u skladu sa *acquis* kako bi se blagovremeno vršile pripreme za potpuno preuzimanje regulative EU kada BiH postane članica te integracije.

U cilju poboljšanja rada poljoprivrednih platnih sistema u BiH, pokrenuće se inicijativa između relevantnih entitetskih i BD BiH i institucija na nivou BiH kako bi se izradio plan za postepenu harmonizaciju procedura i smjernica između svih nivoa upravljanja i usklađivanje sa onim koje se primjenjuje EU, kao dio pripremih aktivnosti za pretpristupne fondove.

Inicijative za institucionalno jačanje će biti nadopunjene podrškom programima stažiranja i stipendiranja radi promocije i privlačenje novih, mladih, talentovanih pojedinaca da se uključe u sektor javne administracije i upravljanja. Cilj će biti pokretanje programa koji će moći generirati buduće menadžere i voditelje sektora koji će biti potrebni u budućnosti kako se bude nastavljao proces integracije u EU i povećavala složenost i raspon regulatornih funkcija.

Cjelokupni cilj ovih institucionalnih procjena i dodatnih prilagodbi će unaprijediti učinkovitost i djelotvornost svih organizacionih jedinica i nivoa, te postepeno jačati veze i partnerstva među ključnim organizacijama javne uprave i privatnog sektora kao i sa lokalnim ruralnim organizacijama i razvojnim partnerima koji će biti uključeni u novoplanirane inicijative ruralnog razvoja.

Lista podmjera:

- 6.10.1 Jačanje kapaciteta i povećanje efikasnosti ministarstava i pripadajućih javnih institucija i organizacija u skladu sa ustavnim nadležnostima;
- 6.10.2 Usvajanje i harmonizacija propisa iz oblasti poljoprivrede na svim nivoima vlasti u skladu sa ustavnim nadležnostima;

- 6.10.3 Unapređenje struktura za upravljanje plaćanjima u poljoprivredi i ruralnom razvoju, te kontrolnih i koordinacijskih struktura i kapaciteta u skladu sa ustavnim nadležnostima;
- 6.10.4 Uspostavljanje sistema za praćenje i ocjenu javnih politika u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja;
- 6.10.5 Donošenje mjera za unapređenje vanjske trgovine poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima i zaštitu domaće proizvodnje na svim nivoima;
- 6.10.6 Unapređenje horizontalne i vertikalne institucionalne koordinacije i razmjene informacija između nadležnih tijela za poljoprivredu i ruralni razvoj sa drugim relevantnim sektorima u BiH u skladu sa ustavnim nadležnostima.

KRAJNJI KORISNICI: nadležne institucije u skladu sa ustavnim nadležnostima

ADMINISTRATIVNE PROCEDURE I KRITERIJ ODABIRA: Administrativne procedure i kriterij odabira propisuju institucije/donatori koji usmjeravaju sredstva u realizaciju ove mjere, a biće definisani odgovarajućim programima/pravnicima o isplati novčanih podsticaja.

INDIKATORI PRAĆENJA:

- Godišnja provjera vještina zaposlenog osoblja u institucijama;
- Broj novih kreiranih i usvojenih politika i procedura usklađenih sa EU;
- Broj novih, usklađenih zakona i provedbenih propisa koji su usvojeni;
- Finansijsko izvještavanje o upravljanju i praćenju javnih sredstava.

6.11. Multidisciplinarne aktivnosti

Generalni opis mjere: Problem starenja poljoprivrednih proizvođača je veoma izražen u cijeloj Evropi, a BiH nije izuzetak. Uprkos nedostatku poslova i veoma ograničenim mogućnostima zaposlenja, veoma mali broj mladih ljudi se opredjeljuje za poljoprivredu. Dugoročno gledano to može predstavljati problem, naročito ako se ima u vidu činjenica da u BiH kao ni u njenim entitetima i Brčko distrikta BiH nema inicijativa niti budžetske podrške kojom bi se mlade generacije ohrabrile da nastave (ili osnuju) djelatnost u poljoprivredi ili u ruralnim područjima. Osim ovog pitanja, postoji i drugi problem nedovoljne ravnopravnosti spolova i isticanja važnosti aktivne uloge žena u poljoprivrednom sektoru. U skladu sa postojećom praksom Evropske unije i približavanjem ZPP EU potreban je agilniji pristup ovim pitanjima u BiH.

Ključni aspekti pristupa i metode njegove provedbe: Neophodno je ohrabriti mlade ljude i žene da se više uključe u poljoprivrednu djelatnost kako bi se zaustavili rastući negativni trendovi. Podrška se treba osmisliti tako da se prilikom podnošenja zahtjeva za dobijanje određenih grantovskih sredstava prednost daje mladim ljudima, odnosno ženama ili na način da ta podrška bude posebno usmjerena na namjenske mjere.

Jednostavniji i povoljniji pristup ruralnim kreditima, jednostavnija kupovina zemljišta (ili prenos vlasništva na poljoprivredne proizvođače), povoljan pristup provođenju različitih mjera za ulaganje u poljoprivredna gazdinstva predstavljaju mjere kojima se mladi ljudi mogu ohrabriti da ostanu u ruralnim područjima i na svojim posjedima. Isto tako je veoma važno ohrabriti učešće mladih ljudi, odnosno žena u različitim udruženjima koja se bave pitanjima poljoprivrede i ruralnog razvoja.

Ostale multidisciplinarne teme obuhvataju agro-okoliš koji je eksplicitno obrađen kroz druge mjere, a koji će se generalno više obrađivati kroz promociju, obuku i certifikaciju proizvođača iz dobrih poljoprivrednih i okolišnih praksi. Ovdje se zapravo misli na *cross compliance* odnosno ispunjavanje zahtjeva vezanih za zaštitu okoline, održavanje plodnosti zemljišta, dobrobiti životinja i dr.

Podmjere:

- 6.11.1 Podrška mladim poljoprivrednicima i mladim preduzetnicima u ruralnim područjima;
- 6.11.2 Podrška ravnopravnosti spolova;
- 6.11.3 Podrška agro-okolišnoj zaštiti.

KRAJNJI KORISNICI: fizička i pravna lica upisana u RPG/RK, stanovništvo ruralnih područja, mladi i žene.

ADMINISTRATIVNE PROCEDURE I KRITERIJ ODABIRA: Administrativne procedure i kriterij odabira propisuju institucije/donatori koji usmjeravaju sredstva u realizaciju ove mjere, a biće definisani odgovarajućim programima/pravilnicima o isplati novčanih podsticaja.

INDIKATORI PRAĆENJA:

- Broj mladih poljoprivrednika;
- Broj mladih preduzetnika;
- Učešće žena u investicionim programima za poljoprivredna gazdinstva i diverzifikaciju ruralne ekonomije;
- Broj ugovora;
- Veličina poljoprivrednog zemljišta (ha) u okolišnim ugovorima;
- Broj određenih vrsta podržanih aktivnosti.

7. Indikativni akcioni plan

Detaljni akcioni planovi će se izrađivati godišnje

Tabela 7: Indikativni akcioni plan

#	Mjera	Podmjere	Rok											
			2018			2019			2020			2021		
			BiH	FBiH	RS	BDBiH	BiH	FBiH	RS	BDBiH	BiH	FBiH	RS	BDBiH
1	Direktna podrška poljoprivrednim proizvođačima	1.1 Direktna plaćanja stočarstvu i ribarstvu	x	x	x	x		x	x	x		x	x	x
		1.2 Direktna plaćanja u biljnoj proizvodnji	x	x	x	x		x	x	x		x	x	x
		1.3 Direktna plaćanja po jedinici inputa i outputa	x	x	x	x			x	x			x	x
		1.4 Direktna plaćanja za druge poljoprivredno-prehrambene proizvode	x	x	x			x	x				x	
2	Podrška investicijama poljoprivrednih preduzeća, proizvođačkih grupa i	2.1 Podrška investicijama u stočarstvu i ribarstvu	x	x	x	x		x	x	x		x	x	x
		2.2 Podrška investicijama u biljnoj proizvodnji	x	x	x	x		x	x	x		x	x	x
		2.3 Podrška investicijama u poljoprivrednu mehanizaciju	x	x	x	x		x	x	x		x	x	x

#	Mjera	Podmjere	Rok											
			2018			2019			2020			2021		
			BiH	FBiH	RS	BDBiH	BiH	FBiH	RS	BDBiH	BiH	FBiH	RS	BDBiH
prerađivača	2.4 Podrška izgradnji infrastrukture za navodnjavanje, odvodnjavanje i zaštitu od poplava		x	x	x	x		x	x	x		x	x	x
	2.5 Podrška uspostavljanju i razvoju proizvođačkih grupa (udruženja/udruga, zadruga i dr.)		x		x	x		x	x	x		x	x	x
	2.6 Podrška investicijama u proizvodnji energije iz biomase iz poljoprivrednog otpada;		x	x	x	x		x	x	x		x	x	x
	2.7. Podrška investicijama u infrastrukturu i opremu za skladištenje, preradu i marketing poljoprivredno-prehrambenih proizvoda		x					x	x			x	x	
	2.8. Promocija poljoprivredno-prehrambene trgovine i izvoza uključujući prisustvo na međunarodnim sajmovima i izložbama.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

#	Mjera	Podmjere	Rok											
			2018			2019			2020			2021		
3	Podrška stručnom usavršavanju, razvoju znanja i obezbjeđenju savjeta i informacija	3.1 Jačanje sistema stručnih službi za informisanje, službi za obuku i savjetodavnih službi kroz razvoj zajedničkih programa obuka, sistema certifikacije, portala za razmjenu znanja i praćenje i evaluaciju kvaliteta tog sistema 3.2 Podrška razvoju javnih i privatnih savjetodavnih usluga u poljoprivredi i ruralnom razvoju 3.3 Razvoj i jačanje sistema istraživanja u poljoprivredi i podrška praktičnim demonstracijama	BiH	FBIH	RS	BDBIH	BiH	FBIH	RS	BDBIH	BiH	FBIH	RS	BDBIH
				x	x	x			x	x		x	x	x
				x	x	x			x	x		x	x	x
4	Podrška razvoju ruralne infrastrukture i poboljšanje dostupnosti usluga seoskom stanovništvu	4.1 Podrška unapređenju dostupnosti javnih usluga u ruralnom području (javnog prevoza, obrazovanja, sistema zdravstvene i socijalne zaštite, kulturnih i sportskih sadržaja) 4.2 Podrška unapređenju javne infrastrukture u ruralnim područjima (putna infrastruktura, njijski putevi, protivgradna zaštita, vodosnabdjevanje,		x	x	x			x	x		x	x	x

#	Mjera	Podmjere	Rok											
			2018			2019			2020			2021		
			BiH	FBiH	RS	BDBiH	BiH	FBiH	RS	BDBiH	BiH	FBiH	RS	BDBiH
5	Podrška diverzifikaciji u ruralnim područjima	internet mreža, radio i TV signal, elektroosnabdjevanje, infrastruktura za upravljanje otpadom);												
		4.3 Podrška revitalizaciji stočnih i zelenih pijaca	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		4.4. Podrška istraživanjima i zaštiti prirodnog naslijeđa i kulturno-istorijskog naslijeđa.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		5.1 Podrška investicijama u diverzifikaciju aktivnosti vezanih za zapošljavanje na i van poljoprivrednog gazdinstva	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		5.2 Podrška investicijama za razvoj ruralnog turizma	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
5	Podrška pokretanju mikro-biznisa u ruralnim područjima (uključujući programe obuka i edukacija za pokretanje novog biznisa);	5.3. Podrška pokretanju mikro-biznisa u ruralnim područjima (uključujući programe obuka i edukacija za pokretanje novog biznisa);	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		5.4 Podrška razvoju društvenih organizacija i društvenih usluga u ruralnim područjima	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		5.5. Podrška osnivanju lokalnih akcionih grupa, izradi lokalnih razvojnih	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

#	Mjera	Podmjere	Rok											
			2018				2019				2020			
			BiH	FBiH	RS	BDBiH	BiH	FBiH	RS	BDBiH	BiH	FBiH	RS	BDBiH
6	Podrška razvoju javne infrastrukture kvaliteta i usluga u poljoprivredno-prehrambenom sektoru	strategija i upravljanju manjim projektima u lokalnim ruralnim zajednicama												
		6.1 Harmonizacija zakonodavstva u oblasti bezbjednosti hrane u skladu sa EU standardima i najboljim praksama kako bi se podržao razvoj konkurentnosti poljoprivredno-prehrambenih proizvođača	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		6.2 Postepena harmonizacija zakonodavstva i praksi sa politikom kvaliteta- EU PGI-PDO-TSG propisa- za uvođenje, registraciju i promoviranje PGI-PDO-TSG proizvoda i drugih shema kvaliteta	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		6.3 Podrška proizvođačima da se certificiraju po GLOBALGAP standardima		x	x	x		x	x	x		x	x	x
		6.4. Podrška proizvođačima da certificiraju integralnu proizvodnju (IP);		x	x	x		x	x	x		x	x	x
		6.5. Podrška proizvođačima i preradačima za ispunjavanje HACCP standarda, zahtjeva dobre higijenske		x	x	x		x	x	x		x	x	x

#	Mjera	Podmjere	Rok											
			2018			2019			2020			2021		
		prakse i međunarodnih trgovinskih i izvoznih standarda	BIH	FBiH	RS	BDBiH	BIH	FBiH	RS	BDBiH	BIH	FBiH	RS	BDBiH
		6.6. Podrška uvođenju sistema bezbjednosti i kvaliteta hrane i PGI-PDO-TSG proizvoda;	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		6.7. Unapređenje sistema, institucionalnih kapaciteta i službenih kontrola		x	x	x		x	x	x		x	x	x
		6.8. Jačanje kapaciteta za upravljanje kriznim situacijama u bezbjednosti hrane kapacitetima za odgovor i upravljanje hitnim slučajevima;	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		6.9. Jačanje laboratorijskih kapaciteta, uključujući ocjenu i odobrenje od strane nadležnih tijela.		x	x	x		x	x	x		x	x	x
7	Podrška sistemima i uslugama u veterinarskoj i fitosanitarnoj oblasti	7.1 Nastavak aktivnosti na harmonizaciji veterinarskog i fitosanitarnog zakonodavstva i praksi sa EU standardima i najboljim praksama kako bi se podržao razvoj konkurentnosti poljoprivredno-prehrambenih proizvoda ;	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		7.2 Jačanje kapaciteta nadležnih tijela i	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

#	Mjera	Podmjere	Rok											
			2018			2019			2020			2021		
			BiH	FBIH	RS	BDBIH	BiH	FBIH	RS	BDBIH	BiH	FBIH	RS	BDBIH
		inspekcija za veterinarstvo i fitosanitarnu oblast, u skladu sa EU zahtjevima, i najboljim praksama i definisanim ustavnim nadležnostima												
		7.3 Unapređenje sistema identifikacije životinja i sistema kontrole kretanja u skladu sa ustavnim nadležnostima	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		7.4 Unapređenje sistema službenih kontrola nadležnih organa za veterinarstvo i fitosanitarnu oblast u skladu sa ustavnim nadležnostima	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		7.5 Jačanje kapaciteta nadležnih institucija za upravljanje kriznim situacijama u slučaju bolesti životinja ili biljaka/hitni slučajevi/, izrada planova za nepredviđene situacije u skladu sa ustavnim nadležnostima	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		7.6 Jačanje IT kapaciteta i prikupljanja podataka u veterinarskoj, uzgojno-selekcijaskoj i fitosanitarnoj oblasti u skladu sa ustavnim nadležnostima	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		7.7 Jačanje laboratorijskih kapaciteta na osnovu procjene i prijedloga		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

#	Mjera	Podmjere	Rok											
			2018			2019			2020			2021		
			BiH	FBiH	RS	BDBiH	BiH	FBiH	RS	BDBiH	BiH	FBiH	RS	BDBiH
		nadležnih organa u skladu sa ustavnim nadležnostima												
		7.8 Priprema i implementacija programa podrške proizvodnji visokokvalitetnog sjemena i sadnog materijala u skladu sa ustavnim nadležnostima	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		7.9 Priprema i provedba programa podrške za zaštitu zdravlja bilja i korištenje i primjena proizvoda za zaštitu bilja	x	x	x	x		x	x	x		x	x	x
		7.10 Priprema i implementacija programa za zaštitu zdravlja životinja i unapređenje dobrobiti životinja	x	x	x	x		x	x	x		x	x	x
		8.1 Podršku proizvodnji, certifikaciji i kontroli organske proizvodnje na svim nivoima, u skladu sa najboljim praksama EU-a i zahtjevima tržišta	x	x	x	x		x	x	x		x	x	x
8	Podrška organskoj proizvodnji, zaštiti okoliša i smanjenje uticaja klimatskih promjena	8.2 Izrada i provedba programa praćenja poljoprivrednog zemljišta (plodnost, zagadenje, erozija, pretvorba, itd.) i stvaranje regulatornog okvira za učinkovito praćenje stanja	x	x	x	x		x	x	x		x	x	x

#	Mjera	Podmjere	Rok											
			2018			2019			2020			2021		
			BiH	FBIH	RS	BDBIH	BiH	FBIH	RS	BDBIH	BiH	FBIH	RS	BDBIH
		poljoprivrednog zemljišta;												
		8.3 Izrada i provedba pilot programa za razvoj područja sa prirodnim ograničenjima (manje povoljna područja)	x	x	x			x	x	x		x	x	
		8.4 Izrada i usvajanje programa revitalizacije za pašnjake i prirodne livade	x	x	x			x	x	x		x	x	
		8.5 Izrada i provedba programa za podršku očuvanju i održivom korištenju genetskih resursa (na primjer banke gena, terensko prikupljanje, botaničke bašte, itd.);	x	x	x			x	x	x		x	x	
		8.6 Podrška ciljanim programima za smanjenje učinaka klimatskih promjena na poljoprivrednu proizvodnju i inovativne akcije (npr. ulaganje u obnovljive izvore energije na poljoprivrednom gazdinstvu-sunčeva i geotermalna energija, energija na organski otpad i sl.);	x	x	x			x	x	x		x	x	x
9	Podrška razvoju administrativnog	9.1 Uspostavljanje, razvoj i održavanje harmoniziranih registara poljoprivrednih	x	x	x			x	x	x		x	x	x

#	Mjera	Podmjere	Rok											
			2018			2019			2020			2021		
	sektora i usluga informacione podrške	proizvođača u skladu sa ustavnim nadležnostima;	BiH	FBiH	RS	BDBiH	BiH	FBiH	RS	BDBiH	BiH	FBiH	RS	BDBiH
		9.2 Unapređenje i održavanje Sistema za identifikaciju i kretanje životinja u skladu sa ustavnim nadležnostima	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		9.3 Unapređenje i održavanje FADN - Mreže računovodstvenih podataka sa farmi u skladu sa ustavnim nadležnostima	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		9.4 Jačanje sistema i usluga za statistiku u poljoprivredi u skladu sa ustavnim nadležnostima	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		9.5 Uspostavljanje i održavanje Sistema za informisanje o poljoprivrednom tržištu (AMIS) u skladu sa ustavnim nadležnostima	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		9.6 Uspostava Sistema za identifikaciju zemljišnih parcela (LPIS) u skladu sa ustavnim nadležnostima	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		9.7 Uspostava Službe za predviđanje i izvištavanje u poljoprivredi (AFRS) u skladu sa ustavnim nadležnostima ;		x	x	x		x	x	x		x	x	x

#	Mjera	Podmjere	Rok											
			2018			2019			2020			2021		
10	Podrška razvoju kapaciteta institucionalnog upravljanja	9.8 Provedba poljoprivrednog popisa u skladu sa ustavnim nadležnostima	BiH	FBiH	RS	BDBiH	BiH	FBiH	RS	BDBiH	BiH	FBiH	RS	BDBiH
			x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		10.1. Jačanje kapaciteta i povećanje efikasnosti ministarstva i pripadajućih javnih institucija i organizacija u skladu sa ustavnim nadležnostima.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		10.2 Usvajanje i harmonizacija propisa iz oblasti poljoprivrede na svim nivoima vlasti u skladu sa ustavnim nadležnostima	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		10.3 Unapređenje struktura za upravljanje plaćanjima u poljoprivredi i ruralnom razvoju, te kontrolnih i koordinacijskih struktura i kapaciteta u skladu sa ustavnim nadležnostima	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		10.4 Uspostavljanje sistema za praćenje i ocjenu javnih politika u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		10.5 Donošenje mjera za unapređenje vanjske trgovine poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima i zaštitu domaće proizvodnje na svim nivoima;	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		10.6. Unapređenje horizontalne i	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

#	Mjera	Podmjere	Rok											
			2018			2019			2020			2021		
			BiH	FBiH	RS	BDBiH	BiH	FBiH	RS	BDBiH	BiH	FBiH	RS	BDBiH
		vertikalne institucionalne koordinacije i razmjene informacija između nadležnih tijela za poljoprivredu i ruralni razvoj sa drugim relevantnim sektorima u BiH u skladu sa ustavnim nadležnostima.												
11	Multidisciplinarnost aktivnosti	11.1 Podrška mladim poljoprivrednicima i mladim preduzetnicima u ruralnim područjima;	x	x	x	x		x	x	x		x	x	x
		11.2 Podrška ravnopravnosti spolova;	x	x	x	x		x	x	x		x	x	x
		11.3 Podrška agro-okolišnoj zaštiti	x	x	x	x		x	x	x		x	x	x

8. Indikativni budžetski okvir (2018-2021)

8.1. Ukupne budžetske alokacije

Potrebna sredstva za implementaciju aktivnosti predviđenih ovim dokumentom definisana su okvirnim finansijskim i strateškim dokumentima nadležnih institucija koji uključuju i budžetska i vanbudžetska sredstva (donatorska, kreditna).

Sredstva koja su predviđena u Budžetu Ministarstva spoljne trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine namijenjena su za finansiranje učešća na sajamskim i drugim manifestacijama u zemlji i inostranstvu u svrhu promovisanja domaće proizvodnje. S obzirom da se sredstva dodjeljuju i za poljoprivredu i ostale djelatnosti, navedeni iznos se odnosi na prosječan iznos sredstva dodijeljen za sajamske i druge manifestacije u posljednje tri godine, a koje su se odnosile na poljoprivredu.

Sredstva koja su planirana u Budžetu Ureda za veterinarstvo BiH odnose se na ugovorene usluge štampanje markica i kontrolu zaraznih bolesti. Dokumentom Okvirnog Budžeta 2018.-2020. za ove namjene planirano je povećanje.

Ukupne budžetske alokacije za Republike Srpske odnose se i na procjenu sredstava koja se dodjelju na nivou lokalnih zajednica.

Donatorska sredstva (uključujući i sredstva EU) predstavljaju nedostajuća sredstva za implementaciju postavljenih ciljeva i mjera uzimajući u obzir rast BDP od 3% čime bi se obezbijedilo i povećanje izdvajanja sredstva iz svih budžeta za poljoprivredu i ruralni razvoj. Učešće privatnih sredstva u realizaciji postavljenih ciljeva i mjera bazirano je na iskustvima sličnih inicijativa i aktivnosti u zemljama Zapadnog Balkana.

Tabela 8: Ukupne budžetske alokacije (KM)

Sve mjere	Mjere od 1 do 11				
Izvor	2018	2019	2020	2021	Total
MSTEO i UZV	1.796.000	1.796.000	1.796.000	1.796.000	7.184.000
Federacija BiH	91.500.000	114.200.000	127.500.000	141.000.000	474.200.000
Kantoni u FBiH	20.000.000	23.000.000	23.000.000	23.000.000	89.000.000
Republika Srpska	99.732.000	111.931.000	117.128.000	124.584.000	453.375.000
Brčko distrikt BiH	8.950.000	9.650.000	9.871.000	10.400.660	38.871.660
Ukupno BiH	221.978.000	260.577.000	279.295.000	300.780.660	1.062.630.660
EU	-	-	-	-	-
Donatori	10-15%	10-15%	10-15%	10-15%	10-15%
Privatna	13-17%	13-17%	13-17%	13-17%	13-17%

8.2. Budžetske alokacije po ciljevima

Tabela 9: Budžetske alokacije prema ciljevima (KM)

Cilj 1: Osiguranje stabilnosti dohotka i izjednačavanje uslova poslovanja sa okruženjem					
Izvor	2018	2019	2020	2021	Total
Federacija BiH	55.500.000	57.200.000	59.000.000	60.500.000	232.200.000
Kantoni u FBiH	16.000.000	16.000.000	16.000.000	16.000.000	64.000.000
Republika Srpska	62.365.000	65.735.000	69.230.000	73.375.000	270.705.000
Brčko distrikt BiH	7.500.000	7.650.000	7.803.000	7.959.060	30.912.060
Ukupno BiH	141.365.000	146.585.000	152.033.000	157.834.060	597.817.060
Donatori	-	-	-	-	-
Privatna	-	-	-	-	-
Cilj 2: Jačanje konkurentnosti poljoprivrede, šumarstva i ruralnih područja kroz povećanje nivoa investicija i unapređenje prenosa znanja i promoviranje inovacija;					
Izvor	2018	2019	2020	2021	Total
BiH - MSTE0	200.000	200.000	200.000	200.000	800.000
Federacija BiH	15.000.000	29.210.000	33.560.000	38.690.000	116.460.000
Kantoni u FBiH	0	0	0	0	0
Republika Srpska	25.056.375	26.209.500	26.569.750	25.613.375	103.449.000
BD BiH	950.000	1.140.000	1.368.000	1.641.600	5.099.600
Ukupno BiH	41.206.375	56.759.500	61.697.750	66.144.975	225.808.600
Donatori	10-15 %	10-15%	10-15%	10-15%	10-15%
Privatna	50-55%	50-55%	50-55%	50-55%	50-55%
Cilj 3: Unapređenje tržišnosti poljoprivredno-prehrambenih proizvoda kroz povećanje dodane vrijednosti, poboljšanje standarda kvaliteta i sigurnosti, i jačanje veza unutar lanaca vrijednosti;					
Izvor	2018	2019	2020	2021	Totals
UzV	1.596.000	1.596.000	1.596.000	1.596.000	6.384.000
Federacija BiH	7.500.000	8.490.000	11.040.000	14.310.000	41.340.000
Kantoni u FBiH	0	0	0	0	0
Republika Srpska	2.381.000	2.533.500	2.998.500	3.276.000	11.189.000
Brčko distrikt BiH	0	0	0	0	0
Ukupno BiH	11.477.000	12.619.500	15.634.500	19.182.000	58.913.000
Donatori	10-15%	10-15%	10-15%	10-15%	10-15%
Privatna	3-6%	3-6%	3-6%	3-6%	3-6%
Cilj 4: Održivo upravljanje prirodnim resursima i prilagodavanje klimatskim promjenama;					
Izvor	2018	2019	2020	2021	Total
Federacija BiH	420.000	950.000	1.180.000	1.350.000	3.900.000
Kantoni u FBiH	0	0	0	0	0
Republika Srpska	805.000	7.742.375	8.158.250	11.750.775	28.456.400
Brčko distrikt BiH	0	0	0	0	0
Ukupno BiH	1.225.000	8.692.375	9.338.250	13.100.775	32.356.400
Donatori	10-15%	10-15%	10-15%	10-15%	10-15%
Privatna	-	-	-	-	-

Cilj 5: Pобољшanje kvaliteta života u ruralnim područjima kroz ostvarivanje novih izvora prihoda i unapređenje fizičke infrastrukture, društvene uključenosti i dostupnosti javnih usluga;

Izvor	2018	2019	2020	2021	Total
Federacija BiH	5.700.000	9.650.000	11.490.000	13.770.000	40.610.000
Kantoni u FBiH	4.000.000	7.000.000	7.000.000	7.000.000	25.000.000
Republika Srpska	2.914.625	3.375.625	3.451.500	3.723.850	13.465.600
Brčko distrikt BiH	300.000	300.000	300.000	300.000	1.200.000
Ukupno BiH	12.914.625	20.325.625	22.241.500	24.739.850	80.275.600
Donatori	10-15%	10-15%	10-15%	10-15%	10-15%
Privatna	25-30%	25-30%	25-30%	25-30%	25-30%

Cilj 6: Unapređenje institucionalnih sistema i kapaciteta i harmonizacija pravnog okvira, iz oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja, na svim nivoima vlasti u skladu sa ustavnim nadležnostima, u pravcu postepenog približavanja zajedničkoj poljoprivrednoj politici EU.

Izvor	2018	2019	2020	2021	Total
Federacija BiH	7.380.000	8.700.000	11.230.000	12.380.000	39.690.000
Kantoni u FBiH	0	0	0	0	0
Republika Srpska	6.210.000	6.335.000	6.720.000	6.845.000	26.110.000
BD BiH	200.000	300.000	400.000	500.000	1.400.000
Ukupno BiH	13.790.000	15.335.000	18.350.000	19.725.000	67.200.000
Donatori	30- 50%	30-50%	30-50%	30-50%	30-50%
Privatna	-	-	-	-	-

IZVJEŠTAJ O ODRŽANIM JAVNIM KONSULTACIJAMA SA ZAINTERESOVANOM JAVNOŠĆU

TEMA

Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine

IZJAVA O SVRSI

Osnove za realizovanje politike ruralnog razvoja BiH određuju se Strateškim planom ruralnog razvoja. Strateškim planom BiH definišu se ciljevi ruralnog razvoja, utvrđuju programi, mjere i druge aktivnosti za postizanje ovih ciljeva, uspostavljaju mehanizmi monitoringa i evaluacije, te okvirno utvrđuju potrebna finansijska sredstva i procedure za njihovo korišćenje. Strateški plan BiH je osnova za usmjeravanje svih planova i programa ruralnog razvoja donesenih na svim nivoima vlasti u BiH.

OPIS TOKA KONSULTACIJA

Metode konsultacija	Statistika
Javne rasprave Datum početka 25.07.2017. Datum kraja 03.08.2017.	Broj učesnika: 133 Broj komentara: 51 Broj prijedloga: 68 Broj prihvaćenih prijedloga: 41
Metode konsultacija	Statistika
On line konsultacije Datum početka 14.07.2017 Datum kraja 22.08.2017	Broj učesnika: 4 Broj komentara: 2 Broj prijedloga: 0 Broj prihvaćenih prijedloga: 0

ZAKLJUČAK:

U periodu 25.07.-03.08.2017. godine, održane su četiri javne rasprave o Nacrtu strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: SP RR). Prva javna rasprava održana je u BD BiH 25.07.2017. godine, u organizaciji OPŠV BD, potom je 26.07.2017. godine, uslijedila javna rasprava za FBiH, u organizaciji FMPVŠ, javna rasprava za RS, održana je 27.07.2017. godine u organizaciji MPŠV RS, a za nivo BiH 03.08.2017. godine u organizaciji MSTEO.

U javnim raspravama ukupno je učestvovalo 133 predstavnika javne uprave, privrednog i civilnog sektora. Na svakoj Javnoj raspravi vođeni su zapisnici, u kojima su evidentirani opšti komentari na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH, kao i prijedlozi za izmjene i dopune teksta. Takođe učesnici su postavili mnogobrojna pitanja o Strateškom planu ruralnog razvoja, na koja su odmah dobili odgovore. Javne rasprave su takođe bile prilika za učesnike, da predstavnicima nadležnih institucija (MSTEO, FMPVŠ, MPŠV RS i OPŠV BD), postave i pitanja koja nisu direktno vezana za Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH, na koje su dobili usmene odgovore ili su upućeni da se informišu kod nadležnih službi.

Nakon završenih javnih rasprava, primljena su 3 e-mail-a i 0 dopisa sa komentarima i prijedlozima za izmjene i dopune teksta predmetnog dokumenta.

Komentari i prijedlozi izneseni na javnim raspravama, kao i oni dostavljeni putem dopisa i e-mail-ova sastavni su dio Aneksa ovog Izvještaja. Svi prijedlozi za korekciju tehničkih i pravopisnih grešaka su usvojeni.

Online konsultacije putem platforme e-konsultacije.gov.ba, održane su u periodu 14.07. – 22.08.2017. godine. Na platformi e-konsultacije, prijavljena su četiri učesnika, od kojih su dva dostavila prijedloge za izmjene i dopune Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja BiH.

VODITELJ KONSULTACIJA

Jelena Prorok

KOORDINATOR KONSULTACIJA

Faruk Hadžiomerović

Anex

Prikupljeni prijedlozi za izmjene i dopune Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja BiH

Opšti komentari

Komentar:

Šta znači modularni pristup u izradi SP RR?

Odgovor:

Prilikom izrade Nacrta SP RR uvažene su sve nadležnosti svih institucija na svim nivoima vlasti. Podaci su prikupljeni, analizirani i prikazani za FBiH, RS, BD i zbirno za BiH. Prilikom programiranja strateških ciljeva i mjera, kao polazna osnova koristili su se ciljevi i mjere prikazani u već izrađenim i usvojenim strategijama entiteta.

Komentar: SP RR BiH je vrlo uopšten, da li će takav dokument pomoći da se pređe sa sistema plaćanja po jedinici proizvodnje, na plaćanje po ha?

Odgovor:

Trenutni sistem podrške BiH poljoprivrednim proizvođačima, u mnogom se razlikuje od evropskog. SP RR je zamišljen kao dokument koji će doprinijeti postepenom prilagođavanju politika podsticaja u BiH, onima u EU.

Komentar:

Da li je predviđena podrška seoskom turizmu?

Odgovor:

Da, programirana je mjera 5.2. Podrška investicijama za razvoj ruralnog turizma.

Komentar:

Kako možemo dobiti cijeli SP RR BiH?

Odgovor:

Nacrt SP RR možete preuzeti sa web platforme www.ekonsultacije.gov.ba.

Prijedlog:

Predlaže se da se trenutnih podsticaja pređe na podršku dohotku poljoprivrednika. U EU akcenat se stavlja na mjere ruralnog razvoja i mi na putu pridruživanja moraćemo preći na takav sistem podrške.

Odgovor:

S tim u vezi je i pripremljen ovaj dokument, kao jedna od stepenica na putu prilagođavanja EU politikama podsticaja.

Komentar:

Predlaže se da se daju podsticaji za udruživanje poljoprivrednika i zadruga.

Odgovor:

Prepoznat je značaj udruživanja poljoprivrednih proizvođača i s tim u vezi je planirana mjera 2.5. Podrška uspostavljanju i razvoju podizvođačkih grupa (udruženja, zadruga i dr.).

Komentar:

Na koji način će SP RR doprinijeti unaprjeđenju poljoprivrede i dobrobiti seljaka. Da li je ovo još jedan dokument kojim se podstiču veletrgovci.

Odgovor:

Iluzorno bi bilo očekivati da će se svi problemi riješiti usvajanjem i implementacijom SP RR 2018-2021. To je kratak period da bi se poljoprivredni sektor u potpunosti oporavio ali očekujemo značajan napredak. Implementacija SP RR će biti monitorisana, o čemu će MSTEО jednom godišnje izvještavati Parlamentarnu skupštinu BiH

Komentar:

Istaknut je problem velikog nedostatka stočne krme, što za posljedicu ima skupu proizvodnju i nisku produktivnost. Sa druge strane imamo neiskorištene pašnjake, koje je potrebno rekultivisati. Povećanje stočarske proizvodnje je preduslov za unaprjeđenje stočarstva. Predlaže se da se uvede alpski model uzgoja stoke.

Odgovor:

Prijedlog je vrlo koristan. Nažalost napredak se ne može postići preko noći. Na ovom pitanju radi se kroz više aspekata, uključuje se savjetodavna služba da se unaprijedi znanje, ulaže se u mehanizaciju.

Komentar:

Traženo je pojašnjenje prijedloga budžeta za poljoprivredu u kantonalnim budžetima za 2018. godinu, budući da je to sada aktuelna aktivnost i da se već planiraju sredstva za narednu godinu. Nejasno je učešće kantona u prezentovanoj strukturi izdvajanja sredstava za implementaciju SP.

Odgovor:

Prijedlog budžeta je baziran na projekciji navedenoj u Strategija razvoja poljoprivrednog sektora ovog Federacije BiH za period 2006.-2010. i Programa ruralnog razvoja FBiH za period 2015.-2020. godine. Uključena su i sredstva za koje je planirano da izdvoje kantoni.

Komentar:

Odnos vlasti prema strateškim dokumentima je veoma površan, umjesto 6% za poljoprivredu se izdvaja samo 2-3% budžeta.

Odgovor:

Planirano je povećanje budžeta za poljoprivredu i RR ali svi smo svjesni da realizacija plana podložna promjenama i da ne prati uvijek strateške prijedloge.

Komentar:

Ko je ciljna grupa kada je riječ o podsticajima u SP RR?

Odgovor:

U okviru svake mjere definisani su korisnici. Generalno to su fizička i pravna lica upisana u RPG/RK, stanovništvo ruralnih područja, mladi, žene, nadležne institucije sa svih nivoa vlasti i sl.

Komentar:

Postoje nejasnoće vezano za definiciju "poljoprivrednog gazdinstva", ona koja su registrovana po Zakonu o obrtu i ona koja su upisana u Registar poljoprivrednih gazdinstava, to pitanje treba riješiti.

Odgovor:

Kada se u Nacrt SP RR navodi registrovano poljoprivredno gazdinstvo misli se na evidenciju Registra poljoprivrednih gazdinstava i klijenata.

Komentar:

Tokom prezentacije rečeno je da BiH nema Registar poljoprivrednih gazdinstava ne stoji. Postoji jedinstven Registar poljoprivrednih gazdinstava, koristi se isti softver, prikupljaju se isti podaci u bazama podataka za FBiH i RS, i oni se replikuju na nivou BiH.

Odgovor:

Ne tvrdimo da nema Registra, već da se podaci u potpunosti ne replikuju na BiH nivou.

Komentar:

Donošenje SP RR BiH je došlo u pravo vrijeme ali je najvažnije da se dokument implementira, da ne da sve ostane "mrtvo slovo na papiru" kao i druge strategije koje su ranije donošene.

Odgovor:

Svjesni smo činjenice da se Strateški dokumenti ne implementiraju u potpunosti. Političke odluke su van našeg opsega djelovanja. Nastojaćemo, koliko je u našoj moći, da se ovaj dokument ozbiljno shvati i implementira u što većoj mjeri.

Komentar:

Potrebno je sprovođenje poljoprivrednog popisa.

Odgovor:

Jedan od ciljeva SP RR je i privlačenje donatorske pomoći za projekte kao što je poljoprivredni popis. S tim u vezi predviđena je mjera 9.8. Provedba poljoprivrednog popisa.

Komentar:

Izrađen je Strateški plan i imamo strateške ciljeve, a da li postoji razrađen Operativni plan?

Odgovor:

Indikativni akcioni plan je integralni dio Nacrta SP RR. Istovremeno SP RR BiH je okvir u koga su integrisani strateški dokumenti entiteta, koji su opet praćeni detaljnim Akcionim planovima.

Komentar:

Nema segmenta razvoja poticaja u ruralna područja. U poticajima za poljoprivredu postoje nepotrebna ograničenja za proizvodnje, npr. za pšenicu na 250 ha ili soju na 100 ha. Znači, ako neko proizvede i prijavi više od 250 ha pšenice, odnosno više od 100 ha soje, tada neće dobiti podsticaj, za tu razliku povećane proizvodnje, što nije dobro.

Odgovor:

BiH je potpisala SSP i time se obavezala na postepeno prilagođavanje sa EU acquis-om, pa i onim dijelom koji se odnosi na poljoprivredu i ruralni razvoj. S tim u vezi u obavezi smo postepeno prilagoditi sistem podsticaja EU, odnosno preći sa plaćanja po jedinici plaćana, podršci dohotku poljoprivrednika.

Komentar:

Smatram da sadašnja osnovica obračuna poticaja prema ha i grlu nije dobra. Ja imam 11 ha plasteničke proizvodnje i imam veći prinos nego neko sa 20 ha. Imam 60 zaposlenih, investirao sam 10 miliona KM i nikada nisam dobio podsticaj, jer me država ne

prepoznaje. Predlažem da se podsticaji daju na osnovu količine proizvoda l i kg. Znae da smo imali problem sa šljivom, sada je problem sa malinama. Srbija traži da se sprovedu analize koje se mogu uraditi samo u Nemačkoj, za koje je potrebno po 20 dana, do tada malina trune na granici. Srbija na taj način kulturno blokira izvoz iz BiH. Ja izvozim papriku u Holandiju i Njemačku, kad izvozimo, u Holandiji ima prioritet paprika iz Holandije, jer je ta zemlja članica EU. Hajde da i mi koristimo iste mjere za uvoz proizvoda u BiH.

Odgovor:

Nacrtom SP RR predviđen je čitav niz mjera koje će doprinijeti zaštiti domaće proizvodnje. Počevši od razvoja zakonodavstva, institucija, graničnih kontrola, laboratorija i investicija u poljoprivredna gazdinstva.

Komentar:

Iz prikazanih podataka jasno je da BiH ima deficit poljoprivrednih proizvoda, mi ne moramo izvoziti. Hajdemo da mi svoje zdrave proizvode prodajemo u BiH, zašto da uvozimo otrovnu hranu. Poljoprivredni i prehrambeni proizvodi iz uvoza su često mnogo jeftiniji od domaćih, a kako je standard stanovništva nizak, cijena igra presudnu ulogu u kupovini. Zbog ovakve ekonomske situacije u BiH i otvorenog tržišta, trgovci pronalaze interes u uvozu jeftine robe koju lako prodaju.

Odgovor:

Unapređenjem životnog standarda stanovništva, povećaće se domaća potražnja za zdravom hranom. Cilj SP RR BiH je unapređenje konkurentnosti, za šta je predviđen čitav niz mjera.

Komentar:

Podnio sam zahtjev za podsticaje za vrijeme ministra Lijanovića, nikada ništa nisam dobio, nikakav odgovor, ništa.

Odgovor:

Nije relevantno za sadržaj ovog dokumenta.

Komentar:

Podnio sam zahtjev za kredit u Razvojnoj banci, ništa nisam dobio. Stranačke osobe dobijaju podsticaje i razvojne kredite da prave kuće, a ja ne mogu dobiti kredit za proizvodnju ni od razvojne banke, ni od privatne banke. Mogu podići kredit samo kod mikro kreditne organizacije sa ekstremnim kamatama.

Odgovor:

Nije relevantno za sadržaj ovog dokumenta.

Komentar:

Uvozi se meso sumnjivog kvaliteta iz Holandije, a ja naši poljoprivrednici ne mogu prodati svoju proizvode. Ako hoću da izvezem svoje meso mogu prodati samo jednom nakupcu. Šta je to ako nije monopol.

Odgovor:

Nije relevantno za sadržaj ovog dokumenta.

Komentar:

Izraženo je mišljenje da prikazani podaci ne odražavaju tačno stanje na terenu, kako po pitanju obradivih površina, tako i po pitanju količina proizvoda.

Odgovor:

U izradi Nacrta SP RR korišteni su zvanični podaci koji su preuzeti od agencija za statistiku i nadležnih ministarstava.

Komentar:

Predloženo je da se podstiče rađanje djece na selu, na način da se uvede dječiji doplati za svu djecu rođenu na selu, 100 KM za prvorodeno dijete, 200 KM za drugorođeno, 300 KM za treće dijete i tako dalje.

Odgovor:

Nizak natalitet je problem za cijelu Republiku Srpsku, a u ruralnim područjima je to još izraženije pitanje. Dječiji doplati nije pitanje na koje se može dati odgovor u okviru SP RR BiH.

Komentar:

Nedostaje mjera za zaštitu domaće proizvodnje. Da bi ljudi živjeli na selu mora im se omogućiti da prodaju ono što proizvedu. Predlaže da se uvedu mjere zaštite od prekomjernog uvoza, barem u periodu kada dopijevaju naši proizvodi, kao što je sada lubenica.

Odgovor:

Nadležne institucije su svjesne problema, stoga su i predviđene mjere za podizanje konkurentnosti, kao i mjera za unaprijeđene vanjske trgovine poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima i zaštitu domaće proizvodnje na svim nivoima (mjera 10.5.).

Komentar:

Traženo je pojašnjenje da li se prikazani podaci za mlijeko odnose samo na mlijeko ili uključuju i mliječne proizvode.

Odgovor:

Podaci o uvozu i izvozu, tzv. tarifni brojevi, ne odnose se samo na jedan proizvod, već na grupe sličnih proizvoda, tako i podaci o mlijeku ne uključuju samo količinu mlijeka već i mliječnih proizvoda.

Komentar:

Istaknut je da zvanična statistika ne vodi evidenciju o zasijanim travnim površinama. Na terenu je jasno da poljoprivrednici uzgajaju travne smjese i biljnu masu za pripremu sjenaža. Takođe podaci o uvozu sjemenskog materijala potvrđuju značaja uvoz sjemena za travne smjese. U više navrata je sugerisano agencijama za statistiku da dopune svoje obrasce za prikupljane podataka ali nismo naišli na razumijevanje i koristimo ovu priliku da ponovo pozovemo da se ovaj problem riješi.

Odgovor:

Često se susrećemo sa problemom da ne postoji zvanična statistika o određenim vrstama proizvoda. O prijedlogu će biti upoznate statističke agencije.

Komentar:

Naša organizacije (CERDA), učestovala je u organizaciji i održavanju 5 radionica, na 5 različitih mjestima, za 5 različitih sektora, kako bi dali smjernice za izradu Nacrta SP RR. Prikupili smo dosta prijedloga, za koje sam vidio da su u dobrom dijelu uključeni u Nacrt SP RR. Sada kada smo izradili dokument, vidjeli smo da nije tako komplikovano, nije mi jasno što to ranije nismo uradili. Pozivam na dalju saradnju i da ne zaboravite privatni i nevladin sektor. Mi imamo kapaciteta i želju za saradnjom. Prilikom planiranja

proizvodnje treba uzeti u obzir i agroekološke zone. Sada tržište diktira proizvodnju. Tržište je slobodno i to je razumljivo. Ali strateško planiranje poljoprivredne proizvodnje mora postojati i u tome moramo uzeti u obzir agroekološke uslove, tradiciju, znanje i tehnološku opremljenost naših poljoprivrednika.

Odgovor:

U izradi entitetskih strateških dokumenta, nadležne institucije su primijenile pristup bottom up. U izradi SP RR krenulo se od rezultata koje su postigli entiteti, odnosno primijenili smo pristup od sredine na gore, da bi se došlo do ovog sveobuhvatnog dokumenta.

Komentar:

Mi smo izvršili uvid u Nacrt SP RR i mogu reći da je dokument dobar. Da sada ne bi uzimali vrijeme, mi ćemo dostaviti naše komentare u pismenoj formi.

Odgovor:

Komentar ne zahtijeva konkretno objašnjenje.

Komentar:

Čestitam na izradi Nacrta SP RR, smatram da je kvalitetno izrađen dokument. Mi imamo par tehničkih primjedbi koje ćemo vam dostaviti u pismenoj formi. Analiza je napravljena studiozno i to sam želio naglasiti. Stočarska proizvodnja posebno u FBiH, ima vrlo veliku šansu, pogotovo ako se ima u vidu struktura poljoprivrednog zemljišta. RS ima Strategiju za razvoja stočarstva, gdje se preporučuje uzgojni sistem krava-tele. U RS pašnjaka ima 30 %, a u FBiH 56%, a Federacija nema ovakav jedan dokument. Predlažem da Federacija izradi strategiju razvoja stočarstva i da pruži dodatnu podršku stočarsku proizvodnji.

Odgovor:

Komentar ne zahtijeva konkretno objašnjenje.

Komentar:

Dobro je izrađen dokument. Istakla bi nepovoljan položaj žena u poljoprivredi, što je prikazano i u analizi. Predlažem da svi indikatori budu prikazani prema spolu (vlasništvu zemljišta, nosioci poljoprivrednih gazdinstava i sl.).

Odgovor:

Nakon usvajanja Strateškog plana ruralnog razvoja, MSTEО će u saradnji sa FMPVŠ, MPŠV RS i OPŠV BD razviti okvir za monitoring i evaluaciji implementacije SP RR. Ukoliko bude bilo tehničkih mogućnosti za prikupljanje monitoring podataka prema spolu, isto će biti izvršeno i prikazano u izvještajima.

Komentar:

Kakva je uloga LAG-ova u ovoj Strategiji? LAG-ovi mogu da ostvare pravo na podsticaje.

Odgovor:

Činjenica je da LAG-ovi rade na terenu i najbolje poznaju potrebe lokalnog stanovništva te je njihovo mišljenje o ovom dokumentu je vrlo važno. Evidentno je da se finansijska podrška nadležnih entitetskih institucija LAG-ovima smanjuje, i u tom kontekstu očekuje se da donatorska podrška, bude više usmjerena prema LAG-ovima. U narednom periodu programiranja, u izradi kvalitetnih programa i projekata, uloga LAG-ova je ključna.

Komentar:

Čestitam na izradi dokumenta. I našoj Agenciji (FIPA), će biti vrlo koristan. U zadnje vrijeme pokazan je značajan interes za ulaganja u sektor poljoprivrede i prehrambene industrije. Nama će biti od velike koristi u promovisanju potreba za izlaganje.

Odgovor:

Komentar ne zahtijeva konkretno objašnjenje.

Komentar:

Pozdravljam izradu dokumenta. Dokument je vrlo značajan za unaprjeđenje sektora i uvrštavanje sektora poljoprivrede i RR u podršku EU. Očekuje se da dokument doprinese unapređenju konkurentnosti sektora. FMPVŠ će pružiti potpunu podršku implementaciju SP RR, kao što je pružio i izradi dokumenta.

Odgovor:

Komentar ne zahtijeva konkretno objašnjenje.

Komentar:

Sretni smo što je dokument izrađen. Svi govornici su istakli da je dokument potreban nama, našim poljoprivrednicima, a da je njegov značaj u procesu EU integracija sekundarni interes.

Odgovor:

Komentar ne zahtijeva konkretno objašnjenje.

Komentar:

Izrada Nacrta SP RR je dobar korak i pozdravljam njegovu pripremu. Predlažem da organska proizvodnja zauzme značajno mjesto jer pruža dobru osnovu za ekonomski razvoja. Ističem da nemamo zakon o organskoj proizvodnji na nivou BiH, i predlažem da se njegova izrada ugradi u SP RR.

Odgovor:

U okviru mjere 6.8. predviđena je podrška proizvodnji, certifikaciji i kontroli organske proizvodnje na svim nivoima, u skladu sa najboljim praksama EU-a i zahtjevima tržišta, i u skladu sa nadležnostima u ovoj oblasti.

Komentar:

Povezanost predložene strategije SP RR sa već donesenim dokumentima ili zaključcima Vijeća ministara, entitetskih vlada bi morala da bude jasna i vidljiva, što je i urađeno djelomično. S tim u vezi na svim nivoima vlasti je usvojen „Akcioni plan za realizaciju prioriteta iz izvještaja BiH za 2016“ sa zaduženjima u skladu sa SSP. U ovom akcionom planu (tačka 54. i 55.) su usvojene aktivnosti za prevazilaženje nejasnoća iz preambule ovog dopisa u vezi veterinarske politike, kao i fitosanitarne politike a upravo tačka 53. iz navedenog dokumenta tiče se strategije SP RR.

Odgovor:

Kao polaznu osnovu za izradu SP RR korišteni su planski dokumenti usvojeni na nivou BiH, entiteta i BD.

Komentar:

Sugerišem da se u strategiji SP RR uvrste tekstovi iz odgovora na pitanja za EU iz poglavlja 11, 12 i 27; gdje se može sagledati trenutno stanje u ovoj oblasti. Npr. Stanje po pitanju genetičkih resursa, biodiverziteta, savjetodavnom radu sa farmerima i slično. Što bi se moglo iskoristiti za nadogradnju „Analize stanja“ u PSRR.

Odgovor:

U izradi Nacrta SP RR, korištene su zvanični podaci, koje su dostavile nadležne institucije, koje su takođe uključene u izradu odgovora na Upitnik EK.

Komentar:

Smatram da bi SP RR u poglavljima 4. i 5. kod strateških vizija i mjera trebao sadržavati plan kako dalje koristiti raspoložive resurse i sve to izraziti u nekim mjerama u određenom vremenskom razdoblju. Mislim da trenutno „lutamo“ u viziji kako da iskoristimo poljoprivredno zemljište. Maline npr. se sade bez plana i vizije i oduzimaju najbolje zemljište za stočarsku proizvodnju ili neku drugu biljnu proizvodnju. Sada su malinari u problemima sa plasmanom! U tom smislu smatram da stočarstvo treba da bude strateška oblast u poljoprivredi BiH, ne zanemarujući ostale proizvodnje, a za to bi trebalo planirati određene resurse u poljoprivrednom zemljištu (neki vid proizvodne reonizacije). Ovo je važno i zbog samih poljoprivrednih proizvođača da mogu planirati svoje investicije u budućnosti uz saznanje da će ih država (ova i druge strategije) sigurno podržavati u njihovom odabiru poljoprivredne proizvodnje. Tako da donesene „strategije“ imaju i neki vid odgovornosti i obaveze za one koji je donose.

Odgovor:

SP RR je dokument koji daje osnovu za sveobuhvatan razvoj ruralnih područja, a sa tim u vezi i svih oblasti poljoprivredne proizvodnje.

Komentar:

Smatram da bi bilo bi dobro kada bi SP RR dao određenu projekciju za dati vremenski period i viziju koja je pretvorena u SMART ciljeve. Šta će se desiti na kraju perioda? Koliko je to povećanje svih ciljeva koji su mjerljivi ?

Odgovor:

Odgovor na slabosti i prijetnje sektoru poljoprivrede i ruralnog razvoja u BiH, koji su identifikovani u SWOT analizi, sadržani su u poglavlju 5. Strateški ciljevi i mjera i poglavlju 6. Strateške mjere. Plan za realizaciju mjera, nosioci i rokovi realizacije su sadržani u poglavlju 7. Indikativni akcioni plan.

Komentar:

Čitajući prijedlog SP RR primjetio sam da postoje ciljevi ali nisu mjerljivi i ne vidi se jasan odgovor kako do njih doći. Trebalo bi zadati krajnji cilj izražen kao povećanje: u broju stoke, farmi, prerađivačkih kapaciteta, novouposlenih u poljoprivredi, povećanje turističke ponude, zasijanih površina... Kako i ko će pisati projektne prijedloge za IPA fondove kao i drugi odgovori o načinu izvršenja zadatih ciljeva.

Odgovor:

U poglavlju 6. Strateške mjere, za svaku programiranu mjeru, navedeni su krajnji korisnici mjere i indikatori za praćenje realizacije mjere. Nakon usvajanja SP RR, MSTEО će u saradnji sa nadležnim entitetskim ministarstvima i BD, vršiti monitoring i evaluaciju implementacija SP RR i o istom izvještavati Savjet ministara BiH, na godišnjem nivou.

Komentar:

Dokument omogućava dovoljan opšti sektorski okvir koji omogućava širu pristup sektorskim intervencijama. Uopšte ne vjerujemo da sadrži nešto što bi moglo ugroziti njegovu upotrebljivost. Naprotiv, mi smatramo da je to kvalitetan dokument koji bi zaista mogao da predstavlja korak naprijed. Uz dužno poštovanje ustavnih nadležnosti u sektoru, snažno vjerujemo da će svi nadležni akteri osigurati koherentnost politike i njeno finansiranje iz odgovarajućih budžeta. Dokument može uključivati upućivanje na međusobno reviziju strategije, kako bi se moguće uskladiti vremenski rok sa donatorskim finansiranjem.

Odgovor:

Komentar je generalne konstatacije i ne zahtjeva konkretan odgovor.

Prijedlozi za izmjene i dopune teksta

Prijedlog:

Šta se misli kod formulacije "visok nivo saradnje između javnog i privatnog sektora", da li je termin "javni sektor", u stvari "javna uprava" ako jeste, onda to treba preformulisati u tekstu.

Odgovor:

Da misli se na javni sektor. Prijedlog je prihvaćen i izraz „javna uprava“ je upisan u tekst SP RR.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova

1. Uvod

Prijedlog:

Predlaže se dopuna rečenice: „Takođe, dokument je baziran i na temeljnoj analizi postojećeg stanja cjelokupnog sektora. Naprijed navedeni strateški dokumenti kao i sektorske analize koje je finansirala Evropska unija, a realizovao FAO, pružili su čvrste ulazne parametre i osigurali dobar temelj za opravdano i prikladno ciljane mjere“.

Odgovor:

Prijedlog je usvojen i dopunjena je rečenice: „Takođe, dokument je baziran i na temeljnoj analizi postojećeg stanja cjelokupnog sektora. Naprijed navedeni strateški dokumenti kao i sektorske analize koje je finansirala Evropska unija, a realizovao FAO, pružili su čvrste ulazne parametre i osigurali dobar temelj za opravdano i prikladno ciljane mjere“.

Prijedlog:

Referenca vezana za bescarinski pristup je pogrešna, zbog toga što se takav pristup (i) je veoma djelimičan (odnosi se na samo nekoliko proizvoda i specificiranih količina), i (ii) odnosi se na tradicionalnu trgovinu sa Hrvatskom, koja je bila bescarinska trgovina i prije ulaska Hrvatske u EU. Predlaže se da se rečenica izbriše ili da se preformuliše: „Integracijom regionalnog tržišta i uvođenjem bescarinskog pristupa zemljama EU na tržište BiH, stvara se konkurentski pritisak, koji će imati širok raspon implikacija na poljoprivrednu proizvodnju i ruralnu privredu u BiH“.

Odgovor:

Prijedlog je djelimično prihvaćen, rečenica je preformulisana i glasi: „Integracijom regionalnog tržišta, uvođenjem bescarinskog pristupa zemljama članicama, u procesu pristupanja EU, na tržište BiH, stvara se konkurentski pritisak, koji će imati širok raspon implikacija na poljoprivrednu proizvodnju i ruralnu privredu u BiH“.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova

2.1. Značaj poljoprivrede u ekonomiji BiH

Komentar:

Tako npr. na strani 11. u pretposljednem pasusu stoji, citiram, „da se pokrivenost izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda uvozom poboljšava, ali sporo (2006. godine 14,0%, a 2015. godine 29,4% -Vanjsko trgovinska komora BiH)“. Mislilo se vjerovatno na pokrivenost uvoza izvozom i tako bi to trebalo da piše.

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i rečenica glasi: „Dostupni trgovinski podaci pokazuju da se pokrivenost uvoza izvozom poljoprivredno-prehrambenih proizvoda poboljšava, ali sporo (2006. godine 14,0%, a 2015. godine 29,4% -Vanjsko trgovinska komora BiH)“.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova

2.2. Prirodni resursi kao osnova poljoprivredne proizvodnje

Prijedlog:

U fusnoti obrazložiti izraz „klimatske promjene“. Predlaže se da obrazloženje glasi: „Klimatske promjene su dugotrajne promjene u statističkoj raspodjeli klimatskih faktora, u vremenskom periodu od desetaka do miliona godina. To može biti promjena u prosječnim klimatskim elementima ili promjena raspodjele klimatskih događaja s obzirom na prosječne vrijednosti, ili pojava sve više krajnjih vremenskih događaja. Klimatske promjene se mogu odnositi na određene posebne regije ili se može odnositi na cijelu Zemlju. U zadnje vrijeme, posebno u vezi sa zaštitom prirodnog okoliša, klimatske promjene se obično odnose na današnje promjene klime. Posebno se to odnosi na sve veći ljudski uticaj na klimatske promjene, koji je povezan s današnjim globalnim otopljenjem. Modifikatori klime su klimatski faktori – oni pojačavaju ili slabe veličinu ili intenzitet klimatskih elemenata, a to su: Zemljina rotacija, Zemljina revolucija, zemljopisna širina, nadmorska visina, raspodjela kopna i mora, udaljenost od mora, morske struje, reljef, jezera, atmosfera, tlo i vegetacija, čovjek.“

Odgovor:

Prijedlog nije prihvaćen jer okvir dokumenta ne ostavlja prostor za detaljno definisanje svih izraza korištenih u tekstu.

Prijedlog:

Predlažemo da se u dokument unese označeni tekst jer ispada da nema nikakvih mogućnosti za navodnjavanje u FBiH, a to nije tačno. Predlaže se da tekst glasi: „Osiguranje vode za potrebe navodnjavanja stoga treba rješavati u okviru izgradnje višenamjenskih akumulacija ili preraspodjelom voda u okviru postojećih akumulacija.

Odgovor:

Prijedlog teksta se prihvata u potpunosti i glasi: „Osiguranje vode za potrebe navodnjavanja stoga treba rješavati u okviru izgradnje višenamjenskih akumulacija ili preraspodjelom voda u okviru postojećih akumulacija.

Prijedlog:

Tekst RS i FBiH nije harmonizovan, kao i kod RS za FBiH treba navesti riječne slivove. Upisati tekst:“ Teritorija FBiH podijeljena je u dva vodna područja: vodno područje rijeke Save i vodno područje Jadranskog mora. Zbog raskoraka između rasporeda padavina i potreba za vodom u toku vegetacije na prostoru FBiH neophodno je pronaći načine za nadoknadu nedostajuće vode u ključnim razdobljima. Nema tačnih podataka o navodnjavanjem površinama u FBiH budući da su sistemi koji su postojali prije rata djelomično ili potpuno devastirani. Imajući u vidu da je izostanak navodnjavanja jedno od glavnih proizvodnih ograničenja pri uzgoju poljoprivrednih kultura, u FBiH izrađen je projekt “Osnove uređenja zemljišta – program navodnjavanja i program okrupnjavanja posjeda u Federaciji BiH”. U okviru projekta planirano je detaljno snimanje stanja postojećih sistema za navodnjavanje, a u konačnici je predviđeno povećanje površine poljoprivrednog zemljišta pod sistemima za navodnjavanje na 30.000 ha do 2021. godine, što bi onda činilo 4% obradivog poljoprivrednog zemljišta u FBiH. Imajući u vidu da je 1990. godine u cijeloj BiH navodnjavano 11.660 ha, ovo je vrlo ambiciozan plan”.

Odgovor:

Prijedlog teksta se prihvata u potpunosti i glasi: "Teritorija FBiH podijeljena je u dva vodna područja: vodno područje rijeke Save i vodno područje Jadranskog mora. Zbog raskoraka između rasporeda padavina i potreba za vodom u toku vegetacije na prostoru FBiH neophodno je pronaći načine za nadoknadu nedostajuće vode u ključnim razdobljima. Nema tačnih podataka o navodnjavanjima površinama u FBiH budući da su sistemi koji su postojali prije rata djelomično ili potpuno devastirani. Imajući u vidu da je izostanak navodnjavanja jedno od glavnih proizvodnih ograničenja pri uzgoju poljoprivrednih kultura, u FBiH izrađen je projekt "Osnove uređenja zemljišta – program navodnjavanja i program okrupnjavanja posjeda u Federaciji BiH". U okviru projekta planirano je detaljno snimanje stanja postojećih sistema za navodnjavanje, a u konačnici je predviđeno povećanje površine poljoprivrednog zemljišta pod sistemima za navodnjavanje na 30.000 ha do 2021. godine, što bi onda činilo 4% obradivog poljoprivrednog zemljišta u FBiH. Imajući u vidu da je 1990. godine u cijeloj BiH navodnjavano 11.660 ha, ovo je vrlo ambiciozan plan."

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova

2.3. Šumarstvo

Komentar:

Potpuno asimetrični podaci u odnosu na RS: "Ukupna površina prekrivena šumama u FBiH iznosi 1.465.600 ha, odnosno 56,2% od ukupne površine FBiH. Od toga, ukupna površina dostupnih šuma proizvodnog karaktera iznosi 1.028.700 ha, odnosno oko 39,4% od ukupne površine FBiH. Radi većih površina šibljacka i goleti udio šuma i šumskih zemljišta u ukupnoj površini FBiH je nešto veći i iznosi 64,9%". U državnom vlasništvu je 982.893 ha, odnosno 77% šumskih površina, a privatnih šuma bez šumskog zemljišta je 281.965 ha, odnosno 22%, dok je 17.554 ha ili 1% površina uzurpirano.

Čitav dokument je prepun ovakvih primjera asimetričnosti: gdje su podaci o državnim i privatnim šumama za FBiH?

Odgovor:

Za izradu Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja BiH, korišteni su zvanični statistički podaci nadležnih institucija. Međutim sve institucije ne prikupljaju istu vrstu podataka, stoga za jedan entitet ili BD BiH posjedujemo podatke, a za drugi ne. Važno je naglasiti da u kontekstu ovog dokumenta mogu biti upotrijebljeni samo podaci provjerene tačnosti, stoga podaci iz nezvaničnih izvora ne mogu biti upotrijebljeni.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova

2.4.1. Biljna proizvodnja

Prijedlog: Brisati rečenicu kao nepotrebnu: "U RS stanje je bilo nešto bolje nego u FBiH, ali i dalje nepovoljno kada se govori o iskorištavanju oraničnih zemljišnih resursa".

Odgovor:

Prijedlog prihvaćen i obrisana je rečenica: "U RS stanje je bilo nešto bolje nego u FBiH, ali i dalje nepovoljno kada se govori o iskorištavanju oraničnih zemljišnih resursa".

Komentar:

S obzirom da je FBiH pretežno brdsko planinske konfiguracije terena, veći dio livada i pašnjaka BiH je na području FBiH, a iz teksta se stiče obrnut utisak: "U BiH su značajne površine prirodnih livada i pašnjaka (1,05 miliona ha). Ovaj resurs je u funkciji stočarstva i nedovoljno je iskorišćen. Ako se ovom pridodaju i sijane livade, dobije se podatak da u

BiH ima oko 2,3 ha livada i pašnjaka po jednom uslovnom grlu stoke. S obzirom da je došlo do širenja livada i pašnjaka nauštrb obradivih površina i istovremenog smanjenja broja stoke i učešća kabaste stočne hrane u njenoj ishrani, sve veće površine prirodnih livada i pašnjaka se ne koriste produktivno u funkciji stočarske proizvodnje, a iz krajnosti da one mogu biti preopterećene prečestim košenjem i ispašom, došlo se u drugu krajnost da se sve više tih površina zapušta“.

Odgovor:

Komentar nije ocijenjen kao relevantan.

Prijedlog:

Dodati rečenicu: „FBiH ima značajne površine prirodnih livada i pašnjaka (701 hiljada ha)“.

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i dodata je rečenica: „FBiH ima značajne površine prirodnih livada i pašnjaka (701 hiljada ha)“.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova

2.4.2. Stočarska proizvodnja

Komentar: S obzirom da je FBiH pretežno brdsko planinske konfiguracije terena, veći dio livada i pašnjaka BiH je na području FBiH, a iz teksta se stiče obrnut utisak:” Uzimajući u obzir raspoloživost prirodnih resursa i broj poljoprivrednih proizvođača koji se bave stočarstvom, ova proizvodnja ima veliki značaj za poljoprivredu u BiH, posebno u FBiH. Dominantni udio livada i pašnjaka u FBiH (60,6%, prosjek za period 2006.-2015.) i značajno učešće u RS (35,1%, prosjek za period 2006.-2015.) u poljoprivrednim površinama predstavlja resurs na kojem je moguće bazirati njen dalji razvoj. Kod analize proizvodnje stočarskih proizvoda polazište je broj stoke po pojedinim vrstama i kategorijama“.

Odgovor:

Komentar nije ocijenjen kao relevantan.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova

2.5. Opremljenost poljoprivrednih gazdinstava

Prijedlog:

U prijeratnom periodu mali farmeri bili su organizovani preko kooperantskih organizacija i državnih preduzeća. Nabavka poljoprivredne mehanizacije bila je na kreditnoj osnovi sa otplaćivanjem na paritetu proizvedenog mlijeka, mesa i proizvoda iz biljne proizvodnje. U tom periodu tehnička opremljenost poljoprivrednim mašinama u 1991. godini za cijelu BiH iznosila je 92.117 jednoosovinskih i dvoosovinskih traktora (S. Z. R BiH, 1991), što u odnosu na raspoložive oranične površine BiH (1.023.000 ha) iznosi 11 ha po jednom traktoru.

U ratnim dešavanjima nastale su značajne štete na poljoprivrednoj mehanizaciji, stočnom fondu i zemljištu. Prema nekim podacima oštećeno je između 50-70% poljoprivredne mehanizacije (PIU, 1996) i 5,25% poljoprivrednog zemljišta.

Po završetku ratnih dejstava pokrenut je program obnove poljoprivrede u kojem su uzele učešće mnoge humanitarne organizacije i državne institucije. Prema istraživanjima (Škaj i dr. 1999) na području FBiH konstatovano je 12.750 jednoosovinskih i 10.232 dvoosovinskih traktora, što u ukupnom broju u odnosu na raspoložive oranične površine po jednoj pogonskoj mašini iznosi 20 ha.

U Bosni i Hercegovini implementirani su razni humanitarni i komercijalni programi nabavke poljoprivrednih mašina ali još uvijek nisu sistematizovani podaci o načinu korištenja tih mašina. Dosadašnja saznanja ukazuju da je iskorištenost poljoprivrednih mašina mala, i da se to odražava na zastarijevanje, nizak nivo pouzdanosti i visoke troškove održavanja. Prosječna starost traktora je 27 godina.

Kupovna moć farmera je veoma mala i preferiraju polovnu mehanizaciju ili novu koja je tehnološki zastarjela i lošeg kvaliteta.

Za modernizaciju poljoprivredne mehanizacije mora se razumjeti struktura korištenja poljoprivrednih traktora, a koja je usko povezana sa karakteristikama poljoprivrednog gazdinstva. Veličina posjeda, proizvodna orijentacija i ostale karakteristike gazdinstva utiču na obim i strukturu rada poljoprivrednih traktora. Generalne mjere koje bi unaprijedile ovaj sektor bile bi sljedeće:

- Da se poveća iskorištenost traktora, jer 23% traktora radi ispod 100 sati godišnje, 43% između 100-200 sati i preko 200 sati 34% traktora, farmerima treba obezbijediti jeftinije energente (plavi dizel) i jeftinije repromaterijale za proizvodnju (sjeme, zaštitna sredstva, min. gnojiva...). Traktor bi trebao da radi 1000 sati po jednoj godini. Manji broj sati dovodi do tehnološke zastarjelosti poljoprivredne mehanizacije.
- Tehnička obrazovanost rukovaoca traktora je loša, te bi je trebalo unaprijediti kroz pohađanje specijalnih kurseva za traktoriste (Pravilno podešavanje i rukovanje sa prskalicama, plugovima, sijačicama i drugim priključnim mašinama). Kroz cjeloživotno učenje i savjetovanje o mogućnostima modernizacije i restrukturiranja poljoprivredne mehanizacije, te njihovog uticaja na okolinu i klimatske promjene.
- Zaštititi zdravlje i povećati bezbjednost proizvodnje poljoprivrednih proizvoda u više segmenata, a kako ljudi koji rukuju poljoprivrednim mašinama tako i konzumente. Poljoprivredne mašine koje se koriste i koje se nalaze na tržištu moraju ispunjavati EU i ISO normative. Ispunjavanjem ovih zahtjeva korisnici poljoprivrednih mašina postaju konkurentniji. Tehničke ispravnosti traktora i priključaka treba da bude na što boljem nivou.
- Osloboditi (smanjiti) troškove registracije za traktore i priključke, jer se trenutno traktor posmatra kao kamion ili drugo transportno vozilo. Izdvojiti traktore i druge poljoprivredne mašine iz resora Ministarstva saobraćaja, i ubaciti pod kontrolu Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede.
- Donijeti hitno Pravilnik homologacije traktora i drugih poljoprivrednih mašina, a da bude pod patronatom resora Ministarstva poljoprivrede.
- Traktori i polj. mašine koje se koriste i dolaze na tržište BiH moraju da budu u skladu sa ISO 17989 i da ispunjavaju standarde identične zemljama iz EU. Nekvalitetne mašine su opasnost kako po zdravlje rukovaoca tako također stavljaju naše proizvođače u nepovoljniji položaj zbog nepouzdanosti u radu, ne kvalitetu, smanjenoj proizvodnosti i vijeku trajanja.

Odgovor:

Prijedlog za dopunu teksta nije mogao biti prihvaćen iz tehničkih razloga zbog koncepta izrade dokumenta. Ističemo da je SP RR predviđena podrška unapređenju poljoprivredne mehanizacije i vještina poljoprivrednika mjere 6.2.3. Podrška investicijama u Poljoprivrednu mehanizaciju i 6.3. Podrška stručnom usavršavanju, razvoju znanja i obezbjeđivanju savjeta i informacija.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
2.7. Organska i integralna proizvodnja

Prijedlog:

Predlaže se da se u fusnotu unese pojašnjenje za izraz organska poljoprivredna proizvodnja i predlaže se tekst: "Prema članu 3. stav (1) tačka k) Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 50/08) definisano je da: "Organski proizvod" podrazumijeva poljoprivredni proizvod koji je proizveden prema principima organske poljoprivredne proizvodnje, koji uključuje specifične metode organske proizvodnje na poljoprivrednom gazdinstvu, kao i djelatnosti uključene u dalju preradu, pakovanje i označavanje proizvoda u skladu s ciljevima, principima i pravilima određenim zakonom".

Odgovor:

Prijedlog za dopunu teksta koji se odnosi na „organski proizvod“ zbog koncepta i obimnosti dokumenta nije prihvaćen.

Prijedlog:

Definiciju preformulisati i uskladiti: "Organska poljoprivreda je proizvodnja zdravstveno bezbjedne, kvalitetne hrane na ekološki održiv način".

Odgovor:

Prihvaćen prijedlog i unesena rečenica: "Organska poljoprivreda je proizvodnja zdravstveno bezbjedne, kvalitetne hrane na ekološki održiv način".

Prijedlog:

Dodati tekst: „U BiH organska poljoprivredna proizvodnja, uglavnom, se razvija u biljnom sektoru, proizvodnji meda, sakupljanju ljekovitog bilja, šumskih plodova i gljiva, te destilaciji eteričnih ulja“.

Odgovor:

Prihvaćen prijedlog i dodat tekst: „U BiH organska poljoprivredna proizvodnja, uglavnom, se razvija u biljnom sektoru, proizvodnji meda, sakupljanju ljekovitog bilja, šumskih plodova i gljiva, te destilaciji eteričnih ulja“.

Prijedlog:

Predlaže se da se za rečenicu: "Zakonodavstvo iz oblasti organske proizvodnje doneseno je na nivou entiteta", u fusnoti unese tekst: "Zakon o organskoj proizvodnji „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 12/13; Zakon o poljoprivrednoj organskoj proizvodnji, "Službene novine Federacije BiH", broj 72/16".

Odgovor:

Zbog koncepta dokumenta službeni glasnici navedeni u tekstu a ne fusnoti.

Prijedlog:

Predlaže se da se tekst: „Statistika za sada ne prati ovaj vid proizvodnje. Pored toga, nema registra organskih proizvođača na nivou FBiH. Izvoz je uglavnom vezan za čajeve, suhe gljive i suho divlje voće. U FBiH ne postoji nijedna certificirana organska stočarska farma, a tek dvije farme su u fazi konverzije.“, obriše, a doda tekst: „Statistika za sada ne prati ovaj vid proizvodnje. Pored toga, nema registra organskih proizvođača na nivou FBiH. Izvoz je, uglavnom, vezan za povrće, voće, ljekovito bilje, svježe, zamrznute i suhe gljive, te šumske plodove (malina, kupina, borovnica, brusnica, jagoda). U FBiH ne postoji nijedna certificirana organska stočarska farma, a tek dvije farme su u fazi konverzije. Od 2009. godine egzistira Savez udruženja organskih proizvođača Federacije Bosne i Hercegovine-ORGANSKO FBiH, koji ima 17 članica (sedam kantonalnih asocijacija organskih proizvođača i 10 udruženja koja se bave razvojem organske proizvodnje). ORGANSKO FBiH okuplja oko 2.000 poljoprivrednih proizvođača.

Odgovor:

Prihvaćen prijedlog za izmjenu i dopunu teksta i rečenica glasi: „Statistika za sada ne prati ovaj vid proizvodnje. Pored toga, nema registra organskih proizvođača na nivou FBiH. Izvoz je, uglavnom, vezan za povrće, voće, ljekovito bilje, svježe, zamrznute i suhe gljive, te šumske plodove (malina, kupina, borovnica, brusnica, jagoda). U FBiH ne postoji nijedna certificirana organska stočarska farma, a tek dvije farme su u fazi konverzije. Od 2009. godine egzistira Savez udruženja organskih proizvođača Federacije Bosne i Hercegovine-ORGANSKO FBiH, koji ima 17 članica (sedam kantonalnih asocijacija organskih proizvođača i 10 udruženja koja se bave razvojem organske proizvodnje). ORGANSKO FBiH okuplja oko 2.000 poljoprivrednih proizvođača.

Prijedlog:

Predlaže se da se u fusnoti za izraz ORGANSKO BiH unese pojašnjenje: „ORGANSKO FBiH je osnivač Mreže organskih proizvođača jugoistočne Evrope SEEON (engl. South Eastern Europe Organic Network), koja je registrovana 2014. godine u Berlinu (Njemačka) i koja broji sedam zemalja, te intenzivno provodi međunarodne projekte za razvoj organske poljoprivrede“.

Odgovor:

Prijedlog nije prihvaćen jer okvir dokumenta ne ostavlja prostora za unošenje pojašnjenja svih izraza koji eventualno mogu biti nejasni pojedinim čitaocima.

Komentar:

ORGANSKO FBiH je osnivač Mreže organskih proizvođača Jugoistočne Evrope SEEON sa sjedištem u Berlinu, što pokazuje da imamo dobra saznanja o kretanjima organske proizvodnje na svjetskom tržištu. Takođe, kontinuirano radimo na sprovođenju procedura za organsku poljoprivrednu proizvodnju, implementaciji zakona i podzakonskih akata, te na provođenju međunarodnih projekata koji su od izuzetnog značaja za poljoprivrednu proizvodnju i ruralni razvoj. U pasusu koji se odnosi na FBiH bismo istakli da na nivou FBiH postoje kantonalne asocijacije organskih proizvođača koje su radile na formiranju ORGANSKO FBiH i aktivno rade na razvoju organske poljoprivredne proizvodnje na području FBiH. Savez udruženja organskih proizvođača FBiH broji 17 članica koje imaju preko 2000 poljoprivrednih proizvođača.

Prijedlog:

U poglavlju 2.7. sugerišemo da se naprave dva odvojena poglavlja o organskoj i integralnoj proizvodnji jer se navedene proizvodnje razlikuju. Naime, razlika između organske i integralne proizvodnje je ta što u organskoj proizvodnji u okviru hemijskih metoda nije dozvoljena upotreba sintetičkih hemijskih sredstava nego samo hemijskih sredstava kao što su bakar, sumpor, kalijum polisulfid i dr.

Odgovor:

Iz tehničkih razloga, zbog obimnosti teksta dokumenta prijedlog za razdvajanje poglavlja nije prihvaćen.

Prijedlog:

Iako ne postoji zvanični registar organskih proizvođača na nivou države, mogli bi se koristiti trenutno dostupni podaci certifikacijskih tijela koja djeluju na nivou BiH.

Odgovor:

U izradi Nacrta SP RR su korišteni zvanični podaci, čiju tačnost, kao i metodologiju obrade garantuju nadležnih institucija i statističke agencije.

Prijedlog:

Smatramo da u fokusu Nacrta Strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine treba biti organska poljoprivredna proizvodnja koja ima velika potraživanja na svjetskom nivou, višu cijenu, te samo kvalitetom može donijeti prosperitet ruralnih područja.

Odgovor:

U SP RR predviđena je mjera za podršku organskoj proizvodnji - 6.8. Podrška organskoj proizvodnji, zaštiti okoliša i smanjenje uticaja klimatskih promjena.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
2.8. Ljekovito, aromatično i samoniklo bilje

Prijedlog:

Predlaže se brisanje rečenice: "Trenutno nema „crvene liste“ ugroženih biljaka ili vrsta koje bi spriječile njihovo prikupljanje.", i upisivanje rečenice: "U FBiH 2014. godini objavljena je Crvena lista ugroženih divljih vrsta i podvrsta biljaka, životinja i gljiva". U fusnoti unijeti, „Službene novine FBiH, broj 7/14“, u kojim je objavljena Crvena lista ugroženih divljih vrsta i podvrsta biljaka, životinja i gljiva

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i upisana je rečenica: "U FBiH 2014. godini objavljena je Crvena lista ugroženih divljih vrsta i podvrsta biljaka, životinja i gljiva („Službene novine FBiH“, broj 7/14).

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
2.12. Poljoprivredni proizvođači

Prijedlog:

U rečenici: "Sve u svemu, poljoprivrednom proizvodnjom u BiH bavi se oko 1.000 pravnih lica i oko 360 hiljada seoskih domaćinstava, od kojih se trećina registrovala kao poljoprivredna gazdinstva u RPG u FBiH, RS i BD BiH", navesti tačno koliko ima seoskih domaćinstava i pravnih lica.

Odgovor:

Prijedlog nije prihvaćen jer ne postoji egzaktni podatak o tačnom broju poljoprivrednih gazdinstava.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova

2.13.1. Pravni okvir

Prijedlog:

U fus noti obrazložiti značenje izraza *Acquis communautaire*. Predlaže se sledeći tekst: „*Acquis communautaire* (pravna stečevina EU) jedan je od najznačajnijih pravnih i političkih principa evropskih integracija. *Acquis* je skup prava i obaveza koje sve države članice obavezuju i povezuju unutar Evropske unije. Pojam *acquis* odnosi se na ukupna prava, obaveze i predanost Zajednici, koji su kumulirani razvojem integracionog procesa, ili koje je EU ostvarila do danas, dosegla u pravnom i političkom smislu. Praksa Suda Evropskih zajednica stavila je *acquis* u rang ustavnog principa. U političkom smislu, ključno je pravilo da su pravna dostignuća Zajednice uslov o kojem se ne može pregovarati. *Acquis*, shvaćen kao ukupno dostignuće Zajednice, svakodnevno se širi, uvećava i reproducira (Direkcija za evropske integracije BiH).”

Odgovor:

Prijedlog nije prihvaćen jer okvir dokumenta ne ostavlja prostora za unošenje pojašnjenja svih izraza koji eventualno mogu biti nejasni pojedinim čitaocima.

Prijedlog:

U fusnotu unijeti „Službene novine Federacije BiH“, broj 47/15, u kojoj je objavljeno donošenje Srednjoročne strategije razvoja poljoprivrednog sektora.

Odgovor:

Zbog ujednačenosti teksta dokumenta, prijedlog nije prihvaćen, a okvir dokumenta ne ostavlja prostora za unošenje pojašnjenja u fusnotama.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova

2.13.2. Budžetski transferi poljoprivredne politike

Komentar:

Ovaj podatak nije tačan: “U entitetima i BD BiH postoje registri poljoprivrednih gazdinstava koji su alfanumerički i potrebna je minimalna intervencija kako bi se uskladili sa EU (definicija gazdinstava i sistema registracije posjeda), kao i definisanje sistema za razmjenu podataka”.

Sistem identificiranja i kontrole kretanja životinja u BiH je pod direktnim nadležnošću Ureda za veterinarstvo BiH (UZV BiH), a operativne aktivnosti Identificiranja i kontrole kretanja životinja (SIKKŽ) efikasno i efektivno obavlja Agencija za obilježavanje životinja, koja je u sastavu UZV BiH. Izvor: <http://www.vet.gov.ba/?q=bs/node/245>

Odgovor:

Prijedlog nije prihvaćen jer je riječ o dva različita registra.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova

2.13.3. Institucionalni okvir

Prijedlog:

Dodati tekst: „Osnovne organizacione jedinice u Ministarstvu su resori: Kabinet ministra, Sektor za poljoprivredu i prehrambenu industriju, Sektor za ruralni razvoj i poljoprivredne savjetodavne službe, Sektor za poljoprivredna plaćanja, Sektor za veterinarstvo, Sektor za vode, Sektor za šumarstvo i lovstvo, Sektor za upravljanje projektima, Sektor za finansije i računovodstvo, Sektor za pravne, kadrovske i opće poslove, Sektor za informatičke sisteme i Jedinica za internu reviziju. U sastavu Ministarstva je Federalna uprava za šumarstvo. Unutrašnje organizacione jedinice su odsjeci, kojih ima 22.”

Odgovor:

Prijedlog je usvojen i dodat je tekst: „Osnovne organizacione jedinice u Ministarstvu su resori: Kabinet ministra, Sektor za poljoprivredu i prehrambenu industriju, Sektor za ruralni razvoj i poljoprivredne savjetodavne službe, Sektor za poljoprivredna plaćanja, Sektor za veterinarstvo, Sektor za vode, Sektor za šumarstvo i lovstvo, Sektor za upravljanje projektima, Sektor za finansije i računovodstvo, Sektor za pravne, kadrovske i opće poslove, Sektor za informatičke sisteme i Jedinica za internu reviziju. U sastavu Ministarstva je Federalna uprava za šumarstvo. Umatrašnje organizacione jedinice su odsjeci, kojih ima 22.“

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
2.16.1. Degradacija zemljišta i upravljanje vodama

Prijedlog:

Ubaciti: „Da bi se smanjila degradacija zemljišta pesticidima i drugim štetnim hemijskim sredstvima, sve poljoprivredne mašine koje se koriste u poljoprivrednoj proizvodnji moraju biti redovno kontrolirane od strane ovlaštene laboratorija i institucija. Nekontrolisanom aplikacijom pesticida, mineralnih đubriva i drugih hemijskih materija može se zagaditi zemljište i izgubiti za buduću poljoprivrednu proizvodnju“.

Odgovor:

Prijedlog za dopunu teksta nije prihvaćen iz tehničkih razloga jer smo u obavezi obim teksta SP RR, posebno u dijelu analize trenutne situaciju u sektoru svesti na zadati okvir.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova

Prijedlog:

Dopuniti: „BiH treba da u budućnosti gradi poziciju zemlje koja treba da bude na svjetskoj gastro-enološkoj mapi. Da bi bosanskohercegovačkih gastro proizvod bio prepoznatljiv i da bi se razvijao potrebno je educirati i imati kvalitetan kadar koji će znati prezentovati i biti u korak sa svjetskim trendovima. Trenutno ne postoji visoko obrazovna institucija koja bi obrazovala i pomogla razvoj ruralnih područja kroz gastronomiju i enologiju“.

Odgovor:

Prijedlog za dopunu teksta nije prihvaćen iz tehničkih razloga jer smo u obavezi obim teksta SP RR, posebno u dijelu analize trenutne situaciju u sektoru svesti na zadati okvir.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
2.18. Donatorska podrška

Prijedlog:

Predlaže se dopuna rečenice: „BiH, u odnosu na EU ima status potencijalnog kandidata, obzirom da je 15. februara, 2016. godine, podnesen zahtjev za članstvo u EU i potom 9.decembra 2016., dobila detaljan Upitnik Evropske komisije“.

Odgovor:

Prihvaćen je prijedlog i rečenica glasi: „BiH, u odnosu na EU ima status potencijalnog kandidata, obzirom da je 15. februara, 2016. godine, podnesen zahtjev za članstvo u EU i potom 9. decembra 2016., dobila detaljan Upitnik Evropske komisije“.

Prijedlog:

Predlaže se brisanje dijela rečenice rečenice: Trenutno je u toku priprema i davanje odgovora na Upitnik EK koji je BiH dobila 9. decembra 2016. godine, a zavisno od odgovora na Upitnik“, tako da glasi: „Trenutno je u toku priprema i davanje odgovora na Upitnik EK“.

Odgovor:

Prihvaćen je prijedlog i rečenica glasi: „Trenutno je u toku priprema i davanje odgovora na Upitnik EK“.

Prijedlog:

Predlažu se izmjene i dopune rečenice: "Nakon prijema odgovora BiH EU Evropska komisija njihovoj daljoj procjeni, od čega će zavisiti moguća preporuka Evropske komisije Vijeću Evropske unije o tome da li status zemlje kandidata za članstvo u EU-i može biti dodijeljen BiH će ili neće odobriti status kandidata BiH", tako da glasi: „Nakon prijema odgovora BiH Evropska komisija njihovoj daljoj procjeni, od čega će zavisiti moguća preporuka Evropske komisije Vijeću Evropske unije o tome da li status zemlje kandidata za članstvo u EU-i može biti dodijeljen BiH“.

Odgovor:

Prihvaćen je prijedlog i rečenica glasi: „Nakon prijema odgovora BiH Evropska komisija njihovoj daljoj procjeni, od čega će zavisiti moguća preporuka Evropske komisije Vijeću Evropske unije o tome da li status zemlje kandidata za članstvo u EU-i može biti dodijeljen BiH“.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
2.14. Finansiranje poljoprivrede

Prijedlog:

Uvrstiti u konačni tekst u formi fusnote, pojašnjenja pojmova lizing, faktoring i forfeting. Eventualno, drugačija pojašnjenja predmetnih pojmova mogu dati finansijski bh. stručnjaci, navedeni tekst je preuzet sa Wikipedie, modifikovan, skraćen i prilagođen ovom dokumentu. U fus noti dodati pojašnjenje: "Leasing engl. Iznajmljivanje". U fus noti dodati pojašnjenje: "Faktoring je finansijski posao u domaćoj i međunarodnoj trgovini u kojem se kupuju potraživanja za prodanu robu ili izvršenu uslugu prije dospeljeća za naplatu, tj. predstavlja proces prodaje ne dospjelih potraživanja. To je finansijska transakcija gdje preduzeće koje očekuje prihod - ima potraživanja (npr. po izdatim fakturama-računima) prodaje ta potraživanja trećoj strani koja se zove Faktor, po sniženoj cijeni, jer od Faktora momentalno dobija gotovinu, koja je neophodna za dalje održavanje poslovanja". U fusnoti dodati pojašnjenje: "Forfeting (engl. forfaiting, njem. Forfaitierung) je poslovni aranžman između preduzeća - komitenta koji prodaje potraživanje i forfetera (banke) koji kupuje potraživanje. Ovo je naročito atraktivno za izvoznike i poslovne subjekte koji obavljaju djelatnost u inostranstvu. Forfeting je kupovina trgovinskog duga, odnosno potraživanja, uz popust i bez prava na regres, pri čemu se dug, odnosno potraživanje, potvrđuju različitim prenosivim instrumentima koje uvoznik daje izvozniku.

Odgovor:

Prijedlog nije prihvaćen jer okvir dokumenta ne ostavlja prostora za unošenje pojašnjenja svih izraza koji eventualno mogu biti nejasni pojedinim čitaocima.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
2.16.5. Proizvodi sa zaštićenim geografskim porijeklom, izvorni i tradicionalni proizvodi

Prijedlog:

Za Zakon o hrani u fusnotu unijeti: "Službeni glasnik BiH", broj 50/04". Za Zakon o industrijskom vlasništvu u fusnotu unijeti: "Službeni glasnik BiH", broj 03/02". Za Zakon o zaštiti geografskog porijekla u fusnotu unijeti: "Službeni glasnik BiH", broj 53/10".

Odgovor:

Prijedlog prihvaćen službeni glasnici navedeni u tekstu a ne u fusnoti

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova

2.17. Ravnopravnost (s)polova

Komentar:

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, na svojoj 75. sjednici održanoj 11.03.2013. godine usvojila je Strategiju za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici (2013-2017) („Službene novine Federacije BiH“, broj 22/13). U skladu sa Zaključkom Vlade Federacije Bosne i Hercegovine Stručni tim će pratiti implementaciju ove Strategije.

Prijedlog:

Komentar nema implikacija na eventualnu izmjenu i dopunu teksta.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova

2.18. Donatorska podrška

Prijedlog:

Predlaže se brisanje dijela rečenice: „Donacije EU realizovane su u okviru različitih programa (CARDS, PHARE, OBNOVA i dr), a u zadnje vrijeme od 2007. godine, se odvijaju putem IPA i EIDHR“, i rečenica glasi: „Donacije EU realizovane su u okviru različitih programa (CARDS, PHARE, OBNOVA i dr), a u zadnje vrijeme od 2007. godine, se odvijaju putem IPA i EIDHR“, tako da glasi: „Donacije EU realizovane su u okviru različitih programa (CARDS, PHARE, OBNOVA i dr), a od 2007. godine, se odvijaju putem IPA i EIDHR. okviru IPA I programa (2007. – 2013.), EU-a je investirala cca 26 miliona EUR u sektor poljoprivrede i ruralnog razvoja, sigurnosti hrane, veterinarstva i fitosanitarni sektor.“

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i rečenica glasi: " Donacije EU realizovane su u okviru različitih programa (CARDS, PHARE, OBNOVA i dr), a od 2007. godine, se odvijaju putem IPA i EIDHR. U okviru IPA I programa (2007. – 2013.), EU-a je investirala cca 26 miliona EUR u sektor poljoprivrede i ruralnog razvoja, sigurnosti hrane, veterinarstva i fitosanitarni sektor.

Prijedlog:

Brisati rečenicu: „U bazi podataka Evropske komisije nalazi se 11 projekata koje je EU finansirala u BiH u sektoru poljoprivrede između 2008. i 2016. godine, ukupne vrijednosti 25 miliona EUR“.

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i rečenica je obrisana.

Prijedlog:

U rečenici: „Uprkos provođenju velikog broja projekata i angažovanju brojnih tehničkih stručnjaka, kako bi se pomoglo rješavanju pitanja u specifičnim sektorskim oblastima, ukupni učinak u BiH je skroman“, riječ „skroman“ obrisati i upisati „djelimičan“.

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i rečenica glasi: " Uprkos provođenju velikog broja projekata i angažovanju brojnih tehničkih stručnjaka, kako bi se pomoglo rješavanju pitanja u specifičnim sektorskim oblastima, ukupni učinak u BiH je djelimičan".

Prijedlog:

Korigovati rečenicu: "Zbog nedostatka političke volje da se podrže reforme u sektoru, unutar i između nadležnih struktura vlasti, doveo je do toga da 2013. godine, EU je privremeno obustavi podršku sektoru", tako da glasi: "Nedostatak političkog dogovora da se podrže reforme u sektoru, doveo je do toga da 2013. godine, EU privremeno obustavi podršku sektoru".

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i rečenica glasi: „Nedostatak političkog dogovora da se podrže reforme u sektoru, doveo je do toga da 2013. godine, EU privremeno obustavi podršku sektoru“.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
5. Strateški ciljevi i mjere

Prijedlog:

Strateški cilj I Osiguranje stabilnosti dohotka i izjednačavanje uslova poslovanja sa okruženjem, dopuniti: „Strategijom treba omogućiti razvijanje putne i druge infrastrukture kako bi se bosanski proizvod što jednostavnije naša na trpezi konzumenta“.

Prijedlog:

Strateški cilj III Unapređenje tržišnosti poljoprivredno-prehrambenih proizvoda kroz povećanje dodane vrijednosti, poboljšanje standarda kvaliteta i sigurnosti, i jačanje veza unutar lanaca vrijednosti, dopuniti. "Razvijanje kapaciteta i opreme kod postojećih ovlaštenih laboratorija".

Prijedlog:

Strateški cilj IV Održivo upravljanje prirodnim resursima i prilagođavanje klimatskim promjenama, dopuniti: „U cilju prilagodbe bosanskohercegovačkih obiteljskih poljoprivrednih gazdinstava, na novo zakonodavstvo Evropske unije neophodno je u budućnosti vršiti testiranje tehničke ispravnosti mašina za zaštitu bilja. Ispravnost mašina i uređaja za aplikaciju pesticida direktno utiče na bezbjednu proizvodnju poljoprivrednih proizvoda. Stanje mašina za aplikaciju pesticida se ogleda kroz analizu svih vitalnih sklopova, a ta obaveza se ogleda i kroz EN 13790. Finansiranjem testiranja od Institucija omogućilo bi se proizvodnja bezbjednije, kvalitetnije, jeftinije i sigurnije hrane, a koja je prihvatljiva kako za domaće tako i za inostrano tržište. Kroz ovaj vid indirektno pomoći pomoglo bi se kako poljoprivrednim proizvođačima i potrošačima“.

Zbirni odgovor:

Prijedlozi nisu prihvaćeni jer formulacija strateških ciljeva i mjera mora da bude jasna i sažeta.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
6.2. Podrška investicijama poljoprivrednih preduzeća, proizvođačkih grupa i prerađivača

Prijedlog:

Kod indikatora praćenja: "Povećanja prodaje i rast izvoza kao rezultat investicija", navesti odgovarajuću mjernu jedinicu za pojedine indikatore.

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i vrijednosti će se izražavati u %.

6.4. Podrška razvoju ruralne infrastrukture i poboljšanje dostupnosti usluga seoskom stanovništvu

Prijedlog:

U fusnoti navesti obrazloženje izraza „infrastruktura“, predlaže se tekst: „Infrastruktura se tipično odnosi na tehničke strukture i sisteme koji podržavaju društvo, kao npr. ceste, vodovod, kanalizacija, elektro opskrba, itd. Postoji: transportna infrastruktura (putna i željeznička mreža, kanali, luke, aerodromi), energetska infrastruktura (dalekovodna mreža; plinovodi; naftovodi), infrastruktura upravljanja vodom (snabdijevanje pitkom vodom; kanalizacija), komunikaciona infrastruktura (poštanska služba; telefonska mreža; internet; mreža mobilne telefonije; komunikacioni sateliti; podvodni kablovi), infrastruktura upravljanja otpadom (prikupljanje; recikliranje; obrada; finalno odlaganje), infrastruktura nadgledanje Zemlje i mreža mjerenja, mekana infrastruktura (upravna infrastruktura – sistem vlasti i policije; hitne službe; vojna infrastruktura; ekonomska infrastruktura – finansijski sistem; poslovna logistika; proizvođačka infrastruktura; infrastruktura u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu, socijalna infrastruktura – zdravstveni sistem, obrazovni sistem i istraživanje, socijalna skrb, kulturna, sportska i rekreaciona infrastruktura“.

Odgovor:

Prijedlog nije prihvaćen jer okvir dokumenta ne ostavlja prostora za unosenje pojašnjenja svih izraza koji eventualno mogu biti nejasni pojedinim čitaocima.

Prijedlog:

Dopuniti rečenicu da glasi: „Finansiranje će biti obezbeđeno za podršku infrastrukturnih ulaganja, potrebnih za razvoj ruralnih područja, uključujući, ali ne i nužno ograničeno na: objekte za poljoprivredne sadržaje (npr. zelene pijace u zajednicama, otkupne stanice, prostori za sajmove, prodaju i prezentacije proizvoda), lokalni pristup cestama od posebnog značaja za lokalni ekonomski razvoj, pristup poljoprivrednim i šumskim zemljištima, protivgradnu zaštitu, opskrbu energijom, upravljanje otpadom i vodama, lokalni pristup IT tehnologijama, objekte za kulturne, sportske, edukativne i druge aktivnosti lokalnog stanovništva, ruralne službe i servise od zajedničkog interesa grupe sela (IT centri, centri za obuku, zaštita od požara, zanati, turistički punktovi, i sl.), lokalne usluge za brigu o djeci itd“.

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i rečenica glasi: „Finansiranje će biti obezbeđeno za podršku infrastrukturnih ulaganja, potrebnih za razvoj ruralnih područja, uključujući, ali ne i nužno ograničeno na objekte za poljoprivredne sadržaje (npr. zelene pijace u zajednicama, otkupne stanice, prostori za sajmove, prodaju i prezentacije proizvoda), lokalni pristup cestama od posebnog značaja za lokalni ekonomski razvoj, pristup poljoprivrednim i šumskim zemljištima, protivgradnu zaštitu, opskrbu energijom, upravljanje otpadom i vodama, lokalni pristup IT tehnologijama, objekte za kulturne, sportske, edukativne i druge aktivnosti lokalnog stanovništva, ruralne službe i servise od zajedničkog interesa grupe sela (IT centri, centri za obuku, zaštita od požara, zanati, turistički punktovi, i sl.), lokalne usluge za brigu o djeci itd“.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
6.6. Podrška razvoju javne infrastrukture kvaliteta i usluga u poljoprivredno-
prehrambenom sektoru

Komentar:

Ko je ovo utvrdio: "U BiH se primjenjuju dva različita pravna okvira za rješavanje ovih pitanja: jedan koji provodi Agencija za sigurnost hrane BiH i drugi, koji provodi Institut za intelektualno vlasništvo BiH. Ovakva situacija u praksi može da stvori zabunu proizvođačima i njihovim udruženjima što ne može biti trajno rješenje?"

Odgovor:

Postojanje dva pravna okvira za rješavanje pitanja PDO, PGI i TSG, je identifikovan na jednom od redovnih sastanaka Pododbora za poljoprivredu i ruralni razvoj.

Prijedlog:

Indikator praćenja: „Broj imenovanih laboratorija“, korigovati i navesti: „Broj akreditovanih laboratorija“.

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i tekst glasi: " Broj akreditovanih laboratorija".

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
6.7. Podrška sistemima i uslugama u veterinarskoj i fitosanitarnoj oblasti

Komentar:

U vezi predloženog dokumenta strategije PSRR imam nekoliko komentara i prijedloga, a tiču se oblasti veterinarstva i stočarstva, odnosno potrebe za harmonizacijom oblasti veterinarstva i stočarstva u BiH, tj. postavljanjem granice djelovanja između ove dvije oblasti.

Naime, postoji određena nejasnoća između veterinarskih i entitetskih zakona o stočarstvu, ili bolje rečeno u primjeni zakona i shvatanju ove oblasti. Zootehnika, zoohigijena, smještaj uzgoj i selekcija, čime se bave entitetski zakoni o stočarstvu, nisu prepoznati od strane EU ali i naših struktura, kao takvi, već se nalaze u sklopu veterinarske politike.

Naše visoko školstvo je koncipirano tako da se za uzgoj, selekciju, zootehniku i sl. školuju stručnjaci na poljoprivrednim fakultetima (smjerovi stočarstvo ili zootehnika), a za zdravlje stoke i sigurnost hrane se školuju stručnjaci na veterinarskim fakultetima.

Po mom mišljenju je, radi toga, jedan cijeli segment u stočarskoj proizvodnji zapostavljen, neiskorišten, a postoje veliki resursi u kadrovima, opremi, znanju, ustanovama (FZZP, FAZ, kantonalni zavodi i dr). Potrebno je uskladiti ova dva sektora u BiH (stočarski i veterinarski) sa prilikama u našoj zemlji, a u skladu sa evropskim standardima i principima, odnosno precizirati granice djelovanja veterinarstva i stočarstva, a prema vani se može nastupati kao jedna cjelina i da li će se sve zajedno nazivati „veterinarska politika“ (kao u EU) i nije toliko važno.

Ovo pitanje je možda značajnije kod drugih strateških dokumenata ali i ovdje ima svoj značaj. U vezi gore navedenog, a i radi drugih uočenih nedostataka u prijedlogu teksta PSRR dostavljam sljedeće komentare i sugestije:

U predloženom PSRR, se spominju samo veterinarske službe, pa predlažem da se ukomponuje uzgojno – selekcijska služba. npr u tački 6.7. stoji „dobro uspostavljena veterinarska služba. Treba dodati „ i uzgojno-selekcijska služba“ u cilju kontrole bolesti (ali i možda dodati kontrole zdravlja životinja i kontrole uzgoja, proizvodnosti i td). Analogne izmjene uraditi kroz cijeli PS RR.

Prijedlog:

Rečenicu dopuniti: "Dobro uspostavljena veterinarska i uzgojno-seleksijska služba ima za cilj postizanje odgovarajućeg nivoa kontrole bolesti životinja, kontrole uzgoja, proizvodnosti kao i zadovoljavajućeg sistema sigurnosti hrane, da podiže povjerenje potrošača, unapređuje zaštitu okoliša i poljoprivrede, te doprinosi mogućnostima trgovine životinjama i proizvodima životinjskog porijekla sa trećim zemljama".

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i rečenica glasi: "Dobro uspostavljena veterinarska i uzgojno-seleksijska služba ima za cilj postizanje odgovarajućeg nivoa kontrole bolesti životinja, kontrole uzgoja, proizvodnosti kao i zadovoljavajućeg sistema sigurnosti hrane, da podiže povjerenje potrošača, unapređuje zaštitu okoliša i poljoprivrede, te doprinosi mogućnostima trgovine životinjama i proizvodima životinjskog porijekla sa trećim zemljama".

Prijedlog:

U rečenici izraz „hranom/hranom za životinje“, zamijeniti izrazom hranom za ljudsku i/ili životinjsku upotrebu“.

Odgovor:

Prijedlog nije prihvaćen jer je izraz hranom/hranom za životinje opšte prihvaćen.

Prijedlog:

Dopuniti rečenicu tako da glasi: "Potrebno je nastaviti sa daljom izgradnjom institucionalnih i administrativnih kapaciteta u oblasti sigurnosti hrane i veterinarskoj, uzgojno-seleksijskoj i fitosanitarnoj oblasti u BiH.

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i glasi: "Potrebno je nastaviti sa daljom izgradnjom institucionalnih i administrativnih kapaciteta u oblasti sigurnosti hrane i veterinarskoj, uzgojno-seleksijskoj i fitosanitarnoj oblasti u BiH.

Prijedlog:

Dopuniti podmjera 6.7.1., tako da glasi: "Nastavak aktivnosti na harmonizaciji veterinarskog, uzgojno-seleksijskoj i fitosanitarnog zakonodavstva praksi sa EU standardima i najboljim praksama kako bi se podržao razvoj konkurentnosti poljoprivredno-prehrambenih proizvoda";

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i podmjera 6.7.1., glasi: "Nastavak aktivnosti na harmonizaciji veterinarskog, uzgojno-seleksijskoj i fitosanitarnog zakonodavstva praksi sa EU standardima i najboljim praksama kako bi se podržao razvoj konkurentnosti poljoprivredno-prehrambenih proizvoda";

Prijedlog:

Dopuniti podmjera 6.7.2., tako da glasi: "Jačanje kapaciteta nadležnih tijela i inspekcija za fito oblast i veterinarstvo, uzgojno-seleksijskoj i sigurnost hrane, u skladu sa EU zahtjevima, i najboljim praksama i definisanim nadležnostima;

Odgovor:

Prijedlog je djelimično prihvaćen i podmjera 6.7.2. glasi: "Jačanje kapaciteta nadležnih tijela i inspekcija za fito oblast i veterinarstvo, i sigurnost hrane, u skladu sa EU zahtjevima, i najboljim praksama i definisanim nadležnostima;

Prijedlog:

Dopuniti podmjera 6.7.4., tako da glasi: "Unapređenje sistema službenih kontrola nadležnih organa za veterinarstvo, uzgojno-seleksijske službe, sigurnost hrane i fitosanitarnu oblast".

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i podmjera 6.7.4. glasi: "Unapređenje sistema službenih kontrola nadležnih organa za veterinarstvo, uzgojno-seleksijske službe, sigurnost hrane i fitosanitarnu oblast".

Prijedlog:

Dopuniti podmjera 6.7.6., tako da glasi: "Jačanje IT kapaciteta nadležnih organa i sistema za prikupljanje podataka u veterinarskoj, uzgojno-seleksijskoj službi i fitosanitarnoj oblasti".

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i podmjera 6.7.6. glasi: "Jačanje IT kapaciteta nadležnih organa i sistema za prikupljanje podataka u veterinarskoj, uzgojno-seleksijskoj službi i fitosanitarnoj oblasti".

Prijedlog:

Dodati novu podmjera 6.7.7., koja glasi: "Uspostava službeno slobodnih stada po pitanju bruceloze, tuberkuloze, leukoze".

Odgovor:

Prijedlog nije prihvaćen jer se ne vidi potreba za izdavanje mjere koja će se odnositi samo na tri bolesti, zdravlje životinja mora biti sveobuhvatno.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
6.8. Podrška organskoj proizvodnji, zaštiti okoliša i smanjenje uticaja klimatskih
promjena

Prijedlog:

U fusnotu unijeti obrazloženje izraza Codex Alimentarius. Predlaže se tekst: "Codex Alimentarius (lat. "knjiga zakona o hrani") je skup međunarodno priznatih standarda, pravila postupanja, smjernica i drugih preporuka vezanih za hranu, proizvodnju hrane i sigurnost hrane za upotrebu

Odgovor:

Prijedlog nije prihvaćen jer okvir dokumenta ne ostavlja prostora za unosenje pojašnjenja svih izraza koji eventualno mogu biti nejasni pojedinim čitaocima

Prijedlog:

Smatramo da bosanski brdski konj takođe treba biti naveden kao jedan od simbola bosanskih autohtonih vrsta (ispred Veterinarskog fakulteta u Sarajevu mu je postavljen spomenik), ili bosanski pas tornjak. Rečenicu dopuniti: "Za BiH je veoma važno da sačuva autohtone životinjske pasmine kao što su bosanski brdski konj, bosanski tornjak, gatačko govedo, buša i pramenka".

Odgovor:

Prihvaćen je prijedlog i rečenica glasi: "Za BiH je veoma važno da sačuva autohtone životinjske pasmine kao što su bosanski brdski konj, bosanski tornjak, gatačko govedo, buša i pramenka".

Prijedlog:

Podmjeru 6.8.5. dopuniti da glasi: "Izrada i provedba programa za podršku očuvanju i održivom korištenja genetskih resursa (na primjer: banke gena, terensko prikupljanje, botaničke bašte, podizanje svijesti, publikacije, itd.);

Odgovor:

Prihvaćen je prijedlog i podmjera 6.8.5. glasi: "Izrada i provedba programa za podršku očuvanju i održivom korištenja genetskih resursa (na primjer: banke gena, terensko prikupljanje, botaničke bašte, podizanje svijesti, publikacije, itd.);

Prijedlog:

Podmjeru 6.8.6. dopuniti da glasi: "Podrška ciljanim programima za smanjenje učinaka klimatskih promjena na poljoprivrednu proizvodnju i inovativne akcije (npr. ulaganje u obnovljive izvore energije na poljoprivrednom gazdinstvu-sunčeva i geotermalna energija, energija na organski otpad i sl.).

Odgovor:

Prihvaćen je prijedlog i podmjera 6.8.6. glasi: "Podrška ciljanim programima za smanjenje učinaka klimatskih promjena na poljoprivrednu proizvodnju i inovativne akcije (npr. ulaganje u obnovljive izvore energije na poljoprivrednom gazdinstvu-sunčeva i geotermalna energija, energija na organski otpad i sl.).

Prijedlog:

Indikator praćenja dopuniti da glasi: "Broj vrsta i broj životinja autohtonih pasmina, broj, vrste i površine zasađenih autohtonim sortama za koje je pružena podrška;

Odgovor:

Prihvaćen je prijedlog i indikator praćenja glasi: "Broj vrsta i broj životinja autohtonih pasmina, broj, vrste i površine zasađenih autohtonim sortama za koje je pružena podrška.

Prijedlog:

Indikator praćenja dopuniti da glasi: "Vrijednost plaćene podrške KM."

Odgovor:

Prihvaćen je prijedlog i indikator praćenja glasi: "Vrijednost plaćene podrške KM."

Prijedlog:

Indikator praćenja dopuniti da glasi: "Nivo podrške za održavanje banaka gena KM."

Odgovor:

Prihvaćen je prijedlog i indikator praćenja glasi: "Nivo podrške za održavanje banaka gena KM."

Prijedlog:

Dodati novi indikator praćenja: "Broj inovativnih projekata za smanjenje učinka klimatskih promjena na poljoprivrednu proizvodnju".

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen djelimično i indikator praćenja glasi: "Broj projekata za smanjenje učinka klimatskih promjena na poljoprivrednu proizvodnju".

Prijedlog:

Prijedlog se odnosi na stratešku mjeru 6.8. Podrška organskoj proizvodnji, zaštiti okoliša i smanjenje uticaja klimatskih promjena. U listi podmjera, podmjera 6.8.5 stoji Izrada i provedba programa za podršku očuvanja održivom korišćenju genetičkih resursa (na primjer banaka gena, terensko prikupljanje, botaničke bašte, itd). Međutim, s obzirom da je

već u analizi stanja konstatovano da su u Republici Srpskoj usvojeni Program očuvanja BGR (2008. godine), Program očuvanja šumskih genetičkih resursa (2013. godine), a u FBiH je 2014. godine usvojen Operativni program za BGR u poljoprivredi, smatramo da ova podmjera treba da glasi: Podrška realizaciji postojećih entitetskih programa za podršku očuvanja i održivom korišćenju genetičkih resursa.

Odgovor:

SP RR je okvirni dokument, stoga su podmijerom 6.8.5. obuhvaćeni svi programi za podršku očuvanju i održivom korištenja genetskih resursa, svih nadležnih institucija, na svim administrativnim nivoima.

Prijedlog:

Takođe, kao podmjeru je potrebno uključiti i zaštitu i održivo korišćenje agrobiodiverziteta na entitetskom nivou.

Odgovor:

U SP RR BiH su sadržani ciljevi, mjere i podmijere RR, zajednički za sve nivoe javne uprave u BiH, o kojim je postignut konsenzus nadležnih institucija. S obzirom da su FMPVŠ, MPŠV RS i OPŠV BD, nadležni za programiranje i implementaciju entitetskih politika poljoprivrede i RR, pored zajedničkih strateških mjera RR, u entitetskim i BD planskim dokumentima, mogu predvidjeti mjere od značaja za svoju administrativnu jedinicu.

Prijedlog:

S obzirom da su genetički resursi u nadležnosti entiteta i programi koji se tiču genetičkih resursa treba da se donose na entitetskom nivou, s toga gdje god u tekstu se spominju programi očuvanja genetičkih resursa potrebno je da se doda i riječ entitetskih.

Odgovor:

Mjera 6.8. - Podrška organskoj proizvodnji, zaštiti okoliša i smanjenje uticaja klimatskih promjena, pruža opšti okvir za razvoj programa i mjera na svim nivoima javne uprave (BiH, nivo, entiteti, kantoni i opštine).

Prijedlog:

U skladu sa ovim, prijedlog je da se u strategiju uključi i formiranje međuentitetskog koordinacionog tijela preko kojeg bi se realizovala međuentitetska saradnja po ovim pitanjima, kao i međunarodna saradnja.

Odgovor:

Mjerom 6.10. Podrška razvoju kapaciteta institucionalnog upravljanja, obuhvaćena su pitanja izgradnje kapaciteta i unapređenje horizontalne i vertikalne saradnje nadležnih institucija u okviru BiH, što podrazumijeva i međuentitetsku saradnju. S obzirom da SP RR pruža okvir za razvoj svih nadležnih institucija i politika, istim se ne može prejudicirati naziv, struktura ili funkcija tijela ili organa uprave, koji se mogu formirati u narednom periodu, uz saglasnost nadležnih entitetskih institucija i vlada, kao i institucija i vlade BD.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova

6.9. Podrška razvoju administrativnog sektora i usluga informacijske podrške

Prijedlog: U rečenici: "Uspostavljanje, razvoj i održavanje harmoniziranih registara poljoprivrednih proizvođača", na koji se registar misli? Ako je RPG onda ova konstatacija nije tačna jer je RPG i RK već uspostavljen. Rečenica može da glasi: „Replikacija podataka na državni nivo i dalji razvoj i održavanje harmoniziranih registara poljoprivrednih gazdinstava.“

Odgovor:

Prijedlog je djelimično prihvaćen i rečenica glasi: „Održavanje harmoniziranih registara poljoprivrednih proizvođača.“

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova

7. Indikativni akcioni plan

Prijedlog:

Akcioni plan: u skladu s ranijim razmatranjima, možda može da uključi fusnotu na naslov "Indikativni akcioni plan" na strani 81 na lokalnom i na engleskom jeziku 72 na engleskom, navodeći da će "detaljni akcioni planovi će se izrađivati na godišnje" ili slično. U naslovu tabele 7-Indikativni akcioni plan u dodati tekst: "Detaljni akcioni planovi će se izrađivati na godišnje ili slično".

Odgovor:

Prihvata se prijedlog i dodat tekst: "Detaljni akcioni planovi će se izrađivati godišnje".

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova

8.1. Ukupne budžetske alokacije

Prijedlog:

U tabeli 8 Ukupne budžetske alokacije unijeti valutu – KM.

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i upisana je valuta KM.

Prijedlog:

U tabeli 8 - Ukupne budžetske alokacije (KM), u redu EU, dodati asteriks i ispod tabele upisati tekst: " *Dodjela sektorskih finansijskih sredstava iz pretpristupne pomoći EU-e je predmet (vise) godišnjeg procesa programiranja i može indikativno iznositi 25 miliona EUR za period 2018.-2020". Za EU u fusnoti dodati pojašnjenje: "Jedan euro iznosi 1,955830 konvertibilnih maraka (KM)".

Odgovor:

Prijedlog nije prihvaćen Centralni tim traži da se EU, zvaničnim dokumentom obaveže sa koliko novca će podržati sektor poljoprivrede i RR, u BiH. S obzirom da dokument ne sadrži iznose u stranim valutama nije unesen ni kurs valute (EUR).

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova

8.1. Budžetske alokacije po ciljevima

Prijedlog:

Takođe ovaj dokument (počevši od strane 84 na engleskom i strane 93 na lokalnoj jezičkoj verziji), treba uključiti reference na kurs valuta (barem da sadrži referencu na kurs novčane razmjene, možda na početku poglavlja budžeta –molim vas da razmotrite prijedlog na prethodnoj strani), takođe važno je za kontekst narednih faza EU aproksimacije procesa asistencija.

Odgovor:

S obzirom da dokument ne sadrži iznose u stranim valutama nije unesen ni kurs valute (EUR).

BOSNIA AND HERZEGOVINA
MINISTRY OF FOREIGN TRADE AND
ECONOMIC RELATIONS

Broj: 10-4 /17
Sarajevo, 28.12.2017. godine

Na osnovu člana 22, Pravila za konsultacije u izradi pravnih propisa („Službeni glasnik BiH“, broj 5/17), Ministarstvo spoljne trgovine i ekonomskih odnosa BiH uz Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH 2018-2021 (u daljem tekstu: SP RR) daje

IZJAVU

1.	Minimalne obaveze u pogledu konsultacija	Objavljeno na web platformi eKonsultacije, Ministarstva pravde BiH i konsultacije su trajale 39 dana, u periodu 14.07.017. do 22.08.2017. godine.
2.	Obrazloženje zaključaka da li pravni propis ima značajnog uticaja na javnost ili ne	U skladu sa članovima 11, 12. 13,14 i 15, Pravila za konsultacije u izradi pravnih propisa („Službeni glasnik BiH“, broj 5/17), ocijenjeno je da Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH ima uticaj na javnost.
3.	Obrazloženje odluke o obliku izvršenih konsultacija	Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH predstavlja osnovu za realizaciju politike ruralnog razvoja BiH, kojim se definišu ciljevi ruralnog razvoja, utvrđuju programi, mjere i druge aktivnosti za postizanje ovih ciljeva, uspostavljaju mehanizmi monitoringa i evaluacije, te okvirno utvrđuju potrebna finansijska sredstva i procedure za njihovo korišćenje. Strateški plan BiH je osnova za usmjeravanje svih planova i programa ruralnog razvoja donesenih na svim nivoima vlasti u BiH. S obzirom na prethodno navedeno, i značaj strategije za javnost Centralni tim Interresorne komisije za izradu Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja BiH, odlučio je da se pored online konsultacija, dodatno, organizuju i javne konsultacije/okrugli stolovi.

4.	Nevladine organizacije s kojima su izvršene konsultacije	Spisak učesnika konsultacija iz sektora javne uprave, privrede i nevladinih organizacija nalazi se u prilogu Izjave.
5.	Stav nevladinog sektora	U javnim raspravama ukupno je učestvovalo 133 predstavnika javne uprave, privrednog i civilnog sektora, dok su se za on-line konsultacije prijavila 4 učesnika. U toku javnih konsultacija o Nacrtu strateškog plana ruralnog razvoja, ukupno je dostavljeno 33 komentara i 65 prijedloga za izmijene i dopune teksta dokumenta.
6.	Mjere informisanja javnosti i mišljenje javnosti	Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH je postavljen na web platformu eKonsultacije, što je omogućilo svim partnerima ruralnog razvoja uvid u Nacrt i učešće u procesu javnih konsultacija i dostavljanje komentara, kao i prijedloga za izmjene i dopune teksta dokumenta.
7.	Konsultacije sa domaćim i međunarodnim konsultantima	Interresorna komisija za izradu Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja BiH, je imala konsultantsku podršku USAID/ SIDA projekta FARMA II. Takođe Delegaciji Evropske komisije u BiHjebila u potpunosti informisana i konsultovana u svim fazama izrade dokumenta.
8.	Izjava da je institucija postupila s pripremljenim komentarima u skladu s ovim postupkom i dostavila potrebni izvještaj u skladu s članom 23. stav (3) Pravila	Nakon isteka roka za javnu raspravu, održan je sastanak Centralnog tima Interresorne komisije za izradu Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja BiH, tokom koga su razmotreni pristigli komentari i prijedlozi za izmjene i dopune Nacrta. Prijedlozi koji su ocijenjeni kao relevantni, uvršteni su u teksta Nacrta Strateškog plana ruralnog razvoja BiH, dok je za ostale dato obrazloženje zbog čega nisu prihvaćeni, o čemu je izrađen Izvještaj o održanim javnim konsultacijama sa zainteresovanom javnošću, koji se objavljuje na web platformi eKonsultacija.
9.	Ostale informacije	Na tekst Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja BiH, pribavljena su mišljenja nadležnih institucija, i to: Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva , aktom broj: 04-24/1-1763-1/17 P.J., od 04. 09. 2017. godine, navodi budući da je proces izrade SP RR proveden u skladu sa Zakonom o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju („Službeni glasnik BiH“ broj 50/08), te da su pri tom poštovane i preporuke

Delegacije EU u BiH, daje pozitivno mišljenje.

Ministarstvo za ekonomska odnose i regionalnu saradnju Republike Srpske, aktom broj: 17.02-012-17-183-1/17, od 04.12.2017. godine, dostavilo je Zaključak Vlade Republike Srpske broj 04/1-012-2-2949/17, usvojen na 154. sjednici održanoj 30.11.2017. godine, u kome Vlada zaključuje (tačka 1) da se upoznala sa „Informacijom o objedinjenim komentarima institucija Republike Srpske na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH 2018-2021. godine i istu usvaja; (tačka 2)

Vlada zahtjeva da se izneseni stavovi i sugestije institucija Republike Srpske budu u potpunosti uvaženi u procesu izrade teksta dokumenta iz tačke 1. U prilogu akta dostavljena je lista stavova Vlade Republike Srpske koji su i prihvaćeni i ugrađeni u tekst dokumenta u kontekstu kako su i predložene, osim jedne primjedbe koja se odnosi na korigovanje tabele u tačkama 61.i 6.1 u okviru mjere Podrška razvoju javne infrastrukture kvaliteta i usluga u poljoprivredno-prehrambenom sektoru, gdje BiH nivo nije moguće izbaciti iz tabele nadležnosti jer je ovo pitanje prožeto kroz obaveze institucija sa nivoa BiH utvrđene Zakonom o zaštiti oznaka geografskog porijekla (Službeni glasnik BiH“, br. 53/00), Zakonom o hrani BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 50/04), Zakonom o ministarstvima BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09 i 103/09), i drugim propisima

Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu BD, aktom broj:01.11.-1161DS-003/17, od 23.11.2017.: Vlada Brčko distrikta BiH, dala je saglasnost na Nacrt Strateškog plana ruralnog razvoja BiH.

Kancelarija za zakonodavstvo, aktom broj:03-02-2-765/17, od 19.09.2017. godine, na dostavljeni tekst Nacrta SP RR, nema primjedbi, osim što ukazuje da je o predmetnom strateškom planu potrebno pribaviti mišljenje Ministarstva finansija i trezora BiH, kao i mišljenja nadležnih entitetskih organa i Brčko Distrikta BiH, te tako kompletiran

materijal dostaviti Savjetu ministara BiH u dalju proceduru.

Direkcija za evropske integracije BiH, u aktu broj: 02C-06-1-1236-2/17, od 25.09.2017. godine navodi da u određenim dijelovima teksta uočeno potreba za tehničkim korekcijama koje se odnose na zamjene termina „*acquis communautaire*“ terminom „*acquis Unije*“ ili skraćeno „*acquis*“ u dijelovima teksta gdje se navodi prvi termin.

Također je potrebno termin „*nitratna direktiva*“ (stranica 43) zamijeniti punim nazivom direktive kako slijedi: „*Direktiva Vijeća 91/676/EEZ od 12. decembra 1991. o zaštiti voda od onečišćenja uzrokovanog nitratima iz poljoprivrednih izvora*“.

Ministarstvo finansija i trezora BiH, aktom broj: 05-02-2-7994-2/17, od 20.09.2017. godine, dostavilo je mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH, te konstatovalo slijedeće:

- a) Nosioци implementacije mjera iz indikativnog akcionog plana Nacrta strategije koje se odnose na BiH su MSTEО i Kancelarija za veterinarstvo BiH (KZV).
- b) Implementacija SP RR će imati finansijske implikacije na Proračun institucija BiH i međunarodnih obveza BiH.
- c) Sredstva predviđena u proračunu MSTEО sa pozicije „podrška sajamskim manifestacijama u zemlji i inostranstvu „ se dodjeljuju i za poljoprivredu i ostale djelatnosti.
- d) Dokumentom okvирnog proračuna (2018-2020) je planirano povećanje iznosa proračuna KZV na poziciji „ugovorene usluge“ za štampanje markica i kontrolu zaraznih bolesti.
- e) U tabeli ukupne proračunske alokacije, naveden je ukupan iznos po godinama za implementiranje aktivnosti MSTEО i KZV.
- f) Predlagač uz Nacrt strategije nije dostavio detaljno obrazloženje finansijskog dijela u kojem je potrebno navesti koliki iznos potrebnih sredstava za implementiranje Strategije se odnosi na MSTEО, a koliko na KZV i da li će se sredstva obezbijediti u okviru postojećih proračuna nosioca

aktivnosti ili će biti potrebna dodatna sredstva.

Slijedom konstatovanog u tački f. ovog mišljenja, upućuje se predlagač da dostavi obrazloženje finansijskog dijela Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021).

MSTEO je na zahtjev MFiT BiH, uputilo Obrazloženje finansijskog dijela Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja BiH (2018-2021), putem dopisa broj 10-4-28-3118-6/17, od 02.10.2017.

Ministarstvo finansija i trezora BiH, dostavilo akt broj 05-2-2-7994-4/17, od 16.10.2017. godine, u kome se navodi da nema primjedbi na finansijski aspekt Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja BiH (2018-2020), te da je dokument upućen na mišljenja resornim entitetskim ministarstvima i Brčko Distrikt institucijama. Stoga imajući u vidu da je oblast ruralnog razvoja u slučaju Federacije BiH, u podijeljenoj nadležnosti Federacije BiH i kantona, smatraju neophodnim da predmetni Nacrt strateškog plan bude upućen nadležnim kantonalnim institucijama, na mišljenje, prije upućivanja istog Savjetu ministara BiH.

Ministarstvo spoljne trgovine i ekonomskih odnosa BiH se 07.11.2017. godine obratilo Federalnom ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva dopisom br. 10-4-28-3118-10/17 kojim se traži da pribave mišljenja kantonalnih institucija na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH.

Postupajući prema zahtjevu FMPŠV je dostavilo dopise sa mišljenjima kantonalnih institucija o Nacrtu strateškog plana ruralnog razvoja BiH 2018-2021. godina, kako slijedi u nastavku:

Bosansko-podrinjski kanton Goražde, Ministarstvo za privredu, aktom broj:04-24-1953/17, od 16.11.2017. godine, je daje pozitivno mišljenje na Nacrt Strateškog plana ruralnog razvoja BiH.

Srednjobosanski kanton, Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, aktom broj 04-24-sl.17, od 15.1.2017. godine, daje pozitivno mišljenje

na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH i nema primjedbi.

Županija posavska, Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva, aktom broj 08-1-337-1/17, od 10.11.2017. godine, daje pozitivno mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH.

Županija Zapadnohercegovačka, Ministarstvo gospodarstva, aktom broj 05-06-24-1856/17, od 20.11.2017. godine, daje pozitivno mišljenje na Nacrt Strateškog plana ruralnog razvoja BiH.

Tuzlanski kanton, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, aktom broj 04/1-24-09-28490/17, od 15.11.2017. godine, nema primjedbi na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH i daje punu podršku usvajanju dokumenta.

Kanton Sarajevo, Ministarstvo privrede, aktom broj 07-05-24-1/17, od 15.11.2017. godine, daje pozitivno mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH.

Hercegbosanska županija, Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, aktom broj 08-02-24-2707/17, od 24.11.2017. godine, daje načelno pozitivno mišljenje na predmetni dokument, zbog važnosti usvajanja ovog strateškog dokumenta na nivou BiH, kako bi se ostvarile pretpostavke za razvoj poljoprivrede i ruralnih područja.

Unsko-Sanski kanton, Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, aktom broj 08-24-12540-1/17, od 15.11.2017. godine daje pozitivno mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH.

Hercegovačko-neretvanski kanton/županija, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, aktom broj 11-03-26-2719-1/17, od 22.11.2017. godine, daje načelno pozitivno mišljenje zbog važnosti usvajanja ovog strateškog dokumenta na razini BiH, a kako bi se otvorile mogućnosti za razvoj poljoprivrede i ruralnih područja.

		Zeničkodobojski kanton, Ministarstvo za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu, aktom broj 05-24-11688- 2/17, od 13.11.2017. godine, daje pozitivno mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH i nema primjedbi.
--	--	--

From: Tatjana Kospic [<mailto:T.Kospic@meoi.vladars.net>]
Sent: Friday, December 29, 2017 12:37 PM
To: delegation-bih@eeas.europa.eu; Kabinet Ministra MVTEO
<Kab.Ministra@mvteo.gov.ba>; kabinet@vm.gov.ba;
Alexandra.Wagner@ext.eeas.europa.eu; Medjunarodne organizacije20
<biljana.barovic@ext.eeas.europa.eu>
Subject: Обавијест о Закључку Владе Републике Српске

Поштовани,

Обавјештавамо Вас да је Влада Републике Српске на данашњој 158. сједници разматрала Информацију о ревидираном тексту „Нацрта стратешког плана руралног развоја БиХ – Оквирни документ“, са Приједлогом закључка, те исте усвојила. Уважавајући дефинисане рокове, у прилогу Вам достављамо непротоколисану верзију усвојеног закључка, јер ће његово протоколисање и потписивање бити реализовано највјероватније након новогодишњих и божићних празника.

С поштовањем,

Влада Републике Српске

Министарство за економске односе и регионалну сарадњу
Трг Републике Српске 1, 78000 Бања Лука
Тел: +387 51 339 324
Факс: + 387 51 339 647
www.vladars.net; t.kospic@meoi.vladars.net
www.investsrpska.com

ПРИЈЕДЛОГ

На основу члана 43. став 7. Закона о Влади Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, број 118/08 и 11/09), а у вези са Одлуком остваривању координације републичких органа управе у спровођењу активности у области европских интеграција и међународне сарадње („Службени гласник Републике Српске“, број 47/13), након разматрања „Информације о ревидираном тексту Нацрта стратешког плана руралног развоја БиХ – Оквирни документ“, Влада Републике Српске на 158. сједници одржаној 29. децембра 2017. године, доноси

ЗАКЉУЧАК

1. Влада Републике Српске се упознала са „Информацијом о ревидираном тексту Нацрта стратешког плана руралног развоја БиХ – Оквирни документ“ и исту усваја.

2. Полазећи од чињенице да је документ из тачке 1. Закључка израђен искључиво у контексту обезбјеђења услова за финансијску подршку сектору пољопривреде и руралног развоја у БиХ посредством Инструмента претприступне помоћи (ИПА 2) Европске уније, да је Кабинет предсједнице Владе Републике Српске дана 27. децембра 2017. године запримио допис шефа Делегације Европске уније у БиХ бр. Ares (2017)6372907 којим се изражава спремност шефа Делегације да личне и капацитете Делегације Европске уније у наступајућем периоду ангажује у правцу позиционирања и реализације процеса програмирања у складу са усаглашеном Одлуком о систему координације процеса европских интеграција у БиХ, те се на тај начин дјелује у правцу отклањања низа недостатака и проблема у процесу програмирања на које су надлежне институције Републике Српске перманентно указивале, Влада Републике Српске прихвата ревидирани текст документа из тачке 1. Закључка.

3. Влада Републике Српске је сагласна да финални назив документа из тачке 1. Закључка гласи: „Стратешки план руралног развоја БиХ – Оквирни документ“, јер исти адекватније рефлектује уставне надлежности појединих нивоа власти у БиХ у области пољопривреде и руралног развоја у односу на првобитни приједлог назива документа, према којем су институције Републике Српске изразиле резерве.

4. Влада Републике Српске захтијева од свих релевантних актера у БиХ да се процес програмирања средстава помоћи Европске уније реализује у складу са усаглашеном Одлуком о систему координације процеса европских интеграција у БиХ, а посебно њеним чланом 9. (8) б), те апсолутно одбацује могућност реализације процеса програмирања у оквиру „секторских група за програмирање“, које су успостављене изван система координације процеса европских интеграција и без сагласности Владе Републике Српске.

5. У складу са тачком 4. Закључка, Влада обавезује све актере из Републике Српске ангазоване на пословима европских интеграција, укључујући и потенцијални процес програмирања средстава

помоћи Европске уније, на стриктно поштивање и придржавање „Одлуке о остваривању координације републичких органа управе у спровођењу активности у области европских интеграција и међународне сарадње”.

6. Задужује се Министарство за економске односе и регионалну сарадњу Републике Српске да, у својству републичког координатора процеса европских интеграција, редовно извјештава Владу Републике Српске о процесу програмирања средстава помоћи Европске уније за 2018. годину, те у случају да проблеми и мањкавости у процесу програмирања не буду ријешени на одговарајући начин, Влада ће сагласност из тачке 2. Закључка повући, а све активности на провођењу документа из тачке 1. Закључка обуставити.

7. Обавезује се Министарство за економске односе и регионалну сарадњу да овај закључак достави Савјету министара и Делегацији Европске уније у БиХ.

8. Овај закључак ступа на снагу даном доношења.

ПРЕДСЈЕДНИЦА ВЛАДЕ

Жељка Цвијановић

Број:

Датум:

U-875

РЕПУБЛИКА СРПСКА
ВЛАДА

МИНИСТАРСТВО ЗА ЕКОНОМСKE ОДНОСЕ И РЕГИОНАЛНУ САРАДЊУ

Трг Републике Српске 1; Бања Лука; Телефон: 051/339-324; Факс: 051/339-647
www.vladara.net; E-mail: meol@meol.vladara.net

Број: 17-08-012-17-198/17

Датум: 22. децембар 2017. године

САВЈЕТ МИНИСТРА
МИНИСТАРСТВО СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ И
ЕКОНОМСКИХ ОДНОСА БИХ

011
01-2
013

HERCEGOVINA
MINISTARSTVO VANJSKE TRGOVINE
I EKONOMSKIH ODNOSA
SARAJEVO

Priloga	Broj	Redni broj	Broj prijave
10	07	4589-2	17

ПРЕДМЕТ: Обавијест у вези са Вашим дописом број: 10-4-07-4581-1/17 од 18. децембра 2017. године, запримиљеног у Министарству за економске односе и регионалну сарадњу 18. децембра 2017. године – доставља се;

10-4
25/12/17

Поштовани,

У вези са Вашим дописом напријед наведеног броја и датума, у прилици смо да Вас обавијестимо да смо исти, заједно са Нацртом стратешког плана руралног развоја БиХ (2018-2021) – оквирни документ, прослиједили Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске, те да ће се у вези са достављеним нацртом одредити Влада Републике Српске, а све у складу са Закључком Владе Републике Српске број: 04/1-012-2-2949/17 од 30. новембра 2017. године, који Вам је уредно достављен.

С поштовањем,

Достављено:

1 х наслову,
1 х Кабинету Предсједнице Владе Републике Српске,
2 х и/а.

РЕПУБЛИКА СРПСКА

BOSNA I HERCEGOVINA

МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ, ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ

Трг Републике Српске бр. 1, Бања Лука, тел: 051 338-415, факс: 051 338-866, 051 338-866,

E-mail: mps.@mps.wadars.net

PRIMLJENO: 13-12-2017			
Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Radni broj	Broj priloga
10	28-	3118-	14/17

Број: 12.03.1-330-3432/17

Датум: 06.12.2017. године

МИНИСТАРСТВО СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ И ЕКОНОМСКИХ ОДНОСА БИХ
ул. Мусала 9,
71000 Сарајево

ПРЕДМЕТ: Обавјештење везано за тражење мишљења на Нацрт стратешког плана
руралног развоја БиХ 2018-2021., доставља се

Веза: Ваши дописи број 10-4-28-3118/17 од 23.08.2017., 10-4-28-3118-7/17 од
02.10.2017., 10-4-28-3118-8/17 од 18.10.2017., 10-4-28-3118-11/17 од 15.11.2017. и 10-4-28-3118-
13/17 од 1.12.2017. године

Поштовани,

Вашим дописима, број и датум везе, тражили сте мишљење Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске на текст Нацрта стратешког плана руралног развоја БиХ 2018-2021.

Овим путем Вас обавјештавамо да је Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске, у циљу добијања мишљења Владе Републике Српске, израдило „Информацију о активностима везаним за израду Нацрта стратешког плана руралног развоја Босне и Херцеговине“ и са истом је, на сједници од 12.10.2017. године, упозната Влада Републике Српске. Након тога су, у координацији Министарства за економске односе и регионалну сарадњу Републике Српске, услједиле међуресорне консултације између представника институција Републике Српске, чланова Радне групе 11 у систему координације процеса европских интеграција у БиХ (Пољопривреда и рурални развој). Као резултат наведених консултација дошло се до одређеног броја примједби и коментара на текст Нацрта стратешког плана. Након разматрања „Информације о обједињеним коментарима институција Републике Српске на Нацрт стратешког плана руралног развоја БиХ 2018.2021. године“, израђене од стране Кабинета предсједника Владе, Влада Републике Српске је, на сједници одржаној 30.11.2017. године, донијела Закључак којим је дефинисано да ће Министарству спољне трговине и економских односа БиХ све примједбе бити достављене од стране Министарства за економске односе и регионалну сарадњу Републике Српске.

С поштовањем,

Достављено:

1. Наслову,
2. Архива.

ПОСЛАШТЕЉУ МИНИСТРА

ПОСЛАШТЕЉУ МИНИСТРА

др Зоран Милетић

РЕПУБЛИКА СРПСКА
ВЛАДА

МИНИСТАРСТВО ЗА ЕКОНОМСКЕ ОДНОСЕ И РЕГИОНАЛНУ САРАДЊУ

Трг Републике Српске 1, Бања Лука, телефони 051/839-824, факс: 051/839-447
www.vladars.net, e-mail: meoi@meoi.vladars.net

BOSNA I HERCEGOVINA
MINISTARSTVO VANJSKE TRGOVINE
I EKONOMSKIH ODNOSA

05.12.2017

PRIMLJENO:

Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Redni broj	Broj prijema
10	07-4581	117	

104

07/12/17

Број: 17.02-012-17-183-1/17

Датум: 4. децембар 2017. године

МИНИСТАРСТВО СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ И ЕКОНОМСКИХ ОДНОСА БиХ
Н/р г. Мирко Шаровић, министар

ПРЕДМЕТ: Закључак Владе Републике Српске – доставља се;

Поштовани,

У прилогу Вам достављамо Закључак Владе Републике Српске број: 04/1-012-2-2949/17, усвојен на 154. сједници одржаној 30. новембра 2017. године, а који се односи на „Информацију о обједињеним коментарима институција Републике Српске на Нацрт стратегије руралног развоја БиХ 2018–2021. године“ као и документ који садржи ставове Владе Републике Српске о Нацрту стратегије руралног развоја БиХ 2018–2021.

С поштовањем,

МИНИСТАР

Мирко Шаровић

Прилог:

- Закључак Владе Републике Српске број: 04/1-012-2-2949/17 од 30. новембра 2017. године
- Ставови Владе Републике Српске о Нацрту стратегије руралног развоја БиХ 2018–2021.

Достављено:

- 1 х наслову,
- 1 х Кабинету председнице Владе Републике Српске,
- 1 х Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске,
- 2 х а/а.

На основу члана 43. став 7. Закона о Влади Републике Српске („Службени гласник Републике Српске”, број 118/08), а након разматрања Информације о обједињеним коментарима институција Републике Српске на Нацрт стратегије руралног развоја БиХ 2018 – 2021. године Влада Републике Српске, на 154. сједници одржаној 30.11.2017. године, д о н о с и

ЗАКЉУЧАК

1. Влада се упознала са „Информацијом о обједињеним коментарима институција Републике Српске на Нацрт стратегије руралног развоја БиХ 2018 – 2021. године” и исту усваја.
2. Влада захтијева да изнесени ставови и сугестије институција Републике Српске буду у потпуности уважени у процесу израда текста документа из тачке 1. Закључка.
3. У складу са тачком 2. Закључка, обавезују се чланови Радне групе 11 у систему координације процеса европских интеграција у БиХ (Пољопривреда и рурални развој) из Републике Српске да, у координацији Министарства за економске односе и регионалну сарадњу, као републичког координатора у процесу европских интеграција, у што краћем року систематизују обједињене коментаре институција Републике Српске.
4. Обавезује се Министарство за економске односе и регионалну сарадњу да систематизоване коментаре и ставове институција Републике Српске достави Министарству спољне трговине и економских односа БиХ и, по потреби, другим релевантним институцијама које партиципирају у изради документа из тачке 1. Закључка.
5. Обавезују се Министарство за економске односе и регионалну сарадњу и Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде да резидирани документ из тачке 1. Закључка, који ће уобичајно изнесте ставове и сугестије институција Републике Српске, доставе Влади Републике Српске на разматрање.
6. Закључак ступа на снагу даном доношења.

Број: 04/1-012-2-

/17

Датум: 30.11.2017. године

ПРЕДСЕДНИЦА ВЛАДЕ
Др. Ана Бркић
Др. Јанковић

Нацрт Стратешког плана руралног развоја БиХ 2018 – 2021

Ставови Владе Републике Српске –

- Влада Републике Српске је Закључком бр. 04/1-012-2-1159/13 од 29. маја 2013. године, због потреба процеса европских интеграција, а у циљу обезбјеђења **предуслова** за коришћење претприступних средстава ЕУ из ИПА 2 пакета **намијењеног** развоју сектора пољопривреде, руралног развоја и јачању конкурентности пољопривредних произвођача, **дала сагласност на израду „Оквирног стратешког плана руралног развоја у БиХ“**. Како овакав назив документа искључиво одговара уставној структури и дистрибуцији надлежности појединих нивоа власти у БиХ у области пољопривреде и **руралног развоја**, те како је наведеним закључком Владе Републике Српске дефинисан искључиви оквир партиципације институција Републике Српске у **изradi** тематског документа на нивоу БиХ, из тога слиједи да његов назив не може бити „Стратешки план руралног развоја БиХ 2018 – 2021“, већ „Оквирни стратешки план руралног развоја у БиХ 2018 – 2021“.
- Наведеним закључком Владе Републике Српске бр. 04/1-012-2-1159/13 од 29. маја 2013. године, утврђено је и да евентуални тематски документ на нивоу БиХ, у садржинском и структуралном смислу, мора бити израђен по **модуларном** принципу, који подразумева засебно и јасно приказивање позицију Републике Српске по свим релевантним питањима која се обрађују у заједничком документу, те преглед усаглашених оквирних стратешких одређења за рурални развој у БиХ. Увидом у документ „Нацрт стратешког плана руралног развоја БиХ 2018 – 2021“ јасно је да овај принцип није испoштoван. Подсјећања ради, по члану 68. тачка 8. Устава Републике Српске, Република, између осталог, уређује и обезбјеђује основне циљеве и правце **развоја** пољопривреде и села, те политике и мјере за усмјеравање развоја. С тим у вези, Народна скупштина Републике Српске усвојила је „Стратешки план **развоја** пољопривреде и руралних подручја Републике Српске за период 2016 – 2020“, што се у документу „Нацрт стратешког плана руралног развоја БиХ 2018 – 2021“ не рефлектује на одговарајући начин. Тако, између осталог, на страни 8. Нацрта садржане су информације из којих је видљиво да Федерација БиХ (у сегменту руралног развоја) и ДБ БиХ немају усвојене стратешке планске документе у овој области, из чега је јасно да „Нацрт стратешког плана“ није конципиран на модуларном принципу.
- Узимајући у обзир да израда и усвајање стратешког документа руралног развоја на нивоу цијеле БиХ представља предуслов за коришћење средстава

ИПА у овом сектору, као и да у БиХ не постоји сагласност о моделу ИПАРД структуре, остаје отворено питање процеса програмирања и имплементације финансијских средстава подршке, као и природе и конкретне намене пројеката, носећих институција у пројектним активностима, те, посебно, узимајући у обзир досадашњу праксу и искуства, позиције и видљивости институција Републике Српске у процесу програмирања и имплементације пројектних активности. Ревидирање текста стратешког плана **руралног развоја у складу са легитимним захтјевима и ставовима Владе Републике Српске** представља први, али и недовољан предуслов за формалну верификацију документа од стране Владе Републике Српске, те, самим тим, за **обезбјеђење** финансијске подршке и посредством средстава Европске уније из пакета ИПА. Други, важнији предуслов, подразумева обезбјеђење јасне уставне позиције и видљивости надлежних институција Републике Српске у свим сегментима процеса програмирања и имплементације средстава из пакета ИПА, у складу са њиховом уставном надлежношћу у предметној области. Тек испуњавањем наведена два предуслова, створиће се претпоставке за формалну верификацију предметног документа од стране Владе Републике Српске. Подсјећања ради, у складу са усаглашеним системом координације процеса европских интеграција у БиХ од 17. августа 2016. године, конкретно, чланом 9. (3) б), радне групе су, између осталог, овлаштене да „**партicipацију у процесу програмирања средстава помоћи Европске уније, примарно у контексту идентификације потреба за осигурањем финансијске и техничке подршке Европске уније институцијама у БиХ у реализацији њихових обавеза у реализацији европског интеграционог процеса**“. Узимајући у обзир природу система координације процеса европских интеграција у БиХ, а то је да он представља перманентан и искључив оквир за реализацију заједничких активности надлежних институција у БиХ у процесу европских интеграција, а никако само механизам за припрему одговора на Упитник Европске комисије, као и његова рјешења којима је уважена уставна структура БиХ и позиција свих нивоа власти, те којима је предвиђена и одговарајућа заштита од прегласавања, радне групе у систему координације процеса европских интеграција намећу се као један од незаобилазних форума у процесу програмирања средстава помоћи Европске уније, укључујући и област пољопривреде и руралног развоја (Радна група 11).

- На стр. 41. и 42, у дијелу 2.16.1, који обрађује проблеме деградације земљишта и управљање водама, наведено је да је заштита земљишта у БиХ и ФБиХ уређена путем више секторских прописа, док се стање у Републици Српској и не анализира. Уважавајући модулари принцип, али **чињеничко стање**, те уставну надлежност у предметној области, неопходно је да наведена чињеница буде инкорпорисана у текст документа.

- На страни 42, подтачка 2.16.2. – у дијелу који се односи на проблематику загађења и управљања равним врстама отпада, па тако и отпадом из пољопривреде, прије свега отпадом насталим из клаониčkih постројења, наведено је да предметна материја у БиХ није адекватно ријешена. Напомињемо да је у Републици Српској на снази Закон о нуклеарним животињског поријекла („Службени гласник Републике Српске“ број 60/13) којим је предметна материја детаљно регулисана, те је неопходно да, **уважавајући** модулари принцип, предметни податак буде инкорпорисан у текст документа.
- На страни 48, у дијелу SWOT анализе **соцно-демографских фактора**, као пријетња је наведена „Неприлагођеност образовног система потребама модерне економије (рурални развој)“. Напомињемо да у БиХ постоји више образовних система. Образовни систем је у Републици Српској успостављен и уређен на републичком нивоу, а у ФБиХ је исти уређен на нивоу кантона. **Уважавајући** уставну структуру БиХ и надлежности појединих нивоа власти у области образовања, као и модулари принцип, неопходно је да наведена чињеница буде јасно назначена у документу.
- Предметни документ је потребно кориговати на страници бр. 42, гдје се говори о институционалном и правном оквиру у Републици Српској у области заштите животне средине. С тим у вези, потребно је истаћи да су институционално за ову област у Републици Српској надлежни Министарство за просторно уређење, грађевинарство и екологију Републике Српске, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске, али и Фонд за заштиту животне средине и енергетску ефикасност Републике Српске. Неопходно је да наведена чињеница буде јасно назначена у документу.
- У цијелом тексту Нацрта стратешког плана, неопходно је користити пуне називе ентитета Републике Српске и Федерације БиХ, као и Брчко дистрикта БиХ, те пуне називе институција Републике Српске. Наведени захтјев је у складу са принципом уставности, те модулари принципом на којем би предметни документ требао да почива.
- Нацрт стратешког документа треба да буде коригован у контексту уношења тачних и ажурираних података, те је приликом навођења података обавезно навести и извор из којег су ти подаци добијени. Тако је нпр. на страници бр. 11 (Анализа постојећег стања у сектору), потребно ажурирати податке о износима новчаних средстава, те је умјесто броја 856 милиона КМ потребно уписати **857 милиона КМ**, уколико исти представља податак Републичког завода за статистику. Исто тако, умјесто 866 милиона КМ, потребно је уписати **897 милиона КМ**, а у дијелу у којем се наводи број запослених у сектору пољопривреде у Републици Српској, потребно је навести да се број од 1759 односи на запослене у области 01 (биљна и сточарска производња, лов и

припадајуће услужне дјелатности) подручја А – пољопривреда, шумарство и риболов, а број 91000 према подацима из АРС (Анкета о радној снази) се односи на комплетно подручје А. Наиме, у оквиру броја 91000 укључени су и формално и неформално запослени. Такође, потребно је ажурирати и податке на страници бр. 18, јер табела 2 није потпуна и потребно је назначити категорије животиња на које се подаци односе. Нпр. 229 је укупан број говеда, а 108 је број музних крава. Неопходно је извршити и корекције на страници бр. 31, јер дло који се односи на 2.13 - Политички, правни и институционални оквир, није објективно приказан. Иако постоје прописи из предметне области на нивоу БиХ, пољопривреда и рурални развој је у надлежности Републике Српске у складу са Уставом Републике Српске.

- **Нацрт документа, укључујући његов основни текст, индикативни акциони план, те листу предвиђених мјера, треба бити коригован на начин да се по питањима која су обухваћена категоријом „руралног развоја“, а која не спадају директно у сектор пољопривреде, као што је, на примјер, питање доступности здравствене заштите и здравственог осигурања, јавног превоза, образовања, итд., узима уставне надлежности појединих нивоа власти у БиХ и стратешки и оперативни документи који су на снази и који се примењују по овим питањима. Наведени захтјев је у складу са уставном структуром, односно надлежностима појединих нивоа власти у БиХ по наведеним питањима, као и модуларним принципом на којем би предметни документ требао да почива.**
- **Кроз цијели текст документа неопходно је прецизирати надлежности појединих нивоа власти по питањима која се обрађују. На примјер, на стр. 84., тачка 7.2, у оквиру „Индикативног акционог плана“, гдје се говори о јачању капацитета за инспекције у ветеринарству и фитосанитарној области; на стр. 51, у дијелу који се односи на тачку 5. „Стратешке циљеве и мјере“, у подтачки VI – унапријеђење институционалних система и капацитета и хармонизација правног оквира у области пољопривреде и руралног развоја; на стр. 55., у дијелу текста који се односи на „даље унапређивање и одржавање RPS-а регистара домаћих животиња, унапређење и одржавање FADN, успостављање и одржавање FTIS, успостављање LPIS и др.“; на стр. 72., у дијелу који се односи на 6.9 Подршка развоју административног сектора и услуга у информационим услугама; на стр. 73., у тачкама од 6.9.4. до 6.9.7; на стр. 74., у дијелу 6.10 „Подршка развоју капацитета институционалног управљања, у трећем пасусу, потребно је назначити да је ријеч о спољнотрговинском пословању, уколико се реферише на ниво институција БиХ, те прецизирати одредбе које се односе на платне системе и надлежности појединих нивоа власти; на стр. 75, у дијелу који се односи на Крајње кориснике потребно је уписати „у складу са уставним надлежностима“ умјесто ријечи „на свима нивоима власти“; на стр. 82 – у тачкама 6.1. и 6.2. означен је и ниво БиХ, који нема надлежности у том**

сегменту, те је неопходно кориговати табелу у том контексту; на стр. 84 потребно је измијенити табелу у тачкама 7.2 - 7.7 у складу са уставним надлежностима за реализацију предвиђених мјера; на стр. 85 потребно је исправити податак у табели под тачком 7.8 у складу са уставним надлежностима у БиХ у односу на предметну област; на стр. 86, потребно је исправити табелу у тачкама 9.1 до 9.3, у складу са уставним надлежностима у БиХ по наведеним областима; на стр. 87, потребно је исправити табелу у тачкама 9.4 до 10.3, у складу са уставним надлежностима по наведеним областима; на стр. 88, у тачки 10.6, потребно је исправити табелу у складу са уставним надлежностима за предметну област, итд.

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

БРЧКО ДИСТРИКТ
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ВЛАДА

11-816
BOSNA I HERCEGOVINA

BRČKO DISTRIKT
BOSNE I HERCEGOVINE

VLAĐA

BULEVAR MIKA 1, 76100 BRČKO DISTRIKT BiH
TELEFON: 049 240 820, FAKS: 049 217 142

www.bic.gov.me.net

BULEVAR MIKA 1, 76100 BRČKO DISTRIKT BiH
TELEFON: 049 240 820, FAKS: 049 217 142

Broj predmeta: 23-002500/17
Broj akta: 01.11-1161DS-003/17
Datum, 23.11.2017. godine
Mjesto, Brčko

Na osnovu člana 52. Statuta Brčko distrikta Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, broj 2/10) i člana 10. i člana 11. stav (4) Zakona o Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, broj: 19/07, 36/07, 38/07, 02/08, 17/08, 23/08, 14/10, 28/12 i 22/17), a u vezi s dopisom Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine, broj: 10-4-28-3118/17 od 23. 8. 2017. godine, na Prijedlog Odjeljenja za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu, broj: 23-002500/17 od 6. 11. 2017. godine, Vlada Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, na prvom nastavku 28. redovne sjednice održanom 23. novembra 2017. godine, donosi

ZAKLJUČAK

Član 1.

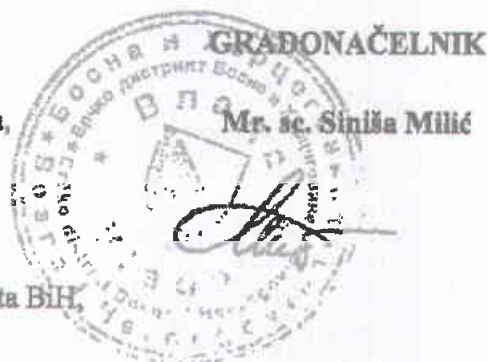
Vlada Brčko distrikta Bosne i Hercegovine daje saglasnost na Nacrt Strateškog plana ruralnog razvoja BiH (2018–2021.).

Član 2.

Ovaj zaključak stupa na snagu danom donošenja i objavit će se u „Službenom glasniku Brčko distrikta BiH“.

DOSTAVITI:

1. Članovima Vlade Brčko distrikta BiH,
2. Odjeljenju za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu,
3. Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine
Musala 9, 71000 Sarajevo,
4. Kabinetu gradonačelnika,
5. Uredu za upravljanje javnom imovinom Brčko distrikta BiH,
6. Direkciji za finansije Brčko distrikta BiH,
7. Sekretaru Vlade Brčko distrikta BiH,
8. Uredu koordinatora Brčko distrikta BiH pri Vijeću ministara BiH,
9. Sektoru za koordinaciju politika i opće poslove
- Odsjeku za opće poslove,
10. „Službenom glasniku Brčko distrikta BiH“,
11. Arhivi.

BOSNA I HERCEGOVINA
MINISTARSTVO VANJSKE TRGOVINE
I EKONOMSKIH ODNOSA
SARAJEVO
30-11-2017

PRIMLJENO:	Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Redni broj	Broj prijema
011 01-2 01-3	10	28-3118-12/17	10-4	01112/17

11605

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
 Federalno ministarstvo poljoprivrede
 vodoprivrede i šumarstva

BOSNIA AND HERZEGOVINA
FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA
 Federal Ministry of Agriculture, Water
 Management and Forestry

Broj: 04-24/1-1763-1/17 P.J.
 Sarajevo, 04. 09. 2017. godine

BOSNA I HERCEGOVINA
VIJEĆE MINISTARA
MINISTARSTVO VANJSKE TRGOVINE I
EKONOMSKIH ODNOSA

BOSNA I HERCEGOVINA
MINISTARSTVO VANJSKE TRGOVINE
I EKONOMSKIH ODNOSA
SARAJEVO

011
02
03

PRIMLJENO: 12. 09. 2017			
Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Redni broj	Broj prijave
10	28-	3118-1/17	

n/p pom. ministra gosp. Dušana Neškovića

10-4
12/09/17

PREDMET: Mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH; dostavlja se

Veza: Vaš akt broj 10-4-28-3118/17 od 23. 08. 2017. godine

Poštovani,

Sukladno traženom u Vašem dopisu dostavljamo mišljenje vezano za izradu Nacrta Strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine.

Budući da je proces izrade Strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine 2018.-2021. godine proveden u skladu sa Zakonom o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju („Službeni glasnik BiH“ broj 50/08), te da su pri tom poštovane i preporuke Delegacije EU u BiH, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva daje **pozitivno** mišljenje na dostavljeni Nacrt.

Naglašavamo važnost usvajanja ovog strateškog dokumenta koji je osnovni preduvjet za korištenje EU IPA II sredstava namijenjenih za stvaranje povoljnijeg ambijenta i povećanje konkurentnosti poljoprivrednog sektora u Bosni i Hercegovini.

Stoga se nadamo da će Strateški plan ruralnog razvoja BiH, u najkraćem mogućem roku, biti usvojen od strane nadležnih državnih institucija.

Molimo Vas da samo još jednom izvršite provjere tehničkih i stručnih pogrešaka na koje smo već ukazivali, a koje na pojedinim mjestima i dalje uočavamo u dostavljenom Nacrtu strateškog plana.

S poštovanjem,

Dostaviti:
 - naslovu
 - u spis predmeta

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
KANTON SARAJEVO
Ministarstvo privrede

Bosnia and Herzegovina
Federation of Bosnia and Herzegovina
CANTON SARAJEVO
Ministry of Economy

Broj:07-05-24— 1/17
Sarajevo;15.11.2017.god.

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
Federalno ministarstvo poljoprivrede,
vodoprivrede i šumarstvo
n/p ministra Šemrindina Dedića

Predmet:Dostava mišljenja,veza vaš akt br:04-24/1-1763-2/17 P.J. od 13.11.2017.god.

Poštovani,
vezano za Vaš zahtjev broj i datum gornji, kojim tražite od ovog ministarstva da dostavi svoje mišljenje na "Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine", obavještavamo Vas da ovo ministarstvo daje "pozitivo mišljenje" na isti.
Nadamo da će njegovo usvajanje uroditi mogućnošću za dobivanje sredstava od EU IPA II, koja će nam pomoći u stvaranju povoljnijeg ambijenta za rad poljoprivrednog sektora.

Lijep pozdrav!

Dostaviti:
-naslovu
-evidenciji
-a/a

MINISTAR

Dr. Muharem Šabić

web: <http://mp.ks.gov.ba>
e-mail: mp@mp.ks.gov.ba
Tel: + 387 (0) 33 562-121, + 387 (0) 33 562-122

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
ŽUPANIJA POSAVSKA
Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva

Broj: 08-01-337-1/17
Orašje, 10. 11. 2017. godine

**FEDERALNO MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE,
VODOPRIVREDE I ŠUMARSTVA
SARAJEVO**

Predmet: Mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH,
dostavlja se.-

Veza: Akt Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, broj: 04-21-
/1-1763-2/17 P.J. od 13.11.2017. godine

Veza: Akt MVTEO BiH, broj: 10-4-28-3118-10/17 od 07.11.2017. godine

Temeljem upućenih dopisa od strane naznačenih institucija (veza) dostavljamo Vam
pozitivno mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH.

S poštovanjem,

MINISTAR

Mato Brkić

Dostaviti:

- Naslovu;
- a/a.

**Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON
MINISTARSTVO ZA POLJOPRIVREDU,
ŠUMARSTVO I VODOPRIVREDU**

**Bosnia and Herzegovina
Federation of Bosnia and Herzegovina
ZENICA-DOBOJ CANTON
MINISTRY OF AGRICULTURE,
FORESTRY AND WATER MANAGEMENT**

**Federalno ministarstvo poljoprivrede,
vodoprivrede i šumarstva
Sarajevo**

Zenica, 13.11.2017. godine

Vaš znak: 04-24/1-1763-2/17

Naš znak: 05-24-11688-2 /17

Predmet: Mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH

Vezano za Vaš dopis broj:04-24/1-1763-2/17 od 13.11.2017. godine u kojem tražite mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH, uvidom u isti ovo Ministarstvo daje pozitivno mišljenje i nema primjedbi.

S poštovanjem,

Dostavljeno:
1 x Naslovu,
1 x a/a.

08
16-11-2017

Broj: 08-24-12540-1/2
Bihać; 15.11.2017. godine

VLADA FEDERACIJE BIH
Federalno ministarstvo poljoprivrede,
vodoprivrede i šumarstva
Ul. Marka Marulića 2
Sarajevo

Predmet: Mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH, dostavlja se

Uvažavajući važnost donošenja Strateškog plana ruralnog razvoja BiH, budući da je isti osnovni preduvjet za korištenje EU IPA II sredstava namjenjenih za stvaranje povoljnijeg ambijenta i povećanje konkurentnosti poljoprivrednog sektora u Bosni i Hercegovini, Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Unsko-sanskog kantona daje pozitivno mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH s ciljem da se isti usvoji u predviđenom roku.

S poštovanjem,

Dostaviti:

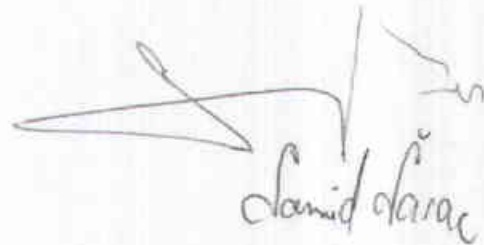
1. Naslovu
2. a/a

Dragan Polimanač, dipl. pravnik

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
TUZLANSKI KANTON
Ministarstvo poljoprivrede,
šumarstva i vodoprivrede

Broj: 04/1-24-09- 28490 /17
Tuzla, 15.11.2017.godine

FEDERALNO MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE,
VODOPRIVREDE I ŠUMARSTVA
Sarajevo

PREDMET: Mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog ravoja Bosne i Hercegovine-dostavlja se

Vašim aktom broj 04-24/1-1763-2/17 P.J. zatražili ste od ovog Ministarstva mišljenje na dostavljeni Nacrt strateškog plana ruralnog ravoja Bosne i Hercegovine.

Na dostavljeni Nacrt strateškog plana ruralnog ravoja Bosne i Hercegovine ovo Ministarstvo nema primjedbi, te daje punu podršku usvajanju ovog dokumenta.

S poštovanjem,

Dostavljeno:
1 x Naslovu
① x a/a

Broj: 04-24- sl. /17
Travnik, 15.11.2017.godine

FEDERALNO MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE,
VODOPRIVREDE I ŠUMARSTVA
Marka Marulića br.2
Sarajevo

PREDMET: Mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH – dostavlja se
Veza Vaš akt broj 04-24/1-1763-2/17 P.J. od 13.11.2017. godine

Poštovani,

obavještavamo vas da Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva daje **pozitivno mišljenje** na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH i na isti nema primjedbi.

S poštovanjem,

Dostavljeno:
-naslovu
-a/a

MINISTAR
Salkan Merdžanić mr.sc.

Broj: 11-03-26-2719-1/17
Mostar, 22.11.2017. godine

Federalno ministarstvo poljoprivrede,
vodoprivrede i šumarstva
Sarajevo

PREDMET: Mišljenje na Nacrt Strateškog plana ruralnog razvoja BiH 2018-2021 g.

Vezano za Vaš dopis/e-mail od 15.11.2017.god, u kojem se traži mišljenje na Nacrt Strateškog plana ruralnog razvoja BiH 2018-2021.g. sa aspekta oblasti poljoprivrede ovo Ministarstvo daje načelno pozitivno mišljenje zbog važnosti usvajanja ovog strateškog dokumenta na razini Bosne i Hercegovine, a kako bi se otvorile mogućnosti za razvoj poljoprivrede i ruralnih područja.

Ovim putem napominjemo kako **Zavod** za poljoprivredno savjetodavnu službu i zaštitu bilja ističe da je Nacrt Strateškog plana ruralnog razvoja BiH u načelu jako dobro urađen, ali su promašeni prioriteti vezani za savjetodavstvo. Naime, ovdje se naglašava kako praktično savjetodavne službe dodatno **treba** finansijski opteretiti, kako bi se ojačale institucije koje bi, kao obučavale savjetodavce, a u stvari na terenu postoje jako kvalitetni i obrazovani stručnjaci. Temelj je u tome da se prošire ingerencije savjetodavnih službi, da se zakonski uredi svaka suradnja poljoprivrednog **proizvođača** sa savjetodavcima ukoliko želi dobiti novčanu potporu ili deklarirati svoj proizvod za ono zašto je namijenjen. Tako se radi u našem okruženju, a i u EU. Primjerice, sama nabava ili uporaba zaštitnih sredstava uvjetovana je time da je svaki proizvođač bio dužan odslušati propisani tečaj o datoj temi koji su održavali savjetodavci. Slična situacija je sa nitratnom direktivom gdje poljoprivredni proizvođač mora biti upućen sa pravilima koja nalaže ovaj **propis**. Također savjetodavci izravno odrađuju sav administrativni posao vezan za apliciranje prema EU fondovima, od formulara, kontrole proizvodnje do pisanja projekata.

S poštovanjem,

Ministar

Donko Jović

Dostaviti:

1. FMPVŠ, Marka Marulića 2, 71 000 Sarajevo(sa dostavnicom)
2. Sektoru poljoprivrede
3. A/a

Bosna i Hercegovina
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
HERCEGBOSANSKA ŽUPANIJA
MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE,
VODOPRIVREDE I ŠUMARSTVA
GLAMOČ

Broj: 08-02-24-2707/17

Dana: 24.11.2017.godine

**Federalno ministarstvo poljoprivrede,
vodoprivrede i šumarstva
Ulica Marka Marulića 2
71 000 Sarajevo**

Predmet : Mišljenje na Nacrt Strateškog plana ruralnog razvoja BiH (2018-2021)

Veza: Vaš akt broj: 04-24/1-1763-2/17 P. J. Od 13.11.2017.godine

Vezano za vaš akt, broj i datum naprijed navedeni, zatražili ste mišljenje na Nacrt Strateškog plana ruralnog razvoja BiH (2018-2021). Sa aspekta poljoprivredne oblasti ovo Ministarstvo daje načelno pozitivno mišljenje na predmetni dokument, zbog važnosti usvajanja ovog strateškog dokumenta na nivou Bosne i Hercegovine, kako bi se stvorile pretpostavke za razvoj poljoprivrede i ruralnih područja.

Napominjemo da je u tijeku izrada Strategije razvoja poljoprivrede i ruralnih područja za Hercegbosansku županiju koja će jasno definirati ciljeve, mjere i smjernice razvoja poljoprivrede i ruralnih područja ove županije. S obzirom da je Strateški plan ruralnog razvoja BiH (2018-2021), u fazi nacrt, tražimo da se, po završetku izrade dokumenta koji se radi za područje HBŽ, u Strateški plana ruralnog razvoja BiH, uključe prioriteti i mjere koji su specifični za Hercegbosansku županiju.

Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva je Nacrt Strateškog plana ruralnog razvoja BiH (2018-2021), uputilo i Vladi HBŽ, te zatražilo da se uvrsti u dnevni red sjednice Vlade HBŽ.

Po primitku mišljenja Vlade HBŽ, isto ćemo vam proslijediti za daljnje postupanje.

S poštovanjem

Dostavljeno:

1. Naslovu
2. Ministarstvo PVŠ
3. Pismohrana

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
ŽUPANIJA ZAPADNOHERCEGOVAČKA
MINISTARSTVO GOSPODARSTVA

Broj: 05-06-24-1856/17
Posušje, 20.11.2017. godine

Na temelju članka 8. Zakona o županijskim ministarstvima i drugim tijelima županijske uprave («Narodne novine Županije Zapadnohercegovačke», broj 2/96, 81/96, 13/98 i 17/00) po zahtjevu Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Ministarstvo gospodarstva daje

MIŠLJENJE

Daje se **pozitivno mišljenje** na Nacrt Strateškog plana ruralnog razvoja BiH 2018-2021 godine iz sljedećih razloga:

- Zbog privlačenja investicija i tehničku potporu u procesu usklađivanja i razvoja sektora na svim nivoima upravljanja
- Pruža okvir za razvoj sektora poljoprivrede i ruralnog razvoja, unapređuje koordinacije i upravljanje sektorom, poboljšava sustav regulacije sigurnosti hrane, veterinarskih i fitosanitarnih pitanja, zakonodavno i institucionalno usklađivanje, kako bi se osiguralo približavanje EU i međunarodnim standardima
- Zbog razvoja kapaciteta i potporu ruralnom razvoju
- Zbog povećanja investicijske potpore za razvoj privatnog sektora, usmjeren na jačanju proizvodnje, poboljšanje lanaca vrijednosti i povećanje pristupa proizvođača i prerađivača suvremenoj tehnologiji
- Ruralni razvoj će kroz strateški plan postati sve važniji element poljoprivredne politike, naročito kreiranje i provođenje mjera za pomoć ljudima u ruralnim područjima
- Ostalo

Obrađivač akta: Vinko Landeka

Po ovlaštenju ministra
Pomoćnik ministra
Branko Skoko dipl. ing. agr.

Dostaviti:

- Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
- Pismohrana

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Bosansko-podrinjski kanton Goražde
MINISTARSTVO ZA PRIVREDU

Bosnia and Herzegovina
Federation of Bosnia and Herzegovina
Bosnian-podrinje canton Gorazde

Босна и Херцеговина
Федерација Босне и Херцеговине
Босанско-подрињски кантон Горажде
МИНИСТАРСТВО ЗА ПРИВРЕДУ

MINISTRY OF ECONOMY

Broj: 04-24-1953/17
Goražde, 16.11.2017. godine

Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
Marka Marulića br. 2
Sarajevo

PREDMET: Mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine, dostavlja se.-

Veza: Vaš akt broj: 04-24/1-1763-2/17 P.J. od 13.11.2017. godine.

Ovo ministarstvo je razmotrilo predloženi Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine za period 2018. – 2021. godine, dostavljen od strane Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, te na isti nema primjedbi i dajemo pozitivno mišljenje na predmetni Nacrt. Međutim, izražavamo rezervu u pogledu mogućnosti finansijskog provođenja Strateškog plana u dijelu koji se odnosi na kantone, iz razloga što Bosansko-podrinjski kanton Goražde nije samoodrživ.

S poštovanjem,

Dostavljeno:

1. Naslovu
2. Evidenciji i
3. a/a.

MINISTAR

Anes Salman

02C-06-1-1236-2/17

Sarajevo, 25.09.2017.

PRIMLJENO: 27-09-2017		Broj priloga	
Organizaciona jedinica	Klasifikacioni oznaka	Radni broj	Broj priloga
(10)	28-3118-4/17		10-4

19/09/17

**MINISTARSTVO VANJSKE TRGOVINE I EKONOMSKIH ODNOSA
BOSNE I HERCEGOVINE**

n/r g-din. Mirko Šarović, ministar

Predmet: Mišljenje na Strateški plan ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine**Veza: Vaš akt broj 10-4-28-3118-2/17 od 13.09.2017. godine**

Poštovani,

Direkcija za evropske integracije zaprimila je 18.09.2017. godine službenom poštom vaš dopis (broj i datum naveden u vezi) u prilogu kojeg nam dostavljate Nacrt Strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine na mišljenje. U određenim dijelovima teksta uočili smo potrebu za tehničkim korekcijama koje se odnose na zamjene termina „acquis communautaire“ terminom „acquis Unije“ ili skraćeno „acquis“ u dijelovima teksta gdje se navodi prvi termin. Također je potrebno termin „nitrarna direktiva“ (stranica 43) zamijeniti punim nazivom direktive kako slijedi: „Direktiva Vijeća 91/676/EEZ od 12. decembra 1991. o zaštiti voda od onečišćenja uzrokovanog nitratima iz poljoprivrednih izvora“.

Podsjećamo da je prilikom razrade aktivnosti za provođenje strateške mjere 6.10., pod-mjere 6.10.5. koja se odnosi na zaštitu domaće proizvodnje, potrebno voditi računa o okvirima zaštite koju predviđa Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju.

Poznato vam je da je usvajanje Strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine također i preduslov za uvrštavanje sektora poljoprivrede i ruralnog razvoja u Indikativni strateški dokument za Bosnu i Hercegovinu za period 2017-2020 koji je osnova za alokaciju pomoći ovom području politike predviđenoj Instrumentom predpristupne pomoći Evropske unije (IPA-e II). Kako je proces revizije Indikativnog strateškog dokumenta za Bosnu i Hercegovinu u toku, neophodno je Strateški plan ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine usvojiti najkasnije tokom novembra 2017. godine kako bi se sektor poljoprivrede i ruralnog razvoja, uključujući sigurnost hrane, veterinarstvo i fitosanitarnu politiku, uvrstio u prijedlog Indikativnog strateškog dokumenta za Bosnu i Hercegovinu za period 2017-2020.

Direkcija za evropske integracija pozdravlja i podržava upućivanje Nacrta Strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine u dalju proceduru usvajanja. Smatramo da je izrada ovog dokumenta važan element provedbe Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH 50/08). Njegovom izradom i usvajanjem stvaraju se pretpostavke za ujednačeni razvoj ruralnih područja u Bosni i Hercegovini i jednake uslove privređivanja poljoprivrednika. Vjerujemo da će se isto odraziti pozitivno i na ocjena napretka Bosne i Hercegovine u procesu evropskih integracija u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja u narednom Izvještaju Evropske komisije za Bosnu i Hercegovinu za 2017. godinu obzirom da je izrada ovog dokumenta jedan od dugogodišnjih prioriteta u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja u procesu evropskih integracija Bosne i Hercegovine.

S poštovanjem,

Dostavljeno:

1. Nasovu;
2. a/a.

Broj:03-02-2-765/17
Sarajevo, 19.09.2017.godine
(RŠ)

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
МИНИСТАРСТВО VANJSKE TRGOVINE
I EKONOMSKIH ODNOSA
SARAJEVO

PRIMLJENO: 20-09-2017			
Organizacija 10	Klasifikaciona oznaka 28-3118-3	Redni broj 118	Broj priloga 3

011
012
013

10-4
21/09/17

BOSNA I HERCEGOVINA

**MINISTARSTVO SPOLJNE TRGOVINE I
EKONOMSKIH ODNOSA**

SARAJEVO

**PREDMET: Mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine
(2018-2021)**

Veza vaš akt broj: 10-4-28-3118-2/17 od 13.09.2017.godine

Уред за законодавство Савјета министара Босне и Херцеговине размотрио је Насрт **strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021)**, и на основу члана 25. став 1. Закона о Савјету министара Босне и Херцеговине («Службени гласник БиХ», бр.30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 и 24/08), даје

MIŠLJENJE

Министарство спољне трговине и економских односа Босне и Херцеговине доставило је Уреду за законодавство Насрт **strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021)**, ради давања мишљења.

У складу са чланом 17. Закона о Савјету министара Босне и Херцеговине, Савјет министара у остваривању својих права и дужности, између осталог, усваја анализе, информације, стратегијска документа и друга акта.

Савјет министара Босне и Херцеговине је на 90.сједници одржаној 01.02.2017.godine, усвојио Програм рада Савјета министара Босне и Херцеговине за 2017.godinu, гдје је, између осталог, предвиђено доношење овог **strateškog plana**.

Министарство спољне трговине и економских односа Босне и Херцеговине, Сектор за пољопривреду, прехрану, шумарство и рурални развој, координирао је израду овог **strateškog plana** за период 2018.-2021.godine, а исти је припремљен у сарадњи са надлежним органима ентитета и Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, и уз техничку подршку USAID/SIDA Пројекта FARMA II.

Примарни циљ **Strateškog plana** је да обезбједи оквир за постепено усклађивање циљева руралног развоја, утврди програме, мјере и друге активности за постизање ових циљева,

uspostavi monitoring i evaluaciju, te okvirno utvrdi potrebna finansijska sredstva i procedure za njihovo korišćenje.

Strateški plan ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021), pruža okvir za razvoj sektora poljoprivrede i ruralnog razvoja, unapređenje koordinacije i upravljanja sektorom, poboljšanje sistema regulacije bezbjednosti hrane, veterinarskih i fitosanitarnih pitanja, zakonodavno i institucionalno usklađivanje, kako bi se obezbjedilo postepeno približavanje EU i međunarodnim standardima.

Na dostavljeni tekst Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021), Ured za zakonodavstvo nema primjedbi, osim što ukazuje da je o predmetnom strateškom planu potrebno pribaviti mišljenje Ministarstva finansija i trezora Bosne i Hercegovine, kao i mišljenja nadležnih entitetskih organa i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, te tako kompletiran materijal dostaviti Savjetu ministara Bosne i Hercegovine u dalju proceduru.

Dostaviti:

-naslovu

-a/a

U-63

BOSNIA AND HERZEGOVINA
MINISTRY OF FINANCE
AND TREASURY

BOSNA I HERCEGOVINA
MINISTARSTVO VANJSKE TRGOVINE
I EKONOMSKIH ODNOSA

Broj: 05-02-2-7994-2/17
Sarajevo, 20.09.2017. godine

BOSNA I HERCEGOVINA
MINISTARSTVO VANJSKE TRGOVINE I EKONOMSKIH ODNOSA

20-09-2017

PRIMLJENO:			
Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Redni broj	Broj priloga
104	28-3118-5/17		

011
012
93

10-4
19/09/17

PREDMET: Mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021), dostavlja se

Veza: Vaš akt broj 10-4-28-3118-2/17 od 13.09.2017. godine.

Vezano za vaš akt, broj naveden u vezi, a kojim se traži mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine 2018-2021, sukladno odredbama članka 31. pod e). Poslovnika o radu Vijeća ministara Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 22/03), Ministarstvo financija i trezora Bosne i Hercegovine daje :

MIŠLJENJE

1. U dostavljenom Nacrtu strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021), između ostalog je navedeno:
 - a. Primarni cilj Strateškog plana je da osigura okvir za postepeno usklađivanje ciljeva ruralnog razvoja, utvrdi programe, mjere i druge aktivnosti za postizanje ovih ciljeva, uspostavi monitoring i evaluaciju, te okvirno utvrdi potrebna finansijska sredstva i procedure za njihovo korišćenje.
 - b. U poglavlju 8.-Indikativni proračunski okvir 2018-2021, navedeno je da su potrebna sredstva za implementiranje aktivnosti predviđenih Nacrtom strategije definisana okvirnim finansijskim i strateškim dokumentima nadležnih institucija koji uključuju i proračunska i vanproračunska sredstva. Tabelom proračunskih alokacija koje se odnose na implementiranje aktivnosti iz nadležnosti Bosne i Hercegovine predviđen je iznos od 1.796.000KM godišnje, najvećim dijelom iz proračuna Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i Ureda za veterinarstvo BiH i dijelom iz donatorskih (10-15%) i privatnih izvora (13-17%).
2. Ministarstvo financija i trezora Bosne i Hercegovine je razmotrilo dostavljeni Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja, te konstatira slijedeće:
 - a. Nosioi implementiranja mjera iz indikativnog akcionog plana Nacrta strategije koje se odnose na Bosnu i Hercegovinu su Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i Ured za veterinarstvo BiH.
 - b. Implementiranje Strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021) će imati finansijske implikacije na Proračun institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obveza Bosne i Hercegovine.
 - c. Sredstva predviđena u proračunu Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa sa pozicije „potpora sajamskim manifestacijama u zemlji i inozemstvu „ se dodjeljuju i za poljoprivredu i ostale djelatnosti.

- d. Dokumentom okvirnog proračuna (2018-2020) je planirano povećanje iznosa proračuna Ureda za veterinarstvo na poziciji „ugovorene usluge“ za štampanje markica i kontrolu zaraznih bolesti.
 - e. U tabeli ukupne proračunske alokacije, naveden je ukupan iznos po godinama za implementiranje aktivnosti Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i Ured za veterinarstvo BiH.
 - f. Predlagač uz Nacrt strategije nije dostavio detaljno obrazloženje finansijskog dijela u kojem je potrebno navesti koliki iznos potrebnih sredstava za implementiranje Strategije se odnosi na Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa a koliko na Ured za veterinarstvo i da li će se sredstva obezbjediti u okviru postojećih proračuna nosioca aktivnosti ili će biti potrebna dodatna sredstva.
3. Slijedom konstatiranog u točki 2. pod f. ovog mišljenja, *upućuje se predlagač da dostavi obrazloženje finansijskog dijela Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021).*

S poštovanjem,

1-469
BOSNA I HERCEGOVINA
MINISTARSTVO VANJSKE
TRGOVINE I EKONOMSKIH ODNOSA

BOSNIA AND HERZEGOVINA
MINISTRY OF FOREIGN TRADE AND
ECONOMIC RELATIONS

Broj:10-4-28-3118-6 /17
Sarajevo, 2.10.2017. godine

MINISTARSTVO FINANSIJA I TREZORA BiH
Trg BiH 1
71 000 Sarajevo

PREDMET: Obrazloženje Finansijskog dijela Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja BiH (2018-2021), dostavlja se

VEZA: Vaš dopis broj 05-02-2-7994-2/17 od 20.09.2017. godine i naš dopis broj 10-4-28-3118-2/17 od 13.09.2017. godine

Poštovani,

Pozivajući se na vaš dopis broj 05-02-2-7994-2/17 od 20.09.2017. godine a u vezi našeg dopisa broj 10-4-28-3118-2/17 od 13.09.2017. godine kojim smo tražili mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021) u nastavku akta dostavljamo vam

OBRAZLOŽENJE

Finansijskog dijela Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja BiH (2018-2021)

Članom 12. stav (2) Zakona o poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 50/08 definisano je da „Strateškim planom BiH definišu se ciljevi ruralnog razvoja, utvrđuju programi, mjere i druge aktivnosti za postizanje ovih ciljeva, uspostavljaju mehanizmi monitoringa i evaluacije, te okvirno utvrđuju potrebna finansijska sredstva i procedure za njihovo korišćenje.“

U dostavljenom Nacrtu strateškog plana ruralnog razvoja BiH (2018-2021), u poglavlju 8. *Indikativni budžetski okvir (2018-2021)* navedeno je da su potrebna sredstva za implementaciju aktivnosti predviđenih ovim dokumentom definisana okvirnim finansijskim i strateškim dokumentima nadležnih institucija koji uključuju i budžetska i vanbudžetska sredstva (donatorska, kreditna).

U tabeli - *Ukupne budžetske alokacije* navedena su ukupna sredstva potrebna za dostizanje svih postavljenih ciljeva koji će se implementirati kroz navedene mjere. Dio koji se odnosi na implementaciju aktivnosti koje će se finansirati iz Budžeta institucija BiH iznosi 1.796.000 KM godišnje i to u okviru Budžeta Ministarstva spoljne trgovine i ekonomskih odnosa BiH i Budžeta Ureda za veterinarstvo BiH.

Nadalje, u poglavlju 8.2. *Budžetske alokacije po ciljevima* navedeno je da je za dostizanje Cilja 2: *Jačanje konkurentnosti poljoprivrede, šumarstva i ruralnih*

BOSNIA AND HERZEGOVINA
MINISTRY OF FOREIGN TRADE AND
ECONOMIC RELATIONS

područja kroz povećanje nivoa investicija i unapređenje prenosa znanja i promovisanje inovacija izdvaja 200.000 KM godišnje iz Budžeta Ministarstva spoljne trgovine i ekonomskih odnosa. Ova sredstva su već predviđena Dokumentom okvirnog Budžeta 2018-2020 u okviru Tekući transferi i grantovi: Grantovi neprofitnim organizacijama - podrška sajamskim manifestacijama u zemlji i inostranstvu. Iznos od 200.000 KM godišnje se odnosi na prosječan iznos sredstava dodijeljen za sajamske i druge manifestacije u posljednje tri godine, a koje uključuju promovisanje poljoprivrede. Aktivnost koja je vezana za korištenje ovih sredstava odnosi se na realizaciju Mjere 2: Podrška investicijama poljoprivrednih preduzeća, proizvođačkih grupa i prerađivača, Podmjera: 2.8. Promocija poljoprivredno-prehrambene trgovine i izvoza uključujući prisustvo na međunarodnim sajmovima i izložbama.

Takođe, u poglavlju 8.2. Budžetske alokacije po ciljevima navedeno je da je za dostizanje Cilja 3: Unapređenje tržišnosti poljoprivredno-prehrambenih proizvoda kroz povećanje dodane vrijednosti, poboljšanje standarda kvaliteta i sigurnosti, i jačanje veza unutar lanaca vrijednosti izdvaja 1.596.000 KM iz Budžeta Ureda za veterinarstvo. Sredstva koja su planirana u Budžetu Ureda za veterinarstvo odnose se na ugovorene usluge - štampanje markica i kontrolu i praćenje zaraznih bolesti. Aktivnosti koje se finansiraju ovim sredstvima odnose se na realizaciju podmjera identifikovanih u okviru Mjere 7: Podrška sistemima i uslugama u veterinarskoj i fitosanitarnoj oblasti. Iako je za ove namjene Dokumentom okvirnog Budžeta 2018-2020 za Ured za veterinarstvo, na pozicijama koje se odnose na realizaciju ove mjere traženo i povećanje, s obzirom da to još nije potvrđeno, u kalkulaciji je korišten iznos koji se za ove namjene izdvaja u Budžetu Ureda za veterinarstvo za 2017. godinu.

Sa svim gore navedenim, dodajemo da finansijska sredstva potrebna za implementaciju mjera definisanih Strateškim planom ruralnog razvoja BiH (2018-2021) ne iziskuju nikakva dodatna izdvajanja iz Budžeta institucija BiH, i podrazumijevaju sredstva koja su već planirana budžetima Ministarstva spoljne trgovine i ekonomskih odnosa i Ureda za veterinarstvo.

S poštovanjem,

1-739

Broj: 05-02-2-7994-4/17
Sarajevo, 16.10.2017. godine

011
02
023

PRIMLJENO:			
Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Redni broj	Broj priloga
(10)	28-	3118-9	1/2

10-4

02/11/17

BOSNA I HERCEGOVINA
MINISTARSTVO VANJSKE TRGOVINE I EKONOMSKIH ODNOSA

PREDMET: Mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021), dostavlja se

Veza: Vaši akti broj 10-4-28-3118-2/17 od 13.09.2017 godine i 10-4-28-3118-6/17 od 2.10.2017 godine

Vezano za vaše akte, broj naveden u vezi, a kojim se traži mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine 2018-2021, sukladno odredbama članka 31. pod e). Poslovnika o radu Vijeća ministara Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 22/03), Ministarstvo financija i trezora Bosne i Hercegovine daje:

MIŠLJENJE

- U dostavljenom Nacrtu strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021) i naknadno dostavljenom Obrazloženju financijskog dijela Nacrta, između ostalog je navedeno:
 - Primarni cilj Strateškog plana je da osigura okvir za postepeno usklađivanje ciljeva ruralnog razvoja, utvrdi programe, mjere i druge aktivnosti za postizanje ovih ciljeva, uspostavi monitoring i evaluaciju, te okvirno utvrdi potrebna financijska sredstva i procedure za njihovo korišćenje.
 - U poglavlju 8.-Indikativni proračunski okvir 2018-2021, navedeno je da su potrebna sredstva za implementiranje aktivnosti predviđenih Nacrtom strategije definisana okvirnim financijskim i strateškim dokumentima nadležnih institucija koji uključuju i proračunska i vanproračunska sredstva. Tabelom proračunskih alokacija koje se odnose na implementiranje aktivnosti iz nadležnosti Bosne i Hercegovine predviđen je iznos od 1.796.000KM godišnje, najvećim dijelom iz proračuna Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i Ureda za veterinarstvo BiH i dijelom iz donatorskih (10-15%) i privatnih izvora (13-17%).
 - U obrazloženju financijskog dijela Nacrta strateškog plana je navedeno da su financijska sredstva potrebna za implementiranje definiranih mjera već planirana u proračunima Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa i Ureda za veterinarstvo te da ne iziskuju dodatna izdvajanja iz Proračuna institucija Bosne i Hercegovine.
- Ministarstvo financija i trezora Bosne i Hercegovine je razmotrilo dostavljeni Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja, te konstatira slijedeće:
 - Nosioci implementiranja mjera iz indikativnog akcionog plana Nacrta strategije koje se odnose na Bosnu i Hercegovinu su Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i Ured za veterinarstvo BiH.

- b. Implementiranje Strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021) će imati finansijske implikacije na Proračun institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obveza Bosne i Hercegovine.
 - c. Sredstva predviđena u proračunu Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa sa pozicije „potpora sajamskim manifestacijama u zemlji i inozemstvu „ se dodjeljuju i za poljoprivredu i ostale djelatnosti.
 - d. Dokumentom okvirnog proračuna (2018-2020) je planirano povećanje iznosa proračuna Ureda za veterinarstvo na poziciji „ugovorene usluge“ za štampanje markica i kontrolu zaraznih bolesti.
 - e. U tabeli ukupne proračunske alokacije, naveden je ukupan iznos po godinama za implementiranje aktivnosti Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i Ured za veterinarstvo BiH.
 - f. Financijska sredstva potrebna za implementiranje definiranih mjera su planirana u proračunima Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa i Ureda za veterinarstvo te neće iziskivati dodatna izdvajanja iz Proračuna institucija Bosne i Hercegovine.
3. Slijedom konstatiranog u točki 2. ovog mišljenja, Ministarstvo financija i trezora BiH nema primjedbi na finansijski aspekt Nacrta Strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018.-2020.). Nadalje, u prpratnom aktu navedeno je da ste Nacrt Strateškog plana uputili resornim entitetskim i Brčko Distrikt institucijama na mišljenje. Imajući u vidu da je oblast ruralnog razvoja u slučaju Federacije BiH u podijeljenoj nadležnosti Federacije BiH i kantona, smatramo neophodnim da predmetni Nacrt Strateškog plana uputite nadležnim kantonalnim institucijama na mišljenje prije upućivanja istog Vijeću ministara Bosne i Hercegovine.

S poštovanjem,

